

પાયાનો ગુજરાતી શબ્દકોશ

22081

પાયાનો ગુજરાતી શબ્દકોશ

ગુજરાતી ભાષામાં સામાન્ય રીતે નિત્યના વ્યવહારના

મૂળ શબ્દોનો સંગ્રહ

[એના સાધાત જે શબ્દો વપરાશમાં છે તે બાજુમાં બતાવ્યા છે.]

લેખક :

કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી (ખાંલણિયા)

સરકારી છાપખાનું, વડોદરા

૧૯૫૬

[કિંમત : રૂ. ૧ આ. ૧૫ અથવા ૩ શિ. ૩ પે.]

અનુક્રમણિકા

પૃષ્ઠાંક

૧. બે બોલ—

(૧) શ્રી કનૈયાલાલ ના. દેસાઈ ... ૧

(૨) શ્રી જ્યોતીન્દ્ર હ. દવે ... ૨

૨. નિવેદન... ૩

૩. પાયાનું આકરણ ... ૫

૪. પાયાનો શબ્દકોશ ... ૧૯

૫. પાયાનો શબ્દસંગ્રહ ... ૨૨૫

કોશનો ઉપયોગ કરતાં પહેલાં શુદ્ધિપત્રક જુઓ

શુદ્ધિ પત્રક

યંત્ર ઉપર ચઢ્યા પછી કેટલેક ઠેકાણે અનુસ્વાર-અનુનાસિક, કાનો, અન્નબુઓ, વરકુંઓ, માત્રાઓ, ઉત્ત્થિહં, પૂર્ણવિરામ, અલ્પવિરામ, અર્ધવિરામ વગેરે ભીડી ગયાં છે; એવાં બધાં સ્થળ જાળવીને વાંચવા વિનંત છે. આમાં વધુ ધ્યાન રાખવા જેવાં સ્થળોનું શુદ્ધિપત્રક આ નીચે આપવામાં આવ્યું છે. કેટલીક રહી જવા પામેલી ભૂલો પણ આમાં સામેલ કરી છે:—

પાનું	કંઠાર	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩		૨૯	૧૦૦૦	આશરે
"		૩૦	એક હઝાર	બારસો
૧૩		૧૬	જૂદાં	જુદાં
૨૩	૧	૧૧	આંણું	આણું
"	૧	૨૯	આથી	આથો
૨૮	૨	૧૬	એ	એમ
"	"	૨૯	વિના એમને	વિના
"	"	૩૧	લીધેલું	લીધેલું
૩૦	૨	૧૬	અમ	એમ
૩૧	૧	૨૮	માયા	માથું
૩૫	૧	૩	છોડની	છોડને
૩૬	૨	૨	ધુળરી	ધુળરી
૩૭	૨	૧૭	કાટછાડ	કાટછાંટ
"	"	૨૩	કાખ	કાખૂ
૪૦	૧	૩૩	કૂંદકૂંદા	કૂંદકૂંદા

પાનું	ક્રમાંક	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૪૧	૨	૧	સાંધો	સાંધો
૪૨	૧	૧૨	કૌણ	કૌણ
૪૪	૨	૨૩	ખાણીપાણી	ખાણીપીણી
૪૫	૧	૭	એવી	એવો
૪૬	૨	૭	બનાવેલું	બનાવેલો
„	„	૧૫	થયું	થયું
૪૭	૧	૧૭	ગજુ	ગજું
„	૨	૧૬	-જ	-જુ
૪૯	૧	૧૬	તાવ	-ઠિયો તાવ
„	૨	૨૦	પહોડની	પહાડની
૫૨	૧	૩	ધી	ધી
૫૩	૧	૩૪	કુદરડી	કુદરડી
„	૨	૧	ઘસણું	ઘૂસણું
„	„	૧૫	કરી	કરી
૫૪	૧	૪	ઉપરની	ઉપરનો
„	„	૭	ધસી	ધસી
૫૬	૨	૨૧	ચાખુક	ચાખૂક
„	„	૨૮	ચામડી	ચામડાં
„	„	૩૩	બતણું;	બતણું
૫૮	૧	૨૭	ચાપચીપીણું	ચાપચીપિણું
૫૯	૧	૩૦	સ્રી,	ક્રિ. વિ.
„	૨	૧૯	લોહાનો	લોહાની
„	„	૨૨	એવો	એણું

‘યાત્ર’	ક્રમાં	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬૪	૧	૭	ઉધારવાતું	ઉધરાવવાતું
”	૨	૧૩	લૂગડાં,	લૂગડાં
”	”	૨૧	છાંક	છીંક
૬૫	૨	૨૧	ફાડિયું	ફાડિયું
૬૮	૨	૧૬	-સાચિટ્ટી	નસાચિટ્ટી
૬૯	૧	૩	નાંઘડ	નાંગડ
૭૦	૨	૧૫	ધૂંસરી	ધૂંસરી
”	”	૧૮	ધૂંસરે	ધૂંસરે
૭૧	૨	૧	ઝરડક	ઝરડકા
”	”	૯	-રો	ઝરો
”	”	૧૩	-ણ	ઝારણ
૭૫	૧	૧૮	ટાકો	ટાંકો
૭૬	૨	૯	-ળી	ટાળી
૭૭	૨	૨૮	ઢસ-ઢંસા	ઢસ-ઢંસા
”	”	૩૨	આંગળી;	આગળી;
૭૯	૨	૧૨	લૂંગડાનો	લૂગડાનો
૮૫	૧	૧૭	[આ.]	[આ.] અ.
૯૨	૧	૧	દિવેટ	દિવેટ
૯૭	૨	૧૪	ધૃષ્ટ	ધૃષ્ટ
૧૦૧	૨	૩૧	ફણસુ	ફણસું
૧૦૨	૧	૧૭	પોળા	પોલો
૧૦૪	૧	૧	નારિયેળ-	નારિયેળ-
૧૦૮	૨	૩૩	ઠડંદી	ઠદંદી

પાત્રું	ક્રમાંક	લીટી	આશુક	શુદ્ધ
૧૧૨	૧	૩૧	પરગળ	પરગળુ
૧૧૭	૨	૧૮	-તી	પાણેતી
૧૩૦	૧	૧૭	સ. કી.	સ. કિ.
૧૩૭	૧	૧૦	ખંગિયો	ખૂંગિયો
"	"	૧૭	ખટરી	ખેટરી
૧૪૦	૧	૧	પૂણી	પૂણું
૧૪૩	૨	૧	ભીલ	ભીલું
૧૪૭	૨	૩૪	ગાંધિયો	ગાંધિયો
૧૬૪	૧	૧૯	-જય	-જય
૧૬૫	૧	૮	ઠંધિય	ઠંધિય
૧૭૧	૨	૧૮	લહે	લહે
૧૭૬	૧	૨૬	પેક	પેક
૧૮૨	૧	૭	ખાદસ	ખાદસા
૧૮૩	૨	૨	વણીક	વણિક
૧૯૦	૧	૩૨	વત	: વેંત
૧૯૫	૧	૨૧	સિસોટી	સિસોટા
૨૦૨	૨	૨૪	હુપું	હૂપું
૨૦૪	૧	૩૦	કો	ભૂકો
"	૨	૧૪-૧૫	કાળુમાં	કાળૂમાં
૨૧૨	૧	૧૯	સૂતું	સૂતું
"	"	૨૧	-મન	-મૂતું
૨૧૫	૨	૧૮	સ. કી.	સ. કિ.

ખાતું	ક્રમાંક	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૨૧૮	૧	૨૦	ધણી-ધોરી	ધણી-ધોરી
૨૧૯	૧	૭	ભાલવણી	ભાળવણી
૨૨૦	૧	૧૨	સર્વાંગે	સર્વાંગે
૨૨૫	,,	૫	શાસ્ત્રી	શાસ્ત્રી
૨૩૦	૨	૪	કાંસકા	કાંસકી
,,	,,	૨૧	કડા,	કેડી,
૨૩૧	૧	૯	ખજૂરા,	ખજૂરી
,,	૨	૨૯	ગામઠા,	ગામઠી
૨૩૨	૨	૨૫	ચાબૂક	ચાબૂક
૨૩૫	૧	૨૯	ટેકસી	ટેકસી
૨૪૨	૧	૨૩	ભૂતિયું	ભૂતિયું
,,	,,	૨૫	ભૂલાવો	ભુલાવો
,,	૨	૨૭	મહેર, મહેરુ	મહેર, મહેરું
૨૪૭	૨	૩	સાંભળણ	...
,,	,,	૨૮	સૂ	સૂંઢવું

આવા મહત્વના કોશ-ગ્રંથમાં ભૂલો જ અક્ષમ્ય ગણાય-છતાં અનિવાર્ય સંયોગોમાં ભૂલો રહી છે અને થઈ છે-એની હૃદયપૂર્વક ક્ષમા જ માગવી રહી અને એ મળશે જ એવી હાર્દિક વિનંતિ.

મે બોલ

(૧)

“ ઇન્ડિયન નેશનલ કમિશને” સમાજ-શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં કેટલીક ભલામણો હિંદી સરકારના કેળવણી ખાતાને કરેલી. “પાયાનો ગુજરાતી શબ્દકોશ” તૈયાર કરવાની ભલામણ એમાંની એક હતી. નવા શીખેલા પ્રાદેશના હિત માટે, આવા શબ્દકોશ સાહિત્ય-પરિષદ અને ભાષા-સંશોધન-મંડળ પાસે તૈયાર કરાવવાની સૂચના ગુજરાત પ્રાદેશિક સમાજ શિક્ષણ સમિતિને ૧૯૫૧ સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૨ ના પત્રથી કરવામાં આવી છે એવી ખબર મુંબઈ સરકારના કેળવણી ખાતાએ ભારત સરકારને આપી ત્યારથી આ “શબ્દકોશ” તૈયાર કરાવવા સંબંધી પત્રવ્યવહાર ગુજરાત-સમાજ-શિક્ષણ-સમિતિ, મુંબઈ સરકારનું કેળવણી ખાતું અને ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ વચ્ચે ચાલ્યો. ૧૯૫૨ના ડિસેમ્બરની આખરે નવસારીમાં મળેલી અઢારમી સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ શ્રી. હરસિદ્ધભાઈ દિવેટિયાએ મારી વિનંતી ધ્યાનમાં લઈને નીચે પ્રમાણેનો ઠરાવ નં. પં એ પરિષદમાં પસાર કરાવ્યો: “ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદનું આ સંમેલન ઠરાવ કરે છે કે સામાજિક પ્રાદેશિક શિક્ષણને વેગ આપવા માટે મુંબઈ રાજ્યે હાથ ધરેલી ગુજરાતી ભાષાના પાયાના શબ્દકોશ (બેઝિક વોકેબ્યુલરી) ની યોજનાને આ સંમેલન સત્કાર આપે છે અને પરિષદને ભલામણ કરે છે કે આ યોજનાને ફળીભૂત બનાવવા સક્રિય પગલાં સત્વર લેવાં.”

આ પછી એ ઠરાવનો અમલ કરવાનું સાહિત્ય પરિષદની મધ્યસ્થ સમિતિ અને એના મંત્રી શ્રી. જયન્તકૃષ્ણ દવેએ ધ્યાનમાં લીધું; અને આ “શબ્દકોશ” તૈયાર કરવાનું કામ જાણીતા વિદ્વાન શ્રી. કેશવરામ કાશીરામ શાસ્ત્રીને સોંપાયું. એમણે કાળજીપૂર્વક ખનતી ત્વરાથી આ શબ્દકોશ તૈયાર કર્યો અને એની ચકાસણીનું કામ ખીન્ન જાણીતા ગુજરાતી ભાષાના લેખક અને વિદ્વાન શ્રી. જ્યોતીંદ્ર હ. દવેએ કર્યું. આમ આજે આ “શબ્દકોશ” ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની દોરવણી નીચે તૈયાર થઈ શક્યો છે. મુંબઈ રાજ્યમાની પ્રાદેશિક ભાષાઓ પૈકી ગુજરાતી ભાષાનો આ “પાયાનો શબ્દકોશ” પહેલો પ્રગટ થાય છે, એ આનંદની વાત છે. એનો યશ ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદને અને શ્રી. શાસ્ત્રીને ફાળે જાય છે.

સંક્ષિપ્તમાં દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે તેનાથી આ કોશની ઉપયોગિતામાં વધારો થયો છે. આ “પાયાનો શબ્દસંગ્રહ” પુસ્તકને અંતે જાણ્યો છે. નવા શીખેલા પ્રૌઢોને માટે જે સાહિત્ય તૈયાર કરવામાં આવે તેના લેખકો આ કોશમાં સંગ્રહેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને જ પોતાનાં પુસ્તકો લખશે એવી હું આશા રાખું છું કે જેથી નવા શીખેલા પ્રૌઢો એ પુસ્તકો સરળતાથી વાંચી અને સમજી શકે.

આ શબ્દકોશ તૈયાર કરાવી, પ્રગટ કરવા બદલ હું મુખર્ષી સરકારના કેળવણી ખાતાને પણ અભિનંદન આપું છું.

દરિયામહેલ, સુરત }
તા. ૫-૧૧-૫૪ }

કનૈયાલાલ નાનાભાઈ દેસાઈ
અધ્યક્ષ
પ્રાદેશિક ગુજરાત સમાજ શિક્ષણ સમિતિ

(૨)

બન્ને સંગ્રહો હું ખ્યાનપૂર્વક જોઈ ગયો છું.

“પાયાનો શબ્દકોશ” માં લગભગ ૮૦૦ શબ્દ (૪૦૦૦ કરતાં) વધારે આવ્યા છે, પરંતુ મને લાગે છે કે બહુ બહુ તો એમાંથી ૧૫-૨૦ શબ્દ કમી કરી શકાય અને એટલા વધારે શબ્દો આપવાથી ગ્રંથના કદમાં કંઈ બહુ મોટો વધારો થઈ નહિ જાય.

શ્રી. કેશવરામ શાસ્ત્રીએ બહુ કાળજીપૂર્વક કોશની રચના કરી છે, અને મને લાગે છે કે એમાં કાંઈ ફેરફાર કરવાની જરૂર નથી. શરૂઆતમાં ગુજરાતી વ્યાકરણનું દિગ્દર્શન બહુ જ સંક્ષેપમાં કરાવ્યું છે તે આવા કોશગ્રંથોમાં ખાસ જરૂરનું તો નથી, પરંતુ શીખનારને ઉપયોગી થઈ પડે એવું છે. કોઈ કેઈ અંગ્રેજી કોશગ્રંથોમાં આ રીતે વ્યાકરણની રૂપરેખા આપવામાં આવી છે તે પરથી એમણે આમ ક્યું હશે એમ ધારું છું.

“પાયાનો શબ્દસંગ્રહ” મંગાવવામાં નર્થ આવ્યો, પણ એટલી વધારાની મહેનત લઈને એમણે વહેવારનાં જુદાં જુદાં ક્ષેત્રોમાં જરૂરી થઈ પડે એવા શબ્દોનો સંગ્રહ પણ સાથે સાથે કર્યો છે. એમાં એક જ અર્થ દર્શાવનારા એકથી વધારે શબ્દ ન આવે એની ખાસ કાળજી એમણે લીધી છે, એટલું જ નહિ, પણ સરળમાં સરળ અને વધુમાં વધુ વપરાયમાં હોય તેવા જ શબ્દોને એમણે પ્રાધાન્ય આપ્યું છે. ગુજરાતી ભાષા માટે Basic Dictionary ની ગરજ સારે એવો એ કોશ બન્યો છે.

જયોતીન્દ્ર હ. દવે

પાયાનો ગુજરાતી શબ્દકોશ

નિવેદન

‘બેઝિક’ અંગ્રેજીની જેમ ગુજરાતી ભાષામાં પણ સર્વસામાન્ય ગુજરાતી વ્યાપક શબ્દોનો સંગ્રહ કરવાનો આ પ્રયત્ન છે. બની શકે તેટલી કરકસર કરી ગુજરાત ભરમાં જાણીતા એવા આશરે ૪૮૦૦ મૂળ શબ્દો અહીં તારવવામાં આવ્યા છે. આ ઉપરાંત, એ મૂળ શબ્દોમાંથી સાધવામાં આવેલા જે શબ્દો મોટા ભાગમાં જાણીતા છે તે, તે તે શબ્દના પેટામાં સમાવી લેવામાં આવ્યા છે. વાચકને એ જોતાં જ સ્પષ્ટતા થઈ જશે કે કયા મુખ્ય શબ્દોમાંથી એનો વિસ્તાર થયો છે.

એ ખરું કે આ સંગ્રહમાં લગભગ સરખા અર્થના એકથી વધુ શબ્દ પણ વપરાયેલા મળશે. તદ્દન બાળકો માટેનો જ આ કોશ હોય તો અનેક પર્યાયોમાંથી સહેલો એક પર્યાય જ રાખી બાકીના જતા કરવામાં આવે: પણ આ કોશ સમગ્ર ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્ર-કચ્છની પ્રજાને ઉપયોગી થાય એ દષ્ટિ પસંદગીમાં હોઈ થોડો પણ અર્થનો (shade નો પણ ભેદ) હોય અને શબ્દ દેશમાં વ્યાપક હોય તો છોડી દેવામાં નથી આવ્યો. ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની મૂલના ૪૦૦૦ મૂળ શબ્દો આપવાની હતી; મેં બની શકે તેટલી કરકસરથી પસંદગી કરતાં આશરે ૪૮૦૦ મૂળ શબ્દો લીધા છે. આ તક્ષાવત એવો મોટો નથી. અને એક મહાભાષાને માટે એ વધુ નથી.

અંગ્રેજીમાં એક બેઝિક ડિક્શનેરી (પ્રકાશક :—‘ટાઈમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા —મુંબઈ ની) છે તેમાં બધા મળી ૨૦૦૦૦ વીસ હજાર સર્વસામાન્ય અંગ્રેજી શબ્દોનો સંગ્રહ છે, જેમાં અર્થ ૪૦૦૦૦ ચાંચીસ હજાર છે. આ મારા કરેલા સંગ્રહમાં એ દષ્ટિએ દસેક હજાર શબ્દ થશે.

પણ આ ઉપરાંત એક વિશિષ્ટ પ્રયત્ન હું આ સાથે જુદો જ આપું છું; અને એ—

‘ટાઈમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા (મુંબઈ) તરફથી બેઝિક અંગ્રેજી માટે ૮૫૦ ઉપરાંત વૈજ્ઞાનિક ૧૦૦, પત્રવ્યવહારના ૫૦, મળી ૧૦૦૦ શબ્દો પસંદ કરવામાં આવ્યા છે, જ્યારે ન્યૂયૉર્ક (અમેરિકા) થી પ્રસિદ્ધ થયેલી બેઝિક વિવિધ ભાષાઓનાં પાક્ય પુસ્તકોમાં અંગ્રેજી વગેરે માટે નિત્યના વ્યાપકના વ્યવહારના ૬૦૦ શબ્દો આપવામાં આવ્યા છે. આ બંનેની સરણીએ ૧૦૦૦ એક હજાર શબ્દ તારવીને અકારાદિ ક્રમે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે. આ

શબ્દો આપણી સર્વસામાન્ય જરૂરિયાત પૂરી પાડશે એવી મને શ્રદ્ધા છે. આ પસંદગી શબ્દો અધરા ન પડી જાય અને સામાન્ય રીતે શહેર કે ગામડામાં પણ પરિચિત હોય એ રીતની કરવામાં આવી છે.

૧૨-૭-'૫૪

કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી

તા. ક. સર્વસામાન્ય જનતાને ઉપયોગી થાય તેવું પાયાનું દૂંકું બ્યાકરણ આ સાથે રાખ્યું છે.

દૂંકાક્ષરી

અ. અવ્યય

અ. ક્રિ. અકર્મક ક્રિયાપદ

અ. અંગ્રેજી

આ. આરબી

તુકી. તુકી

નપુ. નપુંસકલિંગ-નાન્યતર
જાતિ

નપુ. બ. વ. નપુંસકલિંગબહુ-
વચન

પુ. પુલ્લિંગ—નરજાતિ

પુ. બ. વ. પુલ્લિંગ-બહુવચન
પોચુ. પોચુગીઝ

ફા. ફારસી

વિ. વિશેષણ

સ. ક્રિ. સકર્મક ક્રિયાપદ

સર્વ. સર્વનામ

સં. સંસ્કૃત

સ્ત્રી. સ્ત્રીલિંગ—નારીજાતિ

ધાયાનું વ્યાકરણ

શબ્દના પ્રકાર

૧. નામ	૨. સર્વનામ	૩. વિશેષણ	૪. ક્રિયાપદ
		૫. અવ્યય	

૧. નામ—

કોઈ પણ પ્રાણી, પદાર્થ, સ્થાન, સમય, ક્રિયા વગેરેની ઓળખ માટે આપેલી સંજ્ઞા તે નામ.

પ્રાણી : ઘોડો, ગાય, બેંસ, માખી, કૂતરું, મચ્છર, માણસ

પદાર્થ : ખુરસી, બાંકડો, બારી, બારણું, જમીન, ખેતર, વાવ

સ્થાન : અમદાવાદ, મુંબઈ, રાણીમાગ, પુસ્તકાલય

સમય : કલાક, મિનિટ, સેકન્ડ, દિવસ, રાત, રવિવાર, સોમવાર, વરસ, મહિનો, કારતક, માગશર, જાનેવારી

ક્રિયા : ખાણી, પીણી, દોડ, રમત, બિંધ, ફટકો, માર

લાગણી : ભૂખ, તરસ, મરજી, ક્રોધ

૨. સર્વનામ— નામોને ઠેકાણે નામને બદલે બધાંને માટે વાપરી શકાય તેવા શબ્દો તે સર્વનામ.

પુરુષવાચક : હું, તું, તે, આપણે, આપ

દર્શક : આ, એ, પેણું

સંબંધી : જે, જેવું, જેટલું, જેવડું, તેવું, તેટલું, તેવડું

અનિશ્ચિત : કોઈ, કાંઈ, કંઈ, સૌ

પ્રત્યય : કોણ, કયું, શું

૩. વિશેષણ— નામની સંખ્યા તેમજ ગુણલક્ષણ બતાવનારા શબ્દો તે વિશેષણ.

સંખ્યા : એક, બે, ત્રણ, ચાર, ચૈદ, ચોવીસ, ષો, હજાર;
પહેલું, બીજું, ત્રીજું, ચોથું, ચૈદમું; એકવડું,
બેવડું, ત્રેવડું, ચોવડું, બમણું, ત્રમણું,
ચોગણું.

ગુણલક્ષણ : સારું, નરમું, ઊંચું, નીચું, નાનું, મોટું
ગાંડું, ઠાણું, નળળું, બઠું, રાતું, પીળું, લીલું

૪. ક્રિયાપદ— વાક્યમાં ભૂત, વર્તમાન કે ભવિષ્ય કાળનો ભોધ કરી
વાક્યની ક્રિયા આપી વાક્યને પૂર્ણ કરે તે ક્રિયાપદ.

ભૂતકાળ : કર્યું, કર્યું, થયું, હતું, નાહું, બેઠું, દીધું,
આપ્યું

વર્તમાનકાળ : કરે છે, કરે છે, ચાલે છે, હોય છે, નાસે છે,
બેસે છે, દે છે, આપે છે

ભવિષ્યકાળ : કરશે, કરશે, થશે, હશે, નાસશે, બેસશે,
દેશે, આપશે

૫. અવ્યય— વાક્યમાં વપરાતાં જેમાં કોઈ કાળે ફેરફાર થતો નથી તે
શબ્દો તે અવ્યય.

ક્રિયાવિશેષણ : ત્યારે, ક્યારે, હમણાં, હવે, હમેશાં, કદી,
જરૂર, બેશક, નહીં, ખરેખર, પહેલાં,
ખડખડ, અહીં, જ્યારે, જ્યાં

નામયોગી : સાથે, માટે, સારું, ઉપર, અંદર, બહાર,
પાસે, નજીક, વિશે

હિસાબવધી : અને, ને, તથા, તેમજ, અથવા, કે,
પણ, પરંતુ, તોપણ, એટલે, માટે,
કારણ કે

કેવળપ્રયોગી : અરે રે, અહો, હાથ, હાથ, અધધધ

વચન

આપણે હરકોઈ પ્રકારની વાત કરીએ છીએ ત્યારે કાં તો હરકોઈ એકની, અથવા એકથી વધારેની; એટલે કે કાં એકની, કાં બહુની. આને વચન કહે છે.

વચન એ છે : એકવચન અને બહુવચન

એકવચનથી બહુવચનનો ભેદ આપણને 'ઓ' પ્રત્યયથી મળે છે ; જેમકે

માણસ-માણસો

ઊંટ-ઊંટો

સૂચના : જ્યાં સ્વરૂપ ઉપરથી કે આસપાસના સંબંધ ઉપરથી બહુવચનનો બોધ થતો હોય તો ત્યાં બહુવચનને 'ઓ' લગાડવાની જરૂર રહેતી નથી:

૧. અહીં દસ માણસ એકાં છે.

૨. ગાડીમાં ચાર ઘોડા બેડ્યા છે,

વિશેષણ અને ક્રિયાપદોને 'ઓ' લગાડવામાં આવતો નથી; જેમ કે

૧. દસ માણસ આવ્યાં.

૨. ગાડીમાં ચાર ઘોડા બેડ્યા.

જાતિ

જાતિ ત્રણ છે : નર જાતિ, નારી જાતિ, નાન્યતર જાતિ

નરજાતિ : નર હોય કે નરના જેવો બોધ કરે તે :

પુરુષ, નર, છોકરો, ઘોડો, બળદ, પાડો, કાગડો, બાંકડો, પવન, કળશો

નારીજાતિ : નારી હોય કે નારીના જેવો બોધ કરે તે :

સ્ત્રી, નારી, છોકરી, ઘોડી, ગાય, ભેંસ, કાગડી, પાટલી, હવા, કળશલી

નાન્યતરજાતિ : જે નર કે નારી ન હોય કે નર નારી જેવો બોધ કરતાં ન હોય તે નાન્યતર (જેમાંથી એકે નહિ) :

છોકરું, ઘોડું, વાછરડું, પાકું, કચૂતર, મેજ, વાવાઝોડું, માટલું

જાતિની સામાન્ય નિશાની :

નર જાતિમાં ઓ, નારી જાતિમાં ઈ, નાન્યતર જાતિમાં ઉં.

'ઓ' છેડાવાળાં નર જાતિનાં નામોને આ કરવાથી બહુવચન થાય : ઘોડા, છોકરા, બાવા, લોચા

'ઉં'—છેડાવાળાં નાન્યતર જાતિનાં નામોને આ કરવાથી બહુવચન થાય : ઘોડાં, છોકરાં, ગધેડા, ડોલયાં

નામનાં રૂપાખ્યાન

નામ અને સર્વનામો તેના તે રૂપમાં લાપામાં વપરાતાં નથી. પણ એમાં થોડાંધણું વિશેષ થયા કરે છે. આ વિશેષને વિલક્ષિતઓ કહે છે. આવી સાત વિલક્ષિતઓ છે અને એ દરેકને પોતાની નિશાની મેટે લાગે છે ; જેમકે

વિલક્ષિત	નિશાની (પ્રત્યય, અનુગ ને નામયોગી)
૧	૦
૨	૦
૩	એ ; વડે
૪	ને ; માટે, કાજે, વારતે, સારુ
૫	થી, એથી, માથી ; ઉપરથી, પ સેથી
૬	નું-નો-ની-નાં-ને
૭	એ, માં ; વિશે, અંદર, ઉપર

થોડા શબ્દનાં રૂપાખ્યાન—તર જાનિ

વિલક્ષિત	એકવચન	બહુવચન
૧	થોડા	થોડા (ઓ)
૨	થોડા	થોડા (ઓ)
૩	થોડે, થોડાએ	થોડાઓએ
૪	થોડાને, થોડા માટે વ૦	થોડાઓને, થોડાઓ માટે વ૦
૫	થોડાથી, થોડેથી, થોડા-માંથી વ૦	થોડાઓથી, થોડાઓ-માંથી વ૦
૬	થોડાનું-નો-ની-નાં-ને	થોડાઓનું-નો-ની-નાં-ને
૭	થોડે, થોડામાં, થોડા વિશે વ૦	થોડાઓમાં, થોડાઓ વિશે વ૦
(સંબોધનમાં)	થોડા	થોડાઓ

ઘોડું શબ્દનાં રૂપાખ્યાન : નાન્યતર જાતિ એકવચન તરજાનિ પ્રમાણે

એકવચન

બહુવચન

૧-૨	ઘોડું	ઘોડાં
૩		ઘોડાંએ, -વડે
૪		ઘોડાંને, -માટે
૫	[એકવચનમાં બાકીનાં	ઘોડાંથી, -માથી
૬	તરજાતિ પ્રમાણે]	ઘોડાંનું
૭		ઘોડાંમાં વગેરે

નાન્યતર જાતિમાં બહુવચનના 'ઓ' ની ખાસ જરૂર નથી; 'ઓ' લગાડવાથી કૃત્રિમતા જ વધે છે.

'ઓ' અને 'ઉ' જેને છેડે તથી પણ બીજા સ્વર છે તેવાં નામોનાં રૂપાખ્યાન, પ્રત્યયો-અનુગો-નામયોગીઓથી સહેલાઈથી મળી રહે છે.

સર્વનામનાં રૂપાખ્યાન

ભાષામાં સર્વનામોનો ઉપયોગ ખૂબ વ્યાપક છે; અને તેથી એનાં રૂપાખ્યાન ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવાં છે.

પહેલો પુરુષ સર્વનામ હું

વિભક્તિ	એકવચન	બહુવચન
૧	હું	અમે, અમે
૨	હું, મને	અમે, અમે, અમને, અમોને
૩	મેં, મારે,	અમે, અમોએ, અમારે,
૪	મને, મારે, મારા માટે	અમને, અમારે અમારે માટે વગેરે
૫	મારાથી	અમારાથી, અમોથી
૫	મારું	અમારું
૭	મારામાં	અમારામાં, અમોમાં

સાનમીનો 'એ' પ્રત્યય સર્વનામોમાં ખાસ વપરાતો નથી.

બીજી પુરુષ સર્વનામ તું

વિભક્તિ	એકવચન	બહુવચન
૧	તું	તમે, તમે
૨	તું, તને	તમે, તમે, તમને, તમોને
૩	તેં, નારે	તમે, તમોએ, તમારે
૪	તને, તારે	તમને, તમોને, તમારે, તમારે માટે ૧૦
૫	તારાથી	તમારાથી, તમોથી
૬	તારું	તમારું
૭	તારામાં	તમારામાં, તમોમાં વગેરે

અમોથી-તમોથીને સ્થાને અમથી, તમથી; સાતમીમાં બહુવચનમાં અમમાં, તમમાં પણ વપરાય છે.

પહેલા-બીજા પુરુષનું બહુવચને આપણે

વિભક્તિ	૩૫
૧	આપણે
૨	આપણે, આપણને
૩	આપણે
૪	આપણને, આપણા માટે વગેરે
૫	આપણાથી
૬	આપણું
૭	આપણાંમાં

બીજા પુરુષનું માનાર્થે આપ

૧	આપ
૨	આપ, આપને
૩	આપે
૪	આપને, આપને માટે
૫	આપથી, આપનાથી
૬	આપનું
૭	આપમાં, આપનામાં

ત્રીજો પુરુષ સર્વનામ તે

૧.	એકવચન	બહુવચન
૧	તે	તે, તેઓ
૨	તે	તે, તેઓ
૩	તેણે	તેઓએ, તેમણે
૪	તેને	તેઓને, તેમને
૫	તેથી, તેનાથી	તેઓથી, તેઓનાથી, તેમનાથી
૬	તેનું-તો-ની-નાં	તેઓનું-તો-, ની-નાં. તેમનું-તો-ની-નાં
૭	તેમાં	તેઓમાં, તેઓનામાં, તેમનામાં

આમાંનાં તેમણે, તેમને, તેમનાથી, તેમનું, તેમનામાં આવાં વચ્ચે ‘મ-’ વાળાં ૩૫ ખાસ કરી મનુષ્યોમાં—અને એમાં પણ કાંઈક આદર બતાવવાનો હોય ત્યાં જ સામાન્ય રીતે પ્રયોજાય છે. “રસ્તામાં ગધેડાં મળ્યાં; કુંભાર તેમને હાંકતો હતો;” આવો પ્રયોગ હાસ્યાસ્પદ અને તદ્દન અકુદરતી છે, ‘જે’ ‘એ’ ‘આ’ સર્વનામોમાં પણ આવો ‘મ’ વચ્ચે હિમેરાયો હોય તેવાં ૩૫ થાય છે—એના ત્રિપદમાં પણ આ પ્રમાણે જ ખ્યાલ રાખવો.

દર્શક સર્વનામો “આ, એ” નાં ૩૫ ઉપર પ્રમાણે થાય છે ‘પેલું’ મોટે ભાગે વિશેષણની જેમ કોઈ નામ સાથે વપરાય છે. જ્યાં એકલું આવે ત્યાં એનાં ૩૫ નરજતિમાં ‘ધોડો’ પ્રમાણે, નાન્યતર જતિમાં ‘ધોડું’ પ્રમાણે અને નારી જતિમાં ‘ધી’ લાગી ચાલુ નામો પ્રમાણે ૩૫ થાય છે.

સંબંધી સર્વનામોમાં ‘જે’નાં ૩૫ ‘તે’ પ્રમાણે થાય છે. જેનું જેટલું જેવડું—તેનું તેટલું તેવડું નાં ૩૫ ‘પેલું’ જેમ થાય છે.

અનિશ્ચિત સર્વનામોમાં એકવચન—બહુવચને સરખાં ૩૫ ચાલુ નામ ૩૫૦ જેમ જ કરવાં; જે કોઈ નામ સાથે વપરાય તો વિશેષણ જેવી દશામાં રહે.

પ્રશ્નાર્થ સર્વનામ કોણ (માત્ર માનવ પ્રાણી માટે)

વિભક્તિ

એકવચન

૧

કોણ

૨

કોણ, કોને

૩

કોણે

૪

કોને, કોને માટે

૫

કોનાથી

૬

કોનું-તો-નીનું-ને

૭

કોનામાં

‘ ખરું ’ જેતાં ‘ કોણ ’ ૧ લી- ૨ છનું જ જૂનું ૩૫ છે, અને બાકીનાં ‘ કયા ’ના વિસ્તારનાં જ પ્રયોજ્ય છે.

પ્રશ્નાર્થ સર્વનામ

કયું

નર નારી નાન્યતર જાતિમાં એનાં ત્રણ સ્વરૂપ છે : નર — કયો, નારી — કઈ, નાન્ય. — કયું

‘ કયો ’ ‘ કઈ ’ ‘ કયું ’ આવા સ્વરૂપમાં સાતે વિભક્તિનાં રૂપાખ્યાન નામો પ્રમાણે થાય છે—અને મોટે ભાગે વિશેષણ જેવો પ્રયોગ છે; ત્યારે સર્વનામ જેની દશા હોય ત્યારે એકવચન-અવચનમાં બીજી વિભક્તિથી કોને, કોણે, કોને—કોને માટે, કોનાથી, કોનું, કોનામાં ત્રણે જાતિમાં સર્ખી રીતે વપરાય છે. વળી કેને, કેણે, કેને-કેને માટે, કેનાથી, કેનું, કેનામાં પણ આ પ્રમાણે પ્રયોજ્ય છે.

‘ શું ’ ની રિચિતિ પણ વિશેષણ જેવી છે; પણ બહુવચનમાં ‘ એ ’ નથી સાગતો, એનાં સર્વનામ તરીકે ત્રણે જાતિમાં બીજી વિભક્તિથી ઉપર ‘ કોણ ’-માં છે તેવાં :

શાને, શેણે, શેને—શેને માટે, શેનાથી, શેનું, શેનામાં આવાં ૩૫ સામાન્ય છે.

વિશેષણો

વિશેષણો સંખ્યાવાચક હોય કે ગુણવધાણવાચક હોય, એ નામની પહેલાં આવતાં હોઈ કોઈ રૂપાખ્યાન થાય નહિ. જેટલાં ‘ ઉ ’ હેઠવાળાં વિશેષણ છે તેને એકવચનમાં નર-નાન્યતરમાં ‘ આ ’ અને બહુવચનમાં નરજાતિમાં ‘ આ ’ પણ નાન્યતર જાતિમાં ‘ આં ’ થાય છે.

એકવચન
નર.—સારા ઘોડાને
ના-ય.—સારા ઘોડાને

બહુવચન
સારા ઘોડાઓને
સારાં ઘોડાંને

વિશેષણ કોઈ વાર એકલાં વાપરવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે એનાં રૂપાખ્યાન નામ પ્રમાણે જ થાય છે.

ક્રિયાપદ

ક્રિયાના જગતમાં ભૂતકાળ વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્યકાળ એવા ત્રણ કાળ છે; આમાં—

વર્તમાનકાળ—અત્યારની કે આજના સમયની વાત બતાવે તે વર્તમાનકાળ; જેમકે છોકરો વાંચે છે.

ભૂતકાળ—જે થઈ ગયેલી ક્રિયા બતાવે તે. અત્યાર પહેલાંની હોય કે એનાથી કયાંય જૂના સમયમાં ચાલી જતી હોય તો એ ભૂતકાળ; જેમકે છોકરે ચોપડી વાંચી.

ભવિષ્યકાળ—અત્યાર પછીની કે પછીના કોઈ પણ દૂર સુધીના સમયના માળાની વાત હોય તે ભવિષ્યકાળ; જેમકે છોકરો વાચશે.

ગુજરાતીમાં ત્રણેનાં જૂદાં જરૂરી રૂપ ચાલુ છે. ક્રિયાપદોનાં ત્રણ પુરુષ અને એ વચન હોય છે.

વર્તમાનકાળ—‘કર’ નાં રૂપાખ્યાન

પુરુષ	એકવચન	બહુવચન
૧	(હું) કરું છું	(અમે) કરીએ છીએ
૨	(તું) કરે છે	(તમે) કરો છો
૩	(તે) કરે છે	(તેઓ) કરે છે

ભૂતકાળ—‘જમ’ નાં રૂપાખ્યાન

પુરુષ	એકવચન	બહુવચન
૧	(હું) જમ્યો	(અમે) જમ્યા
૨	(તું) જમ્યો	(તમે) જમ્યા
૩	(તે) જમ્યો	(તેઓ) જમ્યા

ભૂતકાળનાં ગુજરાતી રૂપ વિશેષણ જેવાં હોઈ જાતિ પ્રમાણે બદલે; તેથી નારી જાતિમાં “ (હું-અમે-તું-તમે-તેઓ) જમી ” આમ રૂપ થાય, જ્યારે નાન્યતર જાતિમાં—

૧	(હું) જમ્યું	(અમે) જમ્યાં
૨	(તું) જમ્યું	(તમે) જમ્યાં
૩	(તે) જમ્યું	(તેઓ) જમ્યા

ભવિષ્યકાળ : ‘જમ’ નાં રૂપાખ્યાન

૧	(હું) જમીશ	(અમે) જમીશું, જમશું
૨	(તું) જમીશ, જમશે	(તમે) જમશો
૩	(તે) જમશે	(તેઓ) જમશે

આ ત્રણ કાળ ઉપરાંત આજ્ઞાર્થ આપણે ત્યાં છે, જેનાં વર્તમાન આજ્ઞાર્થ અને ભવિષ્ય આજ્ઞાર્થ એવા બે ભેદ છે : માત્ર બીજા પુરુષનાં જ રૂપ પ્રચારમાં છે:

	એકવચન	બહુવચન
વર્ત. આજ્ઞાર્થ ૨	કર	કરો
ભવિષ્ય. આજ્ઞાર્થ ૨	કરજે	કરજો

પ્રયોગ

ક્રિયાપદના બે પ્રયોગ છે:—

જ્યારે ક્રિયાનો આધાર કર્તા ઉપર હોય ત્યારે કર્તારિ પ્રયોગ :

હું કરું છું	છોકરો વાંચે છે
હું જમ્યો	છોકરો જમ્યો
હું જમીશ	છોકરો જમશે

જ્યારે ક્રિયાનો આધાર કર્મ ઉપર હોય ત્યારે કર્મણિ પ્રયોગ :

મારાથી કામ કરાય છે	છોકરાથી ચોપડી વંચાય છે
મેં કામ કર્યું	છોકરે ચોપડી વાંચી
અથવા	અથવા

મારાથી કામ કરાયું	છોકરાથી ચોપડી વંચાઈ
મારાથી કામ કરાશે	છોકરાથી ચોપડી વંચાશે

કર્મ લેનારાં ક્રિયાપદો તે સકર્મક ક્રિયાપદો.

કર્મ નથી હોતાં તેવા ક્રિયાપદો તે અકર્મક ક્રિયાપદો.

અકર્મક ક્રિયાપદોનો કર્મણિ પ્રયોગ નથી થતો, પણ માત્ર લાવે પ્રયોગ થાય :

મારાથી જવાય છે.	છોકરાથી જવાય છે.
મારાથી જવાયું.	છોકરાથી જવાયું.
મારાથી જવાશે.	છોકરાથી જવાશે.

કર્મણિ કે લાવે પ્રયોગમાં કર્તાની પાંચમી વિભક્તિ થાય છે ; અપભ્રંશ દ્વારા મળેલાં સંસ્કૃતોત્પન્ન કર્મણિ ભૂતકૃદંતોમાં જ માત્ર ત્રીજી વિભક્તિ કર્તાના થાય છે : મેં કયું વગેરે.

કર્મણિ પ્રયોગમાં કર્મ પહેલી વિભક્તિમાં આવે છે.

ક્રિયાપદનાં કૃદંત

ક્રિયામાં કાળનો અર્થ હોય ને છતાં સંપૂર્ણ ક્રિયાપદ ન હોય તેવાં રૂપ કૃદંત કહેવાય છે :

પહેલું ભૂતકૃદંત	કયું
બીજું ભૂતકૃદંત	કરેલું
સામાન્ય કૃદંત	કરવું
સંબંધક કૃદંત	કરી, કરીને
કર્તૃવાચક કૃદંત	કરનાર, કરનારું
વર્તમાન કૃદંત	કરતું

આ કૃદંતોમાંથી પહેલું — બીજું ભૂતકૃદંત ભૂતકાળ બતાવવાને પણ મુખ્ય ક્રિયાપદ તરીકે વપરાય છે; ‘કયું’ ‘જર્યો’ વગેરેમાં એ સ્પષ્ટ છે. ‘કરેલું’ વધુ જૂની ક્રિયા બતાવે છે. વર્તમાન કૃદંતનો ઉપયોગ પણ બહુ જ જૂની નિયમિત ક્રિયા બતાવવા થાય છે : “હું કામ કરતો.” ‘નથી’ની સાથે તો એ વર્તમાનકાળમાં પણ વપરાય છે; જેમકે “હું કરતો નથી.”

શુદ્ધ કાળો ઉપરાંત મિશ્રકાળોમાં ભૂત કૃદંત અને વર્તમાન કૃદંતનો ઉપયોગ થાય છે.

અવ્યયો

અવ્યયોના ચાર પ્રકાર ઉપર આવ્યા છે. એમાં બહુ જ જરૂરી ખાસ બાબતો જેવું નથી.

મૂળ શબ્દો ઉપરથી બનતા નવા શબ્દ

“ પાયાનો શબ્દકોશ ” જેવાથી માલુમ પડશે કે પાયાનો શબ્દ મુખ્ય આપવામાં આવ્યો છે અને એના પછી એમાંથી થતા શબ્દ આપવામાં આવ્યા છે. આના મુખ્ય બે વિભાગ છે:—

૧. ક્રિયાવાચક રૂપોને લાગતા પ્રત્યય.,
૨. નામ, વિશેષણ, સર્વનામ અને કોઈક વાર અવ્યયોને પણ લાગતા પ્રત્યય

૧. ક્રિયાવાચક રૂપોને લાગતા પ્રત્યય

કર્તાના અર્થમાં :—

એયો (નર.) : ગવૈયો, ઘડવૈયો, ભવૈયો
અણુ (વિશે.) : મારકણ, ખોતકણ, કરકણ

ક્રિયાવાચક :—

અક (નારી.) : આવક, જવક, ખેટક
આઈ (નારી.) : ચડાઈ, લડાઈ, લંબાઈ, ચોડાઈ
આમણુ (નારી.) : શિખામણુ, મથામણુ
,, (નાન્ય.) : ધડામણુ, શિવડામણુ, દળામણુ
આમણી (નારી.) : ધડામણી, પધરામણી, પહેરામણી
આવટ (નારી.) : સજાવટ, રુકાવટ, ફાવટ, બનાવટ
આટ (નર.) : ગભરાટ, મલકાટ, ચળકાટ
આણુ (નાન્ય.) : વેચાણુ, મંડાણુ, લખાણુ
ણૂક (નારી.) : નિમણૂક, વર્તણૂક
આવ (નર.) : દેખાવ, ઢોળાવ, ચડાવ
ત (નારી.) : રમત, ગમત
તર (નારી.નાન્ય.) : ભણતર, ગણતર, ધડતર
તર (નારી.) : ગણતરી, ભરતરી
અણુ (નાન્ય.) : ભરણુ, ગળણુ, દળણુ, દેણુ, લેણુ

આણી (નારી): ચાળણી, ફરણી, ઉતરણી, માગણી, લાગણી
 ખેસણી, રહેણી, વાવણી
 અણ (નાન્ય.): ચલણ, વલણ, ધાવણ, લેણ, દેણ
 આણ (નાન્ય.): ચડાણ, ઉતરાણ, ભેટાણ
 આઉ (વિશે.): ચડાઉ

૨. નામ વગેરેને લાગતા પ્રત્યય

સ્વામીપણું (વિશે.) :-

મંત-વંત : શુદ્ધિમંત, શ્રીમંત, ભગવંત, ધનવંત
 આળું : છોગાળું, રૂપાળું, લટકાળું
 ઇલું : ઝેરાલું, ખારીલું, હાંશીલું, રંગીલું
 આઉ : વગડાઉ, અડખાઉ, ગરખાઉ

લાવવાચક (નામ):-

આઈ : મોટાઈ, લુચ્ચાઈ, ચતુરાઈ, ઊંચાઈ
 આશ : ખારાશ, ખટાશ, કડવાશ, તૂરાશ, મીઠાશ,
 તીખાશ, કાળાશ, રતાશ
 આણ : લંબાણ, ઊંડાણ, નીચાણ, ઊંચાણ, ટૂંકાણ,
 ફરસાણ
 પ : મોટપ, ઊણપ, ભોંઠપ
 પો : શુદ્ધપો, રંડાપો, અધાપો
 મ : નાનમ, મોટમ
 પણ : શાણપણ, ડહાપણ, ધડપણ

આ અર્થમાં અષ્ટાં ન વિશેષણોને ‘પણું’ લગાડી શકાય છે.

લઘુતાવાચક (નામ):-

ઓ : વામણો, રામણો
 ઇયો : મોતિયો, ખડિયો, ધડિયો
 ઇ (નર પ્રમાણે લો, લી) : ઝૂગલું, ખેડલું, પાટલો, ચોટલી,
 ગાડલું, હાંડલું

ડું (જરૂર પ્રમાણે વો) : ઝાડવું, છોડવો, લાડવો, ધાડવો
 ડું : પોટડું, લોટડો
 ડું (જરૂર પ્રમાણે ડો, ડી) : છાંયડો, લાયડો, બાઈડી

આપણે હાં અરખી, ફારસી પ્રત્યયો પણ લાગી શબ્દરૂપ મળ્યાં છે:—

સ્વામીપણું (વિશે.):

યાર : હોશિયાર, મુખસાર
 વાર : ઉમેદવાર, તકસીરવાર
 દાર : દુકાનદાર, ફોજદાર, સૂળેદાર

ને લગતું (વિશે.):

ઈ : જંગલી, શહેરી, કિંદી, ફારસી, ઈશાઈ

લાવવાયકે (નામ):

ઈ : હોશિયારી, ચાલાકી, ખૂબી, દોરતી, કારીગરી,
 બાદશાહી, ફકીરી

પાયાનો ગુજરાતી શબ્દકોશ

અ

અકબ'ધ વિ. આખું, વગર ખોલેલું
કે તોડેલું

અકરાંતિયું વિ. ખૂબ ખૂબ ખાનારું
અકસીર વિ. સચોટ પરિણામ લાવે
તેવું, રામખાલુ

અકરમાત પુ. અણુચાર્યો બનાવ
અકળાવું અ. ક્રિ. ગભરાઈ કંટાળી
જવું

અકાળ [સં.] વિ. ક્ષેણાતું

અક્કડ વિ. વળે નહિ તેવું

અક્કલ સ્ત્રી. ખુદ્દિ

અક્કેક(-કું) વિ. દરેક; એક પછી એક
અક્ષર [સં.] પુ. વર્ણમાળાનો દરેક
સંકેત કે ખોલ

અખતરો પુ. અજમાયેશ, પ્રયોગ

અખત્યાર પુ. સત્તા; પસંદગી

અખખાર પુ. છાપું

અખ'ડ [સં.] વિ. આખું

અખાજ નપું. ન ખાવા જેવી ચીજ;
[લા.] માંસાહાર

અખાડો પુ. કસરત શાળા; રામાનંદી
નાગા ખાવાઓનો મઠ

અગડ સ્ત્રી. કોઈપણ ચીજ ખાવા પીવા
પહેરવાના સોગંદ લેવા એ

અગત્ય સ્ત્રી. જરૂરિયાત

અગાઉ અ. પૂર્વે, પહેલાં, જૂના
સમયમાં

અગાડી અ. આગળથી; સામે; અગાઉ

અગારી સ્ત્રી. ધાખા ઉપરની ખુલ્લી
જગ્યા

અગોચર [સં.] વિ. પગ મૂકવામાં
લય લાગે તેવી જગ્યા

અઘરું વિ. મુશ્કેલીભરેલું

અચરજ(-ત) સ્ત્રી. નપું. નવાઈ,
અચંખા

અચ્છર વિ. અડધો શેર

અછૂત [હિં.] વિ. અડકતાં નાહવું
પડે એમ મનાવું તેવી-હરિજન
જાતિનું

અજબ [આ.] વિ. નવાઈ ઉપજાવે
તેવું

અજમાવવું સ. ક્રિ. અખતરો કરી
જોવો

અજવાળવું સ. ક્રિ. માંજવું; પ્રકાશ
કરવો

અજવાળિયું નપું. ચંદ્રની કક્ષા જેમાં
વધે છે તે પંખવાડિયું; સુદિ

અટક સ્ત્રી. અટક, કુલસંજ્ઞા

અટકવું અ. ક્રિ. થોભી જવું;

અટકણ(-ણિયું) નપું. ટેકો; ટેસી;

અટકાયત સ્ત્રી. રુકાવટ; અટકાવ
પું. રુકાવટ; અચાલો

અટકળ સ્ત્રી. કલ્પના, અનુમાન

અટામણ નપું. રોટલી વણવા માટે
વપરાતો કોરો લોટ

અઠવાડિયું નપું. સાત વારનો ગાળો,
સપ્તાહ

અઠંગ વિ. [લા.] પહોંચેલ, ઉસ્તાદ
 અડકતું સ. કિ. સ્પર્શ કરવો, અડતું
 અડચણ સ્ત્રી. દરકત, આડચ
 અડદાવો પુ. છુંદાયા-કચડાયાથી
 નરમ થઈ જવાપણું
 અડપણું વિ. તોફાની; નપું. તોફાન,
 અટકચાણું
 અડખાઉ વિ. જંગલી (વનસ્પતિ),
 એની મેળે ઊગેલું

અડસટ્ટો પુ. અંદાજ, શુમાર
 અડાખીડ વિ. [લા.] ખૂબ ખૂબ
 મોટું
 અડાળી સ્ત્રી. ઢાંકેલું એકઢાળિયું
 અડિયલ વિ. હાલતાં અટકી પડવાના
 સ્વભાવનું (દોર)
 અટ્ટો પુ. ભેળા મળી પડી રહેવાની જગ્યા
 અઢળક વિ. ધણુંજ ધણું, પુષ્કળ
 અઢેલણું સ. કિ. આધાર લઈ રહેલું
 અણુવર પુ. લગ્નમાં વરરાગતો
 સહાયક
 અણુસાર સ્ત્રી. (મનુષ્યની આકૃતિમાંનું
 મોટા ઉપરનું) મળતાપણું
 આણુ(-ણી) [સં.] સ્ત્રી. વસ્તુનો
 ટોચદાર છેડો
 આણુ [સં.] પુ. બારીકમાં બારીક
 કણ; ઓંખ [+ અં.] પુ. અતિ-
 ભયાનક પ્રકારનો વૈજ્ઞાનિક વિનાશક
 ગોળો

અતડું વિ. ન ભજે તેવા સ્વભાવનું
 અતર નપું. સુગંધી અડ
 અત્યારે અ. આ જ સમયે, હમણાં
 અદખ [આ.] સ્ત્રી. વિનયપૂર્ણ મર્યાદા

અદાવત [આ.] સ્ત્રી. વેર, દુશ્મનાઈ
 અદેખું વિ. ખીન્નની ચડતી ન સાંખી
 શકે તેવું, ઈર્ષ્યાખેર
 અધમ [સં.] વિ. નીચ, હલકટ વૃત્તિનું
 અધરું વિ. અપૂર્ણ, ઊણું; અધૂરિયું
 વિ. અધૂરે માસે જન્મેલું (બાળક)
 અધેલી સ્ત્રી. (-લો) પુ. અડધા
 રૂપિયાનો સિક્કો
 અધર અ. હવામાં લટકતું હોય તેમ;
 બધર અ. તદ્દન અધર
 અનાડી વિ. ખૂબ ખૂબ તોફાની
 અનાથ [સં.] વિ. આધાર-આથ
 વિનાનું
 અનામત વિ. થાપણે મૂકેલું; સ્ત્રી.
 થાપણ
 અનુભવ [સં.] પુ. જાતભાકિતી-
 જાતવાપર વગેરે રિવાજ
 અનુમાન [સં.] નપું. અટકળ,
 ધારણા
 અનુવાદ [સં.] પુ. તરજુમો, ભાષાંતર
 અને અ. (ઉભયાન્વયી) તથા
 અન્ન [સં.] નપું. અનાજ
 અપચો પુ. અણર્ણ, બદલજમી
 અપજશ(-સ) પુ. બદનામી
 અપમાન [સં.] નપું. અનાદર ભરેલું
 વર્તન
 અપવાદ [સં.] પુ. [લા.] આજ
 અપશુકન નપું. ખરાબ શુકન
 અપાસરો પુ. જૈન સાધુઓને રહેવાનું
 સ્થાન, ઉપાશ્રય
 અફવા [આ.] સ્ત્રી. મૂળમાથા વિનાની
 ઊડતી ખખર
 અભાવો પુ. અરુચિ; અણુગમે

અભિપ્રાય [સં.] પુ. મતલબ; મત
 અભિમાન [સં.] પુ. નપું. ગર્વ
 અભ્યાગત [સં.] વિ. [લા.] માન્ય
 ભિખારી
 અભ્યાસ [સં.] પુ. મહાવરો;
 શિક્ષણ
 અમથું વિ. કારણ વિનાનું; નકામું-
 નકામું
 અમર [સં.] વિ. કદી ન મરે તેવું
 અમરાર્થ સ્ત્રી. આંખાવાડી
 અમલ [આ.] પુ. સત્તા, અધિકાર,
 નપું. અફીણ
 અમી નપું. અમૃત; [લા.] રસકસ
 અમરું વિ. અર્ધ, અડધું, આખાના
 બે ભાગમાંનું એક
 અર્થ [સં.] પુ. હેતુ; સમજૂતી; પૈસો
 અલગ વિ. જુદું રહેલું-પડેલું; જુદું
 અવકૃપા સ્ત્રી. ઇતરાજી
 અવતાર [સં.] પુ. દેહધારણ; જન્મારો
 અવધિ [સં. પુ.] સ્ત્રી. હદ
 અવસાન [સં.] નપું. મોત
 અવસ્થા [સં.] સ્ત્રી. દશા; ઉંમર
 અવળું વિ. ઊંધું; ઊલટા સ્વભાવનું
 અવાચક [સં.] વિ. વાણી બંધ થઈ
 ગઈ હોય તેવું; બેલાન
 અવાજ પુ. મોટો ધ્વનિ
 અવેજ પુ. સાટા જેટલી કિંમતનો
 માલ; અવેજી સ્ત્રી. નોકરી વગેરેમાં
 એકને બદલે ખીજાનું આવવું
 અસર [આ.] સ્ત્રી. સારી માઠી
 લાગણી-પ્રભાવ-છાપ વગેરેની વૃત્તિ

અસલ વિ. મૂળ; ખૂબ જૂનું; -લી
 વિ. જૂના સમયનું
 અસીલ [આ.] પુ. જે માણસે વકીલ
 રાખ્યો હોય તે-એ વકીલના સંબંધમાં
 સંજ્ઞા પામેલો, કુળ
 અસ્થો પુ. વાળ કાઢવાનું હથિયાર,
 સળિયો
 અહું નપું. અહંકાર; ઠંડાર [સં.] પુ.
 અભિમાન; ઠંડારી વિ. અભિમાની,
 ગર્વીલું
 અહીં (અહીં) અ. આ ઠેકાણે
 અળગું વિ. અલગ રહેલું; દૂર રહેલું
 અળાઈ સ્ત્રી. ઉનાળાની ગરમીમાં
 શરીરે થતી ચૂમકી-મારીક ફેલ્લી
 અંક [સં.] પુ. આંકડો, સંખ્યાનું ચિહ્ન
 અંકર [સં.] પુ. કોટો, ફણગો
 અંકુશ [સં.] પુ. કાણુ
 અંકોટો પુ. ધાતુનો બેઉ છેડે વળેલો
 સળિયો; મોટી કડી
 અંગ [સં.] નપું. શરીરનો પ્રત્યેક
 અવયવ; ભાગ
 અંગાર [સં.] (-રો) પુ.; અગ્નિનો
 ટાંડો, સળગતો કાચલો
 અંગૂછો પુ. શરીર લૂંછવાનો લૂગડાનો
 ટુકડો, ટુવાલ
 અંગૂઠો પુ. હાથપગનું પહેલું મોટું
 આંગળું
 અંજલિ (-ળિ) [સં. પુ.] સ્ત્રી. જાઓ
 અંજળ નપું. (બપાણી) નપું. બ. વ.
 દાણોપાણી; [લા.] લેણદેવી
 અંત [સં.] પુ. છેડો; અંતિયું
 વિ. મોત આવી પડે ત્યાંમુધી
 ખાનારું કે કામ કરનારું, મરણિયું

અંતર નપું. કોઈ જે સ્થાન વચ્ચેના
છેટાપણાનોગાળો; મન; અંતરિયાળ
અ. જ્યાં કોઈ ન હોય તેવા માર્ગમાં
કયાંય અધવચ

અંદર [ફા.] અ. માંહે

અંદાજ [ફા.] શુમાર, અડસટો

અંધારું નપું. અંધકાર, પ્રકાશનો
અભાવ

અંધેર નપું. કાયદો નથી રહ્યો તેવી
અંધાધુંધીની સ્થિતિ

અંખોડો પું. માથા ઉપરના વાળની
વેણી

અંશ [સં.] પું. ભાગ

આ

આ સર્વ. સામે રહેલું

આઈ સ્ત્રી. આતાની પત્ની, પ્રપિતા-
મહી; દેવી; [મરાઠી] મા

આઉ નપું. દૂધાળાં દોરતું થાન

આક(ઠોડા) પું. એ નામની વનસ્પતિ

આકરું વિ. ખૂબ મુશ્કેલ; મોંઘું;
સખત

આકળું વિ. ખૂબ આકુલ; અધીરું,
ઉતાવળું

આકાર [સં.] પું. ધાટ, આકૃતિ

આકાશ [સં.] પું. નપું. ગગન

આખડવું અ. કિ. ઠોકર ખાવી;
રખડવું; લડી પડવું

આખડી સ્ત્રી. અગડ, બાધા

આખલો પું. ખસી ન કરેલો જુવાન
ખૂંટ-ખળદ

આખું વિ. ન તૂટેલું; અકબંધ,
અખંડ

આગ સ્ત્રી. અગ્નિ; લાય; - ગિયો પું.
પ્રકાશ આપતું પતંગિયું; જુવારનો
એક રોગ

આગલું વિ. મોખરામાં રહેલું;
પહેલાંનું

આગ(-ગુ)વું વિ. અલાયદું,
અનન્ય પ્રકારનું, વિશિષ્ટ

આગળ અ. આગલા ભાગમાં;
અગાઉ; હવે પછી મોટે

આગળો(-ગિયો) પું. બારણાની
નાની બોગળ

આગાહી [ફા.] સ્ત્રી. ભવિષ્યના
બનાવનું સૂચન

આઘાત [સં.] પું. ફટકો; [લા.]
માનસિક દુઃખની લાગણી

આધું વિ. દૂરનું-છેટાનું; ઠપાછું વિ.
આમથી તેમ; [લા.] ખોટુંખરું

આચાર [સં.] પું. વર્તન, રીતભાત;
વર્તણૂક; રીત, પારંપરિક નિયમ

આછરેલું અ. કિ. પ્રવાહીમાંના
કસ્તરનું તળે બેસી જતાં પ્રવાહીનું
સ્વચ્છ થવું

આછું વિ. પાંખું; પાનળું-ઝીણું

આજ (-જે) અ. આ ચાલુ દિવસે
આજી સ્ત્રી. કાસાવાલા, વિનંતિ

આજ્ઞા [સં.] સ્ત્રી. હુકમ, ફરમાન

આટલું સર્વ. નક્કી પ્રમાણના કદ-
જયા-સમય જેટલું

આડ સ્ત્રી. કપાળમાંનું આડું તિલક;
પિયળ

આડ પું. કપાસ ફેલવાને માટે ઊભી
કરેલી જગ્યા

આડણી સ્ત્રી. રોટલી વલુવા માટેનો
ચકલો

આડત સ્ત્રી. વેપારીના વતી કામ કરવું એ; એજન્સી; દલાલી; -તિયો પુ. એવો કામ કરનાર, એજન્ટ
 આડું વિ. વચ્ચે આવી રહેલું; સીધું નહિ તેવું; નપું. મોટી આડી; આડી સ્ત્રી.
 છાપરામાં આધાર માટે નખાતા આડા વળા; આડસર નપું. છાપરાનો મોલ; આડોણું નપું. કોઈના કામમાં સંહાયક થવું એ
 આણુ સ્ત્રી. આજ્ઞા; પ્રતિજ્ઞા, સોગંદ આણુવું સ. ક્રિ. લઈ આવવું; આંણું નપું. પિયરથી વહુને તેડી આવવાનો વિધિ
 આતુર [સ.] વિ. અધીરું, ઉત્સુક આતો પુ. દાદાનો બાપ, પ્રપિતામહ; દાદો
 આત્મા [સ.] પુ. જીવ આથડવું અ. ક્રિ. ભટકાવું, અથડાવું; રખડવું
 આથમવું અ. ક્રિ. સૂર્ય વગેરેનું દેખાતા બધું થવું
 આથમણું વિ. જે દિશામાં સૂર્ય-ચંદ્ર વગેરે આથમે છે તે દિશા તરફનું, પશ્ચિમ દિશાનું
 આથવું સ. ક્રિ. મીઠું મરચું વગેરે ચડાવી આથણાં બનાવવાં; આથો આવે તેવી રીતે લોટ વગેરે પલાળવા; આથણું નપું. એ રીતે તૈયાર કરેલું સંધાણું; આથી પુ. ખમીર ચડે તેવી રીતે લોટ આથવાની ક્રિયા
 આદમી [આ.] પુ. પુરુષ આદર [સ.] પુ. સન્માન
 આદર પુ. આરંભ, શરૂઆત; ઠવું સ. ક્રિ. શરૂ કરવું.

આદું-દું નપું. લીલી સૂંઠ આધાર [સ.] પુ. ટેકો
 આનંદ [સ.] પુ. હરખ આનાકાની સ્ત્રી. હા, ના કરવાની ક્રિયા
 આનાવારી સ્ત્રી. પાક કેટલી આની થયો છે એનો અડસટો
 આની સ્ત્રી.-નો પુ. રૂપિયાના સોળમા ભાગનો સિક્કો
 આપ સર્વ. માનાર્થે 'તમે'; આપે અ. પોતાની મેળે; આપઘાત પુ. આત્મહત્યા
 આપણુ, -ણુ સર્વ. રૂ. હું-અમે અને તું-તમે મળી બેઉ
 આપદ, -દા સ્ત્રી. આફત આફરો પુ. ધણું ખાવાથી ઢોરના પેટનું ફૂલી જવું
 આખર [ફ.] સ્ત્રી. કીર્તિ, નામના આખાદ [ફ.] વિ. વસ્તી વાળું; સમૃદ્ધિ-દી સ્ત્રી. સમૃદ્ધિ; ચડતી
 આળેહૂબ વિ. અદ્ભોઅદ્ભ, અસલ મુજબ
 આલ નપું. આકાશ
 આલડવું અ. ક્રિ. અથડાવું; અભડાવું; ભ્રષ્ટ થવું; શબ પાછળ રમ-શાનમાં જવું; -છેટ સ્ત્રી. અડાઈ જવાની માન્યતા
 આભાર [સ.] પુ. ઉપકાર, પાડ આભાસ [સ.] પુ. સંરખાપણાનો ભ્રમ; અંખો પ્રકાશ
 આમ અ. આ બાબુ
 આમ [આ.] વિ. પ્રજા વર્ગનું, સર્વ-સાધારણ લોકનું

આમણ સ્ત્રી. મોટા આંતરડાના છેડાનો
ભાગ

આર સ્ત્રી. લોહા વગેરેના સળિયાની
અણી; પરોણી; મોચીની ટાંચણી

આરતી સ્ત્રી. દેવ-દેવી કે પૂજ્ય વ્યક્તિની
સમક્ષ દીવા ઉતારવો એ

આરપાર અ. સોંસરવું

આરસી સ્ત્રી.—સો પું. અરીસો,
ચાટણું, આયતો

આરંભ [સં.] પું. શરૂઆત

આરામ [ક્રા.] પું. વિશ્રામ, આશાયેશ

આરો પું. કિનારો; છેડો; પૈડામાંનો
નાઈ સાથેના ટેકણનો પ્રત્યેક સાળ-
યો કે ટુકડો

આરોગ્ય [સં.] નપું. તંદુરસ્તી

આરોપ [સં.] પું. તહોમત

આવખું નપું. આયુષ

આવડવું અ. ક્રિ. ની જાણ કે ગત
હોવી; આવડ, —ત સ્ત્રી. આવડવું

આવડું સર્વ. સામેના માપતું

આવરદા સ્ત્રી. પું. આયુષ

આવરો પું. દૈનિક માસિક વગેરે
આવક નોંધવાનો ચોપડો

આવવું અ. ક્રિ. દૂરથી નજીક સ્થિતિ
કરવી; આવ સ્ત્રી. આવવું એ;

આવક સ્ત્રી. ઉત્પન્ન, પેદાશ;

આવકાર પું. સ્વાગત; આવજા
સ્ત્રી. અવરજવર

આવું સર્વ. આ પ્રકારનું—જાતનું

આશરો પું. આશ્રય, આધાર, શરણ

આશરો પું. અડસટ્ટો, અંદાજ

આશા [સં.] સ્ત્રી. ધારણા, ઉમેદ

આશ્રમ [સં.] પું. સાધુ આદિકનું
વિસામાનું સ્થાન

આસન [સં.], —નિશુ નપું. જેસવાની
નાના સાદી વગેરે સાધન

આસપાસ અ. ચારેબાજુ નજીકમાં
આસામી પું. સ્ત્રી. માણસ; પ્રતિષ્ઠિત

—માલદાર માણસ

આસ્તિક [સં.] વિ. ઈશ્વર છે એવું
માનનારું

આસ્તે અ. ધીમેથી

આહાર [સં.] પું. ખોરાક; ખાનપાન

આળ નપું. તહોમત

આળવીતરું વિ. અટક્યાળું; તોફાની

આળસ નપું. સુસ્તી; —મુ વિ. સુસ્ત

આળું વિ. રૂઝ આવતી હોય તેવું તાળું

આળોટવું અ. ક્રિ. લોટવું, સૂતાં
ગળાડવું

આંક પું. આંકો; મૂલ્ય; અ. વ. સંખ્યા-
ના ધડિયા; —કો પું. નિશાની; છેક;

આંકવું સ. ક્રિ. આંક કાઢવો,

મૂલ્ય કરવું; લીટીઓ પાડવી; બળદ

વગેરેને ડામનાં નિશાન કરવાં;

આંકડો પું. માલ-ખરીદ વેચાણનું

ભરતિયું; વાળેલા છેડાવાળો સળિયો;

આંકડી સ્ત્રી. નાનો આંકડો; પેટની

ચૂંક

આંક, ૦ડો પું. આકડાનો છેડ;

આંકોસિયું નપું. આકડાનું ફળ

આંખ સ્ત્રી. નેત્ર, નેણ; શેરડી ખટાકા

વગેરેમાં જ્યાંથી નવો છેડા ઉત્તો

થાય છે તેવો ખચકો

આંગડી સ્ત્રી. જૂની ઢાળવું પહેરણ-

ખંડી-ઝભડું વગેરે

આંગણ, —ણું નપું. ધરના આગળના

ભાગની ખુદ્દી જગ્યા, ફળિયામાં

ધરના મોખરા ઉપરની પગથિયાં

સામેની જગ્યા

આંગત વિ. પોતીકું, પોતાનું
 આંગળ, -ળું નપું., -ળી સ્ત્રી,
 હાથ-પગના પંજરનું નીકળતું પ્રત્યેક
 અંગ
 આંચ સ્ત્રી. ઝાળ, આગની ઊંળ
 આંચકવું સ. કિ. ઝૂંટવી લેવું; આચ-
 કી સ્ત્રી. તાણુ; -કો પું. ઝોંટો
 આંચળ નપું. દૂધાળાં પશુના થાન-
 માંનું પ્રત્યેક અંગ
 આંજવું સ. કિ. આંખમાં સુરમો
 વગેરે લગાડવો; -ણુ નપું. કાજળ
 -ણી સ્ત્રી. આંખમાં પાંપણને
 છેડે થતી ફેલ્લી
 આંટ સ્ત્રી. ગૂંચ; -ટી સ્ત્રી. ગૂંચ;
 દોરીની ગડી, આંટલી; -ટો પું.
 ચકરાવો; ફેરો; વળ
 આંતરકું નપું. પેટમાંનો નળના
 આકારનો અવયવ; -ડી સ્ત્રી. [લા.]
 અંતર
 આંતરવું સ. કિ. આવનારની
 આડા ફરવું (લૂંટવા વગેરે માટે)
 આંધ(ર)ણુ નપું. આધણુ, દાળ
 ચોખા વગેરે ઓળ્યા પહેલાં ગરમ થવા
 મુકાતું પાણી
 આંધળું વિ. આંખે ન દેખતું; -ળિયાં
 નપું. બ. વ. [લા.] લાંબો
 વિચાર કર્યા વિના કોઈ કામમાં
 અપલાવવું; આંધી સ્ત્રી. આકાશમાં
 વધરાતે લીધે થતો દિવા-અધકાર;
 વાવાઝોડું
 આંખવું સં. કિ. ઉંચે કે દૂર રહેલાને
 પહોંચવું
 આંમુ નપું. આંખમાંથી ઝરતું બિંદુ;
 રંગું

ઈ

ઇજારો પું. દેણ, કોન્ટ્રેક્ટ
 ઇનકાર [આ.] પું. નામૂલત,
 અસ્વીકાર; મનાઈ
 ઇનામ [આ.] નપું. બક્ષિસ
 ઇન્સાફ [આ.] પું. ન્યાયનો ચુકદો
 ઇમારત [આ.] સ્ત્રી. મોટું મકાન
 ઇરાદો [આ.] પું. આશય, મનોલાવ
 ઇલકાબ [આ.] પું. ખિતાબ,
 ઉપાધિ
 ઇલાગ [આ.] પું. ઉપાય; ઉપચાર
 ઇશારો [આ.] ઇશારત, ગુપ્ત સૂચના
 ઇસ્પિતાલ સ્ત્રી. જ્યાં દર્દીઓને
 રાખી ઉપચાર કરવામાં આવે છે
 તેવું દવાખાનું, હોસ્પિટલ
 ઇંદ્રિય [સં. નપું.] સ્ત્રી. સમજવાનું
 તેમજ કામ કરવાનું શરીરનું જુદું
 જુદું કારક અંગ; જનનેંદ્રિય, ઇંદ્રી
 ઇજા [આ.] સ્ત્રી. પીડા
 ઇંચિર [સં.] પું. પરમાત્મા, ભગવાન
 ઇસ સ્ત્રી. ખાટલાની બેઠે બાજુના
 દાંડામાંનો પ્રત્યેક
 ઇસ્વી [આ.] ઇસ્તુ ખ્રિસ્તને લગતું
 ઇંટ સ્ત્રી. ધર વગેરે ચણવામાં વપરાતું
 માટીનું કાચું ચાપાકું ચોસડું; -ટાળો.
 પું. ઇંટનો ભાંગેલો ટુકડો; -ટેરી વિ.
 ઇંટથી બાંધેલું
 ઇંડું નપું. પક્ષીનું બેડું; મંદિરના
 શિખર પરનો કળશ; -ડાળી સ્ત્રી. ઇંડાં
 લઈ જનારી કીડીઓની ઢાર
 ઇંઠાણી સ્ત્રી. ભાર ઉઠાવવા સ્ત્રીઓ
 માથે મૂકે છે તે ઘાસની સાદી કે
 ચીડિયાં ભરેલા ફીટણી
 ઇંધણુ, -ણું નપું. સરપણુ, બળતણુ

ઉ

ઉઝરડો પુ. છાણુ-પૂંળ વગેરેનો ઢગલો
 ઉગમ પુ. મૂળ, આરંભ ; ૦થું વિ.
 પૂર્વ દિશાનું
 ઉગમપુ. સ. કિ. મારવા હથિયાર
 જંચું ઉપાડવું
 ઉચાટ પુ. ચિંતા, ફિકર
 ઉચાળો પુ. ધરવખરી (ખાસ કરી
 ખાલી કરતી વખતે)
 ઉચ્ચાર [સં.] પુ. મોંમાંથી બોલ કાઢવો;
 ૦વું સ. કિ. બચરવું
 ઉછાંછળું વિ. ઉદ્ધત, અવિચારી
 ઉછીલું (-નું, -કું.) વિ. થોડા દિવસમાં
 પાછું આપવાની રૂરતે લીધેલું
 ઉજગરો પુ. જગરણ
 ઉજડવું સ. કિ. ઉજ્જડ કરવું
 ઉજરા પુ. અજવાળું; -ળવું સ. કિ.
 પ્રકાશિત કરવું
 ઉજ્જડ વિ. વેરાન
 ઉઝરડો પુ. શરીર કાંટા વગેરેનો
 લોહીના ટસિયા બાજે એમ ધસારો
 ઉઝાંચિયું નપું., -ચો પુ. મોટી ઉધરસનો
 રોગ
 ઉતાવળ સ્ત્રી. ઝડપ; -ળું, -ળિયું વિ.
 ઝડપ કરનારું
 ઉત્તમ [સં.] વિ. શ્રેષ્ઠ, સૌથી સારું.
 ઉત્તર [સં. નપું.] પુ. જવાબ; સ્ત્રી
 કુવ તરફની દિશા
 ઉત્તેજક [સં.] વિ. ઉત્તેજન આપનાર;
 ઉશ્કેરનાર; -ન [સં.] નપું. ઉત્સાહ
 -વું સ. કિ. ઉત્સાહ આપવો
 ઉત્તેજિત [સં. ભૂ. કું.] વિ. ઉત્સાહ
 પામેલું; ઉશ્કેરાયેલું

ઉત્પન્ન [સં. ભૂ. કું.] વિ. પેદા થયેલું.
 . નપું. પેદાશ
 ઉત્સાહ [સં.] પુ. ઉમંગ
 ઉદય [સં.] પુ. ઊગવું એ; ચડતી
 ઉદાર [સં.] વિ. સખી દિલનું
 ઉદાસ વિ. ઉદારીન; ગમગીન; તટસ્થ
 ઉદાહરણ [સં.] નપું. દર્શાવત, દાખલો
 ઉદ્ઘાટન [સં.] નપું. ખોલવું એ;
 ખુલ્લું જાહેર કરવું એ (કોઈ મકાન
 વગેરેનું)
 ઉદ્દેશ [સં.] પુ. ધારણા; આશય
 ઉદ્યોગ [સં.] પુ. ધંધો રોજગાર;
 મહેનત
 ઉદ્યાન નપું. દરિયામાં આવતી મોટી
 ભરતી
 ઉધી, -ધઈ, -ધાઈ, -ધેઈ સ્ત્રી. લાકડાને
 ફેલી ખાતી સફેદ પ્રકારની કીડી-
 જિવાત
 ઉન્મત્ત [સં. ભૂ. કું.] વિ. મદ ભરેલું;
 ગાંડું; છાકડું
 ઉપકાર [સં.] પુ. કલ્યાણ; પાડ
 ઉપદ્રવ [સં.] પુ. પજવણી; આપદા,
 સંકટ
 ઉપનામ [સં.] નપું. મૂળ નામ ઉપરાંત
 હુલામણા વગેરેથી પડાતું નામ
 ઉપપ્રમુખ [સં.] પુ. સદાયક પ્રમુખ
 ઉપસોગ [સં.] પુ. ભોગવટો
 ઉપયોગ [સં.] પુ. ખપ, જરૂરિયાત
 ઉપર અ. ઉપડી બાજુએ, માથે; ૦વાસ
 અ. પાણીના વહેણની વિરુદ્ધ
 દિશાએ
 ઉપરાણું નપું. તરફદારી
 ઉપરાંત અ. વિશેષમાં, વળી બીજું
 ઉપરી વિ. ઉપરો અધિકારી

ઉપલું વિ. ઉપરની બાજુનું; ઉચેનું;
-લક વિ. ઉપર ઉપરનું; (ચોપડામાં)
તોંધ્યા વગરનું

ઉપાધિ [સં. પુ.] સ્ત્રી. બહારથી આવી
પડેલી આપદ; પદવી, ડિગ્રી

ઉપાસના [સં.] સ્ત્રી. આરાધના,
માનસિક પૂજા

ઉકાણો પુ. બહારો

ઉમદા [આ.] વિ. ઉત્તમ પ્રકારનું;
ખાનદાન

ઉમર, ઉંમર સ્ત્રી. વય

ઉમળકો પુ. વહાલ-હેત-ઉત્સાહનો
બહારો

ઉમંગ પુ. ઉત્સાહ, હેંશ

ઉમેદ [ફા.] સ્ત્રી. અભિલાષા; આશા

ઉમેરવું સ. ક્રિ. દાખલ કરવું, નાખવું;

-ણ નપું.; -ણી સ્ત્રી; ઉમેરો પુ.

દાખલ કરવું-વધારવું એ

ઉદ્દેશ [સં.] પુ. આનંદ

ઉદ્દેહુ [હિં.] વિ. મૂર્ખ

ઉશ્કેરવું સં. ક્રિ. આવેશમાં આવે

એમ કરવું; ભંભેરવું; -ણી સ્ત્રી;

ઉશ્કેરણ પુ. ચડામણી, ભંભેરણી

ઉંદર, ઠંડો. પુ. એક ધરાળુ પ્રાણી,

કોળ; -ઠંડી સ્ત્રી. નાનો ઉંદર; નાની

નતનો ઉંદર; -રિયું નપું. કોળવાઈ,

ઉંદર પકડવાનું પિંજરું

ઉંખર, -રો પુ. બારસાખનો નીચેનો

પાટો

ઉકલવું અ. ક્રિ. ગૂંચ કે ગાંઠનું

સરળ બનવું-જૂટવું; અક્ષરો

વગેરે વાંચવામાં સૂઝ પડવી; આટો-

પાવું; ઉકેલવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)

બકળે એમ કરવું; ઉકેલ પુ. નિકાલ,

નિવેડો

ઉકળવું અ. ક્રિ. ખદખદ થાય એમ
ગરમ થવું; ઉકળાટ, -ટો પુ.
ધામ, બકારો; ઉકાળવું સં. ક્રિ.
(પ્રેરક) બકળે એમ કરવું; ઉકાળો
પુ. કવાથ, કાઢો

ઉખડવું અ. ક્રિ. વળગેલું-ચોંટેલું
-જડેલું જૂડું પડવું; ઉખા (-ખે)-ડવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) ઉખડે એમ
કરવું

ઉખળ, -ળી સ્ત્રી. -ળું નપું. -ળો,
પુ. -ળિયો પુ. ખાંડણિયો.

ઉખળવું અ. ક્રિ. વળવું બકલવું;
ઉખા (-ખે)ળવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
ઉખળે એમ કરવું

ઉગરવું અ. ક્રિ. બચી જવું; બાકી
રહેવું; ઉગારવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
ઉગરે એમ કરવું, બચાવવું;
ઉગાર, -રો પુ. બચાવ

ઉગવું અ. ક્રિ. (સૂર્ય વગેરેનો)
ઉદય થવો; બીજમાંથી અંકુર ફૂટવો;
ઉગાડવું. સ. ક્રિ. (પ્રેરક) ઉગે એમ
કરવું

ઉઘડવું અ. ક્રિ. ખૂલવું, ચોખ્ખું થવું;
ઉઘા (-ઘે)ડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
ઉઘડે એમ કરવું; ઉઘાડ પુ.
ચોમાસામાંના વરસાદ પછી આકાશ-
નું ખુલ્લું થવું; ઉઘાડું વિ. ખુલ્લું

ઉ (-ઉં)ચકવું સ. ક્રિ. બંધુ
કરવું; [લા.] ઉઘાડવું; ઉચક અ.
હિસાબ કર્યા વિના, બધડું

ઊચડવું અ. કિ. ચોટલું ઊખડવું;
 ઉચેડવું સ. કિ. (પ્રેરક) ઊચડે
 એમ કરવું
 ઊચરવું સ. કિ. હચાર કરવો, બોલવું;
 ઉચા(-ચે)રવું સ. કિ. બોલવું
 ઊછરવું અ. કિ. પાલન-પોપણ પામી
 મોટા થવું; ઉછરવું સ. કિ. (પ્રેરક)
 ઊછરે એમ કરવું; ઉછર પું.
 પાલન-પોપણ
 ઊછળવું અ. કિ. ઊંચે ફેંકવું;
 ઉછળવું સ. કિ. (પ્રેરક) ઊછળે
 એમ કરવું; ઉછળો પું. ઊંચે
 ફેંકાવું-ઊછરાવું એ.
 ઊજમ પું. ઉમંગ, ઉત્સાહ, હોંશ;
 -માવું અ. કિ. ઉમંગ થવો
 ઊજ(-ઝ)રવું અ. કિ. ઊઝરી આવવું;
 ઉજે(-ઝે)રવું સ. કિ. (પ્રેરક)
 ઊજરે એમ કરવું
 ઊજવવું સ. કિ. પ્રત-ઉત્સવ-જયંતી
 વગેરેનો વિધિ કરવો; -ણી સ્ત્રી,
 -ણું નપું. ઊજવવું એ
 ઊજળું વિ. ચક્રચકિત, પ્રકાશિત; ધોળું;
 ઉજળિયાત વિ. ઊંચ કોમતું
 ઊટ(-ડ)કવું સ. કિ. માંજવું,
 અજવાળવું
 ઊઠવું અ. કિ. ઊભું થવું; ઉઠાડવું
 સ. કિ. (પ્રેરક) ઊઠું કરવું; ઉઠાવવું
 સ. કિ. (પ્રેરક) ઊંચકવું; ઉઠાવ પું.
 ચિત્રનીભાતવગેરેનો ઊપસતો દેખાવ;
 ઉપાડ; ઉઠાઉ, ળીર વિ. ચોર,
 ધુતારો; ઉઠાવો પું. માલના વેચાણનો
 ઉપાડ; ઉઠમ(-વ)ણું નપું. મરી
 ગયેલાં પાછળ એસણાંની ક્રિયા

પૂરી કરવાનો વિધિ; ઉઠાંતરી સ્ત્રી.
 ચાલ્યા જવું એ
 ઊડવું અ. કિ. હવામાં અધ્ધર હરવું-
 કરવું; આછું પડવું; ઊડાઉડ
 (-ડી) સ્ત્રી. ઉપરાછાપરી ઊડવું
 એ; ઉડાડવું, ઉરાડવું સ. કિ.
 (પ્રેરક) ઊડે એમ કરવું; ઉડાવવું
 સ. કિ. (પ્રેરક) ઊડે એમ કરવું;
 (લા.) મરકરીમાં બનાવવું;
 ઉડાઉ; વિ. (લા.) ખરચાણ;
 ઉડામણી સ્ત્રી. (લા.) મરકરીમાં
 બનાવવું એ
 ઊછું વિ. (વાસણમાં વરતવું) અધૂરું;
 -ણપ (-મ) સ્ત્રી. અધૂરાપણું; ખોટ
 ઊતરવું અ. કિ. ઉપરથી નીચે આવવું;
 ઉતારવું સ. કિ. (પ્રેરક) ઊતરે એ
 કરવું; ઉતાર પું. ઉતરણ; (લા.)
 હલકો-ઊતરી પડેલો માણસ; ઉતારું
 નપું. વાહનમાં મુસાફરી કરવું
 ચડિયું; ઉતારો પું. નિવાસ માટે
 ઊતરવાનું સ્થાન; વળગાડ વગેરે દ્વારા
 કરવા માથા ઉપરથી ઉતારી ચકલે
 મૂકવામાં આવતાં ધોડા કંકુ
 ફેલ વગેરે
 ઊથેલવું અ. કિ. ઊસડું થઈ જવું;
 ઊથલ-પાથલ વિ. ઊથલી પડે એવું
 થયેલું; ઊથલો પું. વલણ, પાછું
 આવી પડવું એ.
 ઊધડ વિ. કિંમત કર્યા વિના અમતે
 આપવા-લેવામાં આવેલું; -ડું વિ.
 ઊધડ લીધેલું; (લા.) અધ્ધર
 ઊધરવું અ. કિ. ઊઝરવું; ઊગરવું;
 ચોપડામાં ઉધાર બાજુ લખવું;
 ઉધારવું સ. કિ. (પ્રેરક) ચોપડામાં
 ઊધરે એમ કરવું; ઉધાર વિ.

ચોપડામાં ખાતે બાજુ તોંધી-પૈસા
લીધા વિના અપાયેલું; ઉધારો પું.
વાયદો; ઉગારો; સાંસો; ઉધેરપું સ.
ક્રિ. (પ્રેરક) ઘંટીમાંથી લોટ બહાર
લવો.

ઉધળપું અ. ક્રિ. (યાર સાથે) નાસી જવું
ઉન સ્ત્રી. ન. ઘેટાંના વાળ; ઉનું વિ.
ગરમ, તપાટવાળું; ઉળુ પ્રકૃતિનું;
ઉન-વા પું. મૂત્રાશયનો એક રોગ,
ઉપદંશ; ઉનાપું-ઉનવાપું અ. ક્રિ.
બનાબિના શ્વાસ નાખવા; મનમાં ને
મનમાં કોચવાવું; ઉનાળો પું.
ગરમીની ઋતુ, ફાગણ-જેઠ વચ્ચેની
ઋતુ; ઉનાળુ વિ. ઉનાળામાં થતું
(પાક વગેરે); ઉનામણિયું નપું.
-ચો પું. નાહવા માટે પાણી ગરમ
મૂકવાનું વાસણ

ઉપજવું અ. ક્રિ. ઉત્પન્ન થવું; ઉપજ
સ્ત્રી. ઉત્પન્ન, પેદાશ; ઉપજવવું
(પ્રેરક) સ. ક્રિ. ઉત્પન્ન કરવું

ઉપરવું અ. ક્રિ. (રંગતું) ઝાંખું પડી
જવું

ઉપડવું અ. ક્રિ. જીવું લેવાવું,
જીંચકાવું; ચાલવા મંડવું; ઉપાડવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) જીંચકવું; ઉપાડ
પું. (નાણાં) ઉપાડવાં એ; ઉપાડો
પું. ઉત્પાત

ઉપણવું સ. ક્રિ. (અનાજને) પવન
નાખી ચોખ્ખું કરવું

ઉપસ (-સા) પું અ. ક્રિ. જીંચીની
બાજુએ ફૂલી આવવું

ઉપળું નપું. ખાટલાના ઉપર-નીચેનાં
આડામાંનું દરેક

ઉભરાવું અ. ક્રિ. ઉભરો આવવો;
ઉભરો પું. ઉભરાવું એ, ઉફાણો.

ઉભું વિ. ખેડેલું નહિ તેવું; સીધું
ટટાર; સ્થિર થયેલું; ઉભડ પું.
પગારદાર દહાડિયો ખેતીનો મજૂર;
ઉભડ (-ડ)ક વિ. અરધું બહું;
ઉભાડયો પું. ઉભડ (મજૂર)
ઉભડું વિ. ઉભડક; ઉભણી સ્ત્રી.
ધરમાં પડથારથી મેડા સુધીની
જાંચાઈ; ધરની ખેસણી, પિંજનથ
ઉભ સ્ત્રી. જીભની જારી, ઓળ; -લિયું
નપું. બેઠ ઉતારવાનું સાધન

ઉભટ વિ. અંવળું, જાંધું; સ્ત્રી. ઉમંગ,
ઉત્સાહ; ઉભટવું અ. ક્રિ. ચતું થવું;
ઉભટાવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) અંવળું
કરવું, ચતું કરવું; ઉભટી સ્ત્રી.
ખડારી; ઉભટું વિ. જાંધું, અંવળું

ઉભળવું અ. ક્રિ. જાંચે જઈ નમી પડવું;
ઉભાળવું સ. ક્રિ. બેઠળે એમ કરવું;
ઉભાળો પું. બેઠળવું એ; બારણા-
માંની બેઠળતી આગળી; ઉભાળિયો
પું. ઉભાળો; (લા.) નામુક્કર જવું

ઉંગ (-જ)વું સ. ક્રિ. પૈડાં વગેરેમાં
તેલી પદાર્થ રેડવો યા પોતાં મૂકવાં

ઉંઘ સ્ત્રી. નિંદ્રા; ઠવું અ. ક્રિ. જાંચ કરવી;
જાંઘાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) જાંચે એમ
કરવું; ઉંઘાળ-ઠવું વિ. જાંચણી

ઉંચ વિ. ચડિયાતું; ઉમદા; ઉંચું
વિ. ઉપરની બાજુએ રહેલું; ઉંચે
અ. ઉપરની બાજુએ; ઉંચાઈ સ્ત્રી.
જાંચાપણું; ઉંચાણ નપું. જાંચી
જમીનનો ભાગ; ઉંચકવું જુઓ

ઊચકવું; ઊંચકામણ નપું.,-ણી
સ્ત્રી. ઊંચું કરવાની મજૂરી-મહેનતાણું
ઊંટનપું., પું. એક ઊંચું પશુ, સાંઢિયો;
૦ણી સ્ત્રી. સાંઢ; ઊંઠિયો પું. ઊંટ;
ઊંટડો પું. ગાડા વગેરેનો ધોંસરી
નીચેના ટેકાનો ભાગ

ઊંડું વિ. સપાટીથી નીચે રહેલું; ધાડું;
ઊંડાઈ સ્ત્રી.,-ણ નપું. ઊંડાપણું
ઊંધિયું નપું. વિવિધ શાકને એકઠાં
કરી તેલમાં બાફેલી વાની
ઊંધું વિ. ઊઘટ થયેલું; ૦ચ (-છ)તું
વિ. ઊંધું ને ચતું

ઊંબાડિયું નપું. જેના ઉપરના છેડે
કોણયું કે સળગતું હોય તેવું મલોખું

ઋ

ઋણ [સં.] નપું. કરજ; (લા.) આ-
ભારનો ભાર

ઋતુ [સં. પું.] સ્ત્રી. શિયાળો-ડિનાળો-
ચોમાસું એ મોસમ

ઋદ્ધિ [સં.] સ્ત્રી. રિદ્ધિ, સમૃદ્ધિ;

ઋષિ [સં.] પું. નવું દર્શન પામનાર
પુરુષ, મુનિ

એ

એ સર્વ. પેલું; સામે રહેલું

એકઠું વિ. એકત્રિત કરેલું, ભેળું, ભેગું

એકડો પું. નાતનો પેટાસમૂહ કે ગોળ

એકમ પું. ગણતરી વગેરે માટેનો એક
આખો સમૂહ; એકીનો આંક

એકલ વિ. એકલું; પું. નર-સૂતર; -લિયું

નપું. એક જણ સ્પર્શકે તેવું ગાદલું;

-લું વિ. સાવ છૂટું, અલગ

એકાએક અ. અચાનક

એકાદ, -દું વિ. ભાગ્યેજ પૂરું એક

એકાંત [સં.] પું. જ્યાં કોઈની અવર-
જવર ન હોય તેવું (સ્થાન)

એકાંતર-રું વિ. વચ્ચે એકનો ખાંચો
પડે તેવું

એકી વિ. જેને બેધા ન ભાગી શકાય
તેવું

એટલું સર્વ. એના જેટલું; -લે અ.
અર્થાત્; તેથી

એઠું વિ. અછઠું; એઠવાડ સ્ત્રી., -ડો
પું. ખાવા પીવાથી વધેલા

પદાર્થોનો ગંદવાડ

એદી વિ. આળસથી સુસ્ત પડી રહેનારું

એબ [આ.] સ્ત્રી. ખોડ, ખામી

એમ અ. એ પ્રમાણે

એલચી [તુર્કી] પું. એક રાષ્ટ્રમાંથી
બીજા રાષ્ટ્રમાં મુકાયેલો રાજકીય

પ્રતિનિધિ
એલણવું અ. ફિ. આગળ્યા જેવું

થવું, પાણી છૂટવું

એવું સર્વ. એના જેવું

એળે અ. ફેગટ

એંધાણ નપું.-ણી સ્ત્રી. નિશાની

ઓ

ઓકડું સ. ફિ. ઊઘટી કરવી; ઓકારી
સ્ત્રી. ઊઘટી, બકારી

ઓકળી સ્ત્રી. લીંપણમાં પાડવામાં
આવતી ભાત

ઓખણવું સ. ફિ. દાણામાંથી ફેતરી
જુદી કાઢવી

ઓખર નપું. વિષ્ણુનો ગંદવાડ

ઓગણા પું. બ. વ. ધાણીમાં રહેલ
ન ફૂલેલા દાણા

ઓગળવું અ. ક્રિ. પીગળવું; ઓ-
ગાળવું સ. ક્રિ. ઢોરતું ઓગાળ
કરવું

ઓગ(ગા)ટ(-ઠ) સ્ત્રી. પશુઓએ
ખાતા વધેલો ચારો

ઓઘો પું. ખેતરમાંથી વાઢેલા સાંઠા
વગેરેનો દાણાસહિત ગંજ; જૈન
સાધુનું રજોહરણ

ઓચિંતું વિ. અચાનક, અણચિંતવ્યું

ઓચ્છવ પું. ઉત્સવ, તહેવાર

ઓછાડ પું. ગાદલા વગેરે પર છાવર-
વાતું વસ્ત્ર

ઓછાચો પું. પડછાચો

ઓછું વિ. સંખ્યા કે પ્રમાણ વગેરેમાં
ઘટ ધરાવતું; અધૂરું

ઓજાર નપું. કારીગરનાં હથિયારો-
માતું દરેક

ઓટ સ્ત્રી. સમુદ્રની ભરતીનું ઓછા
થતા જવું

ઓટવું સ. ક્રિ. સિલાઈની ડોઢ વાળાને
અખિયા દેવા; -ણુ નપું., -ણી સ્ત્રી.

ઓટવું એ; ઓટામણુ નપું., -મણી
સ્ત્રી. ઓટવાતું મહેનતાણું

ઓટલી સ્ત્રી. નાનો ઓટલો; -લો પું.
મોટી ઓટલી; ઓટો પું. ઓટલો

ઓઢવું સ. ક્રિ. માથા ઉપર ઢંકાય
એમ કરવું; -ણી સ્ત્રી. -ણું નપું. છોકરી

કે સ્ત્રીનું માથા ઢાંકવાનું વસ્ત્ર; ઓઢો
પું. ઢાંકણ; ઓઢાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)

ઓઢે એમ કરવું

ઓણુ અ. આ ચાલુ વર્ષે

ઓપવું અ. ક્રિ. શોભવું; ઓપ પું.
ઢોળ, ચળકાટ (ધાતુ ઉપરનો)

ઓર સ્ત્રી. ગર્ભની આસપાસ વીંટા-
યેલા પાતળા રનાયુનો સમૂહ

ઓર, -રિયો પું. નદીકાંઠે કે જમીનમાં
કાચો ગાળેલો કૂવો

ઓરડી સ્ત્રી. નાનો ઓરડો; ઓરડો
પું. મકાનનો ઠીક ઠીક માપનો
ખંડ

ઓરવું સ. ક્રિ. અનાજ પકવવા
ચૂલા ઉપર પાણીમા નાખવું;
ધંટી કે વાવણી ના સાધનમા દાણા
નાખવા; -ણી સ્ત્રી. વાવણી ક્રિયા

ઓરમાઈ, -ન, -યું વિ. સાવકું

ઓરમું નપું. લાપસી

ઓરાશ(-સિ)યો પું. સુખડ વગેરે
ધસવાનો પથ્થર

ઓલાવું અ. ક્રિ. અગ્નિનું ખુઝાઈ જવું;

ઓલવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) અગ્નિ
ખુઝાય એમ કરવું; ઓલાણુ નપું.

ઓલાઈ જવું એ

ઓાલયું વિ. ભક્ત હૃદયનું

ઓલો પું. ચૂલાની સાથે જોડેલો
પાછળનો ચૂલો

ઓવારવું સ. ક્રિ. વારણા લેવાં; -ણું
નપું. વારણ, દુખાણ; ઓવારો

પું. નદી કે તળાવનો ઉતરાય
તેવો આરો

ઓશ(-સ)રી સ્ત્રી. ઘર આગળની
ઢાંકેલી ખુલ્લી પરસાળ

ઓશિયાળ સ્ત્રી. ઉપકાર કે ગરજ
નીચેની, પરાધીનતા; -ણું વિ. એવી

રીતે દયાયેલું

ઓશી(-સી)કું નપું. ઓસીસું

ઓસ પું. સ્ત્રી. ઝાકળથી બાઝતું
પાણી, ઠાર

ઓસડ, -ડિયું નપું. ઔષધ, વનસ્પતિ-
જન્ય દવા

ઓસરવું અ. ક્રિ. દૂબળા પડવું

ઓસવાણું અ. કિ. શોષાર્થ ઓણું
થવું; ઓસ(-સા)વણું સ. કિ.
(પ્રેરક) દાણો ચડી જતાં વધારાનું
પાણી કાઢી નાખવું; ઓસામણ
નપું. દાળનું એ રીતે કાઢેલું અને
વધારેલું પાણી; ઓસાણુ નપું.
આછી યાદ

ઓળખણું સ. કિ. જાણવું, પિછાણવું;
ઓળખ સ્ત્રી. પિછાણ

ઓળણું સ. કિ. માથાના વાળ
સરખા કરવા

ઓળવણું સ. કિ. ખીજનું લઈ પચાવી
પાડવું

ઓળંગણું સ. કિ. વટાવણું, પાર
જવું

ઓળો પું. પડછાયો; ચણા રીંગણાં
વગેરે ને લીલાં ને લીલાં ભૂંછ
બનાવેલું ખાદ્ય; ભડયું

કે

કચ સ્ત્રી. રમતમાં દાવને માટે થતી
તકરાર; -ચિયું વિ. કચ કરનાર;
કચકચ સ્ત્રી. નકામી વાચિક માથા-
ફટ; કચકચાટ પું. કચકચ; કચ-
કચિયું વિ. કચકચ કરનારું

કચકડું નપું., -ડો પું. કાચખાતી
પીઠનું પડ; એના જેવો પદાર્થ (જેની
અનેક ચીજો બને છે)

કચડણું સ. કિ. દખાય એમ છૂંદવું
કચરણું સ. કિ. દખાવવું; પીસવું;
કચારણું નપું. કોખીજ વગેરેની
કચુંબર

કચરો પું. મેલો પદાર્થ, પૂંજે; -રાપટ્ટી
સ્ત્રી. ગંદકી

કચવાટ પું. મનદુઃખ, અસંતોષ
કચુંબર સ્ત્રી. કરચ પડે તેવો ભૂકો;
કચરિયું (કોખીજ વગેરેનું)

કચેરી સ્ત્રી. કાર્યાલય; અદાલત

કચોરી સ્ત્રી. નાની તળેલી પૂરી

કનિયો પું. ટંટો, કંકાસ; -ચાળું,
-ચાખોર વિ. ટંટાખોર,
કંકાસિયું

કટકણું અ. કિ. કટક દષ્ટ તટવું,
ખટકણું; -ણું વિ. તૂટી જાય તેવું,
ખટકણું

કટોકટી સ્ત્રી. અણીનો પ્રસંગ, ગૂંચનો
પ્રસંગ

કઠણ વિ. જેમાં આંગળી ન પેસે તેવું
સખત; અધરું; -ણાર્થ સ્ત્રી. કઠણપણું.

કઠણું અ. કિ. કઠણ લાગણું (જેડા
વગેરેનું) નડવું

કઠિયારો પું. જંગલમાંથી લાકડાં
તોડી લાવી વેચનારો; -રી, -રણુ સ્ત્રી.
એવી સ્ત્રી, -રું નપું. કઠિયારાનો
ધંધો

કઠોડો, -રો, કઠોડો પું. બારી અગાસી
દાદરા વગેરેની હાંસ

કઠોળ પું. દાળ પડે તેવું એ દળવાળું
ધાન્ય (અડદ મગ વગેરે)

કડછી સ્ત્રી. પીરસવામાં ઉપયોગી છેડે
વાટકાવાળું ધાતુનું સાધન; -છો પું.
મોટી કડછી

કડદો પું. (લા.) લેણદેણના સમાધાન
વખતે નાણાંની લેમૂક

કટાર સ્ત્રી. નાની તલવાર; જાપાની
કોલમ; -રી સ્ત્રી. કટાર

કડવું વિ. કારેલાના સ્વાદ જેવું; -છું
વિ. થોડી કડવાશવાળું; -વાણુ નપું.
કડવો પદાર્થ; -ચાશ સ્ત્રી. કડવાપણું
કડા(-ઢા) સ્ત્રી. તળવાની પેણી; ઠંડું
નપું. મોટી કડા

કડિયો પું. પથ્થર કામ કરનારો કારી-
ગર, સલાટ

કડી સ્ત્રી. ગોળ વાળેલો તાર કે સળી;
આંકડી; હાથ-એડી; કવિતાનો આખો
શ્લોક કે પદ (જેમાં બે કે ચાર પદનો
એકમ હોય); -ડું નપું. ગોળ વાળેલો
સળિયો; કાંડાનું કે આવડાનું સોના-
ચાંદીનું એક ધરણું; -ડિયાળી સ્ત્રી.
છેડે કડીઓ ચડાવેલી લાકડી કે ડાંગ
કંઠણું સ. કિ. ધટ થવા જેવું ઉકાળવું;
કઢાપો પું. ધામ, ઉકળાટ; માથામાં
થતો દુખાવો; કઢિયલ વિ. કઢેલું
(દૂધ); કઢી સ્ત્રી. ખટાશવાળી એક
કઢેલી વાની; કઢો પું. ઉકાળો;
માથામાં થતો કઢાપો

કણુ [સં.] પું. ધણો નાનો ભાગ;
દણુ; -ણિકા [સં.] સ્ત્રી., -ણી સ્ત્રી.
-ણું નપું. ખારીક રજકરણુ (આંખ-
માં પડે છે તે); કણુ પું. સાપનું તરત
જન્મેલું બચ્ચું; કણુક સ્ત્રી. લોટ;
કણુકો સ્ત્રી. ચોખા વગેરેના દુકડા,
ઝીણા કણુ; કણિયો પું. દાણાનો
વેપારી; કણુસણું નપું. તરણું

કણુછણું અ. કિ. દુઃખને લીધે આંખાં
દૂસકા ખાવાં; કણુછાટ પું. કણુછણું એ
કણુખી વિ. ખેતીના ધંધાવાળી સ્ત્રી
કતલ સ્ત્રી. કાપી નાખી સરળવેલો
સંહાર; ગળું કાપી નાખવું એ;
ઠખાનું નપું. ઢોરને કાપવાની જગ્યા

કંતાર સ્ત્રી. હાર

કંથરોટ સ્ત્રી. લોટ વગેરે મસળવાનો
મોટો ભંચો ઢાળ પડતી કિનારાવાળો
થાળ (ધાતુનો કે લાકડાનો પણ),
કાથરોટ

કંથળણું અ. કિ. સ્થાનભ્રષ્ટ થવું;
વણુસવું

કંથા [સં.] સ્ત્રી. કહાણી, વારતા;
ધાર્મિક કથાનક

કંદ નપું. પ્રમાણ, માપ; -દાવર વિ.
મોટા કંદવાળું

કંદડો પું. મેલો કાદવ; ડોળાયેલી
ગંદકી

કંદર સ્ત્રી. આંકણી, બૂઝ

કંદી અ. કોઈવાર; ઠંડે ભાગ્યેજ કોઈવાર
કન્યા [સં.] સ્ત્રી. છોકરી; કુંવારી
છોકરી

કંપટ [સં.] નપું. જળ, ફૂડ; -ટી [સં.]
વિ. દગાખોર

કંપડું નપું. સીવેલું વસ્ત્ર; કંપડછાણુ
વિ. કંપડાથી ચાળેલું; કંપડમટ્ટી સ્ત્રી.
હવા ન પેસે માટે કંપડાને માટીથી
કરવામાં આવતો લેપ

કંપાળ [સં.] નપું. લલાટ, ભાત્ર

કંપાસ પું. રેતો છોડ; -શિ(-સિ) ચો
પું. કંપાસનું બી; -શી (-સી) સ્ત્રી.
પગતળીમાં કાંટો ખૂંચી જતાં જમી
થતી ગાંઠ

કંકે [સં.] પું. બળખો, ગલકો

કંકેન [આ.] ન. મુડદાને ઓઢાડવાનું
વસ્ત્ર; -ની સ્ત્રી. ફકીરનો ઝભ્ભો;
દૂકી બાંચનું લાંબું પહેરણુ

કંખળો પું. હવાલો; ભોગવટો; બાંચ
વિનાની ચોલી; જાકીટ

કપર સ્ત્રી. ઘોર; એ ઉપરની ચણતર;
 ઠસ્તાન નપું. ઘોરવાડો (મુસલમાન,
 ખ્રિસ્તી વગેરેને દાટવાનું સ્મશાન)
 કપાટ નપું. દીવાલનું યા છૂટું મોટું
 હાટિયું

કપૂલ [આ.] વિ. સ્વીકારેલું, મંજૂર;
 -લાત, -લાત સ્ત્રી. સ્વીકાર, મંજૂરી
 કમ [કા.] વિ. ઓછું; ઠી વી. ઓછું;
 કમી વિ. ઓછું; (નોકરામાંથી
 નિવૃત્ત) બાદ

કમખો પું. વાંસે ખૂંટી રહેતી ટૂંકી
 ચોલી, કાપડું

કમઠાણ નપું. (‘મોટું’ કાર્યાલય’
 ઉપરથી લા.) મોટો રસાલો; ઢંગધડા
 વિનાની મોટી રચના

કમાડ નપું. મોટું બાગણું
 કમાન [કા.] સ્ત્રી. કામઠું; કામડાના
 આકારની કોઈપણ રચના (ધમારતની
 તેમજ ઘડિયાળ વગેરેમાંની)

કર [સં.] પું. વેરો, ટેકસ; ઠકસર
 સ્ત્રી. જરૂર પૂરતો જ ખર્ચ; એવી
 રીતે થતો ખચાવ; ઠજ [સં.] નપું.
 દેવું, ઝણ

કરચ સ્ત્રી. નાનું છોડું, પતત્રી પતરી;
 ઠત્રી, ઠળી, -ચોલી(-ચોળી)
 સ્ત્રી. સળ, સંકોચ વાથી થતી રેખા
 કરડવું સ. કિ. ખચકું ભરવું; ડંખવું;
 -કણું વિ. કરડવાના સ્વભાવનું
 કરડ સ્ત્રી. પું. કરડવાનું નિશાન;
 ડંખ

કરડું વિ. આકરું, સખત; સહેજ
 કંડવું, કડછું; -ડાકી(-ગી) સ્ત્રી.
 વાણીની સખતાઈ

કરડી સ્ત્રી. હાથપગની નાની વીંટી;
 -ડો પું. મોટી કરડી, વેઢ

કરમ, -મિયું નપું. પેટમાં થતો
 એક જીવ, કૃમિ

કરમાવું અ. કિ. ચિમોળાવું; ઝાંખું
 પડવું

કરમોડવું સ. કિ. મરડવું, મચડવું,
 લચકાવવું; કરમોડ સ્ત્રી. લચક,
 મરડ

કરવત સ્ત્રી. નપું. લાકડાં વહેરવાનું
 દાંતાણું હથિયાર; -તી સ્ત્રી. નાની
 કરવત

કરવું સ. કિ. આચરવું, ઉપજાવવું;
 -ણી સ્ત્રી. આચરણ; -ઉ, -તૂક
 નપું. આચરણ, કૃત્ય, કામ; -વૈયું
 વિ. કરી જાણનારું

કરંડિયો પું. ફળ ફૂલ વગેરે રોખ-
 વાનો વાંસનાં છાતાં વગેરેનો ઊભો
 ઢાંકેલો સૂડેલો

કરો પું. આકાશમાંથી પડતો કુદરતી
 ખરફ; ધરતી ખંતે બાજુની દીવાલ
 કરોડ સ્ત્રી. ખડક કે ખાડાની ઊભી
 ભેખડ

કરામત [આ.] સ્ત્રી. કારીગરી; કળા
 કસબ; યુક્તિ

કરાર [આ.] પું. સલાહ ભરેલી કબૂલત;
 દુઃખમાંથી આરામ

કરુણ [સં.] વિ. દયા ઉપજાવનારું;
 -ણા [સં.] સ્ત્રી. દયા, અનુકંપા

કરોડ સ્ત્રી. ખરડાના મણકાનો ઊભો
 ડાંડો

કર્મ [સં.] નપું. કામ; નસીબ; ધંધો;
 -મી વિ. નસીબદાર

કલમ [આ.] સ્ત્રી. લેખણ; ચિત્રકારની
પીંછી; કલમની પેઠે, ત્રાંસી છોલી
એક છોડની બીજા છોડ કે ઝાડ સાથે
બાંધી ઉપજાવેલો છોડ; -મી વિ. એવી
રીતે તૈયાર થયેલો છોડ ફળ વગેરે
કલા, -ખા [સં.] સ્ત્રી. અંશ. ભાગ;
(લા.) યુક્તિ. હિકમત; ઠંડાર [સં.]
વિ. કલાયુક્ત રચના કરનાર (કવિ,
ચિત્રકાર વગેરે); ઓવંત વિ. કલાતુ
જાણકાર; ઓવંતી સ્ત્રી. નૃત્ય વગેરે
કલા જાણનારી; વેશ્યા

કલાક પુ. ૬૦ મિનિટનો સમય
કલ્યાણ [સં.] નપું. શ્રેય, કુશળ;
આબાદી

કલ્લી સ્ત્રી. નાનું કલ્લું; -લ્લું નપું.
પગતું ધરણું, કડલું

કવાયત સ્ત્રી. લશ્કરી તાલીમ

કવિ [સં.] વિ., પુ. કવિતા રચનાર

કશ (-સ) સ્ત્રી., ણ્ણ નપું. ખંડી
અંગરખા વગેરેનાં ડોરણાંની દોરી

કસ પુ. કસોટીના પથ્થર ઉપર
સોના રૂપાનો કાઢવામાં આવતો
આંક

કસણુવું સ. ક્રિ. ચોળી મસળી એક
કરવું, ગૂંદવું

કસખ પુ. હુન્નર, કારીગરી; સોના
રૂપાનો બારીક તાર

કસર સ્ત્રી. ઘટ; કચાશ; ખામી

કસરત સ્ત્રી. વ્યાયામ, શારીરિક
તાલીમ

કસવું સ. ક્રિ. ખેતીને બાંધવું;
કસોટી કરવી; ઝોણું આપવાનો
અપત્ન કરવો; કસાઈ પુ. ખાટકી;
કસાકસ, -સી સ્ત્રી. રસાકસી;
કસાણું વિ. કાટના સ્વાદવાળું;
કસોટી સ્ત્રી. આકરી પરીક્ષા

કસું (-સૂં) યો. પુ. એક વનસ્પતિ;
કસૂંબાનાં ફળના રંગની સાડી;
પાણીમાં ઘોળી તૈયાર કરેલું અદીણું;
-ખી, -બલ વિ. કસૂંબાનાં ફૂલના
રંગનું

કસૂર [આ.] સ્ત્રી. ભૂલ

કહીં ક્રિ. વિ. કયાં (પ્રશ્નાર્થક)

કહેવું સ. ક્રિ. કથન કરવું, બોલી
જણાવવું; -ણ નપું. કથન; સંદેશો;
ઠણી, કહેવત સ્ત્રી. લોકોક્તિ, દંટાંત;

કહેવડા (રા-) મણ નપું. કહેવાપણું;
બદનામી; કહ્યાગરું વિ. કહ્યા પ્રમાણે
કરનારું

કળ સ્ત્રી. ચાંત્રિક આવી; યુક્તિ; (લા.)
અચાનક લાગવાથી અંગમાં ઊભું
થતું દુઃખ

કળવું અ. ક્રિ. કળતર થવી; -તર
સ્ત્રી. અંગમાં તાવ શરદી વગેરેથી
થતી ત્રુટ

કળશ [સં.] પુ. કળશિયો, લોટા;
મંદિર ઉપરનું ઇંદું

કળી [સં.] સ્ત્રી. ફૂલનો અણખીલેલો
ડોડો; છૂટું મોતીચૂર; કપડામાં
સીવીને પાળેલી કરચોલી

કંઈ સર્વ. કાંઈ (અનિશ્ચિત અર્થે),
કથુંક; કેટલાક

કસ પુ. કલેશ, કબ્જિયો

કંકુનપું. કુંકુમ (હળદર ને ચૂનાતી
એક સુગંધી બનાવટ —ચાંદલા
વગેરે કરવા વપરાતું); —કાવટી
સ્ત્રી. કુંકાવટી, કંકુ રાખવાતું સાધન;
—કોતરી સ્ત્રી. કુંકમપતરી, માંગ-
લિક વિધિમાં ભાગ લેવા લખવામાં
આવતી પત્રિકા

કંજૂસ વિ. કૃપણ, ખૂબ લોભિયું;
—સાઈ સ્ત્રી. કંજૂસપણું

કંટાળણું અ. ક્રિ. થાક વગેરેથી
અણુગમે થવો; કંટાળો પું. કંટાળવું
એ

કંટાળો પું. કંટાવાલો થુવેર, ચોરિયું;
—ટોલું નપું. કંકોડું (શાકફળ),
કંટી સ્ત્રી. ફૂડામાંનો નાનો કણ,
કંટીવાળો, કંટેવાળો પું. તપેડું
વગેરે ન દાઝી જાય માટે બહારની
બાજુએ કરવામાં આવતી માટી
વગેરેની થાપ

કંઠ [સં.] પું. ગળું, ગરદન,
ડોક; (લા.) સૂર; —ઠાળ(—ર)
સ્ત્રી. દરિયાકાંઠાનો પ્રદેશ; —ઠી [સં.]
સ્ત્રી. ડોકતું ધરેણું; ગુરુએ બંધાવેલી
તુલસીના પારા વગેરેની માળા

કંતાન નપું. શણતું કાપડ

કંથ પું. પતિ, ધણી

કંદ [સં.] પું. કોઈપણ છોડની
જમીનમાં જામતી ગાંઠ; ઝૂલ
(—ળ) [સં.] નપું. કંદ અને મૂળિયું
(બવાય તેવાં)

કંદોઈ પું. મીઠાઈ બનાવનાર,
સુખડિયો

કંદોરો પું. કેડ ઉપરનું ધરેણું; એ
આકારનો દીવાલનો બાંધો ; ધોરો

કંપ [સં.] પું. ધ્રુજારો; ઠણું અ. ક્રિ.
ધ્રુજવું; —પારી સ્ત્રી. ધ્રુજારી

કંસારો પું. ધાતુનાં વાસણ ધડવાતું
કામ તેમ—ધંધો કરનાર પુરુષ; —રી,
—રણ સ્ત્રી. કંસારાની સ્ત્રી

કોકો પું. બાપનો ભાઈ; —કી સ્ત્રી.
કાકાની પત્ની

કાખ સ્ત્રી. બગલ; —ખી સ્ત્રી. કપડાંની
બગલની કરાખી

કાગ, ઠોડો પું. કાળા રંગનું બણીતું
પક્ષી; ઠડી સ્ત્રી. કાગડાની માદા

કાગદી [કા.] પું. કાગળનો વેપારી;
વિ. પતલી છાલતું ગોળ ધાટનું
(લીંચુ)

કાગળ પું. ધાસપાલા વગેરેમાંથી
બનાવવામાં આવતો લખાણ વગેરે
માટેનો પત્રાકાર ધાટ; ટપાલનો પત્ર
કાચ [સં.] પું. રેતી અને ખારવાળી
માટીનો ઓગાળેલો પદાર્થ; આરસી

કાચ પું. લૂગડાતું ડોરણું ભરાવવા
કરવામાં આવતો સીવેલો ખાંચો

કાચળો પું. કચ્છપ, ઢાલવાળું એ
જલચર—સ્થલચર; ઢાળો પાડવાની
ઓઠી; —ખી સ્ત્રી. કાચખાની માદા
કાચલી સ્ત્રી. નાળિયેરનું ભાંગેલું
કોટલું

કાંચું વિ. પાકેલું નહિ તેવું; (લા.)
સંસ્કારહીન; કંચાશ સ્ત્રી. કાચાપણું

કાછડી સ્ત્રી. કચ્છાની રીતેધોતિયાની
વાળેલી લાંગ; નાની ધોતલી; —ડો
પું. ધોતિયું કે સાડી લાંગ વાળીને
પહેર્યા હોય તેવો બંધ

કાછિયો પુ. શાક વેચનારો વેપારી, એ
નાતનો પુરુષ; -ચણ સ્ત્રી. કાછિયાની સ્ત્રી
કાજ નપુ. કામ; કારજ; -જે અ.
માટે, વાસ્તે, સારુ
કાજળ નપુ. આંજવાની મેશ, આંજણ
-ળી સ્ત્રી. બળતા મડદા ઉપરની
મેશનું પડ
કાટ પુ. ધાતું કટાવાથી બાઝતી પોપડી
કે મેલ; (લા.) નડતર; -ટોટો પુ. કાટ
કાટ પુ. ઇમારતી લાકડું; ઠંકટ સ્ત્રી.
તૂટેલો ફૂટેલો સામાન; ઠપીટિયો
પુ. ઇમારતી લાકડાનો વેપારી;
ઠમાલ પુ. જૂતું ઘર પરથી ઉતારેલું
ઇમારતી લાકડું વગેરે
કાટખૂણ પુ. નેવું અંશનો ખૂણો
પાડતો આકાર; -ણા પુ. નેવું અંશનો
ખૂણો; -ણિયો પુ. નેવું અંશનો
ખૂણો પાડતું કારીગરનું હથિયાર
કાટલું નપુ. નક્કી વજનનું તોલું;
સુવાવડમાં સ્ત્રીઓને ખાવાને અપાતું
ગૂંદર વગેરે વસાણું
કાઠવું સ. કિ. બહાર મૂકવું; (લા.)
આકાર આપવો
કાણુ સ્ત્રી. મરણ પાછળ રોવું કકળવું
એ; -ણિયું વિ. કાણું જનારું
કાણું નપુ. છિદ્ર; વિ. છિદ્રવાળું, એક
આંખ ફૂટેલી કે ન હોય તેવું; -ણિયું
વિ. આંખે કાણું
કાતર સ્ત્રી. કાતરવાનું હથિયાર; ઠવું
સ. કિ. કાતરથી કાપવું; ઊલો
ચીરો પડે એમ કાપવું; -રિયું નપુ.
ચોરનું એક હથિયાર; છાપરા નીચેનો
મેડો
કાતરી(-ળી) સ્ત્રી. પાતળી ચપટી
ફળાદિની ચીપ; શેરડી વગેરેનો ટુકડો;
-રો પુ. આમલી વગેરેનું ચપટા
ઘાટના ફળ જેવું; ઊગતા અનાજમાં
પડતી એક જિવાત

કાથી સ્ત્રી. નાળિયેરનાં છોલાંની
સીંદડી; -થો પુ. કાથીના રંમનો
પાનમાં ખાવાનો ખેરની બનાવટનો
પદાર્થ
કાદવ પુ. કીચડ, ગારો
કાન પુ. સાંભળવાની ઇન્દ્રિય; તોપ
બંદૂક વગેરેમાં બ્યાં ટોટી પિસાપ છે
કે દારૂ ભરી સળગાવાય છે તે છિદ્ર;
-નો પુ. 'આ' સ્વરનો બારાખડીમાં
સકેત
કાપડ નપુ. કોરું કપડું; -ડિયો પુ.
કાપડનો વેપારી; -ડી પુ. એક
જાતનો બાવો; -ડું નપુ. કમખો
કાપવું સ. કિ. વાઢવું; કાપ પુ. કાપવું
એ; કાપો, વાઢ, આંકો; સ્ત્રીઓના
કાનનું એક ધરણું; કાપકૂપ સ્ત્રી.
ઘટાડો, કાટછાડ; કાપણી સ્ત્રી.
કાપવાની રીત; કાપવાનું હથિયાર;
તૈયાર થયેલા ડુંડાવાળો મોલ વાઢવો
એ, લણણી; કાપલી સ્ત્રી; -લો પુ.
કાગળ કપડું કે પાંદડાનો પતલો
ટુકડો; કાપાકાપી સ્ત્રી. કતલ
ખૂનરેણ
કાખ [તુકી] પુ. કાણુ, અધિકાર,
સત્તા; કબજો
કામ નપુ. કાર્ય, કર્મ (લા.) ખપ,
ઉપયોગ; મુકદ્દમો; ઠકું વિ. કામમાં
રચ્યું પચ્યું; ઠણ નપુ. વશીકરણ;
ઠવું, કમાવું સ. કિ. કમાણી
કરની; કમાણી સ્ત્રી. કમાવું એ;
ઠદાર વિ. પુ. કામ કરનાર,
મજૂર અમલદાર, કામોરો
કામઠી સ્ત્રી; -ઠું નપુ. ધતુપ; -ડિયો
પુ. તીર મારનારો પુરુષ

કામળ, -ળી સ્ત્રી. કાંબળી, ધાબળી;

-ળો પુ. મોટી કામળ, ધાબળો

કાચદો [આ.] પુ. નિયમ, ધારો, કાનૂન

કાચમ [આ.] અ. હંમેશાં, નિરંતર;

-મી વિ. નિરંતરનું, સ્થાયી

કાચર વિ. હિંમત વિનાનું; આયલું

કાયા સ્ત્રી. શરીર, ગર્ભાશય; કાચિક

[સં.] વિ. શરીરને લગતું

કારજ નપું. કામ; વરો, મરણ

પાછળની ભોજન વગેરે ક્રિયા, દહાડો

કારણ [સં.] નપું. હેતુ, સખખ

કારભાર પુ. વહીવટ; -રી વિ. પુ.

વહીવટદાર; દીવાન

કારી વિ. કાતીલ

કારીગર [કા.] વિ. પુ. કલાયુક્ત

કામ કરનારો કામદાર; -રી સ્ત્રી.

કલાયુક્ત કોતરકામ ધડાઈ વગેરે

કાલું વિ. બોલવાની ઇન્દ્રિય કામ

નથી કરતી તેવું, બોબકું

કાલું નપું. કપાસનું છંડું

કાલ સ્ત્રી. આવતો કે ગયો દિવસ;

-લે અ. આવતે કે ગયે દિવસે

કાવડ સ્ત્રી. ત્રાજવા ઘાટની ખલો

ઉપાડવાની માંડણી; -ડિયો પુ. કાવડ

ઊંચકનાર; -ડિયું નપું. (અંગ્રેજી

રાજ્યના આરંભમાં પૈસામાં એકબાજુ

કાંટો ત્રાજવું હતું તેથી પડેલું નામ)

પૈસાનો સિક્કો

કાવતરું નપું. છાગ લારેલી યોજના

કાવું નપું. છાપરામાંની નળિયાંની

પ્રત્યેક એળ; ખાટલાની પાટીનો

પ્રત્યેક આંટો

કાવું અ. કિ. થાકી જવું, કંટાળી જવું

કાવો પુ. બુંદદાણાને સેકી વાટો

કરેલો ઉકાળો; -વાદાની સ્ત્રી. કાવો

કરવાની ચંબૂડી, કીટલી

કાવ્ય [સં.] નપું, કવિતા

કાશ(-સ) સ્ત્રી. નડતર; કાસળ

નપું. કાશ, નડતર

કાળ [સં.] પુ. સમય, મૃત્યુ,

દુકાળ; -ળેતરો પુ. કાળો નાગ;

-ળોતરી સ્ત્રી. (લા.) મોત જણાવ-

નારી ચિઠ્ઠી, કાળાખરી

કાળજું નપું. કલેજું; કાળજી સ્ત્રી.

(લા.) હૃદયપૂર્વકની ચીવટ

કાળું વિ. મેશના રંગનું; [લા.]

નઠારું; વસમું

કાં અ. કેમ, કેવી રીતે, શા માટે

કાંઈ, ઠંક સર્વ. કંઈક

કાંકરી સ્ત્રી. પથ્થરનો નાનો નાનો

કણ; -રો પુ. મોટી કાંકરી

કાંજી [સં.] સ્ત્રી. એક પ્રકારનું

સુપાચ્ય ધાન્ય; લાહી, ખેળ

કાંટો પુ. શૂળના આકારનો વન-

સ્પતિનો અંકુર; એ ઘાટનો ચમચો;

ત્રાજવું; ઘડિયાળના કલાક-મિનિટ-

સેકન્ડ બતાવનારી સળી; ડંખ;

ઉમંગ; કાંટ સ્ત્રી, કાંટાળાં વૃક્ષોની

ધીચ ઝાડી; કાંટારખું નપું, પગરખું,

જોડો; કાંટાળું વિ. કાંટાવાળું;

કાંટી સ્ત્રી. નાનો પતલો કાંટો

કાંઠો પુ. વાસણના મોંતો લાગ
(ધાસ વગેરેનો); કિનારો, છેડો;
કાંઠલી સ્ત્રી. સોના-ચાંદીનું ગળાનું
એક ધરેણું; કાંઠલો પુ. ગળાને
ખેસતો આવતો કપડાનો કાપ,
પોપટના ગળાની નિશાની; સોના-
ચાંદીનું ગળાનું એક ધરેણું

કાંડી સ્ત્રી. દીવાસળી

કાંડું નપું. જ્યાં હાથનો પંજો
જોડાયેલો છે તે સાંધો

કાંતવું સ. કિ. (રૂનો) વળ દબને તાર
કાઢવો; -ણુ નપું. કાંતવું એ
કાંદો પુ. કંદ; ફૂગળી, ખાજ
કાંધ સ્ત્રી. ખાંધ, ખેઉ ખલા વચ્ચેનો
પાછલો ભાગ

કાંપ પુ. કાજો ચીકણો દરેલો કાંદવ;
બુધું અ. કિ. કંપવું, ધૂનવું; -પો
પુ. જીડેળમાં ભરાય તેટલો જથ્થો
(ધાસ વગેરેનો)

કાંબળી સ્ત્રી. કાંમળી; -જો પુ. મોટી
કાંમળી; ધાબળો

કિનાર [કિ.] -રી સ્ત્રી. વસ્ત્ર વગેરે-
ની કોર; -રો પુ. નદી સમુદ્ર
વગેરેનો કાંઠો

કિરણ [સં. પુ.] નપું. સૂર્ય વગેરેના
તેજની રેખા

કિલ્લો પુ. કોટ; કોટની દીવાલ

કીચ, ઠડ પુ. કાદવ

કીટ પુ. મેલ, કાટ, કચરો; દી સ્ત્રી.
રૂમાંનો કચરો; -ટું નપું. ઘોંતે
તાવ્યા પછી નીચે બાઝતો મેલ;
-ટો-ટોડો પુ. બળી-પીગળી કરી
ગયેલો મેલ

કીડ સ્ત્રી. જિવાત; -ડિયારું નપું.
કીડીનું દર; -ડિયું નપું. કાચનો
નાનો મણકો, ચીડિયું; -ડી સ્ત્રી.
એક નાની ઝીણી જિવાત; -ડો પુ.
પેટે ચાલનારો નાનો છવ

કીમત [આ.] સ્ત્રી. કિંમત, મૂલ્ય;
-તી વિ. ભારે મૂલ્યવાન

કીર્તિ [સં.] સ્ત્રી. ખ્યાતિ, આખર,
નામના

કુટુંબ [સં.] નપું. એક બાપનો
પરિવાર; કબીલો, બેરાં છોકરાંનો
સમૂહ

કુદરત [આ.] સ્ત્રી. ઈશ્વરી શક્તિ,
નિર્ગર્ગ; -તી વિ. નૈસર્ગિક,
સ્વાભાવિક

કુસાર [સં.] પુ. પાંચથી દસ વર્ષ
સુધીનો બાળક; -રી [સં.] સ્ત્રી.
પાંચથી દસ વર્ષ સુધીની બાળકી;
કુંવારી બાળકી

કુશકા પુ. બ. વ. ડાંગર વગેરેનાં
છોડાં; -કી સ્ત્રી. ખાંડેલા ચોખાની
ફેતરી

કુશળ [સં.] વિ. સલામત; હોશિયાર;
નપું. કુશળતા, સત્તામતી

કુહાડી સ્ત્રી. નાનો કુહાડો, ફરસી; -ડો
પુ. લાકડાં કાપવાનું હથિયાર

કુળ [સં.] નપું. વંશ, ખાનદાન;
અસીલ (વકીલનો)

કુંડ [સં.] પુ. યજ્ઞયાગ માટેની ખોદી
ખાંધેલી વેદી; ચારે બાજુ પગથિયાં-
વાળો કુદરતી પાણીવાળો હોજ; કુંડના
આકારનું વૈશ્વદેવ કરવાનું પાત્ર;
કુંડી સ્ત્રી. પથ્થર વગેરેનો
નાનો કુંડ જેવો આકાર (પાણી
વગેરે ભરી રાખવા); કુંડલી
(-ળી) સ્ત્રી. જન્માક્ષર
વગેરેમા મુકાતી ગ્રહોના
સ્થાનાની માંડણી; કુંડાળું નપું.
ગોળ આકૃતિ

કુંદો પુ. બદ્ધકર્તો હાથો.

કુંભાર પુ. માટીનાં વાસણ બનાવનારો
પુરુષ; એ જાતનો પુરુષ; -રણ
સ્ત્રી. કુંભારની સ્ત્રી

કુંવર પુ. રાજકુમાર; લાડકો પુત્ર;
-રી સ્ત્રી. રાજકુમારી; કુંવારકા
સ્ત્રી. જેનું સગપણ નથી થયું તેવી
કન્યા; કુંવારું વિ. જેનું સગપણ
નથી થયું તેવું

કૂખ સ્ત્રી. ગોદ; ગભાશય

કૂટણું સ. કિ. માથા છાતી વગેરે ઉપર
હથેળીથી ઠોકવું; -ણું નપું. મરેલાં
પાછળ થતી છાતી ફૂટવાની ક્રિયા;
કૂટી સ્ત્રી. સોગઠી

કૂડ નપું. કપટ, દગો; -ડું વિ. કપટી;
બૂડું

કૂંતરું નપું. શ્વાન; -રી સ્ત્રી. શ્વાનની
માદા; -રો પુ. નર શ્વાન

કૂંથલી સ્ત્રી. નિંદા; કૂંથલો, કૂંથો પુ.
ગૂંચવાડો

કૂંદણું અ. કિ. ઠેકડો મારવો; -કો પુ.
ઠેકડો, છલંગ; કૂંદકૂંદા (-દી),
કૂંદકૂંદ (-દી) સ્ત્રી. વારંવાર કૂંદકૂંદ
કરવું એ

કૂંખો પુ. એક વનસ્પતિ; ધુમટવાળું
ધાસનું ગોળ ઝૂંપડું; કાંકરેટ ટીપવાનું
ઓજાર

કૂવો પુ. પગથિયા વિનાની સાંકડી ગોળ
કે ચોરસ વાવડી; કૂઈ સ્ત્રી. નાનોકૂવો;
બહોરવાની જરૂર નહિ તેવું બજાર
કૂંચી સ્ત્રી. ચાની

કે અ. (ઉભયાન્વયી) જે; (પ્રત્યય) તે
કે અ. (ઉભયાન્વયી) અથવા

કેટલું સર્વ. માપ સંખ્યા કે કદમાં કેવું
કેડ સ્ત્રી. શરીરનો મધ્યભાગ, કમર;

-ડિયું નપું. કેડ ઉપરના શરીર
ઉપર પહેરાતી બંડી; -ડી સ્ત્રી.
પગવાટ; -ડે અ. પાછળ, પછી;
-ડો પુ. માર્ગ; (લા.) પીછા
કેદ [આ.] સ્ત્રી. જેલમાં રહેવાની
સ્થિતિ; વિ. બંધન યુક્ત; -ઠખાનું
નપું. જેલ, કારાગાર; -દી વિ. કેદમાં
નખાયેલું

કેફ [ફ.] પુ. નશો; ઘેન; -ફિયત
સ્ત્રી. અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરાવું
નિવેદન

કેમ અ. કેવી રીતે; શા માટે

કેર પુ. જુલમ

કેરી સ્ત્રી. આંખાનું ફળ; કપાસનું
લીલું જડવું

કેવડું સર્વ. માપ કે કદમાં કેટલું ?
કેળવણું સ. કિ. તાલીમ આપવી,
શીખવવું; -ણી સ્ત્રી. તાલીમ

કેંદ્ર [સં.] નપું. મધ્યબિંદુ; મુખ્ય
સ્થાન

કોઈ સર્વ. અનિશ્ચિત (ગમે તે) એક;
ઠક સર્વ. એકાદ

કોકડી સ્ત્રી. સૂતર વગરેતું નાતું
 કોકડું; સૂકવેલી રાણ; -હું નપું.
 શંકુ આકારનો દોરનો દોરો
 કોગળો પું. મોઢું ભરાય એટલું
 પાણી, -ગિયું નપું. કોલેરા
 કોટ પું. કિલ્લાની દીવાલ; ઠડી સ્ત્રી.
 નાની દીવાલ; ઓરડી; ઠડું નપું.
 નાની દીવાલવાળો કિલ્લો; ઠડું
 નપું. કંઠણ છોડું
 કોઠી સ્ત્રી. માટીનો કે ધાતુનો ઊભો
 નળો; વખાર; વેપારીની પેઢી; એક
 દારૂખાતું; -ઠલી સ્ત્રી. નાના કોઠી;
 -ઠલો પું. નાની ઊભી સાંકડી મોટી
 કોઠી; -ઠાર પું. અનાજ ભરવાનો
 ઓરડો; -હું નપું. પક્ષીનો માળો;
 (લા.) સમજૂતી, પ્રપંચ; -ઠો પું.
 કોષક, ખાતું; પેટ; કિલ્લાનો ધુરજ;
 (લા.) એવા સ્થાનમા એસતી સુધરાઈ
 વગેરેની કચેરી
 કોડ પું. અંતરની ઉમેદ; -હામણું
 વિ. કોડવાળું; રળિયામણું; -ડીલું
 વિ. કોડવાળું; હોંશીલું
 કોડિયું નપું. માટીનું નાતું શકોરું
 કોડી સ્ત્રી. એક જાતના દરિયાઈ
 છવડાનું કોચલું; -હું નપું. કોડી કરતાં
 જરા મોટું કોચલું; -હો પું. એવું
 મોટું કોચલું; (લા.) બુદ્ધિહીન
 કોઠ પું. આમડીનો એક રોગ; -દિયું
 વિ. કોઠના રોગવાળું
 કોઠ (-ડ) સ્ત્રી. ઠોરને બાંધવાની
 જખ્યા, ગમાણ; સુતાર હુહારનું
 કારખાતું
 કોણ સર્વ. (માણસ માટે જ વપરાતું-
 પ્રશ્નાર્થ સર્વનામ)

કોણી સ્ત્રી. જીજ્ઞાસો વચ્ચે સાંધો;
 એ સાંધાનું અણીદાર હાડકું
 કોતર નપું. જમીન પર્વત કે ઝાડમાં
 પડેલાં મોટા પોલા ઊંડા ખાંચો,
 બખોલ; ઠવું સ. કિ. ખાંચો કારવા,
 આછું ખોદવું; ઠણી સ્ત્રી. કોતરકામ;
 કોતરવાની ઢમ; નકશી; કોતરવાનું
 હથિયાર, ખોતરણી
 કોથળી સ્ત્રી. શણ વગેરેની થેલી; -ળો
 પું. શણ વગેરેનો થેલો
 કોદાળી સ્ત્રી. જમીન ખોદવાનું એક
 હથિયાર; -ળો પું. મોટી કોદાળી
 કોયલ સ્ત્રી. મધુર સ્વરનું કાળા
 રંગનું એક પક્ષી; -લો પું. નર
 કોયલ; લાકડાનો કોલસો; -લી સ્ત્રી.
 ગળાનો એક રોગ
 કોર સ્ત્રી. ધાર, કિનારી; વચ્ચની
 કિનારી ઉપર મુકાતી પટ્ટી
 કોરડો પું. ગૂંથેલો ચાખૂક
 કોરવું સ. કિ. કોતરવું; અ. કિ. અંકુર
 ફૂટવો; કોર પું. ફૂટ, અંકુર ફૂટવા;
 ઠણી સ્ત્રી. કોતરવાની ક્રિયા; ફૂટ,
 અંકુર ફૂટવા
 કોરું વિ. લીનું નહિ એવું, સૂકું;
 વાપર્યાં વિનાનું; લખ્યા વિનાનું
 કોલ [આ.] પું. વચન, કબૂલત
 કોલસો પું. ખનિજ પ્રકારનું બળતણ;
 -સી સ્ત્રી. બળેલા કોલસાની રાખ
 કોશ પું. ગાઉ, ખે કે દોહ માઈલ
 કોશ સ્ત્રી. ખોદવાનું ઓખર, કસી

કોશ [સં.] પુ. લંડાર; આન; ફૂવા-
માથી પાણી કાઢવાનું ચામડાનું કે
લાઢાનું સાધન, કોસ; પેશી; -શિયો
પુ. ફૂવામાંથી કોશ વતી પાણી કાઢ-
નારો; એક પંખી

કોહણું અ. કિ. પાણીમાં સડવું; કોહ,
ઠવારો પુ. કોહવાણ, સડો; કોહવ-
(-વા) ણ નપું., કોહવાટ(-રો)
પુ. સડો

કોળિયો પુ. મોઢામાં માથ તેવડો
ખોરાકનો ગ્રાસ

કોળી વિ. આદિવાસી મૂળ કોળ
જાતિનું; -ળણ સ્ત્રી. કોળીની સ્ત્રી
કોંટો પુ. ફણગો, અંકુર

ક્યારી સ્ત્રી. નાનો ક્યારો; ડાંગર ઉત્પન્ન
થાય તેવું તૈયાર કરેલું ખેતર; -રો પુ.
ઝાડ કે છોડની આસપાસ કરવામાં
આવતું ખામણું

ક્યારે અ. કયે સમયે ?; ઠક અ.
કોઈક વાર

ક્યાં અ. કયે સ્થળે ? ઠક અ. કોઈક
સ્થળે

કોધ [સં.] પુ. ગુસ્સો, કોપ; -ધી [સં.]
વિ. ગુસ્સો કરનારું

ક્ષણ [સં. નપું.] સ્ત્રી, પળ, સેકંડનો
૬ ભાગ; થોડો સમય

ક્ષમા [સં.] સ્ત્રી. માફી

ખ

ખચકાણું અ. કિ. અચકાવું, અટકવું;
ખચકો પુ. સપાટા પર પડેલો ખાંચો

ખટકણું અ. કિ. ભોંકાવું, ખૂંચવું,
સાલવું; ખટકો પુ. ખટકવું એ;
નડતર

ખટપટ સ્ત્રી. પ્રપંચ; -ટિયું વિ. પ્રપંચી
ખડ નપું. ધાસચારો

ખડકણું સ. કિ. ઉપરાઉપરી ગોઠવવું; -
ખડક પુ. જમીન કે પાણી ઉપરનો

જમીનનો ટેકરો; ખડકી સ્ત્રી. ઘર કે
ફળિયા આગળની દરવાજાવાળી
માંડણી; ખડકલો, ખડૂલકો પુ.
ઢગલો

ખડતલ વિ. દુઃખ હાડમારી વગેરે
ખમી શકે તેવું, મજબૂત ખાંધાતું

ખડણું અ. કિ. ચણિયારો સાંધા વગેરે
ઉપરથી ખસી જવું

ખડી સ્ત્રી. એક જાતની સંકેદ માટી
ખડિયો પુ. દવાત, ખેટો; દીવો

કરવાનો નાનો ડબો (કાચનો કે
ધાતુનો)

ખણવું સ. કિ. કોચવું, ખોદવું; -ખોજ
(-દ) સ્ત્રી. ખારીક તપાસ

ખણસ (-જ) સ્ત્રી. હાજત; ટેવ
ખત [આ.] નપું. દસ્તાવેજ, લખત

ખપ પુ. ઉપયોગ; જરૂર ઠવું અ.
કિ. વપરાવું; વેચાણ થવું; જોઈતું

હોવું

ખપાટ સ્ત્રી., -ટિયું નપું. વાંસની
ચીપ(છાજ માટેની); ખપેડો વાંસની

ટટ્ટી; ખપેડી સ્ત્રી. પોપડી; એક જિવાત;

ખખર [આ.] સ્ત્રી.; પુ. -ખ. વ.
સમાચાર; ઠઠાર અ. સાવધાન;

ઠઠારી સ્ત્રી. સાવધાની, સાવચેતી
ખસો પુ. ભુજનો ધડ સાથેનો સાંધો
છે તે અંગ

ખમણુવું સ. કિ. ખમણી ઉપર
છીણવું; ખમણ નપું. ખમણી
ઉપરનો છીણ; ખમણી સ્ત્રી.
ખમણવાતું ખાંચાખાંચાવાળું સાધન
ખમણું અ. કિ. થોભવું; સ. કિ. સહન
કરવું; માફી માગવી; ખમા, ખમ્મા
સ્ત્રી. ખમાવવાનો કે રાજ મહારાજ
ગુરુ વગેરેને વધાવવાનો એ જાતનો
ખોલ; ખમાવવું સ. કિ. (પ્રેરક)
ક્ષમા માગવી
ખરચ પું. ખર્ચ, લાગત; વાપર; ઠપું
સ. કિ. ખર્ચ કરવો, વાપરવું;
ખરચો પું. ખર્ચ
ખરજ(-સ)વું નપું. જેમાં ખરજ
આવ્યા કરે છે તેવો ચામડીનો રોગ;
ખરજ સ્ત્રી. ખજવાળ
ખરડવું સ. કિ. લેપ કરવો; ખરડ
પું. જાડા રંગડાનો લેપ
ખરવું અ. કિ. સુકાઈતે પડવું, રજ
રજ થઈ પડવું; ખેરવું, (-વવું) સ. કિ.
(પ્રેરક) ખરે એમ કરવું
ખરાખ [આ.] વિ. નકારું; ખગડેલું;
-ખી સ્ત્રી. ખગાડ; -ખો પું. દરિયામાં
પાણી નીચે ઢંકાયેલો ખડક; ખેડવા
લાયક ન હોય તેવી જમીન
ખરી સ્ત્રી. ચોપગાં પશુઓના પગનો
એ ફાટવાળો યા આખો નખ, દાખડો
ખરીદવું સ. કિ. વેચાણ લેવું; ખરીદ
(દા.), -દી સ્ત્રી. વેચાણ લેવું એ
ખરીદ [આ.] સ્ત્રી. પું. ચોમાસુ પાક
ખરું વિ. જેવું હોય તેવું, સાચું;
શેકીતે કડક કરેલું; નપું. ગજવેલ,
પોલાદ; -રાઈ સ્ત્રી. માંદગી વખતે
ઢીલા ન પડતાં સહન કર્યું જવું એ

ખરેટું નપું. ત.જી વિચાચેલી ગાય-
મેંસવું દૂધ, ખીરું; -ટો પું. રેલાનો
ડાઘ, ઓઘરાળો; દાઝી ગયેલો અ-
નાજનો પોપડો; ધાની રૂઝતો પોપડો
ખવાસ [આ.] વિ. રજવાડામાં સેવા
ચાકરીનો ધંધો કરનારી જાતનું; પું.
હજૂરિયો; ખાસિયત, સ્વભાવ; ઠણું;
ઠણી સ્ત્રી. ખવાસ બાઈ
ખસ સ્ત્રી. ખૂજલીનો ચામડીનો એક
રોગ; ઠણું નપું. ઝીણું ધાસ
ખસણું અ. કિ. જગ્યા ઉપરથી દૂર
હટવું, સરકવું
ખંખેરવું સ. કિ. ઝંટકી કાઢવું,
ખેરવી નાખવું
ખં(-ખ) જવાળ, ખંજોળ સ્ત્રી.
ખૂજલી આવવી તે, વલૂર; ખં-
(-ખ) જવાળવું સ. કિ. વલૂરવું
ખંડિયેર, ખંડેર નપું. ભાંગીતૂટી
પમારત
ખંત સ્ત્રી. ચીવટ; -તીલું વિ.
ચીવટવાળું
ખંધું વિ. ખુલાસો ન કરતાં મનમાં
સાચવી રાખે તેવું હુચ્યું, ધૂત;
-ધાઈ સ્ત્રી. ખંધાપણું; ઠંધોલું
નપું. -ધોલો પું. ખાંધ
ખાખ સ્ત્રી. રાખ; -ખી વિ. રાખોડી
રંગનું; ડિલે રાખ ચોળનાર પ્રકારનો
સાધુઆવો
ખાટ સ્ત્રી. ખાટલો; ઠલી સ્ત્રી. નાની
ખાટ; ઠલો પું. મોટી ખાટ
ખાટું વિ. આમલી વગેરેના સ્વાદનું;
ખટાશ સ્ત્રી. ખાટાપણું; ખટમધુરું
વિ. ખટાશવાળું મીઠા સ્વાદનું

ખાડ સ્ત્રી. પહોળો ખાડો, ખાઈ; -ડી
સ્ત્રી. દરિયાનું પાણી ભરાઈ રહે તેવો
જમીનમાં પડી ગયેલો નદીના મુખનો
કે સામાન્ય ખાડાખાડા વાળો ભાગ; -ડો
પું. નાની સાંકડી ખાડ; ઘોઘો

ખાણુ સ્ત્રી. ખનિજ પદાર્થો-પથ્થર
વગેરે ખોદવાને માટે કરવામાં
આવતી ખાડ; -ણિયો પું. ખાણુ
ખોદનારો મજૂર

ખાણુ (જુઓ 'ખાવું') નપું. ઢોરને
નીરવાનો ખોરાક; -ણિયું
નપું. છૂટક ધાડવા વેચનારા જ્યાં
આવી ધી વેચી જાય તેવી જગ્યા

ખાતર નપું. ખેતરમાં નાખવામાં
આવતો કચરો પૂંજો; એવો તૈયાર
કરેલો રાસાયણિક પદાર્થ; ભીતમાં
પાડેલું ચોરી કરવા માટેનું ખાકું;
ચોરી; ઠણી સ્ત્રી. ખાતર ભરવાને
ગાડા ઉપર નાખવામાં આવતી
ધાસપાલા કે વાંસની હાંસ; -રિયું
નપું. ચોરી કરવામાં વપરાતું એક
ઓજર; -રિયો પું. મેલી વિદ્યામાં
પ્રવીણ માણસ

ખાતર સ્ત્રી. ખરદસ્ત, સરભરા; -રી
સ્ત્રી. નિઃશંકપણું, સ્પષ્ટતા; ભરોસો;
સાબિતી

ખાતું નપું. આવકજનવકના ચોપડામાં
આસામીવાર કે જતવાર જમે
ઉધારનો હિસાબ, એવા હિસાબની
તપસીલ; કામકાજની ક્ષણવણીના
કચેરી-કાર્યાલય; ખતવવું સ. ક્રિ.
ચોપડા ઉપરથી આસામીવાર કે
જતવાર ખાતાવહીમાં નોંધ કરવી;
ખતવણી સ્ત્રી. ખતવવું એ

ખાદી સ્ત્રી. હાથે કાંતેલા સૂતર કે રેશમ
વગેરેનું કાપડ

ખાનગી વિ. ગુપ્ત, અંગત

ખાનું [ફા.] નપું. ઘરનો ભાગ, ખંડ;
ઘરું, કોઠામાંનો ખચકો

ખામણું નપું. છીછરો કચારો,
પાણિયારા વગેરેમાં કરવામાં આવતી
હાંડો વગેરે મૂકવાની ખેસણી

ખામી [ફા.] સ્ત્રી. ખોડખાંપણ; ભૂલ,
દોષ

ખાર પું. ક્ષાર, ઓસ, (લા.) અદેખાઈ;
ઠવો પું. ખલાસીનો ધંધો કરનારી
જતિનો પુરુષ; ઠવી, ઠવણુ સ્ત્રી.
ખારવાની સ્ત્રી. ખારું વિ. દરિયાના
પાણીના સ્વાદનું; (લા.) ખારીલું;
ખારિયું નપું. મીઠું ચડાવેલો
ચીલડાં વગેરેનો ટુકડો; ખારાશ
સ્ત્રી. ખારાપણું; ખારી સ્ત્રી. ખાર-
વાળી નદી, એક ભાજી; ખારીલું
વિ. (લા.) અદેખું

ખાલી વિ. ઠાલું, ભર્યા વગરનું

ખાલું સ. ક્રિ. જમવું; ખાણુ નપું.
ઢોરનો ખોરાક; ખાણીપાણી સ્ત્રી.
ખાવાનું અને પીવાનું છે તેવી
મિજબાની; ખાવું પીવું

ખાસ [આ.] વિ. અંગત, પોતીકું;
અ. ચોક્કસ રીતે; -સિયત સ્ત્રી.
સ્વભાવ, પ્રકૃતિ; -સું, -સ્સું વિ.
રૂઠું, મજનું

ખાંચ સ્ત્રી. નાના નાના ખાડા, ખાંચો;
 -ચો પુ. ખાંડ; રસ્તાનો પડતો ખૂણો
 ખાંડવું સ. કિ. ખાંડણી કે ઉખળિ-
 યામાં નાખી પદાર્થના દુકડા કરવા;
 ખાંડ સ્ત્રી. નાના નાના ખાંચા;
 સાકરનો ભક્કો, મોરસ, ખૂરું; ખાંડણી
 સ્ત્રી. લોખંડોનો કે એવી ખાંડવાનો
 નાનો ખાંડણિયો, ઉખળી; ખાંડણિયો
 પુ. જમીનમાં બેસાડવામાં આવતો
 ઉખળિયો; ખાંડું વિ. ખંડ ખંડ
 પડેલું, ધારકોર ભાંગેલું
 ખાંડું નપું. તલ્લવાર; (લા.) રાજપૂત
 વગેરે જાતિમાં વરને બદલે ખાંડું
 લઈ જતી જાન
 ખાંધ સ્ત્રી. ખંતે ખભા વચ્ચેનો ભાગ,
 કાંધ; બળદ વગેરેને કાંધ પર પડતું
 આટણું; -ધિયું વિ. (લા.) ખુશામત-
 ખોર; -ચો પુ. મુઠકું ઉઠાવનારો
 ડાધુ
 ખાંભી સ્ત્રી. નાનો ખાંભો, નાનો અક્ષર
 વિનાનો પાળિયો; -ભો પુ. ખંભ;
 સીમાડાની હદનો ખોડેલો પથ્થર;
 પાળિયો
 ખીચડી સ્ત્રી. ચોખા અંતે મગ કે
 કઠોળની દાળ ભેળવી કરેલી વાની;
 -ડો પુ. ખાસ કરી મકરસંક્રાંતિ ઉપર
 ધડને પક્ષાળી ફેતરી કાઢી ખોરો કે
 મીઠો કરવામાં આવતો ખાદ્ય પ્રકાર;
 (લા.) ગંદો ભેળસેળ
 ખીર સ્ત્રી. દૂધલાતની એક વાની; -રું
 નપું. તાજી વિચાયેલી ગાય-ભેંસનું
 દૂધ; ખમીર ચડાવેલો આથો

ખીલ પુ. જુવાનીમાં મોં ઉપર થતી
 ફેદણી; ધંટીનો ખીલડો; ઠવું અ.
 કિ. વિકસવું, સ. કિ. બે ફાળને
 ભેળા કરી સીવવા; ઠવવું સ. કિ.
 (પ્રેરક) ખીલે એમ કરવું, ઉત્તેજિત
 કરવું; ખીલી સ્ત્રી. નાનો ખીલો;
 ખીલો પુ. મોટો ખીલડો
 ખીચું, ખિસ્સું નપું. ગજવું, ગૂંજું
 ખીંટી સ્ત્રી. નાનો ખીટો; -ટો પુ.
 લીંતમાં કપડાં મૂકવા ખોસેલો ખીલો
 ખુમારી [આ.] સ્ત્રી. આંખમાં દેખાતો
 મસ્તીનો નશો; ગર્વ
 ખુરશી (-સી) સ્ત્રી. પાછળ કે ત્રણ
 બાજુ હાંસવાળું ચાર પાયાનું લાકડા
 કે લોઢા વગેરેનું આસન
 ખુલાસો [આ.] પુ. સ્પષ્ટીકરણ,
 ચોખવટ
 ખુટલું વિ. ઉધાડું; સ્પષ્ટ; વણ હાંકેલું
 ખુશ [દ્ર.] આનંદિત, પ્રસન્ન; -શી
 સ્ત્રી. આનંદ, હર્ષ, પ્રસન્નતા;
 -શામત સ્ત્રી. હદ બહારનાં વખાણ,
 પળશી; -શાલી સ્ત્રી. આનંદ
 ખતાવવો એ
 ખૂટવું અ. કિ. ઘટી પડવું; (લા.)
 દગો દેવો
 ખૂણો પુ. જ્યાં બે દિશાઓ કે લીટીઓ
 મળતી હોય તે ખાંચો
 ખૂતવું અ. કિ. કાદવ વગેરેમાં ખૂંચવું;
 ખોડવું સ. કિ. (પ્રેરક) ખૂતે એમ
 કરવું
 ખૂન [દ્ર.] નપું. લોહી; હત્યા; ઠસ
 સ્ત્રી; નપું. વેરની સખત લાગણી

ખૂખ [કા.] વિ. ધણું વધારે; -ખી
સ્ત્રી. ખાસ ગુણ, વિશેષતા

ખૂંચલું અ. ક્રિ. અણીદાર વસ્તુ
ભાંકાવી; ખૂંચ સ્ત્રી. લૂલ, દોષ

ખૂંટ પુ. આખલો, સાંઠ; -ટિયો પુ.
નાથેલો આખલો; ઊંટ; -ટી સ્ત્રી.
ખીંટી; -ટો પુ. ખીલો

ખૂંદવું સ. ક્રિ. પગ વડે ગદગવું, કચડવું

ખૂંધ સ્ત્રી. પશુના વાંસા ઉપરનો ઢેકો;
-ધિયું વિ. વાંસે ખૂંધ નીકળી હોય
તેવું માણસ; -ધું દિ. ખૂંધિયું (લા.)
ખૂંધું, લુચ્ચું

ખેડવું સ. ક્રિ. જમીન હળ વડે ઢીલી
કરવી, ખેતી કરવી; ખેડ સ્ત્રી. ખેતી;
ખેડાણુ વિ. ખેડેલું; નપું. ખેડેલી
જમીનનું તળ; ખેતી; ખેડુ, ખેડૂત
પુ. ખેતીનો ધંધો કરનાર પુરુષ
ખેતી સ્ત્રી. ખેડ

ખેદ [સં.] પુ. ખિન્નતા, દિવંગીરી;
થાક; -દો પુ. અદેખાઈ

ખેપ સ્ત્રી. ભાર લઈને દૂરની જગ્યાએ
જવું-આવવું એ; લાંબી મુસાફરી;
(લા.) એવા ફેરાનું મહેનતાણું; -પાની
વિ. યુક્તિખાજ; તોફાની; -પિયો પુ.
ખેપ કરનારો કાસદ

ખેરી સ્ત્રી. દાતમાં બાઝતી પોપડી

ખેલ [સં.] પુ. તમાસો, નાટક; ૦વું
સ. ક્રિ. રમવું; -લાડી વિ. ખેલ કર-
વામાં બાહોશ; (લા.) ચતુર

ખેવના સ્ત્રી. કાળજી; ગરજ

ખેસ પુ. ખલે નાખવાની પિછોડી,
પછોડી

ખેંચવું સ. ક્રિ. તાણવું; ખેંચ સ્ત્રી.
તાણ, તંગી

ખોખરું વિ. ખોદા અવાજવાળું;
અડધું ભાગેલું

ખોખું નપું. અંદરથી સાર વિનાનું;
હલકા લાકડાનું એવું પોલું બનાવેલું
સાધન; ઓઠી તરીકે બનાવેલું પાઘ-
ડીનો આકાર; કલેવર; -ખલું વિ.
ખોખા જેવું; ખખળી ગયેલું

ખોટ સ્ત્રી. ઘટ; તોટો; ખામા, એખ,
ખોડ; ૦ક(-કા)વું અ. ક્રિ. અટકી
પડવું, -કો પુ. ઘટ; ખોટકાઈ જવું
એ; -ટાળું વિ. અંગની ખોટવાળું;
ખોટી અ. વિશ્વંખ-ઢીલ થાય એ
રીતે ખોટીપો પુ. ખોટી થયું એ
રોકાણ; ખોટું વિ. સાચાથી ભિન્ન; -
જુઠું

ખોડ સ્ત્રી. ખોટખાંપણ; ખરાબ આદત;
-ડીલું વિ. ખોડવાળું; ખોડું વિ.
લંગડું (ઢોર); ૨. વિનાનો (વ્યંજન)
ખોતરવું સ. ક્રિ. આછું આછું કોરવું;
-ણી સ્ત્રી. દાંત-કાન ખોતરવાની
સળી; કોતરવાનું ટાંકણું

ખોદવું સ. ક્રિ. જમીન ખણવી; પડ
ખણવું; ૦ણી સ્ત્રી. ખોદવું એ; (લા.)
ગિલ્લા કરવી; ખોદાઈ, ખોદામણી
સ્ત્રી., ખોદામણ નપું. ખોદવાનું
મહેનતાણું; ખોદાણુ નપું. ખોદવાની
ક્રિયા; ખોદવાની સ્થિતિ

ખોખો પુ. ખુલ્લી અંજલિ, પોશ

ખોરાક પુ. ખાવાનો પદાર્થ; -કી
ગુજરાનની વસ્તુ; એનું ખરચ

ખોરું વિ. જૂનું થવાથી ખેસવાદ બનેલું

ખોલ સ્ત્રી. કરચલી, પોલાણ; ૦ચું સ.
ક્રિ. ખુલ્લું કરવું, ઉઘાડવું; ખોલી
સ્ત્રી. ઝોરડી

ખોલું સ. ક્રિ. ગુમાવવું

ખોળ સ્ત્રી. ગાદલા વગેરેનું ખોળિયું;
ખોળિયું નપું. ખોળ; શરીર;
ખોળી સ્ત્રી. ઘોડિયાની ઝોળી

ખોળવું સ. ક્રિ. શોધવું; ખોળ સ્ત્રી.
શોધ

ખોળો પુ. પલાંઈ વાળી બેસનાં
પેટ અને પગ વચ્ચે પડતો ખોળો; એ
ભાગ ઉપરનું ઢૂંગડું

ખોંખારવું અ. ક્રિ. ખોંખારો ખાવો;
ખોંખારો પુ. ખોંખોં એવો ઝોરવ
ભરેલો અવાજ

ગ

ગજુ નપું. ગુંબજ, શક્તિ

ગઢો પુ. બાકી ગયેલો ગાંગડો, ગચ્ચિયું

ગડ પુ. ગૂમડાનો ગઢો; ઠંઢો પુ. ફેંકેલો
પથ્થર, ઢીકો, ધક્કો

ગઢ પુ. કિલ્લો

ગણવું સ. ક્રિ. સંખ્યા કાઢવી,
ગણિતના દાખલાનો ખુલાસો કરવો;
(લા.) લક્ષમાં લેવું; -કારવું સ. ક્રિ.
લક્ષમાં લેવું, માનવું; ગણતર, -રી
સ્ત્રી. ગણવું એ; ગણી કાઢી આપેલી
સંખ્યા; ગણિત [સં.] નપું.
સંખ્યાના હિસાબ કરવાની વિદ્યા

ગત સ્ત્રી. ગતિ, વાઘ બળવવાની રીત;
રમતનો દાવ; -તાગમ સ્ત્રી. સમજ
ગઢેડું નપું. ભારવાહી એક ચોપણ
પથ (ઘોડાના વર્ગનું)

ગંપ સ્ત્રી. ઊંડતી વાંત, અફવા; -રપું,
-પોડું નપું. ગપ; -પિયું, -રપી
વિ. ગપ ચલાવનાર

ગભરાવું અ. ક્રિ. ગાભરું બનવું; -ટ
પું., -રામણ, -ણી સ્ત્રી. ગભરાવું એ;
ગભરુ વિ. નિર્દોષ, ભોળું; ગાભરું
વિ. નિર્દોષ, ભોળું

ગમ સ્ત્રી. સૂઝ, ગતિ; અ. બાજુ,
તરફ; ઠા, ગમમત સ્ત્રી. વનોદ,
મજા; ૦ચું અ. ક્રિ. પસંદ પડવું;
ગમો પુ. પસંદગી

ગમ [આ.] સ્ત્રી. ભોંકા પડી
રહેવાનું વલણ; શોક, દુઃખ; ગમીની
સ્ત્રી. શોકની લાગણી

ગરજ [આ.] ખપ, જરૂર; સ્વાર્થ;
-જાઉ, -જ વિ. ગરજવાળું

ગરમ વિ. ઊનું; -માગરમ વિ.
ખૂબખૂબ ગરમ, ધગધગતું, તાતું;
-મી સ્ત્રી. ઉબળતા; ધામ; -માવો
પુ. ગરમીની લાગણી-અસર

ગરાસ પુ. ગુજરાન માટે મળેલી
જમીન; -સિયો પુ. ગરાસની જમીન
મળેલી છે તેવો જાગીરદાર

ગરીબ [આ.] વિ. નિર્ધન; -બી
સ્ત્રી. ગરીબપણું, દીનદશા

ગર્લ [સં.] પુ. સ્ત્રી. કે માદાના
પેટમાં રહેલો હમેશાં અંદરનો ગર;
કોમપણ વસ્તુનો અંદરનો ભાગ
ગલી સ્ત્રી. સાંકડી વાટ

ગલીપચી સ્ત્રી. ગલગલિયાં
ગલુ, -લૂડિયું નપું. ફૂતરાનું બચ્ચું,
ભટોળિયું

ગળવું અ. ક્રિ. ટપકવું; પાકી જવું;
 સ. ક્રિ. ગાળવું શુદ્ધ કરવું; ગળણી
 સ્ત્રી. ગાળવાનું સાધન; ગળણું નપું.
 ગાળવાનું કપકું; ગાળણું સ. ક્રિ.
 (પ્રેરક) ગળે એમ કરવું; ગળામણ
 નપું. ગાળવાનું મહેનતાણું; ગાળતાં
 નીકળેલો કચરો; ગાળ પું. ગાળવાથી
 નીકળેલો કચરો; ગળયું વિ. સાકરના
 સ્વાદનું; ગરિષ્ઠ વિ. ખૂબ ગળ્યું
 ગળી સ્ત્રી. એક વનસ્પતિ; એનાં
 પાંદડાંમાંથી નીકળેલો વાદળી રંગ
 ગળું નપું. ગરદન, કંઠે, ડોક
 ગંજ [સં. ક્ષ.] પું. ઢગલો; -જી સ્ત્રી.
 ઘાસની વ્યવસ્થિત ગોઠવેલી ખૂબ
 મોટી થપ્પીઓની થપ્પીઓ
 ગંદું વિ. મેલું; -દડી, -દવાડ સ્ત્રી.
 બદમો મારતો કચરો પૂંજે કે મળ-
 મૂત્ર વગેરે
 ગંધ [સં. પું.] પું. સુગંધ; સ્ત્રી. બદમો;
 -ધાવું અ. ક્રિ. બદમો મારવી
 ગંભીર [સં.] વિ. મોટા દિલનું, ગ્રાહ;
 જીંડું
 ગાઉ પું. બે માઈલ કે દોઢ માઈલનું
 અંતર, કોશ
 ગાગર સ્ત્રી. ધાતુનો સાંકડા મોંનો ઘંડો
 (ખેડામાં હાંડા ઉપર મુકતો)
 ગાડર, -રું નપું. ઘેટું; -રિયું વિ.
 (લા.) ગાડરની માફક આંધળી ગતિએ
 જનારું
 ગાડી સ્ત્રી. પૈડાંથી ચાલતું વાહન; -ડું
 નપું. (ખાસ કરી) બળદથી ચાલતું
 બે પૈડાનું વાહન

ગાદી સ્ત્રી. નાનું ગાદ્યું; રાખનું
 સિંહાસન; -દણું નપું. ૩ ભરેલ
 સૂવાનું બાકું ગોદકું, તળાઈ
 ગાભ પું. ગર્ભ; ઠણ, -ણી સ્ત્રી.
 ગર્ભવિતી પશુ માદા; -ભો પું.
 જેનાથી વસ્તુની અંદરનું પોલાણ
 પૂરવામાં આવે તેવો દૂધ; કડાં વગેરે-
 મા પૂરવામાં આવતો સળિયો; રંદી
 દૂધો
 ગામ નપું. ખેતીના રોજગારવાળા
 ખેડૂતોના વસવાટનું સ્થાન; ઠી વિ.
 ગામડાગામનું, ગામડિયું; ઠિયું
 વિ. ગામડાનું; ઠિયણ સ્ત્રી. ગામ-
 ડાની સ્ત્રી; ઠડું નપું. નાનું ગામ;
 ઠ(-મો) તરું નપું. ખીજે ગામ જવું
 એ; -મેતી પું. ગામનો મુખી; -મોટ
 પુ. ગામની વૃત્તિ ખાઈ ગોરપકું
 કરતો બ્રાહ્મણ; -મોટું નપું. ગામોટું;
 કામ
 ગાય સ્ત્રી. દૂધ દેતું ચોપણું પશુ,
 ગાવડી, ઘેતુ
 ગાયક [સં.] પું. ગાનારો, ગવૈયો; -ન
 [સં.] નપું. ગાણું; -ડી સ્ત્રી.
 ગાવાની રીત
 ગાર સ્ત્રી. લીંપવા મોટેનો છાણ-માટી
 -લાદનો પીડો એનો લેપ; -રો પું.
 કાદવ; ચણતરમાં વાપરવા કરેલું
 ચના વગેરેનું કે માટીનું મિશ્રણ
 ગાણું સ. ક્રિ. ગાન કરવું, ગીત
 લલકારવું; -ણું નપું. ગાન; ગવૈયો
 પું. ગાનારો; ગાવાનો ધંધાદારી
 ગાળ સ્ત્રી. અપશબ્દ, ભૂંડાં વેણ

ગાળિયું નપું. દોરને બાંધવાનું
ગાળાવાળું દોરકું; ગાળો પું.
ગાળિયું; ફાંસો

ગાળો પું. અસુક સમય; બે સ્થળ
વચ્ચેનું; અંતર; મનો, પહોળાઈ;
દળણું ઓળવાનું ઘાંટીનું મોં;
ચૂડીનો બ્યાસ

ગાંગડી સ્ત્રી. નાનો દુકડો; -ડો પું.
મોટો ઘટ દુકડો

ગાંઠ સ્ત્રી. આટીવાળો બંધ, ગ્રંથિ;
ઝાડમાંથી ડાળી ફૂટે છે તે ભાગ; સૂકા
લાકડાનો એવો ભાગ; ઠપું સ. કિ.
ગાંઠ પાડી ગૂંથવું; (લા.) તાબે રહેવું;
-ઠિયો પું. સૂકી હળદરનો ટૂકું;
તળાને તૈયાર કરેલી ચણાના લોટની
વાની; ઠાવા પું. મરકી, પ્લેગ; -ઠો
પું. મોટી ગાંઠ

ગાંડું વિ. મગજનું ચસકેલું, ઘેલું;
-ડિયું વિ. ગંડું, ગાંડા જેવું

ગાંધી વિ. કરિયાણું વગેરે વેચવાનો
ઘંઘો કરનાર વેપારી; ગાંધિયાણું
નપું. કરિયાણું

ગિરદી [ફા.] સ્ત્રી. લીડ, ગડદી
ગિરો, ગીરો, ગિરવી, ગીરવી
[ફા.] વિ. ધરાણે મૂકવામાં આવે
એમ

ગીત [સં.] નપું. ગાયન; અવસર
ઉપર ગવાતું ગાણું

ગુજરણું અ. કિ. વીતવું; વહી જવું;
મરી જવું; ગુજરણું સ. કિ. (પ્રેરક)
વિતાડવું; ગુજરાન [ફા.] નપું.
ભરણપોષણ; ગુજરો પું. નિર્વાહ,
ગુજરાન

ગુજર વિ. ગુજર જતિતું; -રી સ્ત્રી.
ગુજરની સ્ત્રી, મહિયારણ; અઠવાડિ-
યામાં શહેરના ખાસ સ્થળે ભરાતું
બજાર; સ્ત્રીના હાથનું એક ધરણું;
ગુજરાત સ્ત્રી., પું. ગુજરા જ્યાં
આવી વસેલા તે પ્રદેશ-હાલનો
આશુથી દમણગંગા સુધીનો
વિંધ્યની પશ્ચિમનો પ્રદેશ; ગુજરાતણ
સ્ત્રી. ગુજરાતની સ્ત્રી; -તી વિ.
ગુજરાતને લગતું; સ્ત્રી. ગુજરાતની
ભાષા

ગુણ [સં.] પું. જાતિ સ્વભાવ, ધર્મ;
સુલક્ષણ; ઠપું સ. કિ. ગુણાકાર
કરવો-એક સંખ્યાને બીજી સંખ્યા
જેટલી વાર કરવી; -ણી [સં.] વિ.
ગુણવાળું

ગુણ [સં.] વિ. છાતું, છુપાયેલું;
-રતી સ્ત્રી. પોતી લાકડી કે જેમાં
અંણીદાર સીળયો છુપાવેલા હોય છે
ગુફા સ્ત્રી. પકાડની બખોલ

ગુમ [ફા.] વિ. ગૂમ, ખોવાયેલું
ગુમાસ્તો પું. કારકુન, મહેતો;
-સ્તાગીરી સ્ત્રી. કારકુની

ગુરુ [સં.] વિ. મોટું; પું. આચાર્ય;
પુરોહિત; ગોર; સાત વારમાંનો
પાંચમો વાર

ગુજર [સં.] જુઓ 'ગુજર'
ગુલાબ [ફા.] નપું. એક સુગંધી ફૂલ
ને એતું ઝાડ, સ્થળકમળ
ગુલામ [આ] પું. ખરીદ કરેલો
નોકર; ઠડી સ્ત્રી. સ્ત્રી ગુલામ; -મી
સ્ત્રી. ગુલામગીરી
ગુસ્સો [આ.] પું. ક્રોધ

ગુડો [હિં.] જખરદસ્તીથી કામ
સાધનારે; દાંડ

ગુંદ, ૦૨ પુ. ઝાડમાંથી નીકળતો
ચીકણો રસ; ઠરિયું નપું. પલાંજેડો
ગુંદર રાખવાનું ઠામ; વિ. (લા.)
કંટાળો આવે તોય ખસે નહિ તેવું-
ચોટણવૃત્તિનું; ગુંદિયું નપું. ગુંદરિયું

ગૂડો પુ. પગનો નજો

ગૂમકું નપું. શરીરની ચામડીમાં
ઊઠતો ભરેલો ગઢો

ગૂંગુ વિ. ગૂંગણું; નપું. નાકનો મેલ;
-ગણું વિ. નાકમાંથી બોલવાની
ટેવવાળું

ગૂંચ સ્ત્રી. દોરા વગેરેની ગાંઠ પડી
જવી એ; (લા.) આંટીધૂંટી; -ચાણું,
-ચવાણું અ. કિ. ગૂંચવણમાં પડી
જવું; ઓણ, ઓણી સ્ત્રી. ગૂંચ;
મૂંઝવણ

ગૂંથણું સ. કિ. દોરા વગેરેને આંટી
પાડી સાંકળવું; -ણ નપું., -ણી
સ્ત્રી. ગૂંથવું એ; ગૂંથામણ નપું.
ગૂંથવાનું મહેનતાણું

ગોખ પુ. ઝરખો; ઠોલો પુ. દીવાલમાં
કરેલું નાનું ખુલ્લું હાટિયું; -ખો
પુ. પક્ષીના માળો

ગોખણું સ. કિ. યાદ રહે તેમ મોઢે
બોલવું

ગોઝારું વિ. (ગાયત્રી હત્યા કરનારું
ઉપરથી -ઝા.) હત્યારું, પાપી

ગોટ(-ઠ)લી સ્ત્રી. ફળના અંદરનું
નાનું કોટલું; -લો પુ. મોટું કોટલું

ગોટી સ્ત્રી. ગોળી; છાણા-કોલસીનો
સૂકવેલો પીંડો; -ટો પુ. દડો; પાંડો;
ફૂલનો તોરો; ફળની અંદરનો ગોળ
પદાર્થ; (લા.) જખરડો; -ટાળો
પુ. (લા.) જખરડો; ગોટી(-ઠી)-
મકું નપું. ગુલાંટ; ગોટાણું અ. કિ.
ગોળ ગોળ ગોટા વળવા; ગોટવણું
સ. કિ (પ્રેરક) ગોળા વાળવા;
(લા.) મૂંઝવણ

ગોઠ સ્ત્રી. ગુપ્ત વાતચીત; (લા.) મિજ-
બાની, ઉભણી; (હોળીના દિવસોમાં
પરણેલાં તરફથી ગેરિયાઓને અપાતી)
ભેટ; ઠોડી સ્ત્રી. વાતચીત; ઠણું અ. કિ.
અનુકૂળ આવવું, ફાવવું; ઠવણું સ.
કિ. (પ્રેરક) વ્યવસ્થાપૂર્વક મૂંકવું;
-ઠિયો પુ., -ઠિયણ સ્ત્રી. મિત્ર, -ઠી
પુ. જૈન દેરાસરનો પૂજારી; -ઠો પુ.
રૂઝ; -ઠણ પુ. ધૂંટણ, ઢીંચણ;
-ઠણિયો પુ. જમતી વેળા ઢીંચણ
નીચે મુકાતું ટેકણ, ઢીંચણિયો
ધૂંટણિયો

ગોથું નપું. ગુલાંટ, ગોથીકલું

ગોદ સ્ત્રી. બોળો; ઠણું સ. કિ. (લા.)
બોદવું; ઠોડી સ્ત્રી. રૂકે ફાટેલા ગાલાનું
બનાવવામાં આવતું બોદવા પાથર-
વાનું; ગાયના ગળા નીચેની ઝૂલતી
ચામડી; ઠડું નપું. મોટી ગોદડી;
ઠડિયો પુ. ગોદડી બોદી ફરનારો
બાવો; -દો પુ. ભોકાય એમ ખૂંચવવું;
-દોવણું સ. કિ. ગોદા મારવા; (લા.)
જાગ્રત કરવું, ચેતવવું; -દી સ્ત્રી.
અંદર પાણી ભરાય-કઢાય તેવા
પ્રકારનું વહાણો વગેરેને નાંગરવાનું
ખારું

ગાધો, ગાધલો પુ. જુવાન બળદ
ગાયણી સ્ત્રી. વ્રત નિમિત્તે જન્મવા
નિમત્રેલી સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી, ગોરણી
ગોર પુ. છાણાનો ભૂકો

ગોર પુ. ગુરુ, પુરોહિત; ૦૭ પુ.
જૈન સાધુ; -રાણી સ્ત્રી. ગોરની
પત્ની; ગોરણી સ્ત્રી. જૈન સાધ્વી;
ગાયણી; ગોર-પદ્મ નપું. ગોરનું
કામ, યજ્ઞમાનવૃત્તિ

ગોરસ [સં. પું.] નપું. દૂધ દહીં છાશ
માખણ તે ધી; -સી સ્ત્રી. ગોરસ
રાખવાનું વાસણ, દોણી

ગોરું વિ. ગૌર-જીજ્ઞા રંગનું; -રો
પું. (ગોરી ચામડીનો) યુરોપિયન
ગોવાળ, -ગિયો, -ગો પું. ગાયોનો
રખેવાળ; -ળી સ્ત્રી., -ળું નપું.
ગોવાળનો ધંધો; (લા.) રક્ષણ;
-લણ, -લણી, -ળણ, -ળણી
સ્ત્રી. ગોવાળની સ્ત્રી

ગોળ [સં.] વિ. દડાના આકરતું; પું.
નાતમાંનો દરેક પેટાસમૂહ, એકડો;
-ળી સ્ત્રી. ગુટિકા; પાણી ભરવાની
કે છાશની મોટી માટલી; -ળો પું.
ગોળ પદાર્થ, પીંડો; પાણી ભરવાની
મોટી ગોળી; પેટનો વાયુનો એક
રોગ; દાનસ કે વીજળી દીવાનો
કાચનો પોટો

ગોંદરું નપું., -રો પું. ગામના પાધરમાં
ન્યાં ગાયો વિસામો લેતી હોય તેવી
ઝાડોની ઘટાનો ભાગ

ગોંધવું અ. ક્રિ. બંધિયેર જગ્યામાં
પૂરી રાખવું

ગ્રહ [સં.] પું. સૂર્યના આસપાસ ફરતા
આકાશી પદાર્થ-સૂર્ય વગેરે નવ
ગ્રહ; ઉપરાંત નવા શોધાયેલા એવા
ગ્રહ; ૦૭ [સં.] નપું. સૂર્ય ચંદ્ર
પૃથ્વી તેમજ શુક્ર વગેરે ગ્રહોનું
આકાશમાં ફરતાં એકબીજા આડે
આવી જવું એ

ગ્રંથ [સં.] પું. પુસ્તક, ચોપડી, નિબંધ;
-થિ [સં.] સ્ત્રી. ગાંઠ

ઘ

ઘચરકું નપું., -કો પું. પેટમાંથી
અનાજના અંશનું મોઢામાં પાકું
આવવું એ

ઘટવું અ. ક્રિ. થોડું હોવું; ઘટાવવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) બંધબેસતું કરવું
ઘટ સ્ત્રી. ઓછા થવું એ, ખૂટ; ૦૭
અ. ક્રિ. ઓછું થવું, ખૂટવું; -ઠાળો
પું. ઓછા થવા પાકું, ઘટ; -ઠાડવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) ઓછું કરવું

ઘડવું સ. ક્રિ. ઘાટ-આકાર આપવો;
રચના કરવી; ટીપી ઘાટ આપવો;
મુસદ્દો કરવો; -તર સ્ત્રી. ઘડવાની
બનાવટ; ઘડામણ; કેળવણી; -ભાંગ
(-જ) સ્ત્રી. વિચારોનું અસ્થિરપણ;
-મથલ સ્ત્રી. વિચારોને સ્થિર
કરવાનો પ્રયત્ન, ઘડાઈ, ઘડામણી
સ્ત્રી., ઘડામણ નપું. ઘડાવવાનું
મહેનતાણું; ઘડાયેલું વિ. (ભૂ. ફ.)
(લા.) અનુભવથી પાકું થયેલું

ઘડિયાળ સ્ત્રી. નપું. સમય જણાવનારું
યંત્ર; કાંસાની ઝાલર (સમયે સમયે
જેના ઉપર સમયના ટકોરા કરવામાં
આવે છે)

ઘેડો પુ. 'મોટી કે ધાતુનું' સાંકડા
મોઢાનું પાણી ભરવાનું સાધન;
ઘાડવો પુ. ધી વગેરે ભરવાનો ઘડો,
પાળિયું

ઘણુ પુ. મોટો ભારે હથોડો; -ણું વિ.
'ખૂબ; પુષ્કળ'

ઘમસાણુ નપું. ભારે પ્રકારનું ધર્ષણ;
ભયંકર યુદ્ધ

ઘર નપું. મકાન; ખાનું, ઘરું;

ખાનદાન, કુળ; -રું નપું. નાનું

ઘર; ચશ્માં વગેરેનું ઘર; ખાનું;

ઠડું વિ. ઉમરે પહોંચેલું, વૃદ્ધ;

-ઠાપો પુ. ઘડપણ; ઘડપણુ નપું.

ઘરડાપણું; -રાક પુ. ખરીદનાર;

-રાકી સ્ત્રી. ખરીદનારનો આવરો;

ખપત; -રાણું નપું. ગાયકો વગેરેનું

શિષ્યપરંપરાથી ચાલતું આવતું

કુળ; -રેણું નપું. અલંકાર, દાગીનો;

-રોપું નપું., -રોપો, -રોપો પુ.

ઘરવટ; ઠપટ સ્ત્રી. ઘરનાં જ હોય તેવું

વર્તન

ઘસવું સ. ક્રિ. ધર્ષણ કરવું; મસળવું;

માંજવું; ઘસાર, (-રો) પુ. ઘસીને

ઉતારેલો રંગડકેરજ; ઘસિયું નપું.

દળેલું (મીઠું); ઘસિયો પુ. લોટને

શેકીને કરાતી એક વાની; ઘાસણી

સ્ત્રી. ક્ષય રોગ

ઘંટ [સં.] પુ. ઊંધા ખાલાના

આકારની કાંસાની વચ્ચે લોલકવાળી

વગાડવાની વસ્તુ; બળદ વગેરેથી

ચાલતું અનાજ દળવાનું યંત્ર; -ટી

સ્ત્રી. નાની ટકોરી; દળવાનું યંત્ર;

-ટો પુ. નાનો ઘંટ

ઘા પું. ઝટકો, પ્રહાર; ઝટકાનું નિશાન,

વણ; ચોવીસ કાંગળની ઝૂડી; (લા.)

દુઃખની ઊંડી અસર; ભારે મોટી

ચોરી કે ઉચાપત; ઠયલ વિ. જખમી

ઠરું નપું. વણ. નારું; ઠવડી વિ.

(લા.) મોકો જોઈ લાલ ઉઠાવનાર

ઘાઘરી સ્ત્રી. નાનો ઘાઘરો-ચરણિયો;

-રો પુ. સ્ત્રીઓનું કે નીચેનું વેષ્ટન,

ચરાણયો; મકાનની ખેસણી આસ-

પાસનો બાંધો

ઘાટ [સં.] પ્ર. આકાર; સ્ત્રીઓની

એક પ્રકારની સાડી; (લા.) યુક્તિ

પ્રયુક્તિ, ચોખ્ખા; -ટીલું વિ.

ઘાટવાળું; રૂપાળું; ઠડી સ્ત્રી. ચૂંદડી

(ખાસ કરી રાતા રંગની)

ઘાટ પુ. પાણીનો બાંધેલો આરો,

ઓવારો; પહાડમાં થઈ આવતો

રસ્તો, પહાડી તેળ; -ટી સ્ત્રી. પહાડ-

ની નિખિડ ઝાડી, ધાંટી; -ટી પુ.

સહ્યદ્રિના પ્રદેશમાં રહેનારો મરાઠો;

-ટણ સ્ત્રી. ધાંટીની સ્ત્રી; -ટું

વિ. ઘટ, રંગડવાળું

ઘાણુ પુ. એકી સમયે રંધાય તળાય કે

કચરાય તેટલા જથ્થો; (લા.) સંહાર;

-ણી સ્ત્રી. તેલી બી પીળવાનું બળદ

કે ઊંટથી ચાલતું યંત્ર; -ણો

પુ. યંત્રથી ચાલતી મોટી ઘાણી

ઘાત [સં. પું.] પું., સ્ત્રી. હત્યા,

ખૂન; -તી વિ. ઘાતક, ઠક [સં.]

વિ. ઘાત કરનાર; ઠકી વિ. ઘાત

કરવાના સ્વભાવનું

ઘામ પુ. ઉનાળામાં થતો ઉકળાટ

(જેમાં પરસેવો જૂથ્યા કરે)

ઘાલવું સ. ક્રિ. ખોસવું, દાખલ

કરવું; પહેરવું (ઘરેણું); (લા.) નાણાં

વગેરે ઓળવવાં; બગાડવું; ઘાલ

સ્ત્રી. સાથે જમવા બેઠેલાંની પંક્તિ;

(લા.) નુકસાન, આધ

ધાસ [સં.] નપું. ખડ, ચારે;
-સિયું વિ. જેમાં ધાસ બિખળું
હોય તેવું; માત્ર ધાસ ખાનારા દોર-
માંથી થતું (ધો); (લા.) સત્વહીન;
-સિયો પું. ધાસનો સાથરે; ધાસ
કાપનારો

ધાંચી વિ. ધાણી ચલાવી તેલ
કાઢવાનો ધંધો કરનારી ન્યાતનું;
હિંદુ તેમજ મુસલમાનમાં એ
નામની ન્યાતનું; -ચણ સ્ત્રી.
ધાંચીની સ્ત્રી; -ચો પું. વાંસફોડો,
વાંસનાં ટોપલા સાદડ. બનાવનાર
ધાંટી સ્ત્રી. ગળાનો હેડિયો; -ટો
પું. કંઠ; કંઠમાંથી નીકળતો મોટો
અવાજ; ક્રોધ વગેરેથી નીકળતો
મોટો સાદ

ધી નપું. માખણ તપાવી બનાવેલો
પદાર્થ

ધૂધરી સ્ત્રી. ધાતુના પતરાની ખણ-
ખણતી પોટલી-ગોળી, કિંકિણી
બાફેલી જ્વર બાજરી (ઢીરને
ખવડાવવા); -રો પું. ધાતુ લાકડું
ખજૂરી કે વાંસનાં પાતરાંમાંથી
બનાવેલો કાંકરી ભરેલો ખણખણતો
આકાર; દાળ પલાળીને સૂકવેલા
કઠોળ; ગોળ આકારની તળેલી
એક વાની

ધૂમટ પું. દેરાં કે મસીદ વગેરેની ઉપરનું
છત્રાકાર ધાણું; -ટી સ્ત્રી. એવી નાની
આકૃતિ; -ટો પું. ધૂંધટ; ટોપડું

ધૂમણું અ. કિ. ગોળ ગોળ ફરવું; ગતિ-
પૂર્વક હાલચાલ કરવી, રખડવું;
ધૂમ સ્ત્રી. મગજમાં આવતો વિચાર-
નો શ્રામક વેગ; ધૂમરી સ્ત્રી. કુદરડી;
વાઈથી આવતી ચકરી; ધૂમરડી સ્ત્રી.
કુદરડી; ધૂમરો પું. મોટી ફેર કુદરડી

ધસણું અ. કિ. બળબળરીથી પ્રવેશવું;
-ણિયું વિ. ઘૂસી જવાના સ્વભાવનું

ધૂંધટ, -ટો પું. સ્ત્રીઓનો ધૂમટો

ધૂંટ, ઓડો પું. પાણી કે પ્રવાહીનો
ગળે ઉતારવામાં આવતો ડોગળો;
ઠણું સ. કિ. લસોટવું; (શ્વાસનું)
આવર્તન કરવું; ફંધવું; -ટી સ્ત્રી.
પગના કાંડાની બહારની બાજુનો હાડ-
કાનો ખૂણો; -ટણ પું. નપું. ઢીંચણ,
ગોઠણ; -ટણિયો પું. ઢીંચણ; ઢીચ-
ણિયો, ગોઠણિયો; -ટો પું. ધૂંટીને
બનાવેલો રંગડ; ધૂંટવાનું સાધન

ધેટું નપું. મેહું, ગાડું

ધેન નપું. ક્રેક, નશો

ધેરણું સ. કિ. ફરવું કરી વળવું; ધેર
પું. (ધાધરા વગેરેનો) વિસ્તાર;
લશ્કરી ધેરો ધાલનારી સેના; હોળીની
ગેર; ધેરો પું. ડોઘ ગામ કે સ્થળને
ફરવું કરી વળવું (લશ્કરનું); ધેરાવ,
ધેરાવો પું. ચારે તરફનો વિસ્તાર;
ધેરી સ્ત્રી. માથા ઉપરની વાળની
ધારી; ધેરૈયો પું. હોળીની ગેર લાવ-
નારો માણસ, ગેરૈયો

ધેરું વિ. પાકા રંગવું; ભારે પ્રમાણમાં
ઊંડા રંગવાળું; ગંભીર, બિડું, ગહન

ધેલું વિ. ચિત્તભ્રમ, ગાંડું; નપું. ગાંડપણ

ધેશં(-સ) સ્ત્રી. ખાવાની એક
સુપાચ્ય વાની, ભરકડું, રાખડી

ધોધરું વિ. ભારે ધરધર સાદવાળું;
-રો પું. ભારે સાદ; કંઠના જે
ભાગમાંથી અવાજ નીકળે છે તે

ઘોડો પુ. સવારીનું ચોપણું એક પશુ;
(લા.) ચીજવસ્તુ રાખવાની માંડણી;
(અંદૂક વગેરેની) ચાંપ-કળ; -ડલો
પુ. ખારણા ઉપરની ઘોડાના મોંના
આકારનો ખંટો; -ડાગાંઠ સ્ત્રી. સર-
ડકણી ગાંઠ; -ડાપૂર નપું. ઘોડાની
જેમ. ધસી આવતું નદીનું પૂર; -ડાર
સ્ત્રી. ઘોડા બાંધવાની જગ્યા, તખેલો;
-ડિચું બાળકને સૂવા માટેનું ચાર
પાયાનું પારણું; -ડી સ્ત્રી. ઘોડાની
માદા; (લા.) લાકડા કે ધાતુની નાની
માંડણી

ઘોળવું સ. ક્રિ. ફરતે દાખીને નરમ
બનાવવું; મેળવવું; જોરથી ધૂમડવું
ઘોંકવું સ. ક્રિ. ઘોંચો મારવો, કોણીનો
ગોદો મારવો; ઘોંકો પુ. કોણીનો ગોદો
ઘોંઘાટ પુ. ઘોંઘોં થતો શોરબકોર

ચ

ચકરી સ્ત્રી. નાનો ગોળ આકાર; (લા.)
વાઇ, માથાનાં ધૂમ; -રડી સ્ત્રી. નાની
કુદરડી, ફેર; એવું રમકડું; -રાવો પુ.
ફરતે ગોળ ધૂમરો મારી આવવો એ;
ચક્કર નપું. ચક્ર પેહું; ચક્કી સ્ત્રી.
ઘંટી; ધાણી

ચકલી સ્ત્રી. ચકલાની માદા; (લા.)
પાણીના નળની ચાવી; -લો પુ. નર
ચકલી

ચકલો પુ. ચાર રસ્તા જ્યાં ભેળા થતા
હોય તે ચોક

ચકામું નપું. ચામડી ઉપર પડેલું
ચાકું; ઢીમાણું

ચકાસવું સ. ક્રિ. તપાસીને જોવું;
-ણી સ્ત્રી. ખારીક તપાસ

ચગદવું સ. ક્રિ. ચપટ કચડી નાખવું
ચડવું, ચઢવું અ. ક્રિ. નીચેથી ઉપર
ની બાજુ જવું; હુમલો લઇ જવો;
પરિપક્વ થવું; સંકોચાવું, ટૂંકું થવું;
નશાનો કેદ આવવો; નેવેઘ વગેરે
ધરવું; ચડાઇ, ચઢાઇ સ્ત્રી. લશ્કરી
હુમલો; ચડાઉ, ચઢાઉ વિ. ચડવાને
યોગ્ય; (લા.) કુદરણી; ચડાણ,
ચઢાણ નપું. ઊંચે ચડતો ઢોળાવ;
ચડિયાતું, ચઢિયાતું વિ. વધારે
સાડું

ચડી [હિં.] અડધું પાટલૂન; જાંધિયો
ચણવું સ. ક્રિ. ચાંચથી દાણા ખાવા;
પ્રમારત વગેરેના પથ્થર કે ઇંટ વગેરે
એક પર એક ગોઠવવા; ચણ સ્ત્રી.
પંખીઓને ચણવા માટેના દાણા;
ચણતર સ્ત્રી. પથ્થર કે ઇંટ ચણ-
વાની ક્રિયા; ચણયેલાં પથ્થર કે ઇંટ
ચણિયારું નપું. જે ખાડામાં ટેકાવાથી
ખારણું ફરે છે તે -અડીવાળો લાગ

ચણો પુ. એક કઠોળ; -ણી સ્ત્રી. નાની
જાતનો ચણો; -ણીખોર, -ણિયુંખોર
નપું. ખેડી ખોરડીમાં થતું નાતું ખોર
ચતુર [સં.] વિ. ચોંપાણું, હોશિયાર;
-રાઈ સ્ત્રી. ચતુરપણું

ચતું (-તું) વિ. વાંસો જમીનને અડે
એવી રીતનું પડેલું

ચપટ, -ટું વિ. પદાર્થ કે પ્રાણી
જમીનને ચપોચપ ચીટકી રહે એવું

ચપટી સ્ત્રી. હાથના અંગૂઠાની અંતે
મુખ્યત્વે ત્રીજી આંગળીની લીંસથી
થતો અવાજ; આંગળીઓમાં સમાય
તેટલું માપ

અપળ [સં.] વિ. અંચલ; હોશિયાર;
-ળા(-લા)[સં.]: સ્ત્રી. વીજળી

અરુપુ નપું. પુ. ચાકુ

અખૂતરી સ્ત્રી. નાનો અખૂતરો; -રો પુ.
પોલીસથાણું; ચોતરો; પરખડી;
ચકલો, ચોક

અમચી સ્ત્રી. તદ્દન નાનીકડછી; -ચો
પુ. મોટી અમચી

અંમતકાર [સં.] પુ. નવાઈ ઉપજાવે
તેની ઘટના; કરામત

અમાર વિ. આમેંડિયાની નાતનું

અરકલું સ. કિ. પક્ષીએ હગાર કરવી;
-ણ વિ. અરક્યા કરવું; અરક સ્ત્રી.
પક્ષીની હગાર

અરખો [ફ.] પુ. કપાસ લોઢવાનો
સાંચો; 'રે'ટિયો; ફાળકો, ચગડાળ;
-ખી સ્ત્રી. અરખાના આકારનો
પાણી કાઢવાનો ફાળકો

અરણ [સં.] પુ. ન. પગ; કવિતાનું
પદ, પાદ; -ણું નપું., -ણિયો પુ.
ધાધરો

અરખી [ફ.] સ્ત્રી. આમડીની નીચેના
પડમાં થતો તેલી પદાર્થ; (લા.) મદ,
અભિમાન

અરવું અ. કિ. ચાલવું, ફરવું; સ.કિ.
પશુ-પક્ષીઓનું ધાસ દાણો વગેરે
ખાવું; અરાધ સ્ત્રી., અરામણ નપું.,
અરામણી સ્ત્રી. અરાવવાનું મહેન-
તાણું; અરિયાણ વિ. અરવા યોગ્ય
જમીન; અરો પુ. દોરને અરવાની
જગ્યા; આરવું સ. કિ. (પ્રેરક)
(દોરને) અરાવવું; આર સ્ત્રી. બાજરી
જુવાર વગેરેના લીલા સૂકા સાંઠા;
આરો પુ. પશુ પંખીનો ખોરાક;
લીલું સૂકું ધાસ-સાંઠા

અરુ પુ. પહોળા મોંતો દેગડો; હોમતો
અર; -રવી સ્ત્રી. પહોળા પેટની પણ
સાંકડા મોંતી મોટી દેગડી

અરિત્ર [સં.] નપું, આચરણ જીવનની
વિગત; અરિતર નપું [લા.] ભૂત-
પ્રેત-પિશાચનું વર્તન

અર્ચવું સ. કિ. અંદન વગેરે લગાવવું;
વાતચીત-વાદવિવાદ કરવાં; અર્ચા
[સં.] સ્ત્રી. અંદન વગેરેથી કરવામાં
આવતી પૂજા; વાતચીત-વાદવિવાદ
અસકલું અ. કિ. છટકવું; ખસકવું;
(લા.) ગાંડા થવું; અસકો પુ. કોષ
વસ્તુ ભોગવવાની તૃષ્ણા; લત, ખો
અહેરો પુ. મોઢાનો સીનો, સૂરત,
શિશ્મલ; કપાળ પરની ખૂણિયા
પાડતી હમમત

અળ સ્ત્રી. ખૂજલી, ચેળ

અળ [સં.] વિ. અલિત થાય એવું,
અસ્થિર; ઠવું અ. કિ. ડગવું, મનનું
અસ્થિર થવું; -ળાંક વિ. વંદીગથેલું
અળકવું અ. કિ. તેજ મારવું, ઝખકવું;
અળક સ્ત્રી., અળકાટ પુ. ઝખકાટ;
અળકારો પુ. તેજનો અમકારો

અળુ ન. હાથના આંગળાથી કે ખોખાથી
-ભોજન કર્યા પછી મોઢું ઘોવું એ
ક્રિયા

અંચળ [સં.] વિ. અસ્થિર સ્વભાવનું,
ડગમગ; હાણિક ટકનારું; (લા.)
ચાલાક, ચકોર

અંડાળ વિ. આંડાળ, એક જાતની
અંત્યજ નાતનું; નિર્દય, ઘાતકી
અંદન [સં.] નપું. સુખડનું લાકડું;
એનો ઓરસિયે ધસી ઉતારેલો રગડ

ચંદ્રવો પુ. છતનું રંગબેરંગી લાતી-
ગર ઢાંકણુ, મોટી ચંદની
ચંદી સ્ત્રી. ઘોડા કે બળદને આપવામાં
આવતો સૂકો દાણો (બાબરી ચણી
વગેરે)

ચંદો પુ. કોઈપણ વસ્તુના દૃશ્ય
આકારની ગોળ સપાટી, બિંબ

ચંદ્ર, ઠમા [સં.] પુ. પૃથ્વીનો એ
નામનો ઉપગ્રહ, ચાંદો

ચંપલ સ્ત્રી. નપું. પટ્ટીઓવાળી સપાટ
ચા [ચીની] સ્ત્રી. પુ. એક છોડ; એનાં
લીલાં યા સૂકવેલાં પાનનું 'ખનાવેલું'
પીણું

ચાક પુ. કુંભારનો ચાકડો સ્ત્રીઓને
અંખોડામાં ખોસવાનું ચંદ્રના
આકારનું એક ધરણું; -ઠોડી પુ.
કુંભારનું જેના ઉપર વાસણ ઉતાર-
વામાં આવે છે તે પૈકું; -કી સ્ત્રી.
સ્કૂ ઉપરની પેચવાલી ચક્કરી; સૂરણ
વગેરેની ગાંઠ

ચાકર [ફા.] પુ. નોકર; -ઠોડી સ્ત્રી.
સ્ત્રી નોકર; -રિયાત વિ. ચાકરી
કરનારું; -રી સ્ત્રી. નોકરી

ચાકળો પુ. ગોળ કે ચોરસ નાનું
આસનિયું કે ગાદી; આડણી

ચાકું, -કૂ [ફા.], -કું નપું. ચપ્પુ
ચાખડી સ્ત્રી. ચાંખડી, પાવડી
ચાખણું સ. ફિ. સ્વાદ જેવા મોંમાં
મૂકવું

ચાટણું નપું. અરીસો

ચાટણું સ. ફિ. કોઈપણ પદાર્થને
જીલથી અડી ખેંચી ખાવો; ચટણી
સ્ત્રી. ચાટી ખવાય તેવી મરચાં-

કોથમીરી તેમજ એવા બીજા
પદાર્થોનું ચાટણું; ચાટણું નપું.
ચાટી શકાય તેવી-તૈયાર કરેલો.
નરમ પદાર્થ

ચાટવો પુ. લાકડાનો કડછો; હંલેસું;
ચાટૂડી સ્ત્રી. નાનો ચાટવો; કાનનો
મેલ ખોતરવાની ખોતરણી

ચાડી સ્ત્રી. એક વિશે ફરિયાદ
બીજાને કરવી એ; -ડિયું વિ.
ચાડી કરનારું; -ડિયો પુ. (લા.)
ખેતરમાં પંખીઓ વગેરેને બિવડાવવા
ઊભી કરેલી મનુષ્યાકૃતિ

ચાડ સ્ત્રી. ચોંપ, કાળજી, ચીવટ

ચાડું નપું. દીવો મૂકવાનું ખાડાવાળું
ટેકણું (ચાટવો દીવાલમાં ખોરવો
હેય તે જેવો દેખાય તેવા આકારનું)

ચાદર [ફા.] સ્ત્રી. ઓછાડ

ચાનક સ્ત્રી. કાર્ય કરવાની ઉત્તેજિત-
તાની વૃત્તિ, ચીવટ, કાળજી

ચાનકી સ્ત્રી. નાનો રોટલો

ચાખખો પુ. ચાણુક, કોરડો; (લા.)
અસરકારક માર્મિક ખોલ

ચામ નપું. શરીરના ખાલ; ઠંડું
વિ. જનાકારીના ધંધા ઉપર
જીવનારી ન્યાતનું; ઠંડી, ઠંડણ સ્ત્રી.
એ ન્યાતની સ્ત્રી; ઠંડ વિ. ચામડા
જેવું ચીકણું; ઠંડિયો પુ. દોરનાં
ચામડી ઉતારી કેળવવાનો ધંધો
કરનાર; ઠંડિયણ સ્ત્રી. ચામડિયાની
સ્ત્રી; ઠંડી સ્ત્રી. શરીર ઉપરની
ત્વચા; ઠંડું નપું. ત્વચા; ઉતારેલું
ચામ; -માચીડિયું નપું. વાગોળની
જાતનું; એક નાનું ગ્રાણી, છીપું

નારણ [સં.] વિ. સ્તુતિ -વખાણ
કરનારી સૌરાષ્ટ્રમાંની એક નાતનું;
-ણિયાણી સ્ત્રી. ચારણની સ્ત્રી;
-ણી વિ. ચારણને લગતું

ચાલણું અ. ક્રિ. ગતિમાં રહેવું-હોવું;
હીંવું; નલવું; ટકવું; વ્યવહારમાં
હોવું; ચાલ પુ. રિવાજ; ચાલ સ્ત્રી.
ચાલવાની રીત; ગતિ; વર્તણૂક;
ચાલતી સ્ત્રી. ચાલતા થવું એ;
ચાલુ વિ. જરૂરી; વર્તમાન; ચલણ
ન. ચાલવું એ; અમલ, સત્તા;
ચલણી નાણું; (લા.) ધારો, રિવાજ;
ચલણી વિ. ચલણમાં ચાલતું
(નાણું); ચલતી સ્ત્રી સંગીતમાં
અંતરા પછી દુગન ચાલથી લેવામાં
આવતી ગાન અને તાલની ગત;
ચલાઉ વિ. ચાલી શકે તેવું; ચાલી
સ્ત્રી. અનેક ઓરાડાઓની પાઘડી

પને બાધેલી હારવાળી ધમારત
ચાવણું સ. ક્રિ. ઓરાકને દાઢ વતી
કચરવો-પીસવો; ઠણું વિ. (લા.)
દાંત પીસીપીસી બોલનારું, ચખાવણું;
ચવડ વિ. મુશ્કેલીથી ચવાય
એવું, ચીકટ; ચવાણું નપું. કાચું
કેરું કે શેકેલું ખાવાનું (ધાણી-
મમરા-સેવ વગેરે)

ચાવી સ્ત્રી. કુંચી; (લા.) ઉપાય
ચાસ પું. [દે.] હળ વગેરેના
ખેડાણથી થતો લિસોટો; ઠણી સ્ત્રી.
ચાસવાની ક્રિયા

ચાસણી સ્ત્રી. ઉકાળીને કરવામાં
આવતું ખાંડ-સાકરનું પ્રવાહી
(મીઠાઈ બનાવવામાં વપરાતું);
(લા.) કસોટી, ચકાસણી; નમૂનો

ચાહણું સ. ક્રિ. ઇચ્છવું; પ્રેમ કરવો;
ચાહ પું., ચાહના સ્ત્રી. પસંદગી;
પ્રેમ

ચાળ સ્ત્રી. અંગરખાનો છાતી નીચેનો
આગળનો ઘેર

ચાળણું સ. ક્રિ. ચાળણીથી વેદમાંથી
નીકળી નીચે પડે એમ ચોખ્ખું
કરવું; (નળિયાં વગેરે) સંચારવું;
તારવવું; -ણ નપું. ચાળતાં
ચાળણીમાં બચતું કસ્તર; -ણી
સ્ત્રી. ચાળવાનું છિદ્રોવાળું સાધન;
-ણા પું. ધૂળ રેતી કાંકરી વગેરે
ચાળવાનું જાળીવાળું સાધન; ચાળો
પું. છાપરાં સંચારનાર મજૂર

ચાળો પું. અંગચેષ્ટા; નખરાં, નકલ;
(લા.) અડપણું

ચાંગણું નપું. ચાર આંગળાનો બેડેલી
સ્થિતિનો ચપટો આકાર

ચાંચ સ્ત્રી. પક્ષીઓનું અણીવાળું મોં;
એવા આકારની વસ્તુ; ઓવો પું. ચાંચના
ઓકારનું જમીન ખોદવાનું ઓળર
ચાંચડ પું. રોગ પ્રસારવનારું એક
ઝીણું લાલ રંગનું પાંખાળું છવકું

ચાંદો પું. ચંદ્રમા; ચાંદની સ્ત્રી,
ચંદ્રમાવાળી ઊજળી રાત; ચંદરવો;
ચાંદરડું, -ણું નપું. બારીક તારો;
છાપરા વગેરેના ઝીણા; કાણામાંથી
પડતું અજવાળાનું ચાંદું; ચાંદરું, -ણું
વિ. ઘોળાંઘોળાં ચાંદવાળું; ચાંદલો
પું. ચાંદો; ચંદ્રના આકારનું ગોળ-
મટોળ તિલક, ચાંદલો; (લા.) શુભ
પ્રસંગોમાં અપાતી રોકડ મેટ, વધાવું;
ચાંદલિયો પું. ચંદ્રમા; ચાંદી સ્ત્રી.
ચંદ્રના રંગનું રૂપું, શુદ્ધ રૂપું; ગુલ

ભાગનો એક ચેપી રોગ; નાનું ચાંદું;
 ચાંદું નપું. ત્રણથી પહેલું ચાંદું;
 ચાંદું
 ચાંપવું સ. ક્રિ. દબાવવું; આગથી
 દહાડવું; આગ લગાવવી; ચાંપ સ્ત્રી.
 યુક્તિ કે યંત્રથી ખુલ્લી કે બંધ થતી
 કળ; ચાંપતી સ્ત્રી. ચેતવણી; ચાંપલું
 વિ. ચખાવવું; (લા.) દોઢ ડાહ્યું
 ચાંદલો જુઓ ઉપર 'ચાંદો' માં.
 'ચાંદલો'
 ચિકાર વિ. તદ્દન ભરાઈ ગયેલું, પૂર્ણ
 ચિચોડો પુ. શેરડી પીલવાનો કોલુ
 ચિક્કી સ્ત્રી. થોડી મતલબ લખી હોય
 તેવો પત્ર કે કાપલો
 ચિત્ત [સં.] નપું. અંતઃકરણ; (લા.)
 લક્ષ્ય, ધ્યાન
 ચિત્ર [સં.] નપું. ચીતરેલું તે, છબી;
 ઠકાર વિ. ચિતારો
 ચિનગારી સ્ત્રી. અગ્નિનો તણખો,
 નાનો ટાંડો
 ચિંતન [સં.] નપું, વિચાર; ચિંતા
 [સં.] સ્ત્રી. ચિંતન, વિચાર; ફિકર;
 ચિંતવવું સ. ક્રિ. વિચારવું
 ચીકટ વિ. ચીકણાશવાળું; -છું વિ.
 તેલ જેવા પદાર્થની ભીનાશવાળું,
 ચોંટવાના સ્વભાવનું; (લા.) કંજૂસ;
 ચાપચીપીયું; ચીકાશ, ચીકણાશ
 સ્ત્રી. ચીકણાપણું
 ચીજ, -ઝ [દ્ર.] સ્ત્રી. વસ્તુ, પદાર્થ;
 સંગીત મટેનું ગેય પદ, ગીત
 ચીડ સ્ત્રી. સખત અણુગમો; રીસ;
 વડ ઊંબરો થોર વગેરે જેવી વન-
 સ્પતિમાંથી નીકળતો ચીકણો રસ;

માથાનો ચીકણો મેલ; -ડિયું વિ.
 ચિડાવાના સ્વભાવનું; ચિડાવું અ.
 ક્રિ. અણુગમો થવો; રીસે ભરાવું
 ચીડવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) (ખીખતે)
 અણુગમો પેદા કરવો, રીસે ભરાવવું;
 એ એક ક્રિયા થાય તેવા શબ્દો
 બોલવા
 ચીણુ સ્ત્રી. નપું. ધાધરાના નેફાની
 તેમજ ખમીસ કે કસવાળા કેડિયાના
 ખાંધ નીચેના કે ફરતા ઘેરની લૂગ-
 ડામાં ભરવામાં આવતી ચપટી
 ચીણું પુ. બાજરીના દેખાવનું એક
 પીળું ધાન્ય
 ચીતરવું સ. ક્રિ. ચિત્ર કાઢવું,
 આલેખવું; ચિતાર પુ. (લા.)
 આભેડૂળ વર્ણન; ચિતારો પુ. ચિત્ર
 આલેખનાર; ચિતરામણ નપું. ચી-
 તરવાની ક્રિયા; ચિત્ર; ચિતરામણી
 સ્ત્રી. ચીતરવાનું મહેનતાણું; ચીતરો
 પુ. વાઘની જાતનું એક પ્રાણી; ચિત્તો
 ચીપ સ્ત્રી. વાંસ વગેરેની લાંબી ચપટી
 પટ્ટી; પત્તાં ચીપવાની ક્રિયા; ઠટી સ્ત્રી.
 એ પદાર્થ વચ્ચે ચિપાતાં ચામડીમાં
 પડતો સળ; ઠટો પુ. નાનો ચીપિધો,
 ચીમટો; ચીપિયો પુ. એ પાંખાવાળું
 કોષપણ પદાર્થ કે અગ્નિ પકડવાનું
 ઓભર; ચીપવું સ. ક્રિ. (પત્તાં-
 પાનાં) ફીસવું
 ચીયું વિ. એટલા ચપટા નાકવાળું
 ચીલડી સ્ત્રી. ચીલડાંનો વેલો; -ડું
 નપું. ચીલડીનું ફળ
 ચીમની [અં.] સ્ત્રી. ધુમાડિયું; ફાનસ
 વગેરેનો પોટો

ચીમળાવું અ. કિ. સંકોચાવું-સુકાવું;
ચીમળવું સ. કિ. (પ્રેરક) આમળવું
ચીરવું સ. કિ. ઊલી એ ફાડ કરવી;
ચીર, (-રી) સ્ત્રી. વસ્ત્ર દાતણ ફળ
વગેરેની ફાડ; ચીરોપું. કપડાંની ફાળ;
ચીરિયું નપું. ફળોતું ફાડિયું; ચિરાઇ,
(-મણી) સ્ત્રી., (-મણ) નપું.
ચીરવાનું મહેનતાણું; ચિરાડો પું.
મોટો ચીરો, ફાટ

ચીલો પું. રસ્તા ઉપર વાહન ચાલ-
વાથી પૈડાંની ગતિનો પડતો ઊંડો
આંકો; સાંકડો રસ્તો; (લા.) રિવાજ,
ચાલ

ચીવટ સ્ત્રી. કાળજી

ચીસ સ્ત્રી. પક્ષીઓના જેવી તીણી
ખૂમ

ચીંથરું નપું. ફાંટી ગયેલું કપડું કે
એનો ટુકડો

ચીંદડી સ્ત્રી. ચીંથરામાં કોઈ ચીજ
વસ્તુની બાંધેલી નાની પોટલી;
ચીંદરી, (-રડી) સ્ત્રી. ચીંથરાની
પતલી પટ્ટી

ચુડેલ સ્ત્રી. ડાકણ (મૃત્યુ પછીની
મનાતી એક સ્ત્રી જીવચેતિ)

ચૂકવું અ. કિ. ભૂલવું; પૈસા પત-
વાવા; -વણું સ. કિ. (પ્રેરક) ભૂલવ-
વું; પૈસા પતાવવા; ચુકવણું નપું.
પૈસાની પતાવટ; ચુકાદો પું. પતા-
વટ, ફેંસલો; ચૂક સ્ત્રી. ભૂલ; ચૂકતે
સ્ત્રી. પૈસાની પૂરેપૂરી પતાવટ થઈ
હોય એમ

ચૂડ સ્ત્રી. (સાપની) પકડ; ચૂડી
સ્ત્રી. હાથમાં પહેરવાનો હાથીદાંત

વગેરેનો પતલો ચૂડો; આમેફોનની
રેફડ; -ડલી સ્ત્રી. હાથીદાંતની કે
એવી ચૂડી; ચૂડો, (-ડલો) પું. હાથી-
દાંતવું કે એવું બલૈયું; ચૂડીનો
ચૂડો ચૂડ (-ડી) ગર પું. ચૂડીઓ
સંઘાણ ઉપર ઉતારનારો કારીગર,
મણિયાર

ચૂની સ્ત્રી. હીરાકણી; ચૂનીવાળી
નોકની ચૂંક; -નો પું. ઇમારતના
બાંધકામમાં પકવેલા પથ્થરનો વપ-
રાતો ઘોળો પદાર્થ

ચૂમવું સ. કિ. ચુંબન કરવું, બોકી
ભરવી; ચૂમણું કરવો; ચૂમી સ્ત્રી.
ચુંબન, બોકી

ચૂર, -રો પું. ભૂકો; -રી સ્ત્રી. ભૂકી
ચૂર્ણ [સં.] (દવા વગેરેનો) ભૂકો, ચૂરો
ચૂલ સ્ત્રી. જમીનમાં ગાળેલો મોટો
ચૂલો; -લી સ્ત્રી. નાનો ચૂલો;
-લો પું. માટી કે લોહાનો બનાવેલી
નાની ચૂલ

ચૂવું અ. કિ. ટપકવું, ગળવું; -વો
પું. પાણી ટપકે એવો છાપરા વગેરે
માંવું કાણું; નાળિયેરની કાચલી
વગેરે બાળતાં નીકળતો કાળો રસ

ચૂસવું સ. કિ. મો કે મૂળ વડે
પ્રવાહી ખેંચવું; (લા.) સત્ત્વહીન
કરવું; ચૂસ સ્ત્રી. ચુસાઈ જવાની
રિથિતિ; -ણી સ્ત્રી. ધાંવણી

ચૂંક સ્ત્રી. પેટમાં આવતી આંકડી;
લોહાની નાની ખીલી; -કાણું અ.
કિ. પેટમાં ચૂંક આવવી

ચૂંચું વિ. ઝીણી આંખવાળું, ચૂંધળું
ચૂંટવું સ. કિ. ચપટીથી તોડવું;
(લા.) પસંદ કરવું; -ણી સ્ત્રી.
(લા.) પસંદગી; -લી સ્ત્રી. ચીંટિયો;
-લો પું. મોટો ચીંટિયો

ચૂંથવું સ. ક્રિ. ગમે તેમ અસ્તવ્યસ્ત
કરવું; ફેંદવું; ચૂંથાચૂંથ સ્ત્રી. વારં-
વાર ચૂંથવું એ, ફેંદણી; ચૂંથારો પુ.
ચૂંથાચૂંથ; જહરમાં થતી બિલચવા-
લય; ચૂંથાઈ ગયેલી ચીજ; ચૂંથો પુ.
ચૂંથાયેલા ફૂંચો

ચૂંદડી સ્ત્રી. ભાતીગર રંગીન એક
સાડી, ચૂનડી

ચેક [અં.] એકમાં ચાલતી હુંડી

ચેડાં નપું. બ. વ. અડપલાં

ચેતવું અ. ક્રિ. સાવધાન થવું; ધંશા-
રતમાં સમજી જવું; અગ્નિ લાગવો,
પેટવું; ચેતન [સં.] નપું. ચૈતન્ય,
જીવનશક્તિ, પ્રાણ; હોશ, સૂધ;
વિ. જીવધારી પ્રાણી; -ના [સં.]
સ્ત્રી. ચૈતન્ય; -વણી સ્ત્રી. અગાઉ-
થી આપેલી સૂચના; ચૈતન્ય
[સં.] નપું. ચેતન, જીવનશક્તિ;
હોશ, સૂધ

ચેન નપું. આશાચેશ, આરામ, શાંતિ;
લહેર, ગમ્મત, મોજ

ચેપ પુ. પરુ, પસ, રસી; (લા.)
હાનિકારક અસર; -પી વિ. ચેપ
લગાડે તેવું

ચેલો પુ. શિષ્ય; -લી સ્ત્રી. શિષ્યા સ્ત્રી

ચેવડો પુ. પૌઆ -ચણાની દાળ-
મગફળીનું તળેલું ચવાણું; કેવડો

ચેષ્ટા [સં.] સ્ત્રી. આચરણ; ચાળા

ચેહ સ્ત્રી. મઠું બાળવાની ચિતા

ચોક પુ. ચારનો સમૂહ; ચકલો,
ચોટું; ચોટામાં બાંધેલો ચોતરો;
મકાનમાં ખુલ્લો યા બંધિયાર છોયેલ
કે ફરસબંધીવાળો ચોરસ કે લંબ-

ચોરસ લાગ; ૦હું નપું. ફળિય
વચ્ચેનો ચોક; બારી બારણાં વગે-
રેનો આડાં બિપળાં સાળવેલો આકાર;
(લા.) ચુકિત; ૦ડી સ્ત્રી. નાની ચોરસ
ફરસબંધી કે છોયેલ જગ્યા; x
આવી નિશાની; (લા.) ચારની
ટોળકી; ૦હું નપું. ઘોડાની લગામ;
ચોકી સ્ત્રી. પહેરેગીરને ખેસવાની
જગ્યા; (લા.) રખેવાલી, સંભાળ;
નાનો બાજઠ; ચોકિયાત પુ.
ચોકી કરનાર રખેવાળ; ચોકો
પુ. ગંજીનું ૪તું પાનું;
રસોઈ કરવા કે કયાં પછી
પાણીથી ઘોયેલી ચોરસ નાની જગ્યા;
મુઠદાને સુવડાવવા કરવામાં આવતા
લીપણવાળી જગ્યા

ચોક(-ક)સ વિ. નક્કી, ખરાબર;
ખાતરીદાર, સાવધાન; -સાઈ સ્ત્રી.
ચોક્કસપણું; ખાતરી, ખબરદારી

ચોખંડ, -ડું વિ. ચાર ખૂણાવાળું

ચોખો પુ. ડાંગર કમોદ વગેરે પ્રકારનું
એક ધાન્ય

ચોખખું વિ. સ્વચ્છ; નિર્ભેજ; (લા.)
સાચા ફિલતું, પ્રામાણિક; ખુલ્લું,
સ્પષ્ટ; -ખખાઈ સ્ત્રી. ચોખાપણું;
ચોખાલયું વિ. (લા.) શુદ્ધિ કે
પ્રામાણિકતાનો આગ્રહ રાખનારું;
ચોખવટ સ્ત્રી. (લા.) ખુલાસો,
સ્પષ્ટતા

ચોગાન [ફા.] નપું. લગભગ ચોરસ
ઘાટની ખુલ્લી જગ્યાનો વિશાળ ચોક

ચોઘડિયું પુ. ચાર ઘડી જેટલો સમય;
 જ્યોતિષમાં લાલ અમૃત વગેરે
 દિવસ-રાતનાં આઠ મુહૂર્તમાંનું
 દરેક; -ચાં નપું. બ. વ. (લા.) ચાર
 ચાર ઘડીને અંતે વાગતાં નગારા
 ચોટલી સ્ત્રી. માથા ઉપર બ્રહ્મરંધ્ર
 નજીક રાખવામાં આવતી શિખા;
 નાળિયેરનો અણીવાળો લાગ; -લો
 પુ. સ્ત્રીની માથાની વેણી; છટો
 અખોડો; (કટાક્ષમાં) સ્ત્રી
 ચોટણું સ. કિ. ચોંટાડવું, સપાટી પર
 લગાડવું; જડવું; (લા.) મેણું કે ગાળ
 સંભળાવવી
 ચોતરો પુ. ખેતી શકાય તેવો નાનો
 ચોરસ કે ગોળ સ્વતંત્ર ઓટલો, પેટો;
 અખૂતરો
 ચોથ સ્ત્રી. પખવાડિયાની ચોથી તિથિ;
 ચોથો હકસી ભાગ, ચોથાઈ; ચોથાઈ
 સ્ત્રી. ચોથો હકસી ભાગ; ચોથિયું
 નપું. નાના બાળકના મરણ
 પાછળ કરવામાં આવતું ચોથા
 દિવસનું જન્મણ; ચોથિયો પુ. દર
 ચોથે દિવસે આવતો તાવ; ચોથું વિ.
 ક્રમમાં ચાર
 ચોપડી સ્ત્રી. પુસ્તક; -ડું નપું. ચાર
 પડવાળું થેપડું; -ડો પુ. હિસાબ
 નોંધ વગેરે રાખવાનો લખાણ થાય
 તેવો ગ્રંથ, વહી; -ડણું સ. કિ. લેખ
 કરવો, લખેણું
 ચોપડું સ. કિ. રોપું કે ધરુ રોપવાં
 ચોપટ, ચોપટ સ્ત્રી. સોગડાંની રમત;
 એ રમવાનું ફલક

ચોપાનિયું નપું. બે ચાર પાનાનું
 પતાકડું; વર્તમાનપત્ર
 ચોફાળ પુ. ચાર ફાળવાળું એક ઓટવા
 પાથરવાનું વસ્ત્ર
 ચોમાસુ વિ. ચોમાસામાં-વર્ષા ઋતુમાં
 થતું (પાક વગેરે); -સું નપું. વર્ષા
 ઋતુના ચાર માસનો સમય
 ચોર [મં.] પુ. છૂપી રીતે દોષનો પદાર્થ
 ઉપાડી-છિડાવી લઈ જનાર, તસ્કર;
 -રી સ્ત્રી. ચોરની ક્રિયા; -રટું,
 -લટું વિ. ચોર સ્વભાવનું -રણું
 સ. કિ. ચોરી કરવી; (લા.) કામ
 કરવામાં સામો ન જાણે તેમ કસર
 કરવી
 ચોરણી સ્ત્રી. સુરવાલ; -ણા પુ. મોટો
 સૂતળો
 ચોરસ વિ. ચારે બાજુ સરખાં કદ
 માપનું; ચતુષ્કોણ આકૃતિવાળું;
 -સાઈ સ્ત્રી. ચોરસ માપ, ચોરસ પતો;
 -સો પુ. જડા કાપડનો ચોરસ
 માપનો ટુકડો
 ચોરી સ્ત્રી. [ચોરી] પરણતી વેળા
 મંડપને ચારે ખૂણે માંડવામાં આવતી
 માટલાં-માટલીઓની માંડણી; એવા
 મંડપ; એવા મંડપ નીચેનો વિધિ;
 -રો પુ. ગામ વચ્ચે આવેલું બધાંને
 ખેસવાનું બાંધેલું જાહેર સ્થાન; મોટો
 ઓટલો
 ચોવટ સ્ત્રી. (લા.) જાહેરમાં ખેતી
 કરવામાં આવતો ચર્ચામય નિર્ણય;
 નકામી ચર્ચા; -ટું નપું. જ્યાં ચાર
 રસ્તા મળતા હોય તેવી જગ્યા; બજાર;
 -ટિયું વિ. (લા.) નકામી પચાત
 કરનારું; -ટિયો પુ. ગામડાંમાં ચોરે
 ખેતી ચુકાદા કરનાર પેટલ

ચોસલું નપું. પથ્થર વગેરેનું ગચ્ચિયું;
મોહનથાળ વગેરેનું ચકકું

ચોળવું સ. કિ. મસળવું, ઘસવું;
(લા.) વારંવાર તેની તે વાતને
ઉપાક્ષા કરવી; ચોળાચોળી સ્ત્રી.
(લા.) તેની તે વાતની લપ માંક્ષા
કરવી એ

ચોળિયા નપું. બ. વ. ગળાની
અંદરની ખેડ બાજુએ થતા કાકડા;
-યું નપું. રાતી રંગેલી ખાદી; ધાખા
વગેરે ભરવામાં વપરાતી આછા રાતા
રંગની કાંકરી

ચોળી સ્ત્રી. સ્ત્રીઓનો કેડ સુંધી ઢંકાય
તેવો ખેરિયાવાળો કબજો, પોલકું

ચોળા પું. બ. વ. એક કઠોળ; -ળી
સ્ત્રી, નાના ચોળા

ચોંકવું અ. કિ. ચમકવું; (લા.) ચેતી
જવું

ચોંટવું સ્ત્રી. વળગવું; ચોંટ સ્ત્રી.
આઘાત; નિશાન; ચોંટાડવું સ. કિ.

(પ્રેરક) વળગાડવું, ચીપકવું

ચોટું નપું. ચોવટું

છ

છક અ. ચકિત; ૦વું સ. કિ. અભિ-
માનથી બહેકવું; વંદી જવું

છકડો પું. નાનું ગાકું; ખટારો

છક્કડ સ્ત્રી. (લા.) ભારે પરાજય;
ભૂલથાપ

છટકવું અ. કિ. (કોઇના કબજામાંથી)
એકાએક છૂટવું-લાગવું-ગચ્ચવું;
સટકવું; છટકું નપું. છટકવાની હિક-
મત, દાવપેચ

છડવું સ. કિ. અનાજના કણ ઓ-
ખણવા, ખાંડીને છોડાં અલગ કરવાં;
છડામણ નપું. છડવામાંથી નીકળેલું
કસ્તર; છડામણી; છડામણી સ્ત્રી.
છડવાનું મહેનતાણું

છડી સ્ત્રી. સીધી પાતળી સોટી, કાંબ;
દેવમંદિર તેમજ રાજદરબાર અને
આચાર્યોના ચોખદારની ચાંદીથી કે
સાનાથી મઢેલી લાકડી, રાજદંડ;
ફૂલની ભરેલી પતલી સોટી, ગુલછડી;
તોરો; ૦દાર પું. છડી પોકારનાર
ચોખદાર; છડો પું. સોના રૂપાનો
અછોડો

છડેચોક અ. ઉધાડે ચોક, જાહેરમાં,
ખુલ્લું ખુલ્લું

છણકવું અ. કિ. ગુરસામાં મોઢું ઊંચે
લઈ વાળવું; છણકો પું. છણકવામાં
કરવામાં આવતો મરડાટ; મરડાટનો
ખાલ

છણવું સ. કિ. ખારીક કપડાથી
છાણવું; (લા.) મુદાવાર ચર્ચા કરવી

છત સ્ત્રી. ધાંખા નીચેની સપાટી

છત સ્ત્રી. હોવાપણું; વિપુલતા; -તાં
અ. તોપણું; -તું વિ. ખુલ્લું; જીવતું;

સીધું પાંસરું; ચતું

છત્ર [સં.] નપું. ધુંમટ આકારનું
દાંડા-સળિયાવાળું ઢાંકણ; -ત્રી સ્ત્રી.
વરસાદ-ગરમીમાંથી બચવા વપરાતું
નાનું છત્ર; ગાડાં-ગાડાનું ઢાંકણ; રાજ
મહારાજાઓના અગ્નિદાહના કે દાટ-
વાના સ્થાન ઉપર કરવામાં આવતી
છત્રાકાર યોગમ ખુલ્લી દેરી

છમછરી સ્ત્રી. સંવત્સરી, મરણ
પામેલાંની તિથિએ કરવામાં આવતું
શ્રાદ્ધ-આજ્ઞાણભોજન વગેરે

છમારી સ્ત્રી. મરણ પામેલાંની પહેલે
વર્ષે છ મહિને આવતી તિથિ ઉપર
કરવામાં આવતાં શ્રાદ્ધ-બ્રાહ્મણ-
ભોજન વગેરે

છરી સ્ત્રી. કાતું, પાળી; -રો પુ. મોટી
છરી; બંદૂકમાં વપરાતી સીસાની
ગોળી; સાઇકલ વગેરેનાં પૈડાંમાં
વપરાતી પોલાદની ગોળી

છળવું સ. કિ. છેતરવું, દગવું; છળ
[સં.] નપું. કપટ, દગો

છંછેડવું સ. કિ. છેડવું, સતાવવું; ચી-
ડવું; ઉશ્કેરવું

છાજવું સ. કિ. છાપરાં વગેરે ઉપર
વરણ નાખવું; ઢાંકવું, છાવું; અ.
કિ. -ને લાયક હોવું, -ને યોગ્ય
હોવું; સારું દેખાવું; છાજ નપું.
છાપરામાંનું આચ્છાદન, ઢાંકણ;
છાજલી સ્ત્રી. બારીબારણાં ઉપર
વાછટથી બચવા કરવામાં આવતું
છાપરા ઘાટનું ઢાંકણ; નાનું 'છજું';
અક્ષરાર્થ; છાજિયું નપું. (લા.) બે
હાથથી છાતી પીટવાની ક્રિયા (શોક
નિમિત્તે); છજું નપું. છાજ નીચે કાઢેલો
ઝરખો

છાણ નપું. ગાયભેંસની વિષ્ણુ, ગોબર;
-ણું સ્ત્રી. બાળવા માટે વપરાતું
ગાય ભેંસનું કુદરતી સૂકું પોચકું
અથવા છાણમાંથી થાપીને બનાવેલો
ગોળાકાર, થાપોલિયું

છાતી સ્ત્રી. શરીરમાં પેટ ઉપરનો ગળા
સુધીનો વિસ્તાર; (લા.) હૈયું, દિલ;
હિંમત

છાત્ર [સં.] પુ. વિદ્યાર્થી -ત્રવૃત્તિ [સં.]
સ્ત્રી. શિષ્યવૃત્તિ; -ત્રાલય [સં. પુ.
નપું.] નપું. વિદ્યાર્થિગૃહ

છાનું વિ. ઢાંકણું, ગુપ્ત; મૂંગું
છાપરું નપું. ઘર ઉપર કરવામાં
આવતું વળા-વંછ-નળિયાનું કે
પતરાનું ઢાંકણું, છાજ; છાપરાવાળું
નાનું ઘર

છાપવું સ. કિ. એક વસ્તુ ખીછ ઉપર
એવી રીતે દબાવવી કે એની આકૃતિ
ઉઠે; ખીખાં વડે આકૃતિ ઉઠાડવી;
તુમાર અને એવાં ખીખાં લખાણોની
નકલ કરવી; છાપ સ્ત્રી. પ્રતિકૃતિ;
(લા.) મન ઉપર પડેલી અસર; શેઠ,
પ્રભાવ; છાપું નપું. વર્તમાનપત્ર;
ખીચું (ગુલાબ અખીલ વગેરેથી રંગો-
ળીના કામમાં વપરાય છે તે); તિલકિયું
(તિલક ત્રિપુડ વગેરે કરવાની ઓઠી);

છાપો પુ. વર્તમાનપત્ર; (લા.)
ઓચિંતો હુમલો લઈ જવો એ;
છપાર્થ સ્ત્રી. છાપ; છાપવાની રીત;
છપામણ નપું, છપામણી સ્ત્રી.
છાપવાનું મહેનતાણું; છાપણી સ્ત્રી.
છાપવાની દબ કે ક્રિયા

છાખ સ્ત્રી. માંગલિક લૂગડાં -ઘરેણાં
મૂકવાની વાંસની ચીપો કે ખજૂરીનાં
પાંદાંની ગૂંથેલી થાળા ઘાટની છાલકી;
ઠડી સ્ત્રી. મીઠાઈ વગેરે ભરવાના
છાલકી; ઠડું નપું. ત્રાજવાનું પદ્મ;
ત્રાજવું

છારી સ્ત્રી. પરસેવાને લીધે શરીર ઉપર
વળતો આછો સફેદ દાર; બકરી;
-રું નપું. બકરું; -રો પુ. એ નામની
એક વાઘરી જેવી જાતનો પુરુષ

છાલ સ્ત્રી. ઝાડની ત્વચા; ઠંડ સ્ત્રી.
પાણીની છેળ; ઠંડું નપું. છીછરું;
(લા.) ઓછા દિલનું; આછકલું;
ગધેડા ઉપર નાખવામાં આવતી
માંડણી; -લું નાળિયેરી વગેરેના
છોડાનું બનાવેલું ધંટીમાંથી લોટ
ઉધારવાનું સાધન; છાલ; ચામડી
પગનું લિંગડું; -લિચું નપું. પહોળા
મોંનું નાનું તાંસલું

છાપું સ. કિ. માથે પથરાઈ રહે એમ
ઢાંકવું; છાજવું; -વણી સ્ત્રી. લશ્કરી
પડાવ; -વરણું સ. કિ. ઢાંકવું

છાશ(-સ) સ્ત્રી. દહીં મથી કરાતું
પ્રવંહી, મહી; -શિ(-સિ)યું વિ.
છાશ જેવા પતલા દેખાવનું (સોનું
વગેરે)

છાંટવું સ. કિ. વિખેરાઈને કે ફેરાંરૂપે
પડે એમ નાખવું; છાંટ સ્ત્રી. વરસાદ
વગેરેનાં ટીપાં પડે એ, ફરફર; છાંટા
પું. છાંટનું ટપકું; છાંટકોરવું સ. કિ.
'પાણી છાંટવું; છાંટકોર સ્ત્રી.,

છાંટકાવ પું. પાણી છાંટવું એ
છાંડવું સ. કિ. છોડી દેવું; ફરગતી
આપવી (સ્ત્રીની); લાણુમાં (અનાજ)
પડવું; મૂકવું; -ણ નપું. છાંડેલું
અનાજ, એકું

છાંદવું સ. કિ. જાડી થાપ આપે એમ
લીપવું; છાંદો પું. જાડું લીપણ

છાંચ, ઠંડી સ્ત્રી.; ઠંડો -ચો પું.
છાયા, પ્રકાશ આડે આવતી વસ્તુનો
ઓછાચો

છીછરું વિ. થોડી જાંડાઈવાળું (જળા-
શય વગેરે), છાછરું

છીણવું સ. કિ. છૂદો પાડવો, છાણવું;
મોળવું, સમારવું (શાક); છીણી સ્ત્રી.
નાનો છીણો; છીણા પું. મોટી છીણો,
પથર લાકડાં વગેરે ફાડવાનું ઓળર
છીતરી સ્ત્રી. નવેરી

છીદરી સ્ત્રી. ટપકીટપકીવાળી એક
જાતની સાડી

છીપ સ્ત્રી. જેમાં મોતી થાય છે તેવા
પ્રકારની માછલીનું કાચલું; ઠની,
ઠલી સ્ત્રી. નાની છીપ; ઠર સ્ત્રી. મોટી
પાતળી શિલા; ઠરું નપું. લૂગડા; ધોવા
મોટેની નાની શિલા; છીપો પું. લૂગડાં
છાપનાર કરીગરની એક નાતનો
પુરુષ (અત્યારે મુસ્લિમ ધર્મ પાળે છે)
છીણું નપું. તપેલી ઉપર રાખવાનું
તાસક જેવું ઢાંકણ

છીંકવું અ. કિ. નાકમાંથી બળાટકારે
શ્વાસ મૂકવો; (લા.) વટકી પડવું, ગુસ્સો
કરવો; છાંક સ્ત્રી. છીંકવાની, ક્રિયા;
-ણી સ્ત્રી. સૂંઘવાની તમાકુ, તપખાર
છીંટ સ્ત્રી. એક જાતનું રંગીન લાતી-
ગર કાપડ

છીંડી સ્ત્રી. વાડમાંથી નીકળવાનો નાનો
ખાંચો; -ડું નપું. જરા મોટી છીંડી

છૂટવું અ. કિ. બંધન જેવામાંથી અલગ
થવું; (લા.) રજા મળવી; છૂટ સ્ત્રી.
મોકળાશ; રજા; પરવાનગી; જતી
કરેલી રકમ; વિપુલતા, છત; છૂટી, છુટી
સ્ત્રી. રજા; પરવાનગી; છૂટું, છુટું
વિ. મુક્ત, મોકળું; અલગ; લલરૂ

(અનાજ લાપસી લાત વગેરે); છૂટક
 વિ. અ. જથાબધ નહિ તેવું, છૂંકુંછૂંકું;
 છૂંકો પુ. બંધનમાંથી મુક્ત થવું
 એ; ઉપાય, નિસ્તાર; છુટકારો પુ.
 બંધન વગેરે માંથી મુક્ત થવું એ
 છૂપવું, છુપાવું અ. ક્રિ. સંતાવું;
 છૂપું વિ. સંતાડેવું; ખાનગી, છાતું
 છૂંદવું સ. ક્રિ. લોચો થાય એમ કચરવું;
 -છું નપું, છૂંદવું એ; શરીર ઉપર
 સોયથી ટાંકીને પાડવામાં આવતાં
 ટપકાં-નિશાન, ત્રાજવાં; છૂંદા પુ.
 છૂંદવાથી થતો આકાર; કેરી વગેરેની
 છીણનો કરવામાં આવતો પદાર્થ;
 પણો

છેલ્લું સ. ક્રિ. ચેરવું, ભૂંસવું; છેકો પુ.
 છેકવાથી કે છેકવા માટે કરેલાં આંકો;
 ડાઘ

છેલું વિ. દૂર વેગળું; નપું. બે જગ્યા
 વચ્ચેનું અંતર; -ટે અ. દૂર

છેડવું સ. ક્રિ. અટક્યાળું કરવું; [લા.]
 ખીજવવું; છેડ, છેડતી સ્ત્રી. ખાત
 કરીને સ્ત્રીને બદ્ધાનતથી અડપણું કરવું

છેડો પુ. અંતનો ભાગ; હદ, સીમા;
 સાંડીનો પાલવ; (લા.) બેરાંઓથી
 કરાવું કાણૂકટણું; છેડાછેડી સ્ત્રી.
 વરકન્યા યા દંપતીને માંગલિક પ્રસંગે
 પછેડી ને સાંડીની બાંધવામાં આવતી
 ગાંઠ

છેતરવું સ. ક્રિ. છળવું, ડગવું; -પિંડી,
 -બાણ, છેતરામણી સ્ત્રી. છેતરવાની
 ક્રિયા; છેતરામણ નપું. છેતરામણી;
 છેતરામણું વિ. છેતરનારું

છેદ [સં.] પુ. કાપો; કાણું
 છેરવું સં. ક્રિ. પાતળું હાગવું
 છેલ્લું વિ. આખરનું, છેવટનું
 છેવટ, -ટે અ. છેલ્લે, આખરે; છેવાડું
 વિ. છેવટના ભાગમાં-છેક પાછલા
 ભાગમાં રહેલું

છેથું નપું. છોકરું; સંતાન; -ચો પુ.
 છોકરો; પુત્ર

છાઈ સ્ત્રી. સાંઠા ઉપરથી ઉતારેલી
 પાતળી ચીપ; પતરાળાં કરવાની
 સળી

છાકરું નપું. બાળક; સંતાન; -રી સ્ત્રી,
 બાળકી; -રો પુ. બાળક, હૈયો;
 -રમત સ્ત્રી., -રવાદ પુ. બાળક
 જેવી થોડી બુદ્ધિ

છાણું નપું. કલગી જેમ ફગફગતો
 પાણી કે સાફનો છેડો

છાડ નપું. નાનો રાપો; છાડી સ્ત્રી,
 છાકરી

છાડું નપું. સુકાયેલાં લાકડાનું પતલું
 ફેાડિયું; -ડિયું નપું. નાનું છાડું
 છાતરું; -લું નપું. પતલું છાડું (ઝાંડ,
 ફળ વગેરે), છાલનો ટુકડો

છાલવું સ. ક્રિ. ઉપર ઉપરથી ઉખેડવું;
 છાલ ઉખેડવી; છાલ પુ. ઝાડની
 ઉખેડેલી છાલ; છાલવાથી પડેલાં
 છોડાં

છાળ સ્ત્રી. તરંગ, મોજું; કાલકં

જ

જ અ. ભાર મહત્ત્વ જરૂર વગેરે
 બતાવતો અવ્યય

જકં [હિં.] સ્ત્રી. હડ, જલ્દ; રકઝકઝ;
 -કિયું, જકડી વિ. હડીયું, જિદ્દી

જકડવું સ. કિ. ચસકે નહિ એમ
ખેંચીને સખત બાંધવું-પકડવું; જકડ
સ્ત્રી. સખત પકડ, સકંભે
જકાત [આ.], જગાત સ્ત્રી. નાકાવેરો,
દાણ; -તી વિ. જકાતને લગતું
જખમ પુ. હથિયારના ઘાથી પડતો
શરીર ઉપરનો ઊંડો કાપો; -મી વિ.
ધાયલ

જગ, -જગત નપું. વિશ્વ, દુનિયા
જગા, -ગ્યા સ્ત્રી. સ્થળ, ઠેકાણું; તોક-
રીનું સ્થાન; સાધુ બાવા ફકીર વગેરેને
ખેસવા-રહેવાનું સ્થાન

જઠા [સં.] સ્ત્રી. બાવાઓ માથે ચક્રાકાર
વાળનું ઝુંડ બાંધે છે એ આકાર;
વડપોંપરતી વડવાઈ; -રિયું નપું.
વાળની છૂટી કે ગૂંચવાયેલી લટ; -રિલ
[સં.] વિ. ગૂંચવાયેલું, અટપટું

જઠર [સં. પું.] નપું. હોજરી
જડ [સં.] વિ. જીવનરહિત, અચેતન;
(લા.) લાગણી બુદ્ધિ કે સ્ફૂર્તિ વિનાનું;
ઠયું વિ. (લા.) તદ્દન જડ બુદ્ધિનું;
ઠસુ, ઠસું વિ. તદ્દન જડ શરીરવાળું,
ખૂબ ખૂબ સુસ્ત

જડ સ્ત્રી. બારીક મૂળિયું; -ડિયું નપું.
મળિયું; -ડી સ્ત્રી. દવાના કામમાં
લાગે તેવી વનસ્પતિ; -ડીબુટ્ટી સ્ત્રી.
જંદુછ ગુણુ ધરાવતી વનસ્પતિ (કાલ્પ-
નિક); ઠયું નપું. દાંતવાળું મોતું
ઉપર નીચેનું હાડકું

જડવું સ. કિ. સજ્જડ ખેસાડવું;
ખેસણીમાં નંગ ખેસાડવું; -તર સ્ત્રી.
જડવાની રીત; વિ. જડાવ કામને
લગવું; -તું વિ. ખંધખેસવું; -ખેસ-

(-સુ) લાક(-ખ) અ. ખૂબ સજ્જડ;
જડાઈ સ્ત્રી. જડતર; જડવાનું મહેન-
તાણું; જડાઉ, (-વ) વિ. જડવું -નંગ;
ખેસાડેલું; જડામણ, (-ણી) સ્ત્રી.
જડાઈ; જડિત, (-ત્ર) વિ. જડવું,
નંગ-ખેસાડેલું; જડિયો પુ. હીરા-
માણેક જડવાનું કામ કરનાર
કારીગર

જડવું અ. કિ. મળી આવવું, હાથ
આવવું, લાધવું
જણુ નપું. મનુષ્ય; પું. પુરુષ વ્યક્તિ,
આદમી; સાથીદાર, ભેરુ; -ણી સ્ત્રી.
સ્ત્રીવ્યક્તિ; -ણું નપું. માણસ

જણુવું સ. કિ. જન્મ આપવો; -તર
સ્ત્રી. જણવું એ, પ્રસવ
જણુસ સ્ત્રી. ચીજ, વસ્તુ; દાગીનો,
અવેજ; પુરાત, સિલેક
જતન નપું. રક્ષણ, સંભાળ
જથો (-થો) પું. સમૂહ; -થા (-થથા)-
ખંધ અ. મોટા જથ્થામાં

જન [સં. પું.] નપું. માણસ; ઠા
[સં.] સ્ત્રી. લોકોનો સમૂહ; રેલ-ચાહન
જનેતા સ્ત્રી. જન્મ આપનારી માતા
જનોઈ સ્ત્રી. નપું. યજ્ઞોપવીત, બ્રાહ્મણ
વગેરે ત્રિવર્ણ વૈદિક વિધિ કરવા
નિમિત્તે કંઠમાં ડાબા ખભા ઉપર આડો
નાખે છે તે પવિત્ર દોરો; ઠવઠ, ઠવાઠ
અ. ડાખે ખભેથી કેડના જમણા
લાગ સુધી આડો તલવારનો ધા-
ચીરો પડે એવી રીતે

જન્મ [સં. નપું.], જનમ પું. જન્મવું,
પેદા થવું એ; જન્મારો; જન્મવું,
જનમવું અ. કિ. જન્મ લેવો-પેદા
થવું; જન્મારો, જનમારો પું.
જિંદગીનો સમય, લવ

જપ [સં. પુ.] નામ મંત્ર વગેરેનું
રટણ; ઠપું સ. કિ. જપ કરવો;
-પિથો પુ. જપ કરવાવાળો
બાલણ

જપત, જપત વિ. શુનાસર કળળે
કરેલું; જપતી, જપતી સ્ત્રી. શુના-
સર કળળે કરવું એ; ટાંચ
જખરું, જખખર વિ. ભારે મોટું

જમ. પુ. યમદેવ
જમાણું વિ. પૂર્વદિશાએ ઊભાં
રહેતાં દક્ષિણ દિશા તરફનું

જમવું સ. કિ. ભોજન કરવું; -ણ
નપું. જમવું એ; ભોજનની વાની;
નાતવરો; જમાડવું સ. કિ. (પ્રેરક)
ભોજન કરાવવું

જમા [આ.] સ્ત્રી. ઊપજ આવક;
-મે અ. ચોપડામાં આવકની બાજુએ;
ઠત સ્ત્રી. એક નાત કે સંપ્રદાયનો
સમૂહ; ઠદાર [દ્વા.] પુ. જમાખર્ચ
રાખનારો; સિપાઇઓનો ઉપરી;
ઠવ પુ. ભરાવો; ઠવટ સ્ત્રી.
વ્યવસ્થિત ભરાવો

માઈ પુ. દીકરીનો વર

માનો [દ્વા.] પુ. યુગ-લાંબા
સમયનો કાળ

મીન [દ્વા.] સ્ત્રી. ભમિ, ભોંય; ઠદાર
વે. પુ. જમીનનો મૌલિક; ઠદારત
વે. લાંબી તોડી ભોંયસરખું
કરેલું; પાયમાલ

રણું અ. કિ. ધસાઈ જવું, છૂણું
વું; હજમથવું, પચવું; જરીપુરાણું
વે. ખૂબ છૂણું

રા [આ.] લગાર, થોડું;
ઠક, -રીક અ. ખૂબ થોડું; ઠતરા
અ. ખૂબ જ થોડું

જર [આ.] સ્ત્રી. આવશ્યકતા;
અ. અવશ્ય, નક્કી; ઠત, -રિયાત
સ્ત્રી. આવશ્યકતા, અગત્ય; -રી વિ.

જરરતુ
જલદ [દ્વા.] વિ. ખૂબ જ તેજ; -દી
[દ્વા.] અ. ઉતાવળથી, ઝડ

જલસો [આ.] પુ. આનંદ ઉત્સવનો
મેળાવડો; સંગીતનો મેળાવડો

જવાબ [આ.] પુ. ઉત્તર; -ખી
વિ. જવાબ મારેલું

જણું અ. કિ. ગતિ કરવી; વીતવું; નાશ
પામવું; જવર-અવર સ્ત્રી, જાવાવ;
જાકાર(-રો) પુ. 'જા' એવા તરછો-
ડાટનો શબ્દ; જાવ સ્ત્રી. જવાની ક્રિયા;

જાવક સ્ત્રી. જવાની ક્રિયા; ખરચ
જળ [સં.] નપું. પાણી;

-જાધારી સ્ત્રી. મહાદેવના સિંગની
એસણી; -જાશય નપું. વાવ, કૂવા,
તળાવ વગેરે પાણીનું સ્થળ -જોદર
નપું. પેટમાં પાણી ભરાવાનો એક રોગ.

જળસ નપું. ઝાડા વાટે પડતો આમ-
કાચો પરુ જેવો ચીકણો મળ

જંગલ [દ્વા. સં.] નપું. વન; -લી
વિ. વનવાસી; (લા.) અણુધડ, રોંચું

જજળ સ્ત્રી. ઉપાધિ; (લા.) ખૂબ
કામધામાં રોડાવું એ

જણું [સં. પુ.] નપું. નાનું છવડું;
જપણું અ. ૧૬. નિરાંત વાળી રહેવું;
શાંતિ પકડી રહેવું; જપ પુ. સુખ-
શાંતિ, નિરાંત

જગણું અ. કિ. ઇંધમાંથી ઊઠવું;
(લા.) પ્રમાદમાં ન રહેવું; -રણ
નપું. જગણું એ; -રિથો પુ.
જાગરણ કરનારો (ભૂતાનો સાથી

જાચક પુ. લિખારી

જાજર, -રું નપું. સંડાસ, પાપખાનું

જાડું વિ. દળદાર; ઘટ્ટ, ધાટું; (લા.)

મંદબુદ્ધિતું; ગામડિયું

જાણુવું સ. ક્રિ. સમજવું, જ્ઞાન
હોવું; જાણુ વિ. જાણુકાર; જાણુ સ્ત્રી.

માહિતી; ઓળખાણુ; જાણુકાર વિ.

જાણુવાળું, માહિતીવાળું; જાણુકારી

સ્ત્રી. માહિતી હોવાપણું; જાણુભેદ

વિ. વાતનો ભેદ જાણનાર; અંદરની

માહિતીવાળું; જાણીતું વિ. ઓળ-

ખીતું; માહિતગાર; જાણુ, જાણુકે

અ. (ઉત્પ્રેક્ષા બનાવતાં) માનો કે, ન

હોય !

જાત સ્ત્રી. જાતિ, વર્ગ; નાત, રાતિ;

પંડ, દેહ; -તે અ. પંડે, પોતે; ઓંત,

ઓવાન વિ. કુલીન, ખાનદાન

જાત્રા સ્ત્રી. યાત્રા, તીર્થાટન

જાથુ, -થૂક અ. કંમેશ રહે-વસ્થા

કરે એ રીતે

જાદુ, -દૂ [ફા.] પુ. નપું. મંત્ર તંત્ર

કે હાથચાલાકીતું કામ; -દૂ(-દૂ)ઈ

વિ. જાદુ ભરેલી, ચમત્કારિક

જાન સ્ત્રી. લગ્નમાં વર સાથે જનારો

સમૂહ; -નીવાસો પુ. જાનનો ઉતારો;

-નૈયો પુ. જાનમાં જનારો આદમી;

-નરાણી, -નરડી સ્ત્રી. જાનૈયા સ્ત્રી

જાન નપું. તુકસાન, હાનિ

જાન [ફા.] પુ. પ્રાણુ; ઓવર [ફા.]

નપું. પશુ; સરપ; -ની [ફા.] જિગર

જાન, પ્રાણુમિત્ર

જાપતો પુ. પાકો બંદોબસ્ત; કાણુ

જામવું અ. ક્રિ. ધન થવું, ખાઝવું;

સ્થિર થવું; (લા.) પૂર બહારમાં

ખીલવું, મચવું; -ણુ નપું. મેળવણુ

(હૃદયમાં નાખેવામાં આવતી છાશ)

જામિ(-મી)ન [આ.] પુ. ખીજની

જોખમદારીની કબૂલાત લેનાર;

-ગીરી સ્ત્રી. જામીન થવું એ

જારી [આ.] અ. ચાલુ

જાસૂસ [આ.] પુ. શત્રુની હિલચાલ

ઉપર ધ્યાનરાખનારો ગુપ્તચર; -સી

સ્ત્રી. ગુપ્તચરનું કામ; જાસો પુ.

અંગત વેર વાળવા લોકોને ધમકી

આપવામાં આવે છે એ; એવી

ધમકી લખી હોય તેવી ચિઠ્ઠી;

-સાચિઠ્ઠી સ્ત્રી. જાસો લખાયો

હોય તેવી ચિઠ્ઠી

જાહેર વિ. પ્રસિદ્ધ, ખુલ્લેખુલ્લું;

સાર્વજનિક; -રાત સ્ત્રી. પ્રસિદ્ધિ;

જાહેર ખખર

જાળ સ્ત્રી. માછલાં પંખી વગેરે

પકડવાની ગૂંથેલી જાળી; કરોળિયાનું

જાળું; (લા.) ફાંદો, ફરેખ, કાવતરું;

-ખિયું નપું. જાળીવાળું દીવાલનું

ખાકોરું; -ળી સ્ત્રી. આડા અવળા

સળિયાવાળી રચના; એવી રચના-

વાળું ખારણું; ભમરડો ફેરવવાની

દેરી

જાળવણું સ. ક્રિ. સંભાળવું, સાચવવું;
-ણી સ્ત્રી. સંભાળ, સાચવણી

જાંઘડ વિ. કિંમત આપ્યા સિવાયનું
-દેખાડવા લીધેલું

જાંઘ સ્ત્રી. સાથળ; -ઘિયો પુ.
જાંઘ ઢાંકે તેવો તંગિયો, ઢૂંકી ચઢી

જિલ્લો પુ. વિભાગ; મહોલ્લો; કલેક-
ટરની દેખરેખ નીચે મુકાતો દેશનો
ભાગ; મોટી કોઠી (દાણા ભરવાની)

જિંદગી [દા.], -ગાની સ્ત્રી. જીવન;
જન્મારો; આયુષ્ય

જી અ. 'જય થાઓ' એ ઉદ્દેશે મોટાઓ
તરફ આદરથી બોલવામાં આવતો
ઉદ્દગાર; નામેને છેડે આદર માટે
મુકાતો શબ્દ; ઠંકાર પુ. 'જી-જી'
કરી આપવામાં આવતો જવાબ

જીત સ્ત્રી. વિજય; ઠણું સ. ક્રિ. વિજય
મેળવવો; જિતાડણું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
વિજય કરાવવો

જીન નપું. ઘોડાનું પલાણ; એક
જાતનું જાડું કાપડ; ઠગર પુ. જીન
ખનાવનાર

જીલ સ્ત્રી. બેલવાની કર્મેન્દ્રિય; (લા.)
વાચા, વાણી; જોડાની આગલી અણી;
ટાંક, અણિયું; -લી સ્ત્રી. જીલના
આકારનો કોષ/પણ પદાર્થ; જીલની
ઝાળ ઉતારવાનું સાધન; ઊલ;
જિલાળ, -ળું વિ. (લા.) બહુ
ખોળું; અસભ્ય; જીલાબોડી સ્ત્રી.
(લા.) બોલાબોલી

જીવ [સં.] પુ. શરીરમાંનું ચેતન તત્ત્વ,
પ્રાણ; (લા.) મન, દિલ; પૂંજી,
દોલત; કેસ, સાર; ઠડું નપું. જંતું;
ઠન[સં.] નપું. જીવનું એ, આયુષ્ય;
જિંદગી, જન્મારો; ઠલેણુ વિ. જીવ
હરી લે તેવું; જીવણું અ. ક્રિ. પ્રાણ
ધારણ કરી રહેવું; હયાત હોવું; જીવન
ગુજારવું; જીવતર નપું. જન્મારો,
જિંદગી; જિવાઈ સ્ત્રી. ભરણ પોષણ-
ની બાંધી આપેલી રકમ કે જમીન;
જિવાડણું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) મરતું
બચાવવું; જીવાત સ્ત્રી. ઝીણાં
જીવડાંનો સમૂહ; જીવાદારી સ્ત્રી.
આયુષ્ય

જીડણું નપું. જોડતો બીજવાળો કોશ
જુકિત સ્ત્રી. યુક્તિ, હિકમત
જુગ પુ. જમાનો; જુગતું વિ. બંધ
એસતું

જુગાર પુ. જૂગટું, ઘૂત; -રી વિ.
જુગાર રમનાર
જુદું વિ. અલગ, તોણું; -દાઈ સ્ત્રી.
જુદાપણું

જુબાની સ્ત્રી. બોલીને જણાવેલી
હકીકત

જુમલો પુ. સરવાળો, એકંદર આંકડો,
જુલમ પુ. કેર, જખરદસ્તી; ઠગાર,
-મી વિ. જુલમ કરનાર

જુલાબ પુ. ઝાડા થાય તેવી દવા
આપવી એ, રચ; દસ્ત, જોડો

જુવાન વિ. યુવાવસ્થામાં રહેલું; -ની
સ્ત્રી. યુવાવસ્થા

જુવાળી પુ. ભરતી
જુરસો પુ. આવેગ, ઊભરો; (લા.)
જતમ, બળ

જૂ સ્ત્રી. માથાના વાળ વગરેમાં થતી
એક જીવાત

જૂગડું નપું. જુગાર; -રિયું વિ.
જુગારી

જૂજ વિ. થોડું

જૂડું વિ. અસત્ય; નપું. જૂઠાણું;
જૂઠું, -ઠાણું નપું. અસત્ય બોલવું એ,
જૂઠી વાત; જૂઠણ નપું. એકું

જૂતવું અ, કિ, જોડાવું; જૂતિયું નપું.
પગરખું; જોડવું સ. કિ. (પ્રેરક)
એ પદાર્થોને સાથે સાંધવા-મૂકવા;
જોડાણ નપું. જોડવું એ; જોડ, જોડી
સ્ત્રી. એ પદાર્થોનો સમૂહ; -ડું નપું.
એ પદાર્થોનો સમૂહ; દંપતી; જોડો
પુ. પગરખું; જોડણી સ્ત્રી. અક્ષરોનું
જોડાણ; જોડિયું નપું. જોડો

જૂનું વિ. પુરાણું, અગાઉનું; ધસાયેલું,
જીર્ણ; જુનવટ સ્ત્રી. જૂનાપણું;
જુનવાણી વિ, જૂના સમયનું; (લા.)
જૂના વિચારનું

જે સર્વ. 'તે' નું સાપેક્ષ; અ. કે
(ઉલયાન્વયી)

જેજે અ. 'જય-જય' નો ઉદ્ગાર

જેટલું સર્વ. જેવડા કદ-માપ-પ્રમાણનું
જેઠ પું. વરનો મોટોભાઈ; એ નામનો
ઉનાળાનો છેલ્લો મહિનો; -ઠાણી સ્ત્રી,
જેઠની પત્ની

જેમ અ. જેવી રીતે; ઠકે અ. દાખલા
તરીકે

જેસ [અ.] સ્ત્રી. કેદખાનું

જેવડું સર્વ. જેટલા કદનું

જેવું સર્વ. જે પ્રકારનું

જોઈએ (વર્તમાનકાળ કર્મણિ રૂપ)
ની જરૂર હોય; -તું વિ. -ની જરૂર
હોય તેટલું

જો અ. (ઉલયાન્વયી) શરતવાચક-
'તો' નું સાપેક્ષ; ઠક અ. અગર જો
જોખમ નપું. તુકસાન કરે તેવું કામ;
(લા.) સાહસ; જોખો પું. તુકસાન
જોખવું સ. કિ. વજન કરવું; જોખ
પું. વજન કરવું એ; વજન

જોગ, -ગું વિ. અ. ને ઉદ્દેશી; -ને
લાયક; જોગ પું. ગોઠવણ; જોગવાઈ;
જોગવાઈ સ્ત્રી. સરખાઈ, અનુકૂળતા
જોગાણ નપું. ઘોડા બળદ વગેરેને
અપાતી ચંદી

જોતર, -રું નપું. ધૂં સરી સાથે
બળદને જોડવાનો બદામ આકારનો
પટ્ટો; (લા.) બંધન; જોતરવું સ. કિ.
બળદવધૂંસરે બાંધવું

જોર [ફ.] નપું. બળ, તાકાત; -રાવર
વિ. ખૂબ બળવાન

જોવું સ. કિ. દેખવું (આંખથી); (લા.)
તપાસવું; વાંચવું; પ્રયોગ કરવો;
જોણું નપું. જોવા લાયક તમાસો

જોસ, -ષ પું. જ્યોતિષનો ફળાદેશ;
-શી, (-ધી) પું. જ્યોતિષ જોવાનો
ધંધો કરનાર; વિ. બ્રાહ્મણોની એવી
અટક-વાળું

જોશ, -સ [ફ.] નપું. બળ, તાકાત;
ભારે તાણ (પાણીનું); વેગ; -શીલું,
(-સીલું) વિ. જોશવાળું, વેગવાન

જ્ઞાતિ [સં.] સ્ત્રી. નાત

જ્ઞાન [સં.] નપું. સમજ; જ્ઞાન;
-ની [સં.] વિ. જ્ઞાનવાન

જ્યારે અ. જે વખતે

જ્યાં અ. જે સ્થળે

અ

અઘડવું સ. કિ. કનિયો કરવો, લડવું;
અઘડો પુ. કનિયો, તકરાર; અધ-
રિયું વિ. અધડાખોર

અઝૂમવું અ. કિ. લડાઈમાં ધૂમવું
અટ અ. તરત, એકદમ; ૦પટ અ.
તરત જ; અડતી સ્ત્રી. (લા.) બારીક
તપાસ કરવી; અડપ સ્ત્રી. વેગ, ત્વરા,
ઉતાવળ; અડપી સ્ત્રી. ઉતાવળ; અડી
સ્ત્રી. એકી સાથે વરસાદનું પડવું એ
અણ સ્ત્રી. વરસાદની ફર; બળતરા;
૦અણવું અ. કિ. ખાલીના જેવી
અસર થવી; ૦અણાટ પુ. એવી
અસર

અપટ સ્ત્રી. ઉતાવળ; ખૂચવી લેવું એ;
અપાઅપી સ્ત્રી. હાથોહાથની લડાઈ,
મારામારી; અપાટો પુ. અપથી કર-
વામાં આવતી ક્રિયા; અપેટવું અ. કિ.
અપાટો કરવો

અખ(-ખૂ)કવું અ. કિ. પ્રકાશનો
અખકારો થવો; અખકારો પુ.
પ્રકાશની રેખા દેખાવી એ

અખો,-ખખો,-લો,-લો પુ. લાંખો
અને ખૂલતો ડગલો; લાંખું અને
ખૂલતું પહેરણ; -ખલું,-લલું નપું.
બાળકનું પહેરણ

અખોળવું સ. કિ. પાણીમાં પૂરેપૂરું
ડૂબે એમ કરવું; અખોળો પુ. એવી
રીતે અખોળવાની ક્રિયા

અમવું અ. કિ. બારીક છિદ્રો વાટે
દશિયાના રૂપમાં દપકવું

અરડવું અ. કિ. છાશ વલોતતાં અરડક
કરવા; અરડકો પુ. અરડવાની ક્રિયા,
એવો અવાજ (કપડું ફાટવા
વગેરેનો); અરડું નપું. આંખરું,
કાટાવાળું નાનું ડાળું

અરવું અ. કિ. ટપકવું, (પ્રવાહીનું)
ધીમે ધીમે બિંદુરૂપે પડવું; -ણ [સં.]
-ણું નપું. જમીન કે પહાડમાંથી
અતો પાણીનો નાનો વહેણ; -રો
પુ. મોટું અરણ્ય; આરવું સ.
કિ. (પ્રેરક) (લા.) બિના પાણીની
ધારથી શેકવું; આરણથી ધાતુના
વાસણને રેણ કરવું; -ણ નપું.
રેણ કરવું એ; રેણ; આરી સ્ત્રી. નાળ-
ચાવાળી ટાયલી; પેણમાંથી તળેલો
પદાર્થ કાઢવાનો કાણાવાળો ડોથો;
આરો પુ. મોટી આરી

અરખો પુ. મેડી-મહેલાતમાં દીવાલ
બહાર કાઢવામાં આવેલો મોટો
ગોખ, હજુ, રવેશ

અંખવું સ. કિ. વાણીથી આતુરતા-
પૂર્વક ઇચ્છા બતાવવી; નિદ્રામાં
બોલવું એ; -ના સ્ત્રી. અંખવું એ;
(લા) લાલસા

અંડો પુ. (લાકડીમાં ખોસેલો) વાવટો,
ધ્વજ; -ડી સ્ત્રી. નાની વાવટી

અંપલાવવું અ. કિ. યાહોમ કરીને
ફૂદી પડવું; (લા.) સાહસ ભરેલું કામ
કરવું; અંપાવવું અ. કિ. અંપલાવવું
ઝાઈ વિ. (લા.) રક્ષક; મિત્ર

અકળ સ્ત્રી. એસ, ઉનાળાના આરંભે
સવારમાં પડતું લીનાશ ભરેલું ધુરમસ

ઝાઝું વિ. ખૂબ ધણું
ઝાટકવું સ. કિ. સૂપડા વડે સોવું-
ભિપણવું; ભેરથી ખંખેરવું; (લા.)
ઠપકો આપવો; ઝાટકણુ નપું. ઝાટક-
વાથી નીકળતું કસ્તર; -ણી સ્ત્રી.
(લા.) ઠપકો દેવો એ; ઝાટકો પું.
હથિયારનો ધા મારવો એ

ઝાડ નપું. વૃક્ષ; ઠપુ નપું. નાતું ઝાડ;
ઝાડે અ. (લા.) હગવાને; ઝાડો પું.
(લા.) વિષ્ઠા; દસ્ત, જુલાખ; ઝડતી;
ઝાડવું સ. કિ. સાફ કરવું; વાળવું;
ઝાડુ નપું. સાવરણી; સાવરણીથી
વાળવું -ઝૂવું એ

ઝાપટ સ્ત્રી. ચપટ ફટકો, અડફટ; -રિયું
નપું. સાફસૂફ કરવા લાકોટિયાને છેડે
ખાંધેલું કપડું; -રિયો પું. વૈષ્ણવ
મંદિરોમાં દર્શનાર્થીની લીડને
હાવવા ઝાપટ મારનારો; -ફું નપું.
વાસાદની થોડા સમય પૂરતી ચાલતી
ઝડી; ઠપું સ. કિ. કપડાથી ઝાપટ
મારી સાફસૂફ કરવું; (લા.) ખૂબ
ખાવું

ઝામરી સ્ત્રી. હથેલી કે પગના તળામાં
થતો ફેલ્લો; -ર, -રો પું. આંખનો
એક રોગ

ઝાલક સ્ત્રી. પ્રવાહીની છાળ
ઝાલર સ્ત્રી. વાલ-ઝોળિયાની દાળ;
ભોગરીથી વગાડવાની ધડિયાળ;
વસ્ત્રોમાં કે ચંદરવા વગેરેની કિના-
રીએ ચીણવાળી કરવામાં આવતા
કોર; -રી સ્ત્રી. વગાડવાની નાની
ઝાલર

ઝાલવું સ. કિ. પકડવું; કેદ કરી
રાખવું; (વાએ) પકડવું

ઝાળ સ્ત્રી. જવાળા; (લા.) કેધનો
આવેશ

ઝાંઈ, -ચ સ્ત્રી. આછો પ્રકાશ

ઝાંખરું નપું. કાંટાવાળું કે કાંટા-
વિનાતું લીલું સૂકું ડાળું

ઝાંખું વિ. અસ્પષ્ટ દેખાતું; આછા
રંગનું; ઝાંખ સ્ત્રી. આંખે પ્રકાશનું
ઝોછું દેખાતું એ; ઝાંખપ સ્ત્રી.
ઝાંખાપણું; ઝાંખ; ઝાંખી સ્ત્રી. ઝાંખો
ખ્યાલ કે દર્શન; ભાવપૂર્વક
હાકોરજીનાં દર્શન કરવાં એ

ઝાંઝ નપું. મોટું કાંસિયું, કાંસીભેડ
ઠર નપું. પગનું સાંકળું; -રિયાં
નપું., અ. વ. બાળકના પગનાં
પોલરાં; (લા.) ખેડી; -રી સ્ત્રી.
બાળકના પગનું પોલરું

ઝાંપ સ્ત્રી. નાની છાબડી; -પી સ્ત્રી.
વાંસ કે ખજૂરીનાં પાતરાંના પેટી
આકારની દાબડી; -પો પું. દરવાજો;
-પલી, સ્ત્રી. નાનો ઝાંપો; (લા.,
ગામડામાં ઝાંપા ઉપર કે એ નિમિત્તે
લેવાતો લાગો; -પડો પું. (ઝાંપા
નજીક રહેવાને કારણે) ભંગી; -પડી
સ્ત્રી. ભંગિયણ

ઝિયાણું નપું. પહેલી સુવાવડ પછી
દીકરીને બાળક સાથે વળાવવી એ; એ
વખતની કરવામાં આવતી રીત

ઝીક સ્ત્રી. કસખા તાર

ઝીણું વિ. બારીક, નાનું; અણીદાર,
તીણું; નાનુક; પતલું; મંદ
(અવાજ); -ણવટ સ્ત્રી. બારીકી;
(લા.) ચતુરાઈ

ઝીલવું સ. કિ. અધ્ધરથી આવતું
પકડવું; નાહવું

ઝીલો પુ. માટીનું મોટું વાંસણ, મોટી
કોઠી

ઝીંકવું સ. કિ. ભેરથી પછાડવું; ઝીંક
સ્ત્રી. સખત પછાડ; (લા.) ટકાઉપણું,
મજબૂતી

ઝીંચરો નપું. બ. વ. માયાના
અવ્યવસ્થિત અને છૂટા વાળ, ઝટિયાં
છુંડ નપું. ટોળું; વનસ્પતિ-વૃક્ષોનો
મોટો ઘેરો

ઝુંબેશ સ્ત્રી. ભેશવાળી હિલચાલ-
ચળવળ

ઝૂંકવું અ. કિ. નીચે લચકી પડે એમ
હોવું; વાંકા વળવું; (જિટનું) ખેસવું;

ઝુકારવું સ. કિ. (પ્રેરક) (જિટને)
ખેસાડવું; ઝુકાવવું સ. કિ. (પ્રેરક)
નમાવવું; યાહોમ કરી અંપલાવવું

ઝૂંડવું સ. કિ. ઘોડા કે બૂધા વડે
ખંખેરવું; એ રીતે ઠોકવું; ઝૂંડ નપું.
મોટો મગર; ઝૂંડી સ્ત્રી. સંખ્યા થઈ
શકે એવી સળીનો આકારની ચીજોની
થકડી; ઝૂંડો પુ. માટા ઝૂંડી; ઈંચીઓનો,
લૂમખો

ઝૂંરવું અ. કિ. તલસવું; ક્ષીણ થવું

ઝૂંલવું અ. કિ. હીડોળે હીંચવું; ડાલવું;
લટકવું; ઝૂંલ સ્ત્રી. વસ્ત્રની હલતી
કિનારી, ઝાંઘર; હાથીની અંબાડીનું
હલતું પાથરણું; બળદ કે ઘોડાનો
ઝોઢો; ઝૂંલો પુ. હીંચકો; હીડોળો

ઝૂંટવું સ. કિ. મળજળથી લઈ લેવું,
આંચકવું; ઝૂંટ સ્ત્રી. આંચકી લેવું એ
ઝૂંપડી સ્ત્રી. નાનું ઝૂંપડું; -ડું નપું.
ધાસપાલાના જાળવાળું નાનું કાંચું
ધર

ઝેર પુ. વિપ; (લા.) વેર; ઈર્ષ્યા
ઝોકું નપું. જિંધનું ડોલું; -કો પુ.
ઝોકું; આંખમાં વાગતો દેલો

ઝોડ નપું. ભૂત પ્રેત વગેરે વળગણ

ઝોલું નપું. જિંધનું ડોલું

ઝાળી સ્ત્રી. ચાર છેડાવાળા ચલાકાની
ઝૂલતી થેલી; બાળકના ઘોડિયાનું
ઝૂલવું પાથરણું

૮

ટકટકાર પુ. ટકટક અવાજ; (લા.)

કંટાળો આવે તેવો અવાજ; ટોકવું એ

ટકવું અ. કિ. લાંબા સમય સુધી સ્થિર

થઈ રહેવું; નલવું, ચાલવું; ટકાઉ વિ.

ટકી રહે તેવું, મજબૂત; ટકાવ પુ.

ટકાઉપણું, મજબૂતી; સામનામાં

ટકી રહેવું એ

ટકો પુ. તણ પૈસા; નાણું; સેંકડાની
ગણતરીમાં એકનો એકમ, પરસંટોજ;
ખોડિયું માથું

ટકોરવું સ. કિ. ટકોરા મારવા; (લા.)

ટોકવું, ગોદાટવું, મેણું મારવું; ટકોર

સ્ત્રી. (લા.) ટોકણી, ગોદાટ, મેણું;

ટકોરો પુ. રણકો વાગે એવો ઠોક;

ઠોકનો રણકો; ટકોરખાનું નપું. જ્યાં

ચોષડિયાં વાગતાં ખેસાણાં હોય તે

જગ્યા, નગારખાનું

ટકરાવું અ. કિ. નક્કર ચીજોનું

અથડાવું; ટકર સ્ત્રી. અથડામણ

ટચલી સ્ત્રી. હાથ-પગની નાની પાંચમી

આંગળી; ટચકું, ટચૂકકું વિ. ખૂબ નાનું
ટટા(-ટા)ર વિ. સીધું ઊભું, અચ્છડ

ટટી સ્ત્રી. વાંસની ચીપનો કે એવાં
પાતરાંનો પડદો; સુગંધી વીરણ-
વાળાનો પડદો; (હિંદી પ્રયોગ) (લા.)

જનજર

ટટું નપું. ઠિંગણું મજબૂત ઘોડું; નાનું
નખળું ઘોડું

ટપકવું અ. ક્રિ. ચૂવું, ટીપે ટીપે ચૂવું;
ટપકાવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) (લા.)
લાખી લેવું, નોંધી લેવું; ટપકિયું
નપું. ટપકવું એ; એકાએક થતું મૃત્યુ;
ટપકું નપું. ખિંદુ, ટીપું; ટીલા;
ચિહ્ન; ટીપકી, ટીલડી; ટપકો પું.
જન્મક્ષર, જન્મપત્રિકા

ટપલી સ્ત્રી. માથા ઉપર કે અંગ ઉપર
ધીમી થપાટ, ટાપલી; -હું નપું.
કુંભારનું વાસણને ઘાટ આપી
મજબૂત કરવાનું સાધન;
વાળદની અસ્ત્રો ચડાવવાના
ચામડાની ચીપ; -લો પું. હાથનાં
આંગળાની માથા ઉપરની થપાટ;
(લા.) વાળદ; ટપાટપી સ્ત્રી. (લા.)
ખેલચાલની સારામારી ટપોટપ અ.
જલદી, તરતજ

ટપવું સ. ક્રિ. ઓળંગો જવું, ફેદ
જવું; ચડિયાતા થવું

ટપાલ સ્ત્રી. પોસ્ટ, ડાક; -લી, લિયો
પું. ટપાલનો હેલકરી, પોસ્ટમેન

ટપો પુ. અમુક અંતરનો ગાળો,
અંતર; રસ્તા ઉપર અમુક અમુક
અંતરે આવતો । વસામો, મજલો;
ઘોડા કે બળદનો એકો; (લા.) ગરખું;
એક બીજાને પકડવા જાય એવા
પ્રકારનું બે જણનું એક ગીત-નૃત્ય

ટટલો પું. ધક્કો; આંટાફેરા

ટશિયો પું. ઉઝરડામાંથી કે ફાટમાંથી
લોહી કે પાણીનું ફૂટી આવવું એ;
એની રેખા

ટહુકો પું. કોયલ કે મોરનો ખેલવાનો
અવાજ; (લા.) ચાલતી વાતમાં
હુંકારો

ટહેલવું અ. ક્રિ. આમતેમ ફરવું,
આંટા ફેરા કરવા; (લા.) ગામમાં
ટહેલ નાખવી; ટહેલ સ્ત્રી. આંટા-
ફેરા; (લા.) માગણીની આંટાફેરા
મારતે મારતે કહેવામાં આવતી
સંગીતના ઢાળવાળી ઉક્તિ; વિવેક
ભરેલી માગણી

ટળવું અ. ક્રિ. ફર થવું; નજરથી ખસી
જવું; સાજ થવું, મટવું; ટાળવું સ.
ક્રિ. (પ્રેરક) ખસેડવું; ફર મૂકવું

ટાયકો પું. 'ટય' એવો અવાજ;
ટયાકો

ટાટ નપું. સણિયું; પું. મોટી ચપટી
થાળી; -ટિયું નપું. સણિયું; :-હું
નપું. ઘાસ પાલાની ચીપોની ગૂંથેલી
ભીંત

ટાઠ સ્ત્રી. ઠંડી; -હું વિ. ઠંડું, શીતળ;
(લા.) મંદ પ્રકૃતિનું, ધીમું; -ઢિયો
પું. ટાઠ આવી આવતો તાવ,
મેલેરિયા; -ઢી સ્ત્રી. મુઝડું બાળ્યા
પછી ઠારવામાં આવેલી રાખ; -ઢો
પું. શરીરના રોગવાળા લાગ ઉપર
રાખનાં ટપકાં કરી મારવામાં
આવતો ડામ; -ઢોડું નપું. વરસાદને
લીધે થયેલું ઠંડું વાતાવરણ

ટાણું નપું. સમય; (લા.) સારો
અવસર

ટાપ(૦ક)ટીપ(૦ક) સ્ત્રી. વસ્ત્રાદિકની
સજાવટ; મરામત

ટાપશી(—સી) સ્ત્રી. ચાલતી વાતમાં
સંમતિસૂચક શબ્દ

ટાપુ પું. ખેટ

ટાપડું વિ. અથડાતા પગે ચાલતું
નાતું (ધોડું)

ટાપણું નપું. ઘિનજરૂરી દોઢ
હાપણની વાત

ટાળો પું. વરતામણ, ઓળખ

ટાંકણું સ. કિ. અણીદાર હથિયારથી
ખોતરવું; —ણી સ્ત્રી. કાગળ વગેરેમાં
ખોસવાની ઝીણા તારની સળી, પિન,
ટાંચણી; —ણું નપું. ખોતરવાતું
અણીદાર ઓળખર; ટાંકી સ્ત્રી. (લા.)
ચાંદીનો શેગ; કારી, લાગ; ટાંકો પું.
સિલાઈનો અભિયો

ટાંકી સ્ત્રી. પાણી ભરવાની છાંયધ કે
લોહની કોઠી; —કું નપું. ઘરમાં
જમીન નીચે વરસાદનું પાણી ભરી
રાખવાનું ભોંયરું

ટાંગ સ્ત્રી. પગ; —ગો પું. પગ; એકો,
ટપ્પો; ટાંગણું સ. કિ. લટકતું
રાખવું

ટાંચણું સ. કિ. ટપકાવવું, લખવું; ટાંચ
સ્ત્રી. ઘટ, ઊણપ; (લા.) જપતી;
ટાંચણી સ્ત્રી. ટાંકણી

ટાંટિયો પું. (તુચ્છકારમાં) પગ

ટાંડો પું. અંગારો

ટાંપણું સ. કિ. તલપી રહેવું; રાહ
જોઈ ઊભા રહેવું; ટાંપું નપું.
નકામો ફેરા-ધકડો

ટિંગાણું અ. કિ. લટકવું; ટિંગાડણું
સ. કિ. (પ્રેરક) લટકાવવું

ટિંબો પું. દટાયેલી જગ્યાનો ટેકરો
ટીકડી સ્ત્રી. નાની ચપટી ચકતી

ટીકા [સં.] સ્ત્રી. સમજૂતી, વિવરણ;
(લા.) ગુણદોષ પૂર્વકની સમાલોચના;
(લા.) નિંદા, વગોવણી

ટીખળ નપું. મળક ખાતર કરેલું
અડપણું; —ળી વિ. મળકખોર,
મરકડું

ટીપણું સ. કિ. ચપટ થાખડું; (લા.)
મારવું, ઠોકવું; —ણી સ્ત્રી. ધાખાં
ટીપવાં એ; ટીપવાનું ઓળખર; —ણું
નપું. કણિયાનું છો ટીપવાનું ઓળખર;
જોશીનું પંચાંગ; ટીપ સ્ત્રી. યાદી;
ફાળો

ટીપું નપું. પ્રવાહીનું ગિંદુ

ટીલી સ્ત્રી. નાનો ચાંલો; ટપકી; —લું
નપું. માથામાં કરવામાં આવતું
તિલક ત્રિપુંડ્ર વગેરે નિશાન; —લડી
સ્ત્રી. માથામાં ચોંટવાની ટપકી; નાનો
ચાંલો; મોરપીછનો ચદો

ટુંક, ઠુંકો પું. કંકડો; (લા.) રોટલાનો
કંકડો; ઠુંકી સ્ત્રી. નાતું ટોળું;
લશ્કરી સિપાઈગ્રા વગેરેની નાની
પલટન

ટુંચકો પું. રસ ઉપજાવે તેવી નાની
વાત; ધંતરમંતરનો નાનો પ્રયોગ

ટૂંકું વિ. લાંબું નહિ એવું; —કડું વિ.
ખેડા ધાટકું; ખૂચ નાતું; —કાણું
નપું. ટૂંકાપણું, સંક્ષેપ

ટૂંપણું સ. કિ. મૂળમાંથી ખેંચી
કાઢવું; ગૂંદવું; ટૂંપો પું. ગળે ફાંસો

ટેકવું સ. કિ. આધાર લેવો; ટેક પું.
(લા.) નિશ્ચય; શાખ; કાવતાનું ક્રુત-
પદ; ટેકી સ્ત્રી. નાના ટેકાનું લાકડું;
ટેકો પું. આધાર; આધારનું લાકડું;
અનુમોદન

ટેટી સ્ત્રી. ખડખૂચું, તળિયું; -ટે પું.
વડલાનું ફળ; ફટાકિયો, ગલખો
ટેલો પું. સિલાઈનો મોટો બખિયો
ટેવ સ્ત્રી. આદત; ઠવું સ. કિ. અટકળ
કરવી, ધારવું; ઠણી સ્ત્રી. અટકળ,
અંદાજ

ટો(-ટોં)કવું સ.કિ. ઠપકો આપવો;
ણી સ્ત્રી. ટોકવું એ

ટોચ સ્ત્રી. ઉપરની અણી, શિખર;
ભોંકણી; ઠકું નપું. અણીનો ભાગ,
ટોપકું; ઠવું સ. કિ. ટોચા મારવા,
ખોતરવું; -ચો પું. ખોતરવું-ટોચવું
એ; ગોદો

ટોપ પું. લોઢાની લશ્કરી ટોપા;
રાંધવાનું મોટું તપવું; બિલાડીની
છત્રી (એક કૂંગાળી વનખાતે);
ઠચું, ઠકું નપું. અણીનો ભાગ;
ઠરું નપું. નાળિયેરનું કોપરું;
ઠલી સ્ત્રી. નાનો ટોપલો; ઠલો પું.
વાંસની ચીપ વગેરેનો બનાવેલો
સૂંડલો; -પી સ્ત્રી. માથાનું ઢાંકણ;
-પો પું. ખાસ કરી ઠકોરજની
શૃંગારની ટોપી; 'હટ'; -પીવાળો
પું. યુરોપિયન

ટોડલો પું. બારણાની બંને બાજુ ઉપર
ઊંટ કે ઘોડાના મોઢાના આકારનો
ખૂટો

ટોવું સ. કિ. ટીપે ટીપે પાણી કે
પ્રવાહી પાવું; ખેતરમાં ખૂમ પાડી
પંખી ઉડાડવાં; -ચો પું. ખેતરનો
રખેવાળ; -ચલી સ્ત્રી. કસલી, નાનો
કળસો

ટોળવું સ. કિ. સજીવ પ્રાણીઓ કે
મનુષ્યોને ભેગાં મેળવવાં, ટોળે કરવું;
ટોળ સ્ત્રી. (લા.) મશ્કરી; ટોળું નપું.
ચેતનનો સમૂહ; ટોળકી, -ળી સ્ત્રી.
નાનું ટોળું

૩

ઠગ વિ. (લા.) ધુતારું

ઠઠ સ્ત્રી. ભારે ભીડ, ગિરદી; ઠવું અ.
કિ. ધરાર ધૂસી ખેસવું; -ઠાડવું સ.
કિ. (પ્રેરક) ધુસાડી દેવું; -ઠારો પું.
ઠાઠગાઠ; -ઠો પું. મશ્કરી

ઠપકો પું. ધમકાવવું એ, ઉપાત્તભ
ઠરડવું સ. કિ. ખે કે વધુ દોરાને વળ
દેવો; ઠરડ સ્ત્રી. ઠરડવું એ; પું. (લા.)
પરેશાની, થકવાટ

ઠરવું અ. કિ. સ્થિર થવું, થીજવું;
ઠરાવ થવો; રહેવું; પરિણામ આવવું;
ખુઝાવું; નિંદ્રા આવવી; ઠરાવ; પું.
નક્કી કરેલો પ્રસ્તાવ; નિર્ણય, તોડ;
ઠાર પું. ઓસ પાડતી ઠંડી હવા; ઠારવું
સ. કિ. (પ્રેરક) ખુઝાવવું; ઠેરવવું
સ. કિ. નિર્ણય કરવો

ઠસવું અ. કિ. મનમાં સ્થિર થવું; ધૂસવું,
દાખલ થવું; ઠસોઠસ અ. તદ્દન
ભરેલું, સલોસલ; ઠસો પું. (લા.)
ભલકો; રોફ

ઠંડું વિ. ટાહું, શીતળ (લા.) ધીમું;
શાંત; -ડક સ્ત્રી. શીતળતા; -ડાઈ
સ્ત્રી. ભાંગ વગેરે શીતળ પીણું; -ડી
સ્ત્રી. શરદી, ટાહ

ઠાકોર પુ. ગામગરાસનો ધણી, નાનો
રાખ; ઠાણ પુ. ખ. વ. પ્રભુની
પ્રતિમા; ભગવાન કૃષ્ણ

ઠાઠ પુ. ભપકો; ઠમાઠ પુ. ભારે ભપકો
ઠાઠું નપું. ખોખું; ગાડાનો પાછલો
ભાગ; -ઠિયું નપું. અચકી પડેલું
ગાડા જેવું વાહન; ઠીલું પોચું વાહન;
ઠાઠડી સ્ત્રી. મુડદાને બચકવાની
માડણી, નનામી

ઠામ નપું. ઠેકાણું; વાસણ; ઠણું, ઠડું
નપું. નાનું વાસણ; -મૂકું અ. સાવ,
તદન

ઠાલું વિ. નહિ ભરેલું, ખાલી;
-લવણું, ઠલવણું સ. કિ. ખાલી
કરવું; ઠલવણી, ઠાલવણી સ્ત્રી.
ખાલી કરવું; ઠાલુંમૂલું વિ. નિરર્થક,
કારણ વિના

ઠાવકું વિ. સુવ્યવસ્થિત રીતે થયેલું
-ગોઠવાયેલું; (લા.) સારું; ડાહ્યું;
વિવેકી

ઠાંસણું સ. કિ. દયાવી દયાપ્ર ભરવું,
ઠસાવણું; (લા.) દાખીને ભોજન
કરવું

ઠીક વિ. અ. પ્રમાણમાં કે તુલનાએ
સારું; ખરાબર, યોગ્ય; ઠાંક અ.
ખરાબર વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવેલું હોય
એમ; -કાઠાંક વિ. અ. ખૂબ ધણું

ઠીકરી સ્ત્રી. નાનું ઠીકરું; -રું નપું.
માટીનાં વાસણ કે નળિયા વગેરેનો
ટુકડો

ઠીખ સ્ત્રી. ભાંગેલાં હાંડલા-ગોળા
-ગોળા વગેરેનું નીચેનું અર્ધ; ઠકું,
ઠડું, ઠણું નપું. ઠીખ (તુચ્છકારમાં)
ઠીંગાણું વિ. પ્રમાણમાં એછી ઊંચાઈ-
નું, વામણું

ઠૂશ(-સ) સ્ત્રી. (લા.) ઠૂસ, ભારે થાકની
અસર, અડઢાવો

ઠૂંગા પુ. અફીણ વગેરે લીધા પછી
એના ઉપર લેવામાં આવતો નારતો
ઠૂંઠું નપું. ડાળાં-પાંદડાં વિનાનું થડિયું;
વિ. પંજે કપાઈ ગયો હોય કે કેટલોક
ભાગ કપાઈ ગયો હોય તેવા હાથવાળું;
-ઠિયું નપું. પીધા પછી છુઝાયેલી
ખીડીનો ભાગ

ઠેકડી સ્ત્રી. મશ્કરી

ઠેકણું સ. કિ. ફૂંદવું; બિછળવું; ઠેક સ્ત્રી.,
ઠોડા પુ. ફૂંદકો

ઠેકાણું નપું. ઠામ, જગ્યા, નિવાસ-
સ્થાન; (લા.) માનસિક સ્થિરતા,
નિશ્ચય; ઠેકો પુ. ઈજારો; નરઘાં
વગેરે વાદો ઉપર દેવામાં આવતો
તાલ

ઠેચું નપું. પગના પંજાથી કરવામાં
આવતો ગોદો; ઠેકર, ઠેસ

ઠેરઠેર અ. ઠેકાણે ઠેકાણે

ઠેલણું સ. કિ. ધક્કો મારી ખસેડવું,
ધકેલવું; ઠેલ-ઠેલ, ઠેલાઠેલ સ્ત્રી.,
ઠેસ-ઠેસા પુ. ખ. વ. ઉપરાઉપર
ધકેત્રવું એ; ઠેસો પુ. હડસેલો

ઠે(-ઠે)શ(-સ) સ્ત્રી. પગનાં આંગ-
ળાંને લાગતી ઠાકર; -શો(-સી)
સ્ત્રી. નાની ઉલાળી, આંગળી; નાની
ફાયર

ઠોકુ' સ. કિ. અક્ષાળવું; મારવું; (લા.)
અજમાવવું; -ર સ્ત્રી. પગનાં આંગ-
ળાને લાગતી દેશ; (લા.) ભૂલ, ખત્તા;
-રણુ' અ. કિ. ઠોકર ખાવી; ભટ-
કાવું; ઠોકાઠોક સ્ત્રી. વારંવાર ઠોક ઠોક
કરવું; ઠોકારણુ' સ. કિ. (પ્રેરક)
ખેસાડવું, ઠોકવું

ઠોઠ વિ. ભણવામાં જડસુ; -ઠું વિ.
રદી, જીર્ણ

ઠોલણુ' સ. કિ. ચાંચ વતી ખાંચા પાડવા
ઠોસણુ' સ. કિ. દાખીદાખી ભરવું;
ઠોસો પુ. ગોદો; ઉધરસનો ઠસકો

ડ

ડખો પુ. ડખડખ એવો અવાજ;
શાક વગેરે નાખી કરેલી કઠી કે દાળ;
(લા.) ગોટાળો; ખોલખોલ; ડખણુ'
સ. કિ. ડહોળવું

ડગ, ડલું નપું. એક પગલું ભરી
ખીજું પગલું ભરવામાં આવે તે
વચ્ચેનું અંતર; ડલી સ્ત્રી. અચ્ચાનું
ડગલું; ડણું અ. કિ. અસ્થિરતાથી
હલવું; ખસવું; ફરી જવું

ડગલો પુ. ખટનવાળો ખૂલતો કોટ;
-લી સ્ત્રી. અચ્ચાની કસવાળી ખૂલતી
આગડી

ડગળું નપું., -ળી સ્ત્રી. ફળમાં
ગોળાકારે કે ચોરસ ઘાટે કાઢવામાં
આવતું ચકતું

ડચકું નપું. મોઢામાં 'ડચ' એવો
અવાજ; પ્રત્યેક શ્વાસોચ્છવાસની
ક્રિયા

ડચૂરો પુ. ગળા કે છાતીમાં થતી
વાયુની કે અન્નની રૂંધામણ; દૂમો

ડટ્ટો પુ., ઢટ્ટો, દાટા તરીકે વપરાતો દૂધો;
ખારી ખારણાનું અટકણુ; તારીખિયાં-
નાં દૈનિક તારીખ બનાવતાં પત્તાંની
થકડી

ડકું સ્ત્રી. હથેલીથી અગ્નિવાય તેવું
એક બાજુએ ચામડે મઢેલું ગોળાકાર
વાદ્ય

ડકુંણું નપું. જાડો નાનો દંડકો
ડકુંસ સ્ત્રી. ખોટી ખડાશ, ડંકાસ
ડખો, -ખખો પુ. પતરાંનો દાખડો;

ધડિયાળનું (ટાઇમ-પિસ) ખોખું;
ધાસલેટનો સદ્દો દીવો; રેલગાડીનું
પ્રત્યેક વાહન; રખડતાં દોર પૂરવાનો
સરકારી વાડો; -ખી, ખખી સ્ત્રી
નાની દાખડી; -ખરો પુ. કટોદાન;
-ખલું નપું. પતરાનું ખુદ્દા મોતું
ઉભડક વાસણ (ચોરસ કે ગોળ)

ડરણું અ. ફ. લયભીત થવું, ખીવું;
ડર પુ. લય, ખીક; ડરકણુ, ડરકું,
ડરપોક, વિ. ડરી જાય એવા
સ્વભાવનું, ખીકણુ; ડરામણી સ્ત્રી.
ખીક ખતાવવી એ, ધમકી

ડહોળણુ' સ. કિ. ડખોળવું; ચૂંથવું;
ડહોળું વિ. ડખોળાયેલું

ડકો પુ. દોઝ-નગારું; ધડિયાળનો
ટકોરો; (લા.) ફતેહ

ડંખણું સ. કિ. દંશ દેવો, કરડવું;
ડંખ પુ. દંશ, કરડ, ચટકો;
(લા.) વેરની તીખી ભાવના

ડાક સ્ત્રી. ટપાલ

ડાકણુ સ્ત્રી. એક જાતની પિશાચ
ચોનિની ગણાતી સ્ત્રી; મેલી વિદ્યા
જાણનારી સ્ત્રી; -ણું વિ. મેલી વિદ્યા
જાણનારું

ડાકું [હિં.] પુ. ધાડપાકું, છુટારો
 ડાગળી સ્ત્રી. ડગળી; (લા.) મગજ,
 માનસ
 ડાઘ પુ. ગંદું નિશાન; (લા.) કલંક;
 -ઘો, -ઘોડૂઘો પુ. ગંદું નિશાન; ડાઘ
 પુ. બ. વ. મહાંતે બાળવા જનાર;
 -ઘી વિ. ડાઘાવાળું; તુકસાની (કાપડ
 વગેરે); -ઘિયો પુ. બૂદો જડથા જેવો
 ફૂતરો
 ડાચું નપું. મોહું (તિરસ્કારમાં)
 ડાચું વિ. પૂર્વ દિશામાં. મોં રાખી
 બેલાં રહેતાં ઉત્તર દિશા બાજુનું;
 -ખેરી, -ખોડિયું, -ખેડી સ્ત્રી. ડાચા
 હાથથી કામ કરવાની આદતવાળું
 ડામચિથો પુ. ગાંદલાં-ગોદાંની
 માંડણી
 ડામર પુ. કોલદાર
 ડામણું સ. કિ. કોઇપણ તપેલો પદાર્થ
 ચામડી ઉપર ચાપવો; ઘોડા-ગધેડાના
 પગ બાધવા; ડામ પુ. ડામવું એ;
 ડામવાનું નિશાન; ઠણ ડામવાનું દોરકું
 ડાયરી [ચ.] સ્ત્રી. રેઝનીશી
 ડાલું નપું. પહેળા મોતો ટોપલો; -હી
 સ્ત્રી. નાતું ડાલું
 ડાલું વિ. બુદ્ધિશાળી, ચતુર; -હાલું વિ.
 ડાલું વિ. (કટાક્ષ કે તિરસ્કારમાં);
 ડહાપણ નપું. ડાહ્યાપણ
 ડાળ, -ળી સ્ત્રી. ઝાડની શાખા; ઠખી
 સ્ત્રી., ઠખું નપું. નાની ડાળી, ડાંળખું
 ડાંગ સ્ત્રી. મોટી જડી વાંસની લાકડી
 ડાંક સ્ત્રી. પગની છલંગ; એટલું અંતર,
 બલાગ
 ડાંસવું સ. કિ. ડામ દેવા; ડાંસારણું
 નપું. ડામ દેવાનું ઓળર

ડિલ નપું. શરીર
 ડિંગ સ્ત્રી. મોટી ગપ, તદ્દન બનાવટી
 વાત
 ડીંઠ, -ઠું નપું. ફળની દાંડલી
 ડુંગર, -રો પુ. નાનો પહાડ; (લા.)
 મોટો ઢગલો; -રાળ વિ. ડુંગરને
 લગતું; -રી સ્ત્રી. નાનો ડુંગર
 ડુંગળી સ્ત્રી. ખાજ, એક કંદ
 ડૂંકણું અ. કિ. પાણીનું જલાશયમાં
 ઓછા થતા જવું; જવડ ખૂટી જવી
 ડૂંચવું સ. કિ. હોઠ અડાડી પીવું; ડૂંચો
 નદામાં કાગળ કે લૂંગડાનો પિંડો;
 એવો દોટો
 ડૂંમણું અ. કિ. બૂડવું; આથમવું; -કાં
 નપું. બ. વ. પાણીમાં ડૂબાડ્ય
 કરવી એ
 ડૂમો પુ. લાગણીના આવેશથી કંદ
 અને છાતીમાં ભરાતો ડચૂરો
 ડૂસકું નપું. રડતી વેળા દુકંડે દુકંડે
 ખેંચાતો શ્વાસ
 ડૂંડું નપું. અનાજના રોપાનો દાણો
 ભરાયલો ગુચ્છો, કણસણું
 ડેલું નપું. મોટા પહેળા દરવાજાવાળું
 મકાન; એવો પહેળો દરવાજો; -હી
 સ્ત્રી. નાતું ડેલું; ખડકી; -લો પુ.
 ડેલું
 ડોક સ્ત્રી. ગળું, ગરદન; -હી સ્ત્રી., -હું
 નપું. ગળાનો ઉપરનો ભાગ, માથું
 ડોડો પુ. ફળ ફૂલનો ગર્ભવાળો ફૂટતો
 ગોટો; દાણા ભરેલો મકાઈનો પોટો
 ડોળું વિ. બુદ્ધિહીન; નપું. ભેંશ
 (તુચ્છકારમાં)

ડાચો પુ. નાળિયેર કોતરી કાઢી કરેલો
ઊલકો

ડાલ સ્ત્રી. બાલદી; ઠચી સ્ત્રી. કંતાનની
કે ચામડાની બાલદી; ઠચું નપું.
નાની ડોલ

ડાલવું અ. કિ. ઝૂલવું; ડાલું નપું.
ઝોકું; ગોથું; ડોલો; પું. તાબૂત,
તાજિયો

ડોવું સ. કિ. ડખોળવું
ડોસો પું. વૃક્ષ માણસ; -શી, -સી સ્ત્રી.
વૃક્ષ સ્ત્રી

ડોળ પું. ઉપરનો ભારે દેખાવ, દંભ;
-ળી વિ. દંભી, ડોળધાતુ; -ળિયું
નપું. મહુડાંતું તેલ

ડોળી સ્ત્રી. ઝૂલતી માંચીની બેળી;
-ળો પું. આંખનો ગોળો; [લા.]
નજર, ધ્યાન

ઢ

ઢગ, ઠલો પું. ગંજ

ઢમ સ્ત્રી. રીત, પદ્ધતિ

ઢમ્મુ, -મ્મુ પું. ખેવડિયો પેસો

ઢળવું અ. કિ. આડું નમી પડવું;

બીબામાં રેડાઈ એના આકારનું થવું;

(લા.) અમુક વલણ ધરાવવું;

ઢાળવું સ. કિ. (પ્રેરક) આડું નમાવ-

વું; બીબામાં રેડી ઘાટ આપવો;

ઢાળ પું. ઢોળાવ; (કવિતામાં) વલણ;

ઢાળો; ઢાળો પું. બીબામાં રેડાઈ

અપાયેલો ઘાટ; ઢાળિયું નપું. એક

બાજુ જ ઢાળવાળું છાપરું; એવી

જગ્યા, એકઢાળિયું

ઢંગ પું. વર્તન, રીતભાત; ચેનચાળા

ઢંઢરો પું. બહેરનામું

ઢંઢોળવું સ. કિ. ખૂબ હલાવવું

ઢાલ સ્ત્રી. તલવાર વગેરે હથિયારોના
ધા ઝીલવાનું સાધન; (લા.) રક્ષક
વસ્તુ

ઢાંકવું સ. કિ. કશાકથી નીચેનાંને
આચ્છાદન કરવું; છુપાવવું; -ણ, -ણું
નપું. ઢાંકવાની ચીજ; -ણી સ્ત્રી.
હાંડલાં પર મૂકવાનું માટીનું ઢાંકણ;
દીયણના સાંધા ઉપરની હાંડકાની
વાટકી; ઢાંકપિછોડો પું. કોષ પણ
વાતને છુપાવવી એ; ઢાંકણું નપું.
આકાશમાં વાદળાં થઈ વધરો થવો
એ

ઢાંકું નપું. કેડતો પાછળનો ભાગ;
મરેલું ઢોર; -ઢો પું. બળદ

ઢિંગલી સ્ત્રી. બાળકોને ખેલવા બના-
વેલી લૂગડા કે રબર-પ્લાસ્ટર વગે-
રેની પૂતળી; -લો પું. ત્રણ પસા

ઢીમ સ્ત્રી. નપું. સોનાની લગડી; ઠચું
નપું. કોષ પણ પદાર્થનું ગચિયું;
માટીની બાડી કોઠી; ઠડું, -ણું નપું.
કાંઈ વાગવાથી મથા વગેરેમાં થઈ
આવતો ઊપસતો સોળ

ઢીલું વિ. શિથિલ; પોચું; રગડાવાળું;
(લા.) હિંમત વિનાનું; કમજોર; સૂસત;
-લપ સ્ત્રી. વિલંબિત સ્વભાવ,
ઢીલાપણું, ઢંલાશ

ઢીંકવો પું. નદી કે તળાવમાં પાણીની
અછત વખતે કરવામાં આવતો ખાડો,
વીરડો; ઢીંકો પું. વાળેલી મૂઠીનો
દોસો

ઢીંચણ પું. ઘૂંટણ, ગોઠણ; -ણિયો
પું. ખેસતી વેળા ઘૂંટણ નીચે રાખ-
વામાં આવતું ટેકણ, ઘૂંટણિયો,
ગોઠણિયો

હીંચવું સ. ક્રિ. ખૂબ દબાવી દબાવી
પીવું; (લા.) દારૂ પીવો
ઢૂંકું વિ. નજીક
ઢૂંકવું અ. ક્રિ. મંડી પડવું, મચ્છા
રહેવું
ઢખાળો પુ. ઈંટનું રોડું
ઢેઢ(-ડ) પુ. એ નામની અંત્યજ
જાતનો આદમી, હરિજન; ઠેઠો (-ડો),
-ઢિ (-ડિ) ચો પુ. ઢેઢ (તિરસ્કારમાં);
ઠડી, -ઢી (-ડી) સ્ત્રી. ઢેઢની સ્ત્રી
ઢેરું નપું. માંટીનું ગચિયું; ઓસણું;
-ફેલી સ્ત્રી. નાનું ગચિયું
ઢખરું નપું. રોટલો
ઢેલ, ઠડી સ્ત્રી. મોરની માદા
ઢાકણું નપું. આથો આપી કરવામાં
આવતી લોટની વાની; -ળી સ્ત્રી.
ઢોકળાંતો એક પ્રકાર
ઢોચકું નપું. સાંકડા મોંતો માટીનો
નાનો ધડો; -કી સ્ત્રી. નાનું ઢોચકું
ઢોર પુ. પથુ (ગાય ભેંસ વગેરે);
(લા.) જડ, ગમાર
ઢોલ પુ. પખવાજના આકારનું એક
વાદ્ય; -લી પુ. ઢોલ વગાડનાર
ઢોલિયો પુ. પલંગ, મોટો પાટીનો
ખાટલો; ઢોલડી, ઢોલણી સ્ત્રી.
પાટીનો નાનો ખાટલો; ઢોલો પુ. વર
ઢોળવું સ. ક્રિ. પ્રવાહીને પાડવું;
ગળાવવું; ધાતુનો બીજો ધાતુને
ઓપ આપવો
ઢોંગ પુ. ખોટો દેખાવ, દંભ

ત

તક સ્ત્રી. અનુકૂળ સમય, લાગ
તકરાર સ્ત્રી. ઝઘડો, કબિયો; વાંધો

તકલાદી વિ. તદ્દન લાંગી તૂટી જાય
તેવું
તકલી સ્ત્રી. નાચે ચડતાવાળું ડાંતવાનું
સળિયાવાળું ઓળાર
તકલીફ સ્ત્રી. શ્રમ, કષ્ટ, તરતી
તકાદો પુ. ચાંપની ઉધરાણી
તકિયો પુ. પાછળ અઢેલવાનું ગોળ
કે ચપટ ઓશીકું; જ્યાં કબર આવી
હોય તેવું ફકીરોને ખેસવા-રહેવાનું
સ્થાન
તખતી સ્ત્રી. તકતી, પથ્થર કાચ કે
ધાતુનો ચાર ખૂણાવાળો ટુકડો; -તો
પુ. તકતો, મંચ; ચરીસો; તખ્ત
[ફા.] નપું. રાજગાદી
તગડું વિ. હુષ્ટપુષ્ટ, ખૂબ લયું
(માણસ-પથુ વગેરે)
તગારું નપું. જાખડી ધાતનું લોઢાનું
પાત્ર, ગારો વગેરે રાખવાનું ચણતર-
કામનું બકડિયું; (લા.) પેટ
તગાવી સ્ત્રી. સરકાર તરફથી ખેડૂતને
ધીરવામાં આવતી રકમ
તજવીજ સ્ત્રી. પેરવી; તપાસ;
સંભાળ; વ્યવસ્થા
તજવું સ. ક્રિ. છોડી દેવું
તડ સ્ત્રી. તરડ, ફાટ
તડકો પુ. સૂર્યનો તાપ
તડકો પુ. એકાએક ધસારો કે વૃદ્ધિ;
તદ્દન ખોટાં ગપ્પાં
તણખણું નપું. તૃણ, ઘાસની સળી
તણખો પુ. ચિનગારી, અંગારાનો કણ
તતડવું અ. ક્રિ. ચામડી ઉપર ઝીણી
ઝીણી ફેલ્લી થઈ એમાંથી પાણી
જવે એવું થવું

તત્ત્વ [સં.] નપું. અસલ રૂપ; સાર,
રહસ્ય

તથા અ. અને

તન નપું. શરીર

તપવું અ. ક્રિ. ગરમાવો લાગવો,

ઊતું થવું; (લા.) ગુસ્સે થવું; તપ

નપું. તપવું એ; (લા.) કષ્ટ; તાપવું

સ. ક્રિ. (પ્રેરક) ગરમાવો લેવો;

તાપણું નપું. ગરમાવો લેવા

સળગાવવામાં આવેલું

તપાસ, ઠણી સ્ત્રી., પું. શોધખોળ,

ખોજ; ઠવું સ. ક્રિ. શોધવું, ખોળવું;

પરીક્ષા કરવી

તપેલી સ્ત્રી. નાનો ટોપ; -લું નપું.

મધ્યમસરનો ટોપ

તફાવત પું. ફરક, અંતર, ઓછા-

વતાપણું

તપલું નપું. નરલું; -લચી, -લિયો

પું. તપલાં વગાડનાર ઉસ્તાદ

તપેલો પું. ઘોડાર; ગાડી ઘોડા વાહન

રાખવાનું ડેલું

તમાકું સ્ત્રી. શોખ ખાતર ખાવા-

સૂંધવામાં વપરાતાં એક પાંદડાં

તમાચો પું. થપ્પડ, લપડાક

તમામ વિ. બધાં જ, સર્વે

તમાશો (-સો) પું. જેમાં જરા આનંદ

અને આશ્ચર્ય વધારે થાય તેવો ખેલ;

(લા.) ફજેતી

તમર સ્ત્રી., નપું. બ. વ. આંખે

આવતાં અંધારા

તર સ્ત્રી. દૂધ-દહીં ઉપર બાઝતી

મલાઈની પોપડી

તરકટ નપું. પ્રપંચ, કાવતરું; -ટી વિ.

પ્રપંચી, કાવતરાંખોર

તરકારી સ્ત્રી. [હિં.] શાકભાજી, ભાજી
પાલો

તરછોડવું સ. ક્રિ. તિરસ્કાર કરવો

તરડવું અ. ક્રિ. ફાટ પડવી; તરડ સ્ત્રી.

ફાટ, તડ

તરણું નપું. તરણ, તણખલું, ધાસની

સળી

તરત અ. જલદી, સત્તર

તરફ અ. બાજુ; સ્ત્રી. પક્ષ, તરફદારી;

-ફેણ, તરફદારી સ્ત્રી. પક્ષપાત

તરખૂચ નપું. કલિંગડું-એક ફળ

તર(-લ)વાર સ્ત્રી ખાંડું, ખડગ

તરવું સ. ક્રિ. ઓળંગવું, પાર કરવું;

પાણી ઉપર ન ડૂબે એમ રહેવું;

તરામણું વિ. તરી શકાય તેટલા

માપનું (પાણી); તારો પું. તરનારો

તારવણી સ્ત્રી., તારવણું નપું.

તારવવું એ; તારીજો તારવવું સ. ક્રિ.

(પ્રેરક) તારણ કરવું; તારુ પું. તરવૈયો

તરશ(-સ) સ્ત્રી. તૃપા, પાણીની ધખ

તરંગ [સં.] પું. મોજું; (લા.) વિચાર,

કલ્પના

તરાપ સ્ત્રી. હિંસ્ર પશુની છલંગ;

એકદમ કરેલી ઝૂંટવણી

તરાપો પું. વાંસની અને એવી ચીપોનું

પાણી ઉપર તરી શકે તેવું સાધન

તરિયો પું. ત્રીજો ત્રીજો દિવસે આવતો

(તાવ)

તરીકે અ. -ના રૂપે, -ના સ્વરૂપમાં

તરુણ [સં.] વિ. જુવાન; -ણી [સં.]

સ્ત્રી. જુવાન સ્ત્રી, યુવતિ

તરેહ [આ.] સ્ત્રી. પ્રકાર, કિસમ

તર્ક [સં.] પુ. કલ્પના, વિચાર;
અનુમાન

તલપ(-ખ) સ્ત્રી. આતુરતા, તાલાવેલી

ઠવું અ. ક્રિ. આતુર થવું

તલસવું અ. ક્રિ. અતિ આતુર થવું;

તલસાટ પુ. આતુરતા

તલા(-ળા)ટી પુ. મહેસૂલ વસૂલ
કરનાર સરકારી મહેતો

તલાશ [ફા.] સ્ત્રી. તપાસ, જાંચ

તવંગર વિ. પૈસાદાર

તવાઈ સ્ત્રી. આકૃત; તાકીદી

તવી(-વે)થો પુ. રસોઈમાં કામ
લાગતું એક સાધન (લોઢા કે

પિત્તળનું), તાવેથો

તવો પુ. લોહું, નાતું બકડિયું; લોઢી

તરદી સ્ત્રી. તકલીફ

તહેવાર પુ. ખુશાલીનો દિવસ

તહોમત નપું. ગુનાનો આરોપ, આળ

તળાઈ સ્ત્રી. મોટું ગાદણું

તળિયું, તળું નપું. છેક નીચેની
સપાટી; તળી સ્ત્રી. નદીનો ઢોળાવ

પડતો કાંઠો; પગનું તળિયું; તળેટી

સ્ત્રી. પહાડ કે કુંગરનો ઢાળ જ્યાં

પૂરો થતો હોય તે આછા ઢોળાવવાળો

સપાટ જમીન, પહાડ કે કુંગરની

આસપાસનો નીચાણનો પ્રદેશ

તંગ [ફા.] વિ. લિડાઈને રહેલું,

તાણેલું; (લા.) સંકોચમાં આની

રહેલું; કાયર; -ગી સ્ત્રી. અછત, તાણ,

ખેંચ; -ગિયો પુ. ચઢી

તંત્ર [સં.] નપું. વ્યવસ્થા; પ્રબંધ;

આયોજના; -ત્રી [સં.] પુ. વર્તમાન-

પત્રનો અધિપતિ

તંદુરસ્ત [ફા.] વિ. શરીરે નીરોગ;

-રતી સ્ત્રી. તંદુરસ્તપણું

તંબુ, -બૂ પુ. દોરડાં અને થાંભલાને

આધારે તોણીને ઊભું કરેલું જડા

કાપડનું છત્રાકાર ધર

તંબૂર, -રો પુ. એક તંતુવાદ્ય

તાકીદ [આ.] સ્ત્રી. ઉતાવળ; તરત

કરવાની ફરમાશ; ચેતવણી

તાકો [આ.] પુ. ફાંખા વિનાનો

કાપડનો ખંડ, થાન; હાટિયું, તાકું

તાગ પુ. જલાશય વગેરેના ઊંડાણનો

છેડો

તાઈ સ્ત્રી, -છોડો પુ. પથ્થર વગેરેનો

છાલ

તાજ [ફા.] પુ. રાજનો મુગટ;

-જિયું નપું, -જિયો પુ. તાબૂત,

ડાલો

તાજું વિ. તરતનું, નવું; ન ચિમોળાયેલું

ઉતારેલું (ફૂલ વગેરે)

તાડો પુ. ચામડી તણાતાં થતી પીડા

તાણવું સ. ક્રિ. ખેંચવું (દોરડું વગેરે);

પક્ષ ખેંચવો; તાણુ સ્ત્રી. અછત; નપું.

પાણીના પ્રવાહનું ખેંચાણું

તાન [સં.] નપું. સંગીતની લે,

આલાપનું ખેંચાણું; (લા.) ધૂન,

લગની; મસ્તી

તાપ [સં.] પુ. સૂર્યનો પ્રકાશ;

અગ્નિની જળ; (લા.) લય, શેઠ; કડપ

તાબૂત [આ.] નપું. તાજિયો

તાથે [આ.] અ. હુકમ તથે, તાથામાં;

-થો પુ. કબજે, હવાલો

તાળોરા પુ. બ.વ. તાળીઓ પાડવી એ

તાર [ફા.] પુ. તંતુ, દોરો; ધાતુનો
ખેચી કરેલો વાળો; (લા.) તારનાં
દોરડાંમાં આવતો સંદેશો
તારો પુ. આકાશમાંનો પ્રત્યેક તેજસ્વી
પ્રકાશ; આંખની કીકી
તાલ [સં.] પુ. સંગીતના ઠોકતું
ચોક્કસ માપ; (લા.) મળ
તાલ સ્ત્રી. માથામાં વાળ ખસી જતાં
ચતી સપાટી; ઠકું નપું. માથાની
ઢિપરની સપાટી
તાલીમ [આ.] સ્ત્રી. કેળવણી
તાવ પુ. શરીરમાં ગરમી વધતાં શરીર
તપી આવે તેવો એક રોગ, જ્વર;
ઠડી સ્ત્રી. માટીની પેણી (રાટલા
રાટલી કરવાની); ઠોડા પુ. ધી વગેરે
ઉકાળવાનો પેણો; ધી ઉકાળવાનું
કારખાનું; ઠણું સ. ફિ. કકડાવી
ઉકાળી શુદ્ધ કરવું; ઠણી સ્ત્રી. કકડાવી
શુદ્ધ કરવાની ક્રિયા
તાળી સ્ત્રી. ખે હથેળી અક્ષાળતાં ઊઠતો
અવાજ; -ણું નપું. બારણા પેટી
વગેરે ખંધ કરવાનું સાચવણું; -જો
પુ. હિસાબનો મેળ
તાંતણો પુ. ધાગો, તંતુ, તાર, દોરો
તાંખું નપું. એક રાતા રંગની ધાતુ,
ત્રાણું; -ખડી સ્ત્રી. વટલોષ
તાંસળી સ્ત્રી. નાતું તાંસળું -ણું
પહોળા મોતું મોટું જાણિયું
તિબ્બેરી સ્ત્રી. નાણાં તેમજ કીમતી
અવેજ સાંચવવાનું લોખંડનું મજ-
બત સાધન
તિથિ [સં.] સ્ત્રી. હિંદુમહિનાનો
પ્રત્યેક દિવસ; (લા.) સંવત્સરીનો
દિવસ

તિરસ્કાર [સં.] પુ. તરછોડવું એ,
ધિક્કારવું એ; અનાદર
તિલક [સં.] નપું. ટીલું
તીખું વિ. જીલ ચચરે એવું (મર્યાના
સ્વાદનું); (લા.) તેજ; ઉગ્ર મીઠજ-
નું; -ખાશ સ્ત્રી. તીખાપણું; -ખાં
નપું. બ. વ. મરી
તીડ નપું. પાંખાળું એક જીવડું
તીણું વિ. બારીક અણીવાળું
તીર [સં. પુ.] નપું. નદીનો કે સમુદ્ર
વગેરે જળાશયનો કાંઠો
તીર [ફા.] નપું. બાણ
તીર્થ [સં.] નપું. પવિત્ર જગ્યા
તુકો પુ. નાની વાત, દુચકો; (લા.)
મનનો તરંગ
તુચ્છ [સં.] વિ. હલકું; (લા.) માલ
વગરનું
તુમાખી વિ. મીઠજ; સ્ત્રી. મીઠજ
તુલના [સં.] સ્ત્રી. સરખામણી
તૂક સ્ત્રી. કવિતાની કઠી
તૂટવું અ. ફિ. ભાંગી પડવું, ટુકડી
થવા; તૂટ સ્ત્રી. ખોટ, તંગી; (લા.)
શરીરમાં થતી કળતર; તોટો પુ.
ખેંચ, ખૂટ; તોડણું સ. ફિ. (ગ્રેરક)
તૂટે એમ કરવું; તોડ પુ. નિકાલ
તૂંડવું સ. ફિ. પ્રસન્ન થવું
તૂણ(-ન)વું સ. ફિ. કપડામાં પડેલી
ફાટને અસલ મુજબ વણી લેવું
તૂત નપું. તરકટ, ખનાવટી વાત
તૂરું વિ. આંખજાના નેવા સ્વાદનું;
-રાશ (સં.) સ્ત્રી. તૂરાપણું
તેજ [સં.] નપું. પ્રકાશ; ઠસ્વી
[સં.] વિ. પ્રકાશવાન

તેજ [ફા.] વિ. તીક્ષ્ણ; ઉગ્ર, આકરુ;
-જી સ્ત્રી. ચમક; (લા.) ભાવ-તાલમાં
આવતો ઉછાળો; પું. ઘોડો

તેડલું સર્વ. કદ-પ્રમાણ વગેરેમાં તેના
જેટલું

તેડવું સ. ક્રિ. હાથથી ઉપાડવું
(ખાળક વગેરેને); નોતરવું; તેડાગર
વિ. ખાળકોને ઘેરથી નિશાળે લઇ
આવનારું (ખાઈ કે લાઈ); તેડું નપું.
નિમંત્રણ, નોતરું

તેલ નપું. તલ વગેરેમાંથી કાઢવામાં
આવતું સ્નિગ્ધ પ્રવાહી; (લા.) અડ-
દાવો; -લી, લિયું વિ. તેલને લગતું.

તેવડું સર્વ. તેના જેવડું; તેવતેવડું
વિ. સરખી ઉમરનું

તેવું સર્વ. તેના જેવું

તયાર [આ.] પૂરું કરેલું; રજૂઆત
માટે; -રી સ્ત્રી. તત્પરતા

તો અ. પણ; 'જો' નું સાપેક્ષ, તેથી,
ત્યારે

તોછડું વિ. વાણીમાં તુચ્છકારવાળું;
-ડાઈ સ્ત્રી. તોછડાપણું; હલકાઈ

તોડો પું. પગનું એક ધરેલું; ટોડો
તોતળું વિ. 'ક ખ ગ ધ' ને બદલે
'ત થ દ ધ' બોલે તેવું (માણસ)

તોપ [તુડી] સ્ત્રી. દારૂગોળો ફેડવાનું
લશ્કરી સાધન; (લા.) મોટી ગાંધ

તોફાન નપું. ભારે ધાંધલ; દરિયામાં
થતો ભારે ખળભળાટ; -ની વિ. તોફાન
કરનારું; તોફાનવાળું

તોખરો [ફા.] પું. ઘોડાને ચંદી
આપવાની ચામડાની કાથળી; (લા.)
રીસથી ચડેલું મોઢું

તોર પું. મીઠાન; અહંકાર; વાયસપણું

તોરણ [સં.] નપું. ખારણાં કે દરવાજા
ઉપર પાંદડાંની ઝૂલ મૂકવામાં આવે
છે તે; એવા આકારની રચના

તોરો પું. ફૂલનો ગોટો, શિરપેચ

તોલ [સં.] પું. જોખ, વજન; (લા.)
કીમત; કદર; -લું નપું. કાટલું;

-લો પું. રૂપિયા ભારનું વજન

તોળવું સ. ક્રિ. જોખવું, વજન કરવું;
તુલના કરવી; તોળાટ પું. તોલ
કરનારો આદમી; તોળામણ નપું.,
તોળામણી સ્ત્રી. તોળવાનું મહેન-
તાણું

ત્યાગ [સં.] પું. છોડી દેવું એ,
તજવાની ક્રિયા; સંન્યાસ; -ગી

[સં.] વિ. સંન્યાસી

ત્યારે અ. તે સમયે

ત્યાં અ. તે સ્થળે

ત્રાગ, ઠોડો પું. દોરો, ધાગો

ત્રાગું નપું. ખીજાને ઠેકાણે લાવવા
બન ઉપર કરવામાં આવતી
જખરદસ્તી; (લા.) હક, જીદ

ત્રાજવું નપું. જોખવાનો કાંટો;
શરીર ઉપર કરવામાં આવતું છૂંદણું

ત્રાડવું અ. ક્રિ. ભારે ખૂસ-ગર્જના
કરવી (સિંહ વગેરેની); ત્રાડ સ્ત્રી.
ગર્જના

ત્રાટકવું અ. ક્રિ. અચાનક હુમલો
કરવો, છાપો મારવો

ત્રાસ [સં.] પું. જીલમ (લા.) કંટાળો;
ધાક, ખીક; ઠણું અ. ક્રિ. ત્રાસ
પામવો

તાર [ફ.] પુ. તંતુ, દોરો; ધાતુનો
 ખેંચી કરેલો વાળો; (લા.) તારનાં
 દોરડાંમાં આવતો સંદેશો
 તારો પુ. આકાશમાંનો પ્રત્યેક તેજસ્વી
 પ્રકાશ; આંખની કીકી
 તાલ [સં.] પુ. સંગીતના ઠોકતું
 ચોક્કસ માપ; (લા.) મળ
 તાલ સ્ત્રી. માથામાં વાળ ખસી જતાં
 થતી સપાટી; ઠકું નપું. માથાની
 ઉપરની સપાટી
 તાલીમ [આ.] સ્ત્રી. કેળવણી
 તાવ પુ. શરીરમાં ગરમી વધતાં શરીર
 તપી આવે તેવો એક રોગ, જ્વર;
 ઠડી સ્ત્રી. માટીની પેણી (રોટલા
 રોટલી કરવાની); ઠોડો પુ. ધી વગેરે
 ઉકાળવાનો પેણો; ધી ઉકાળવાનું
 કારખાનું; ઠપું સ. ક્રિ. કકડાવી
 ઉકાળી શુદ્ધ કરવું; ઠણી સ્ત્રી. કકડાવી
 શુદ્ધ કરવાની ક્રિયા
 તાળી સ્ત્રી. ખે હથેળી અક્ષણતાં ઊઠતો
 અવાજ; -ળું નપું. બારણા પેટી
 વગેરે બંધ કરવાનું સાયવણું; -ળો
 પુ. હિસાબનો મેળ
 તાંતણું પુ. ધાગો, તંતુ, તાર, દોરો
 તાંબુ નપું. એક રાતા રંગની ધાતુ,
 ત્રાંબુ; -બડી સ્ત્રી. વટલોષ
 તાંસળી સ્ત્રી. નાતું તાંસળું -ળું
 પહોળા મોતું મોટું છાલિયું
 તિબેરી સ્ત્રી. નાણાં તેમજ કીમતી
 અવેજ સાંચવવાનું લોખંડનું મળ-
 બત સાધન
 તિથિ [સં.] સ્ત્રી. હિંદુમહિનાનો
 પ્રત્યેક દિવસ; (લા.) સંવત્સરીનો
 દિવસ

તિરસ્કાર [સં.] પુ. તરછોડવું એ,
 ધિક્કારવું એ; અનાદર
 તિલક [સં.] નપું. ટીલું
 તીખું વિ. જીલ ચચરે એવું (મર્યાના
 સ્વાદનું); (લા.) તેજ; ઉગ્ર મીઠજ-
 નું; -ખાશ સ્ત્રી. તીખાપણું; -ખાં
 નપું. બ. વ. મરી
 તીડ નપું. પાંખાળું એક જીવડું
 તીલું વિ. બારીક અણીવાળું
 તીર [સં. પુ.] નપું. નદીનો કે સમુદ્ર
 વગેરે જળાશયનો કાંઠો
 તીર [ફ.] નપું. બાણ
 તીર્થ [સં.] નપું. પવિત્ર જગ્યા
 તુકો પુ. નાની વાત, દુચકો; (લા.)
 મનનો તરંગ
 તુચ્છ [સં.] વિ. હલકું; (લા.) માલ
 વગરનું
 તુમાખી વિ. મીઠજ; સ્ત્રી. મીઠજ
 તુલના [સં.] સ્ત્રી. સરખામણી
 તૂક સ્ત્રી. કવિતાની કઠી
 તૂટવું અ. ક્રિ. ભાંગી પડવું, ટુકડી
 થવા; તૂટ સ્ત્રી. ખોટ, તંગી; (લા.)
 શરીરમાં થતી કળતર; તોટો પુ.
 ખેંચ, ખૂટ; તોડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
 તૂટે એમ કરવું; તોડ પુ. નિકાલ
 તૂઠવું સ. ક્રિ. પ્રસન્ન થવું
 તૂણ(-ન)વું સ. ક્રિ. કપડામાં પડેલી
 ફાટને અસલ મુજબ વણી લેવું
 તૂત નપું. તરકટ, બનાવટી વાત
 તૂરું વિ. આંખના નેવા સ્વાદનું;
 -રાશ (સં.) સ્ત્રી. તૂરાપણું
 તેજ [સં.] નપું. પ્રકાશ; ઠસ્વી
 [સં.] વિ. પ્રકાશવાન

તેજ [ક્ર.] વિ. તીક્ષ્ણ; ઉગ્ર, આકરું;
-જ સ્ત્રી. ચમક; (લા.) ભાવ-તાલમાં

આવતો ઉછાળો; પું. ઘોડો

તેટલું સર્વ. કદ-પ્રમાણ વગેરેમાં તેના
જેટલું

તેડવું સ. ક્રિ. હાથથી ઉપાડવું
(ખાળક વગેરેને); નોતરવું; તેડાગર
વિ. ખાળકોને ઘેરથી નિશાળે લઇ
આવનારું (ખાઈ કે લાઈ); તેડું નપું.
નિમંત્રણ, નોતરું

તેલ નપું. તલ વગેરેમાંથી કાઢવામાં
આવતું સ્નિગ્ધ પ્રવાહી; (લા.) અડ-
દાવો; -લી, લિયું વિ. તેલને લગતું.

તેવડું સર્વ. તેના જેવડું; તેવતેવડું
વિ. સરખી ઉમરનું

તેવું સર્વ. તેના જેવું

તયાર [આ.] પૂરું કરેલું; રજૂઆત
માટે; -રી સ્ત્રી. તત્પરતા

તો અ. પણ; 'જો' નું સાપેક્ષ, તેથી,
ત્યારે

તોછડું વિ. વાણીમાં તુચ્છકારવાળું;
-ડાઈ સ્ત્રી. તોછડાપણું; હલકાઈ

તોડો પું. પગનું એક ધરેલું; ટોડો

તોતળું વિ. 'ક ખ ગ ધ' ને બદલે
'ત થ દ ધ' જોડે તેવું (માણસ)

તોપ [તુકી] સ્ત્રી. દાડગોળો ફેડવાનું
લશ્કરી સાધન; (લા.) મોટી ગરબ

તોફાન નપું. ભારે ધાંધલ; દરિયામાં
થતો ભારે ખળભળાટ; -ની વિ. તોફાન
કરનારું; તોફાનવાળું

તોખરો [ક્ર.] પું. ઘોડાને ચંદી
આપવાની ચામડાની કોથળી; (લા.)
રીસથી ચડેલું મોઢું

તોર પું. મીઠાન; અહંકાર; વાયલપણું

તોરણ [સં.] નપું. ખારણાં કે દરવાજા
ઉપર પાંદડાંની ઝૂલ મૂકવામાં આવે
છે તે; એવા આકારની રચના

તોરો પું. ફૂલનો ગોટો, શિરપેચ

તોલ [સં.] પું. જોખ, વજન; (લા.)
કીમત; કદર; -લું નપું. કાટલું;

-લો પું. રૂપિયા ભારનું વજન

તોળવું સ. ક્રિ. જોખવું, વજન કરવું;
તુલના કરવી; તોળાટ પું. તોલ
કરનારો આદમી; તોળામણ નપું.,
તોળામણી સ્ત્રી. તોળવાનું મહેન-
તાણું

ત્યાગ [સં.] પું. છોડી દેવું એ,
તજવાની ક્રિયા; સંન્યાસ; -ગી

[સં.] વિ. સંન્યાસી

ત્યારે અ. તે સમયે

ત્યાં અ. તે સ્થળે

ત્રાગ, ઠોડો પું. દોરો, ધાગો

ત્રાણું નપું. ખીજાને ઠેકાણે લાવવા
જન ઉપર કરવામાં આવતી
જબરદસ્તી; (લા.) હઠ, જીદ

ત્રાજવું નપું. જોખવાનો કાંટો;
શરીર ઉપર કરવામાં આવતું જૂંદણું

ત્રાડવું અ. ક્રિ. ભારે ખૂસ-ગર્જના
કરવી (સિંહ વગેરેની); ત્રાડ સ્ત્રી.
ગર્જના

ત્રાટકવું અ. ક્રિ. અચાનક હુમલો
કરવો, છાપો મારવો

ત્રાસ [સં.] પું. જીલમ (લા.) કંટાળો;
ધાક, ખીક; ઠણું અ. ક્રિ. ત્રાસ
પામવો

ત્રાહિત વિ. બીજું કોઇ ; અન્યથું
તટસ્થ

ત્રાંસુ વિ. તિરકસ, વાંક યાદનું;
ત્રાંસ પુ. તિરકસપણું

ત્રિપુડૂ [સં.], -ડ નપું. કપાળમાં
કરવામાં આવતી ત્રણ આડી રેખા-
વાળા આડ (શિવોપાસકોની)

ત્રિવેણી [સં.] સ્ત્રી. જ્યાં ત્રણ
નદીઓનો સંગમ થતો હોય તેવી
જગ્યા

ત્રિશૂલ(-ળ) [સં.] નપું. ત્રણ
પાંખાળું લાલુ

ત્રેવડ સ્ત્રી. ખરચવાંની તજવીજ,
ગોઠવણ; કરકસર

ત્રોફો પુ. નાળિયેરનું લીલું ફળ;
સોપારીનો શેઠો

થ

થડ નપું. ઝાડનો મૂળને મથાળેથી ડાળી-
શાખા ફૂટે ત્યાં સુધીનો જડો ભાગ;
-ડિયું નપું. છોડવાનું થડ; -ડી
સ્ત્રી, થપ્પી; -ડું ન પુ. દુકાનમાં પૈસા
વસૂલ કરવા ખેસનારની જગ્યા

થડકવું અ. ક્રિ. બીકથી હૈયાનું
ઘબકવું; થડક સ્ત્રી. (લા.) ભય, બીક;

થડકો, થડકારો પુ. થડકવું એ

થથેડો પુ. જડો અવ્યવસ્થિત લેપ

થપડ સ્ત્રી. થપાટ, લપડાક, લપ્પો

થપી સ્ત્રી. એક ઉપર બીજી વસ્તુને
મૂકી રાખવી એ, થડી; -પ્પો પુ.
થપાટ, લપ્પો; કસળવાળો ઉપર
ચોડાતો વણાટ

થર પુ. વળું, પડ; પોપડો

થવું અ. ક્રિ. સ્થિતિમાં આવવું, બનવું;
નીપજવું

થાકવું અ. ક્રિ. શ્રમિત થવું, મહેનતને
પરિણામે ઢીલા થવું; (લા.) કંટાળવું;
થાક પુ. શ્રમ, થાકવું એ; થાકોડો
પુ. થાક; વિશ્રામ

થાણું નપું. કેંદ્ર પડાવ; પોલીસ ચોકી,
દેવડી; -ણદાર પુ. થાણાનો
અમલદાર; ફેજદાર

થાન નપું. કાપડનો તાકો; રતન,
આઉ (ઢોરનું)

થાપવું સ. ક્રિ. સ્થાપના કરવી;

છાણાં વગેરે ઘડવાં; -ણ સ્ત્રી, મૂડી,
પૂંછ; ગિરો મૂકેલો અવેજ, ન્યાસ;

થાપ સ્ત્રી, થાપવાની ક્રિયા; થાપી;
(લા.) લૂલ ખવડાવવી એ, છેતર-
પિંડી; ધાપ, ગપ; થાપી સ્ત્રી. નરધાં

કે પખાજ-ઢોલ વગેરે ઉપર
મારવામાં આવતો પૂરાં પાંચ

આંગળાંનો ટેકો; થાપો પુ. કંકુવાળો
હથેળીની છાપ મારવી એ; શરીરમાં

પૂંઠથી ઘૂંટણ સુધીનો હાડકાનો
ભાગ

થાખડવું સ. ક્રિ. પોલી હથેળી એ
ઠોકવું

થાળ પુ. મોટી થાળી; (લા.)
ઠાકોરજીને ધરવામાં આવતું નૈવેદ્ય;

નૈવેદ્ય ધરતીવેળાનું કીર્તન-ભજન;
-ળી સ્ત્રી. ધાતુના પતરાનું ચપટ

ઘાટનું કાંઠાવાળું લાણું; શ્રામોદ્દેશની
રેક્ક; થાળું નપું. ઝાડના મૂળ-થડને

ફરતે કરેલું ખામણું; ફૂવા ઉપર
કોશનું પાણી ઠલવાય છે તે ચપટી

ફૂંડી; ઘંટીનું ચોકડું

થાંભલો પુ. થંભ; લાકડા લોઢા
કે પથ્થરનો ઊભો ટેકો; -લી સ્ત્રી.

નાનો થંભ

થીગડું નપું. કપડાના ફાટેલા ભાગ
ઉપર મૂકેલો -સાંધેલો: નાનો-મોટો
કકડો; -ડી સ્ત્રી. નાનું થીગડું

થુવેર પું. થોર

થૂ(-થૂં)કણું અ. કિ. -સ. કિ. મોઢામાંથી
થૂંક ફેંકવું; થૂંક નપું. થૂંકવાથી પડતું
પ્રવાહી; ઠંઠાની સ્ત્રી. થૂંક ઝીલવાનું
વાસણ; થૂ, થૂથૂ અ. થૂંકવાનો
અવાજ થાય તેમ; થૂઈ સ્ત્રી.
રમતમાં 'થૂ' કરી થૂંકવાને નિમિત્તે
હોય તેમ વિરામ બતાવવો એ

થૂમડું નપું. નાના છોડવાનું મૂળ
સહિત થડિયું

થૂલું નપું. લોટને ચાળવાથી વધતા
કસ્તર-છોલાનો ભૂકો; -લી સ્ત્રી.
અનાજનાં ડૂંડાં ઉપરની પાતરી;
ઘઉં વગેરેના છોલાની પતલી ભૂકી
થેપ પું. જાડું લીંપણ કે લેપ; ઠલી
સ્ત્રી. લોંઘાની નાની ચપટી ચકતી;
ઠલું નપું. ઘઉં વગેરેના લોટનું
ચોપડું; -પાડું નપું. જાડું ઘોતિયું
થેલો પું. કોથળો; -લી સ્ત્રી. કોથળો;
ઝાળા

થોક પું. સ્ત્રી. થપ્પી, ખડકનો; ઝૂંડી;
ઠડી સ્ત્રી. થપ્પી; ઠડો પું. મોટો
ખડકલો; ઠપ્પ થ વિ. જથામ થ

થોડું વિ. કદ, પ્રમાણ, સંખ્યા વગે-
રેમાં અલ્પ; ઠક વિ. ખૂબ થોડું;
સ્વલ્પ, જરાક; ઠથણું વિ. ઓછું વસ્તુ

થોથર પું. મોઢા ઉપરનો મોઝો
થોથું પું. બૂઠું તીર; કપિલું તૂટેલું
-નકામા જેવું પુસ્તક

થોભણું અ. કિ. સ્તંભી જવું, અટકવું,
રોકાવું; થોભ પું. અટકવાપણું;
અંત; થોભા, થોભિયા પું. અ. વ.,
થોભિયાં નપું. અ. વ. મૂછના બેઉ
છેડા ફરતે વાળનો ભાગેલો ગચ્છો

થોર પું. થુવેર; -રિથો પું; -રિથું
નપું. થુવેરનું થડિયું

થોરો પું. ઓશિયાળાપણાથી ભરેલી
દિવંગીરી બતાવવી એ

દ

દક્ષિણ [સં.] વિ. જમણી બાજુનું;
સ્ત્રી. પૂર્વ બાજુ મોઢું રાખી ઊભા
રહેતાં જમણી બાજુની દિશા; પું.
મુખે રાખ્યો દક્ષિણ દિશા બાજુનો
પ્રદેશ, દખ્ખણ, મહારાષ્ટ્રનો પ્રદેશ;
-ણી વિ. મહારાષ્ટ્રી (માણસ);
સ્ત્રી. મરાઠી ભાષા; -ણા [સં.] સ્ત્રી
ધાર્મિક ક્રિયા કે પ્રસંગને અતે
બ્રાહ્મણને અપાતું રોકક દાન

દખમું નપું. પારસીઓનું સ્મશાન

દખલ સ્ત્રી. વચ્ચે પડતું એ-દરમ્યાન-
ગીરી, ડખલ; કનડગત, પન્નવણી;
ઠગીરી સ્ત્રી. દખલ કરતી એ

દગો પું. છળકપટ; વિશ્વાસઘાત;
-ગલખાજ, -ગાખોર, -ગાખાજ
વિ. દગો કરનાર

દડ પું. નપું. ઝીણી ધૂળ રેતી કે એવી
રજના મોટા થરવાળી જમીન;
-ડિથો પું. પડિથો, પાંદડાનો
ખનાવેલો વાટકો; -ડી સ્ત્રી. નાનો
દડો; દોરાની ફીડલી; (લા.) શરીરનો
ખાંધો; -ડો પું. ગોળાકાર ગોટો

દનિયું નપું. દિવસ; રોજનું મહેનતાણું

દફતર નપું. કામકાજનાં કાગળિયાં-
ચોપડી-ચોપડા વગેરે સાંચવવાનું
સાધન; કાર્યાલય, કચેરી, ઓફિસ

દફતર નપું. મુસદ્દાને દાટવું એ;

-નાવણું સ. કિ. મુસદ્દાને દાટવું

દબ્બણું અ. કિ. ચપટ રીતે ચગદાવું,

ચાંપણું; દબ્બાણું અ. કિ. દબ્બવું;

દબ્બાણું નપું. દાબ; (લા.) અંકુશ;

દાબણું, દબ્બાવણું (ખેરકે) સ. કિ.

ચપટ રીતે ચગદવું, ચાંપવું; (લા.)

અંકુશમાં રાખવું; દાબ પું. દબાણ;

(લા.) અંકુશ; દબ્બાવ(-મ)ણી સ્ત્રી.

(લા.) અંકુશમાં રાખવાની ક્રિયા;

દાબો પું. ધૂળનો ઢગલો; (જા.)

પેટમાં થતો મળતો દબાવ; દબ્બાવ

પું. દાબવું એ

દમ [સં.] પું. ધંધ્રિયોને દમવાની ક્રિયા;

ઠન [સં.] નપું. દબાવવાની ક્રિયા;

સરકાર કે સત્તાધારીઓ તરફનું

દબાણું; કેર, જુલમ; ઠણું સ. કિ.

દમન

દમ [ફા.] પું. શ્વાસ; શ્વાસનો એક

રોગ; (લા.) તાકાત, શક્તિ; -મિથું,

-મિથેલ વિ. દમના રોગવાળું

દયા [સં.] સ્ત્રી. અનુકંપા, મહેર;

ઠમણું વિ. દયા ઉપજાવે તેવું, રાંક,

ગરીબકું; ઠણુ વિ. દયાવાળું

દર નપું. પ્રાણીઓએ જન્મન વગેરેમાં

રહેવા કરેલું બાકારું. ભોણ

દર [ફા.] વિ. દરેક, હરેક; ઠમાયો પું.

માસક પગાર; ઠરોજ અ. હમેશાં

દર પુ. કીમત, ભાવ

દરકાર [ફા.] સ્ત્રી. કાળજી; પરવા
દરખાસ્ત [ફા.] સ્ત્રી. અરજી; ઠરાવ,
પ્રસ્તાવ

દરગાહ [ફા.] સ્ત્રી. પીરની કબર; એવી
કબરનું સ્થાન, તકિયો

દરગુજર [ફા.] વિ. માફ

દરજી [ફા.] પું. લગ્નમાં સીવવાનો ધંધો

કરનાર, સહ; -જણ સ્ત્રી. દરજીની

સ્ત્રી

દરજો [આ.] પું. પાયરી, કોટિ,

કક્ષા; અધિકાર, હોદ્દો

દરખાર [ફા.] પું. રાજસભા, કચેરી;

નાની હકૂમતવાળો રાજા; -રી વિ.

દરખારને લગતું

દરમિયાન, દરમિયાન અ. અમુક

સમયના વચલા ગાળામાં; ઠગીરી

સ્ત્રી. વચ્ચે પડતું એ

દરવાજો [ફા.] પું. બારણું; ઝાંપો;

દરાખ સ્ત્રી. દ્રાક્ષ; કિસામસ

દરિદ્ર [સં.] વિ. ગરીબ, કંગાળ;

એદી; -દ્રી વિ. એદી

દરિયો [ફા.] મોટી નદી; પું. સમુદ્ર;

-યાઈ વિ. દરિયાને લગતું-દરિયામાં

રહેતું; -યાવ વિ. (લા.) મોટા દિલનું

દરોહો પું. એકદમ આવી થાપો

મારવો એ, ધોંસ

દર્દ [ફા.] નપું. દુઃખ, પીડા; રોગ;

-દર્દી વિ. માંદું, રોગી

દર્શન [સં.] નપું. જોવું એ; દેખાવ;

દર્શાવણું સ. કિ. બતાવવું

દલાલ [આ.] પું. મારફતિયો; સાટું

ગાંધી આપનાર; -લી સ્ત્રી. મારફત

દલિત [સં.] વિ. દબાયેલું, કચડા-
યેલું

દલીલ [આ.] સ્ત્રી. વાતનું સમર્થન;
 સમર્થન માટેની રજૂઆત
 દવસું વિ. અળખામણું; અણુગમતું
 દવા [આ.] સ્ત્રી. ઔસડ; (લા.)
 ઉપાય, ઇલાજ; ઠખાનું નપું. આપ-
 ધાલય
 દશા [સં.] સ્ત્રી. સ્થિતિ, હાલત;
 (લા.) પડતી સ્થિતિ
 દશેરા પું. બ. વ. આસો સુદિ ૧૦નો
 વિજ્યાદશમીનો તહેવાર
 દશેરું નપું. લગ્ન પછી વરવહુને
 વહુના આપ તરફથી અપાતું દશ
 દિવસનું જમણું
 દસકત પું. બ. વ. અક્ષર; સહી
 દસ્ત [ફા.] પું. હાથ; ઝાડો, રેય; -સ્તો
 પું. ખાંડણી-જીખળી માટેનું લોખંડનું
 નાતું સાધન; ૨૪ કાગળનો ધા;
 -સ્તાવેજ [ફા.] લેણદેણનું લખાણ
 દહાડો પું. દિવસ; તિથિવાર,
 તારીખ; (લા.) મરનાર પાછળ
 કરવામાં આવતો ભોજન વગેરેનો
 વિધિ; ગર્ભ; સમય, વખત
 દહીં નપું. દૂધની જમાવટથી થતો
 પદાર્થ; ઠંથરું નપું. એક જાતની પોચી
 પૂરી; ઠંથડું નપું. દહીંમાં આથેલું વડું
 દહેશત [આ.] સ્ત્રી. લય, બીક
 દળ [સં.] નપું. પાંદડું, ફૂલની પાંખડી;
 (લા.) જડાર્થ; ઠંદાર વિ. દળવાળું,
 જડું
 દળવું સ. ક્રિ. ભૂકો થાય એમ કચડવું,
 પીસવું; -ણું નપું. દળવાની વસ્તુ
 -અનાજ; દળવાની ક્રિયા; દળાર્થ,
 દળામણી સ્ત્રી. દળવાનું મહેનતાણું

દંડ [સં.] પું. સજા, શિક્ષા; લાકડી;
 સજામાં દેવાતું નાણું; (લા.) કસ-
 રતમાં ઊંધા અધ્ધર સૂતા રહી
 કરવાની એક ક્રિયા; -ડાખાણ સ્ત્રી.
 દંડા કે લાઠીથી કરેલી મારામારી;
 -ડૂકો, -ડો પું. લાકડીનો બેડો ટુકડો
 દંત [સં.] પું. દાંત; ઠંથા [સં.] સ્ત્રી.
 મુખપરંપરાથી ચાલતી આવતી
 વાત; -તાળ પું. ખેતીનું એક
 ઓખર, પંજરી; -તૂડી સ્ત્રી. બાળક-
 નો ફૂટતો નાનો દાંત; -તૂશ(-સ)ળ
 પું. હાથીદાંત
 દંભ [સં.] પું. ડોળ, ખોટો ભપકો;
 -ભી [સં.] વિ. ડોળી
 દંશ [સં.] પું. ડંખ, કરડ; -શીલું
 વિ. (લા.) દંશ રાખનારું, ઝેરીલું
 દાર્ઘ, દાર્ઘ્યણ, દાયણ, દાયા સ્ત્રી.
 સુચાણી, ધાવ; સ્ત્રી નોકર, આયા
 દાકતર પું. 'એલોપથી' ની રીતે દવા
 કરનાર વૈદ્ય
 દાખડો પું. શ્રમ, મહેનત
 દાખલ વિ. અંદર ગયેલું-પેટેલું; અ,
 -ને કારણે, માટે; તરીકે
 દાખલો પું. ઉદાહરણ, દબ્દાંત;
 પુરાવો, પ્રમાણ
 દાગીનો પું. ધરેણું, અલંકાર; માલ-
 સામાનનું પ્રત્યેક નંગ કે બીડલું
 દાઝવું અ. ક્રિ. બળવું, સળગવું; શરીર
 ઉપર બળવાની અસર થવી; રસોઇમાં
 અનાજનું વધુ પાકી ચોંટવું કે પોપડો
 જમવો; દાઝ સ્ત્રી. (લા.) લાગણી
 અતુકંપા; કિન્નો, દેષ; ગુસ્સો

દાટપુ' સ. કિ. ખાડો કરી એમાં વસ્તુ
નાખી ઉપર ધૂળ વગેરે નાખવું; એવી
રીતે છુપાવવું; (લા.) દમદાટી
મારવી, ડર બતાવવો; દાટી સ્ત્રી.
(લા.) ધમકી, ડર; દાટો પુ. ખાળ
વગેરેમાં મુકતો લૂગડા લાકડા
વગેરેનો ડૂંચો, ડાટો

દાઢ સ્ત્રી. મોંમાં ચાવવાનો પ્રત્યેક
ખેવડો દાંત; -ઢા પુ. બ. વ.
કરબડીના લોદાના દાંત; -દી સ્ત્રી.
હડપચી; હડપચીમાં ભિગતા વાળ;
દાઢપુ' સ. કિ. (લા.) કટાક્ષમાં
ખેલવું

દાણુ નપું. જડાની મહેસૂલ; અ. ફેરે,
વાર

દાણુ પુ. અનાજનો કણ; અનાજ;
કણ; સોગટાંઆણુનો અંક; -ણાદાર
વિ. કણદાર, કણ પક્ષા હોય તેવું;
-ણાપીઠ સ્ત્રી. કણિયા બન્નર;
-ણિયો પુ. સોગટાંઆણુ વગેરેમાં
રમવા કામ લાગતી મોટી કોડી;
-ણિયું નપું. સોહાગણુ સ્ત્રીનું ગળાનું
એક ધરેણું

દાતણુ નપું. દાંત સાફ કરવાનો આવળ
વડવાઈ વગેરેની ડાંડીનો દુકડો; એ
દાંતે ધસવાની ક્રિયા

દાતરડું નપું. કમાન -ધાટનું ત્રાસ
કાપવાનું ધારવાળું એખર; -ડી
સ્ત્રી. નાનું દાતરડું; સૂવર વગેરેનો
એ ધાટનો દાંત

દાતા [સં.], ૦૨ વિ. દાન આપનાર,
સખાવતી

દાથરું, -રિયું નપું. કાથરોટ ધાટનું
માટીનું રસોઈ-ઉપયોગી એક દામ;
-રી સ્ત્રી. માટીની થાળી

દાદ [કા.] સ્ત્રી. અરછ; ફરિયાદ;
ધ-સાફ

દાદર પુ. લાકડાની પહોળી મોટી
સીડી; -રો પુ. દાદર; છ માત્રાનો
સંગીતમાં એક તાલ

દાદર સ્ત્રી. દરાજનો રોગ, ધાદર
દાદો પુ. બાપનો બાપ; માનો બાપ;
(લા.) ગુડો; -દી સ્ત્રી. બાપની મા;
માની મા; -દાગીરી સ્ત્રી. ગુંડાઈ,
જખરદસ્તી

દાન [સં.] નપું. (શ્રદ્ધાથી) આપવું
એ; બક્ષિસ

દાનત સ્ત્રી. મનનું વલણ, વૃત્તિ

દાનું વિ. ડાણું, સમજુ

દાપું નપું. હક્કનો લાગો; લગ્નમાં
લેવાતી કપાળગોરની હકશી

દાખડો પુ. ડખરો, કટોદાન; -ડી સ્ત્રી.
નાનો ડખરો; ચપટી ડખી

દાયકો પુ. દસ વર્ષનો ગાળો, દસકો

દાયજો પુ. લગ્ન વખતે કન્યાને
તેમજ વરને અપાતી પહેરામણી

દાયરો પુ. સમુદાય, ટોળું; રાવણું;
નાતનો કે સમાજનો ખેદો સમૂહ

દારુણ [સં.] વિ. ભયાનક; નિર્દય,
ક્રોર; તીવ્ર, સખત

દાર [કા.] પુ. મદિરા, મદ્ય; બંદૂક
વગેરેમાં ફેલાવા નખાતું ગંધક
કોયલા વગેરેનું મિશ્રણ

દાવ [કા.], દા પુ. રમતમાં આવતો
વારો; પાસામાં દાણાનું પડવું એ;
(લા.) લાગ, અનુકૂળ સમય; યુક્તિ,
પેચ

દાવો પુ. માલિકીહક્ક; માલિકીહક્ક
મેળવવા સરકારમાં કરાતી ફરિયાદ;
(લા.) પ્રમાણપુર:સરતુ કથન

દાળ સ્ત્રી. કડોળતુ ફરિયાદ; એની
પ્રવાહી કે લયકા પ્રકારની વાની;
ધંડાંની જરદી

દાંડ વિ. (લા.) ઉદંડ (માણસ), ડાંડ;
વાયકુ; -ડી સ્ત્રી. નાના કતીકા જેવી
લાકડાની ગોળ કે ચોરસ છડી; -ડો
પુ. શેરડી વગેરેનો સાંઠો; મોટી
દાંડી; દંડૂકો

દાંત પુ. મોઢામાંનો પ્રત્યેક દંત હાથી-
દાંત; -તિયુ નપુ. (લા.) દાંત
દેખાડી કચડવા દોડવું એ; -તિયો
પુ. મોટો કાંસકો; -તી સ્ત્રી. વાધ-
નખિયુ; ધારિયુ; ધારવાળા પદાર્થમાં
કે દોરામાં પડતી કરકરિયાવાળી ખાંડ;
ખસકો; -તો પુ. દાંતના આકારનો
પદાર્થ (કરવત વગેરેમાં હોય છે
તેવો); ચણતરમાં ફાટ ન પડે એ
મોટે ખૂણે મૂકવામાં આવતા દગડા

દિય(-થે,-થો)ર, દર પુ. પતિનો
નાનો ભાઈ

દિલ [ફા.] નપુ. અંત:કરણ, મન;
-લાસો [ફા.] પુ. આશ્વાસન;
-લોળન [ફા.] વિ. પ્રાણપ્રિય,
ખૂબ વહાલું; -લગી [હિં.] સ્ત્રી.
પ્રેમ, દોસ્તી; વિનોદ, મજાક

દિવસ [સં.] પુ. સૂર્યના ઉદયથી
અસ્ત સુધીનો સમય; રાતદહાડો;
(લા.) ચડતી પડતીનો સમય; હમેશ,
ગર્ભ

દિવાસો પુ. આપાઠ વદિ અમાસનો
તહેવાર

દિવ્ય [સં.] વિ. દેવી, અદ્ભુત
દિશા [સં.] સ્ત્રી. પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર
દક્ષિણ એ ચાર બાજુ; માર્ગ, રસ્તો;
બાજુ, તરફ

દીકરો પુ. પુત્ર; -રી સ્ત્રી. પુત્રી
દીક્ષા [સં.] સ્ત્રી. ગુરુ પાસેથી મન
નિયમ ઉપદેશ મંત્ર વગેરે લેવાની
ક્રિયા

દીન [સં.] વિ. ગરીબ
દીન [આ.] પુ. મુસ્લિમ ધર્મ; કોઈ
પણ ધર્મ; -ની વિ. ધાર્મિક

દીપડો પુ. વાધની જાતનું એક પ્રાણી
દીપણુ અ. ફિ. શાલણુ; દીપાવણુ
સ. ફિ. (પ્રેરક) શાલાવણુ

દીર્ઘ [સં.] વિ. લાંબુ

દીવાન [આ.] પુ. પ્રધાન, કારભારી;
ઠખાનું નપુ. મકાનમાંનો વચ્ચેનો
કે મુખ્ય મોટો બેઠકનો ખંડ; -ની
વિ. લેણદેણના ઇન્સાફને લગતું; -નું
વિ. (લા.) ગાંડું

દીવાલ [હિં.] સ્ત્રી. ભીંત

દીવો પુ. પ્રકાશ આપનારું સાધન;
-વડી સ્ત્રી. નાની દીવી; -વડો પુ.
લગ્ન વખતે વાપરવામાં આવતો
પતરાંનો દીવો; -વી સ્ત્રી. પિત્તળ
તાંબા કે લાકડાની ડોડિયું કે દિવેટ
રાખી પ્રજ્વળવામાં આવતી માંડણી;
-વાદાંડી સ્ત્રી. દરિયામાં કે દરિયા-
કાંઠે વહાણોને રાત્રે દોરવણી આપવા
કરાતો દીવાવાળો થાંભલો કે મોટી
ચીમની ઘાટની ચણતર; -વાસળી

શ્રી. કાંઠી; દીવ ૨, દવેર, દિવેટી
શ્રી. વાટ; દિવેલ નપું. એરંડિયું
તેજ; દિવેસિયું વિ કોડિયું; (લા.)
જુઝાળ લીધો હોય અને જેવું નિમાણું
મોઢું થાય તેવા મોઢાવાળું; દિવેલી
શ્રી. એરંડી; દિવેલો પું. એરંડો;
દિવાળી શ્રી. આસો વદિ અમાસનો
તહેવાર

દીંટ, -ટિયું, -ટું નપું. ફળ કે પાંદડાંનું
ડાચકું, ડીંટું

દીંડું નપું. થોર વગેરેની દાંડલી, ડીંકું
દુકાન [ફા.] શ્રી. હાટ; ઠઠાર વિ. પું.

દુકાનમાં બેસી વેપાર કરનાર; -ની
શ્રી. બે પાઈ

દુકાળ પું. અનાજ ધાસ વગેરેની
અછતનો સમય; -ળિયું વિ. દુકાળમાં

દુઃખી થઈ ગયેલું; (લા.) લિખારી
દુનિયા [આ.] શ્રી. સજિટ; જગત;

દુન્યવી વિ. દુનિયાને લગતું
દુરસ્ત [ફા.] વિ. મરામત કરેલું;

સમારેલું; ખરું; -સ્તી શ્રી. મરામત
દુરાચાર [સં.] પું. ખરાબ વર્તણૂક;

અનીતિમય આચરણ; -રી [સં.]
વિ. ખરાબ વર્તણૂકવાળું

દુર્ગતિ [સં.] સં. ખરાબ ગતિ, નહારી
હાલત

દુર્ગંધ [સં. પું.] શ્રી. -ધી શ્રી.
ખરાબ વાસ, ખદબો

દુર્બળ [સં.] વિ. દુબળું, કમજોર;
(લા.) ગરીબ, રાંક

દુર્બુદ્ધિ [સં.] શ્રી. ખરાબ-દુષ્ટ બુદ્ધિ
દુર્બોધિ [સં.] વિ. મુશ્કેલીથી સમ-

જાય એવું

દુર્લક્ષ [સં.] નપું. બેદરકારી

દુર્લભ [સં.] વિ. મેળવવું મુશ્કેલ

દુર્વ્યવસ્થા [સં.] શ્રી. ગેરવ્યવસ્થા

દુવા શ્રી. આશીર્વાદ; ઠઈ શ્રી. આણ;
સોગંદ

દુશ્મન [ફા.] પું. શત્રુ, -નાઈ -ની
શ્રી. શત્રુતા

દુષ્ટ [સં.] વિ. નહારું; પાપી; લુચ્યું

દુહો પું. દોહરો; સોરઠી લોકસાહિત્યનો
અનિયત્રિત દોહો

દુંદ શ્રી. પેટની ફાંદ; -દાળો પું. ગણ-
પતિ દેવ

દુઃખ [સં.] પીડા, કષ્ટ; -ખી [સં.]
વિ. દુઃખથી પીડાતું; દુખડું, -ણું

નપું. આવારણ; દુખણી શ્રી.
દુઃખી શ્રી; દુખવું અ. ક્રિ. દુઃખ

થવું, દુખવવું; દુખવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
દુઃખ દેવું, દુખાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)

ગૂમડું કે વ્રણ ઉપર સ્પર્શ કરવાથી
દુખાય એમ કરવું; દુખિયારું,

દુખિયું વિ. દુઃખથી પીડાતું,
દુઃખી

દૂઝવું અ. ક્રિ. દૂધ દેવું; ઝરવું, નીગળ-
વું; -ણું વિ. દૂધ આપવું (ઢોર);

દુઝાણું નપું. ઘરમાં ઢોર દૂઝતાં હોય
તેવી સ્થિતિ

દૂત [સં.] પું. સંદેશો પહોંચાડનાર,
કાસદ; -તી [સં.] શ્રી. સંદેશો પહોં-

ચાડનારી શ્રી, કુટણી; -તું વિ.
(લા.) લુચ્યું

દૂધ નપું. સ્તન કે આંચળમાંથી
નીકળતું ઘાળું પ્રવાહી; કેટલીક
વનસ્પતિમાંથી નીકળતો એવો
પદાર્થ; (લા.) જાત; -ધિયા પું.
ખ. વ. બાળકને સૌથી પહેલા આવેલા
દાંત; -ધી સ્ત્રી. મીઠી તૂંબડીનો
વેણો; એનું ફળ; -ધિયું વિ.
દૂધના રંગનું; તેલ પાણી ને ખારો
મેળવી દાળ વગેરેમાં નાખવા કરેલું
પ્રવાહી; નપું. દૂધનું ફળ; દુધાળ,
-ળું વિ. દૂધ આપનારું (પશુ)

દૂખળું વિ. દુર્ગંધ; -ળો પું. ભીસને
મળતો એ જ જાતનો આદમી; -ળી
સ્ત્રી. દૂખળાની સ્ત્રી

દૂભવું, દુભાવું અ. ક્રિ. દુઃખી થવું;
દૂભવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) દુઃખ દેવું;
વાણીથી પજવવું; દૂભણ સ્ત્રી. મન
દુભાવું એ

દૂર [સં. ક્ષ.] વિ. વેગળું, આધું, છેડું;
અ. વેગળે, છેડે; ઓળીન [ક્ષ.] નપું.
દૂરદર્શક યંત્ર; -ર દેશી સ્ત્રી.
અગમચેતી, દીર્ઘદષ્ટિ

દૂંટી સ્ત્રી. પેટ ઉપરની નાળના મૂળ
સંબંધવાળું ખાડાવાળું અંગ, ડૂંટી;
-ટો પું. દૂંટી ઉપરનો બહાર
નીકળતો ટણિયો

દઢ [સં.] વિ. મજબૂત; સ્થિર

દષ્ટાંત [સં.] નપું. ઉદાહરણ, દાખલો
દષ્ટિ [સં.] સ્ત્રી. નજર; (લા.) ધ્યાન,
લક્ષ્ય

દેખવું સ. ક્રિ. જોવું; -રેખ સ્ત્રી.
સંભાળ, તપાસ; દેખા સ્ત્રી. પ્રત્યક્ષ
જણાવું એ; દેખાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
બતાડવું; દેખાડ, દેખાડો પું.
બતાડવું એ; હૂંડીનાં નાણાં મેળવવા
પહેલાં હૂંડીને દેખાડવાની ક્રિયા;
દેખાદેખી સ્ત્રી. વાહોવાદે કરવામાં
આવતું અનુકરણ; દેખાવ પું. દેખાવું
એ; દેખાવડું વિ. સુશોભિત; રૂપાળું;
દેખીતું વિ. ઉપર ઉપરથી દેખાતું;
પ્રત્યક્ષ, ખુલ્લું

દેગ [ક્ષ.] પું. તાંબાની મોટી ચરવી;
ઠોડો પું. દેગથી જરા નાની ચરવી;
ઠડી સ્ત્રી. તદ્દન નાની ચરવી

દેગ, -જ પું. કન્યાને વરપક્ષ તરફથી
આપવામાં આવતી લગણાં નાણાં
વગેરેની ભેટ; કન્યાના બાપને વરપક્ષ
તરફથી આપવામાં આવતું નાતારીત
મુજબનું નાણું

દેડક, -કો પું. મંદૂક; -કું નપું. મંદૂક;
-કી સ્ત્રી. દેડકાની માદા; નાનું દેડકું
દેન સ્ત્રી, નપું. તાકાત

દેન નપું. મડદાને આપવામાં આવતો
અગ્નિસંસ્કાર

દેરું નપું. દેવધર, દેવાલય; -રી સ્ત્રી.
નાનું દેરું; -રાસર નપું. જૈન
તીર્થંકરેનું દેવાલય

દેવ [સં.] પું. સ્વર્ગમાં રહેનાર
દિવ્ય સત્ત્વ, દેવતા; દેવોના પણ દેવ,
પરમેશ્વર; સ્વામી, રાજા; ઠા
[સં. સ્ત્રી.] પું. દેવ; અગ્નિ, દેવતા;
ઠાઈ વિ. દિવ્ય; -વી [સં.] સ્ત્રી.

દેવની સ્ત્રી, અપ્સરા; દેવતાઈ શક્તિ; દેવતાઈ શક્તિની મૂર્તિ, માતા; દેવાલય [સં. પુ. નપું.], નપું. દેવ-મંદિર; દેવળ નપું. ખાસ કરી ખ્રિસ્તી લોકોનું ધર્મસ્થાન; દૈવ [સં.] નપું. નસીબ; દૈવત [સં.] નપું. દેવપણું; તાકાત; દૈવી [સં.] વિ. દિવ્ય

દેવડી સ્ત્રી. પહેરેગીરને બેસવાની જગ્યા; ચખૂતરો, ચોકી

દેવું સ. ક્રિ. આપવું; -કારો પુ. 'દે દે' એવો અવાજ; (લા.) સખત મારા-મારી; દેણું, દેવું નપું. કરજ, ઋણ; દેણુગી સ્ત્રી. દાન, બક્ષિસ; દેણુદાર, દેવાદાર વિ. કરજવાળું; દે(-દિ)-વાળું નપું. કરજ ન ભરી શકવાથી ખતાવવામાં આવતી નાદારી; દે(-દિ)-વાળિયું વિ. દેવાળું જાહેર કરનાર, નાદાર

દેશ [સં.] પુ. મુલક; વતન; ઠનિકાલ, ઠવટો પુ. દેશમાંથી હાંકી કાઢવાની સજા; -શા(-સા)ઈ પુ. રાજ્યને કરેલી સેવામાં મળેલી જગીરવાળો આદમી; એક અટક; ગુજરાતી રબારીની સામાન્ય ઓળખ; -શાવર [સં.] પુ. પરદેશ; -શી [સં.] વિ. દેશને લગતું; સ્વદેશી

દેહ [સં.] પુ. શરીર, કાયા, કલેવર દૈનિક [સં.] વિ. દરરોજનું; નપું. દરરોજ પ્રસિદ્ધ થતું છાપું

દોકડો પુ. રૂપિયાનો સોમો ભાગ. એ કીમતનો સિદ્ધો; બાર ટકા વ્યાજ; ગુણ, માર્ક (પરીક્ષાપત્રોમાં મુકાતી અંકસંખ્યા)

દોઢ, -ડ સ્ત્રી. દોડવાની ક્રિયા; દોડવું અ. ક્રિ. ઝડપથી ઉતાવળે પગલે દૂર જવું; નાસવું; દોડાદોડી સ્ત્રી. વારંવાર દોડવું એ; દોડધામ સ્ત્રી. જ્યાં લાં દોડદોડ કરવી એ

દોઢ, -હું વિ. એક ને અડધું; -ઢાહું વિ. વધુ પડતું ડાહું; -ઢિયું વિ. દોઢ પનાવાળું; નપું. પૈસો, કાવડિયું; દોઢ પ્રાસવાળું ગીત

દોણી સ્ત્રી. દૂધ દહીં ભરવાની હાંડલી; -ણું નપું. મોટી દોણી; (લા.) દોણા જેવું પેટ

દોથો પુ. ખોખો

દોદળું વિ. ખોખરું; નિર્બળ

દોર [ફા.] પુ. સત્તા, અમલની કરડાકી; ભલકો, દમામ

દોર [સં.] પુ., સ્ત્રી. જડું દોરકું; પતંગની દોરી; ઠડી સ્ત્રી. નાનું દોરકું; ઠડું નપું. વળવાળું નાળું; ઠોડો પુ. દોરો; મંત્રવાળો દોરો; વરકન્યાને બાંધવામાં આવતી. છેડાછેડીની દોરી; ઠવું સ. ક્રિ. હાથ ઝાલી ચલાવવું; લીટી આંકવી; ચીતરવું; ઠવણું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) દોરા ભરવા; દોરવું; ઠવણી સ્ત્રી. દોરવવું એ; પ્રેરણા; શિખવણી; -રિયો પુ. એક જાતનું કાપડ; ગળાનું એક ધરેણું; -રી સ્ત્રી. રસ્સી, નાળી; પતંગની દોર; (લા.) કાણુની ચાવી

દોલત [ફા.] સ્ત્રી. પૂંછ, દ્રવ્ય, પૈસો

દોહું, -લિયું વિ. દુહું, ઉદાર

દોષ [સં.] પુ. ભૂલ; ખામી; ગુનો, વાંક; લાંછન, ઝેળ; પાપ; -[ધત [સં.] વિ. દોષવાળું; ગુનેગાર

દોસ્ત [ફા.] પુ. મિત્ર; -સ્તી [ફા.] સ્ત્રી. મિત્રાચારી

દોહણું સ. કિ. દોરવું દૂધ કાઢવું; (લા.) સાર ખેંચવો; દોવાણું અ. કિ. (કર્મણિ) દૂધ કઢાવું; દોવડા(-રા)-વણું સ. કિ. (પ્રેરક) દૂધ કઢાવડાવવું

દૂત [સં.] નપું. જુગાર, જુગટું
દ્રવ્ય [સં.] નપું. પદાર્થ; નાણું, પૈસો
દ્વેષ [સં.] પું. ઈર્ષ્યા, અદેખાઈ; -ષી [સં.] વિ. દ્વેષવાળું; -ષીણું વિ. અદેખું

ધ

ધક્કો પું. હડસેલો; ફેરો; (લા.) તુકસાન; ધકાધકી સ્ત્રી. વારંવાર હડસેલા મારવા એ; ધકેલણું સ. કિ. હડસેલવું; ગમે તેમ આગળ ચલાવ્યે રાખવું; ધક્કામુક્કી સ્ત્રી. હડસેલાને મુક્કાઓની મારામારી

ધક્કો (અ. 'ડોક') પું. કુરળો

ધખ સ્ત્રી. લારે તરસ; -ખારો પું. ખાફ, ગરમી; (લા.) ઝંખના; ધખણું સ. કિ. (લા.) ગુસ્સે થવું; ખિન્નવું

ધગણું અ. કિ. દાઝી જવું

ધળા સ્ત્રી. ધવજ, વાવટો

ધડ નપું. માથા વિનાનું શરીર

ધડકણું અ. કિ. (હૃદયનું) ધબકવું;

ધડક સ્ત્રી. ધબકાર; (લા.) બીક;

ધડકાર, -રો પું. ધબકારો, યડકારો

ધડકી સ્ત્રી. નાની ગોઠળી

ધડાકો પું. 'ધડ' એવો અવાજ; (લા.) આશ્ચર્યમાં નાખે તેવો એકાએક ખનેલો ખનાવ

ધડી સ્ત્રી. ત્રાજવું; -ડો પું. ત્રાજવાનું સમતોલપણું ન હોવું એ; સમતોલ કરવાને ત્રાજવામાં મૂકવામાં આવતું વજન; (લા.) ધોરણ, નિયમ; બોધ

ધણ નપું. ગાયેનું ટોળું

ધણધણણું અ. કિ. પૃથ્વીનું ધમધમવું-

ધણધણાટ પું. પૃથ્વીની ધ્રુવરે, કંપ

ધણી વિ. સ્વામી, પતિ; માલિક; (લા.) આધાર; -ણિયાણી સ્ત્રી. માલિક સ્ત્રી; પત્ની; -ણિયાણું વિ. માલિકી વાળું (ધર વગેરે)

ધતિંગ નપું. ઢાંગ ધતૂરો

ધધડાવણું સ. કિ. (લા.) ખૂબ ઠપકો આપવો

ધન [સં.] નપું. દ્રવ્ય, પૈસો; સમૃદ્ધિ

ધનુષ [સં.], -બ્ય નપું. કામડું; ધનુર્વા પું. લોહીમાં રસી પ્રસરી જતાં થતો રોગ

ધનેડું, -રું નપું. ધાન્યમાં પડતું એક જંતુ

ધખ્યો પું. પોત્રા મુક્કાનો માર; ધખેડણું સ. કિ. ધખ્યે ધખ્યે મારણું

ધમકણું અ. કિ. સુગંધ આવવી; ધમકાવણું સ. કિ. (પ્રેરક) (લા.) ઠપકો આપવો, ડર ખતાવવો; ધમકી સ્ત્રી. ઠપકો; બીક

ધમધોઠાર અ. પૂર ઝડપથી, સપાટા-
બંધ

ધમપછાડ સ્ત્રી. તોફાન અને અધીરાઈ
ધમરોળવું સ. ક્રિ. ભારે રોકકળ કરવી;

ધમરોળ સ્ત્રી. ભારે રોકકળ
ધમવું સ. ક્રિ. ધમણ ચલાવવી;
અગ્નિને પવન નાખવો

ધમારવું સ. ક્રિ. (પશુને) નવડાવવું;
(લા). ખૂબ માર મારવો

ધમાલ સ્ત્રી. ધાંધલ, ધમાચકડી;
-લિયું વિ. ધમાલ કરનારું

ધરણી [સં.] સ્ત્રી. ધરતી, જમીન

ધરતી સ્ત્રી. જમીન

ધરપત સ્ત્રી. ધીરજ, ધારણા

ધરખવું સ. ક્રિ. ખાડો પાડી રોપેલી
ચીજના આસપાસ માટી કાકરા
નાખી ઠાંસવું

ધરમૂળ નપું. છેક શરૂઆત

ધરવું સ. ક્રિ. ધારણ કરવું, પકડવું,
પકડી રાખવું; ધારવું સ. ક્રિ. ધારણ
કરવું, પહેરવું; વિચારવું; અટકળ
કરવી; ધારણા[સં.] સ્ત્રી. વિચારણા;
ધરપત

ધરા [સં.] સ્ત્રી. ધરણી, જમીન

ધરાર અ. સામાની ઇચ્છા ન હોય
તોપણ કરવામાં આવે એમ; અલ-
બત્ત, અવશ્ય

ધરાર, -ળ પું. ધૂંસરી બાજુ ગાડામાં
ભાર કે દબાણનું વધી પડવું એ

ધરાવું અ. ક્રિ. તૃપ્ત થવું; સંતુષ્ટ;
ધરવ પું. તૃપ્તિ; સંતોષ

ધરી સ્ત્રી. પૈડાની લટ્ટી, આંસ; પૃથ્વી-
ની દક્ષિણ-ઉત્તર જતી કલ્પનિક
મધ્યરેખા; -રો પું. મોટી ધરી

ધરુ પું. બ. વ., નપું. બીજ ઉગાડીને
બીને રોપવા કરેલા છોડ (ચોખ્ખા
રીંગણી વગેરેના)

ધરો સ્ત્રી. દૂર્વા, ધોરડા નામનું ઘાસ
ધરો પું. પાણીનો નદીમાં આવેલો
ધૂનો, ધ્રે

ધર્મ [સં.] પું. ગુણ, લક્ષણ; કર્મ;
નીતિ સદાચાર તેમજ જન્મ મરણ
અને ઈશ્વરાદિ ગૂઢ તત્ત્વોની વિચારણા
મોટેનો પરંપરાગત સંપ્રદાય; (લા.)
દાનપુણ્ય; ધાર્મિક [સં.] વિ. ધર્મને
લગતું

ધસવું અ. ક્રિ. જોશથી આગળ જવું,
હલ્લો કરવો; ધસારો પું. ધસવું એ,
હલ્લો

ધંધ પું. ધમસાણું, તોફાન; -ધો પું.
ઉદ્યમ, રોજગારું વેપાર; -ધાદાર
વિ. ધંધો કરનારું; ધાંધલ સ્ત્રી. તોફાન;
ધાંધાલયું વિ. તોફાની

ધા સ્ત્રી. મદદ મોટેનો પોકાર; હાય
ધાક સ્ત્રી. બીક; અંકુશ; (કાને) બહે-
પણું

ધાગો પું. દોરો

ધાડ સ્ત્રી. હુટારુ ટોળાનો હુમલો

ધાણી સ્ત્રી. શેકવાથી ફૂટેલી જુવાર
બાજરી રોજગરો વગેરેના દાણા

ધાતું [સં. પું.] પું. શબ્દમૂળ, ક્રિયા-
વાચક મૂળ શબ્દ; સ્ત્રી. શરીરમાંનાં
સાત મૂળ તત્ત્વ; વીર્ય, શુક્ર, સોનું,
ચાંદી વગેરે ખનિજ પદાર્થ

ધાન નપું. ધાન્ય, અનાજ; રાંધેલા;
ચોખ્ખા કે ખીચડી

ધાન્ય [સં.] નપું. અનાજ

ધાપ સ્ત્રી. થાપ, હેતરપિંડી; ફરેળ; ચેરી

ધાખળો પુ. કામળો; -ખી સ્ત્રી. કામળી

ધાખું નપું. જાપરતે સ્થળે કરેલી ચૂના વગેરેની પાકી અગાસી યા માળના સપાટી; મોટો ડાઘો ડબકો; દૂધનો હાંડો કે વાસણુ, ઝાલ; -ખો પુ. અગાસી કે માળનું ધાખું; મોહનથાળ વગેરેમાં કરવામાં આવતી દૂધની ધરખ

ધામ [સં.] નપું. રહેવાનું ઠામ, મકાન; તીથસ્થળ; -મો પુ. લાંબા સમય માટેનો પડાવ

ધામધૂમ સ્ત્રી. આનંદ ઉત્સવની સારી તૈયારી

ધારા [સં.] સ્ત્રી. ધાર, શેડ; ધાર સ્ત્રી. હથિયાર કે ઓળરના ઝીણા કિનારી -કોર; પ્રવાહી પદાર્થોની પાતળી શેડ; કોર, કિનારો ઝેડો; કુંગરની જમીન થી બહુ ઊંચી નહિ તેવી લાંબી દૂર સુધી જતી માળા; લાંબે સુધી જતો ઊંચાણવાળો સાંકડો ભૂમિ-લાગ; -રાખો પુ. એવી ધાર ઉપર રહેતો લીલ જતિનો વર્ગ; -રિયું નપું. દાતરડાના ધાટનું લાંબી લાકડીના હાથાવળું એક હથિયાર; -રો પુ. કાયદો, નિયમ

ધાલાવેલી સ્ત્રી. આકરી અધીરાઇ, ભયની તાલાવેલી

ધાવણું સ. કિ. સ્તન કે થાનમાંથી દૂધ પીવું; ધાવ સ્ત્રી. ધવડાવનારી દાયા; ધાવણુ નપું. ધાવવામાંથી મળતું દૂધ

(Bk) Na-10-13

ધાણું અ. કિ. દોણું

ધારા(-સ)કો પુ. હૃદયમાં ભરી બીક, પ્રાસકો

ધારતી સ્ત્રી. બીક, ડર, દહેશત

ધાંસ સ્ત્રી. મરચાં વગેરેની રજથી આવતી સૂકી ખાંસી

ધિઝાર [સં.] પુ. ફિટકાર; ઠપું સ.

કિ. ધિઝાર આપવું, ફિટકારવું

ધિંગું વિ. શરીરે હાટપુટ, લક; -ગાણું નપું. ભારે ધાંધલ; હાથોહાથની નાની લડાઈ

ધીકવું અ. કિ. ખૂબ સળગવું; (લા.) ખૂબ વેગમાં રહેવું

ધીટ વિ. ધૃષ્ટ; નીડર; સહનશીલ

ધીમું વિ. ધીરું, મંદ; શાંત પ્રકૃતિનું; શિથિલ પ્રકૃતિનું; -મેધીમે અ. ધીરે ધીરે; -મેથી અ. ધીરેથી

ધીર, ૦૪, ૦૫ સ્ત્રી. ધૈર્ય; ધીરતા, ધીરપણું; ધીરું વિ. ધીમું; ધીરેથી અ. ધીમેથી

ધીરણું સ. કિ. ભરોસે સોંપવું; ઉછીનું કે વ્યાજે આપવું; (લા.) કોહું આપવું, સામાનું દિલ સ્વીકારવું;

ધીરાણુ નપું. ધીરવું એ

ધુમ્મસ પુ. નપું. હવામાં આવતી આંધી

ધૂણવું અ. કિ. ભૂતપ્રેત પિશાચ,

જેવાના આવેશમાં આવી શરીર

ધુળવવું; ધુણાવવું સ. કિ. (પ્રેરક)

બોળને ધુળવવું; (લા.) પોતાની

ઠગા મુજબ) સામાની પાસે

બોલાવવું

ધૂણી સ્ત્રી. ખેડો ધુમાડો; બાવા સાધુઓ
પોતાની સામે બળતાં લાકડાં રાખે
છે તે જગ્યા

ધૂતપુ' સ. ક્રિ. છેતરવું; -ધુતારુ' વિ.
છેતરપિંડી કરનાર

ધૂન સ્ત્રી. સતત ચાલતો ધ્વનિ (લજન
વગેરેનો); લહે; તરંગ, લહેર; -ની
વિ. ધૂનવાળું; તરંગી

ધૂપ [સં.] પુ'. અગ્નિ ઉપર સુગંધી
દ્રવ્ય નાખતાં થતો ધુમાડો;
ધૂપનો પદાર્થ; ઠસળી સ્ત્રી, અગર-
બત્તી; -પિયુ' ન. ધૂપ કરવાનું
ચક્ષાળું; ધુપેલ નપું. ધુમાડી આપી
કરવામાં આવેલું સુગંધી તેલ

ધૂમ વિ. અ. સતત; પુકડળ

ધૂમ [સં.] ધુમાડો; ઠકેલુ [સં.] પુ'.
પૂંછડિયો તારો; ઠપાન [સં.] નપું.
ખીડા, ચક્ષમ, હુકડો વગેરે પીવો એ;
ધુમાડી સ્ત્રી. ધૂણી; ધુમાડો પુ'.
લડકા વિનાના અગ્નિમાંથી નીકળતો
ધૂંવો; (લા.) આંધળો ભારે ખર્ચ;
ધુમાડિયું નપું. ધુમાડો
નીકળવાનું જાપરા કે દીવાલમાંનું
જાળિયું; ધુમાણું અ. ક્રિ. બળતાં
ધુમાડો થવો

ધૂળ સ્ત્રી. માટી રજનો ઝીણો ભૂકો;
ધુળેટી સ્ત્રી. (ધૂળ ઉડાવવા વગેરેની
ક્રિયા થવાને કારણે ઊજવાતો)
હોળીના વળતા પડવાનો ઉત્સવ

ધૂંધવાણું અ. ક્રિ. ધુમાડો થવો;
ધૂંધળું વિ., નપું. ધુમાળાવાળું;
ધૂંધળાણું અ. ક્રિ. ઝાંખું પડવું

ધોકડું નપું. રત્ની મોટી ગાંસડી; -ડી
સ્ત્રી. નાનું ધોકડું

ધોકો પુ'. બડી લાકડી; ચટણી વગેરે
વાટવાનો ગોળબડો બડીકો; લૂગડાં
ઘોવાનો પાટકો; (લા.) વિદન; નડતર;
નુકસાન; -કાવણું સ. ક્રિ. પદાર્થને
ઘોકા વની ફૂટવો, ઘોકણું, ઘોકાણું
નપું. કપડાં ઘોવાનો ઘોકો

ધોખો પુ'. રોષ અને દુઃખની લાગણી;
(લા.) દગો, નુકસાન

ધોતિયું નપું. થેપાકું; -તલી સ્ત્રી.
ફાળિયું, પંચિયું

ધોધ પુ'. પાણીનો ઉપરથી પડતો
પ્રવાહ; ઠમાર અ. મોટી ધારાઓમાં
પડે એમ

ધોખી પુ'. લૂગડાં ઘોવાનો ધંધો કર-
નાર જતિનો પુરુષ; -બણ સ્ત્રી.
ધોખીની સ્ત્રી

ધોમ પુ'. સૂર્યનો સખત તાપ

ધોરણ [સં.] નપું. વલણ; નિયમ;
રિવાજ; શ્રેણી; પ્રમાણ; વહીવટી
પદ્ધતિ; ઠસર અ. ધોરણ-નિયમ
પ્રમાણ

ધોરો વિ. મુખ્ય; સરિયામ; પુ'. બળદ;
(લા.) મોટો દીકરો; -રિયો પુ'. ખેતર
અને બાગ વગેરેમાં થતી પાણીની
નીક; -રો પુ'. અગાસીની પાળ;
ઘોટલાનો તકિયો; ખેતરની પાળ;
ઝાડના મૂળ ફરતો કરાતો માટીનો
ઘોટો

ધોલ પુ'. માથાના પાછળના ભાગ
ઉપર હાથનો પંજો મારવામાં આવે
એ ક્રિયા

ધોણું સ. કિ. પાણી વતી પદાર્થને

શુદ્ધ કરવો, પાણીથી સાફ કરવું;
(લા.) ઠપકો આપી સામાનો ગર્વ
ઉતારવો; -ણ નપું. એમાં વાસણ
ઘોઈ ભેગો કરેલો એકવાડ; -લાઈ
[હિં.] સ્ત્રી. ધોવાની ક્રિયા કે રીત;
ધોવાનું મહેનતાણું; -વડા(-રા)વવું
સ. કિ. કપડાં ધોવાય એમ કરવું;
-વડા(-રા)મણ નપું., -વડા-
(-રા) મણી સ્ત્રી. ધોવાનું મહેન-
તાણું

ધોળ નપું. માંગલિક ધાર્મિક ગીત,
ધવલ ગીત; -ળું વિ. સફેદ, ઊજળું;
-ળણું સ. કિ. દીવાલને ચૂનો છાંટવો;
-ળાઈ સ્ત્રી., -ળામણ નપું. ધોળવાનું
મહેનતાણું

ધોંસ સ્ત્રી ધસારો, હલ્લો
ધોંસરું નપું. ગાડાં કોશ વગેરે ખેંચવા
ખળદની પાડાની કે ધોડાની કાંધ
ઉપર ભોડાતું લાકડું, ધુરા; -રી સ્ત્રી.
નાનું ધોસરું

ધ્યાન [સં.] નપું. ચિંતન; લક્ષ્ય,
એકાગ્રપણું; -ની [સં.] વિ. ધ્યાન
ધરનાર; ધ્યેય [સં.] નપું. લક્ષ્ય,
ઉદ્દેશ્ય, નેમ

ધ્રાશ(-સ) કો પું. ધાસકો, ઢાળ
ધ્રુવ [સં.] વિ. સ્થિર; પું. પૃથ્વીની ધરીનો
ઉત્તર-દક્ષિણનો છેડો; એ નામનો
તારો

ધ્રૂસકો પું. શ્વાસે શ્વાસે ભરાતો બેંકડો
ધ્રૂજવું અ. કિ. કંપવું; ધ્રુજાટ પું.,
ધ્રુજરી સ્ત્રી, ધ્રુજરો પું. ધ્રૂજવું
કે ધ્રુજવવું એ

ન

નકરું -યું વિ. નર્ચું, સાવ; (લા.)
જાળજાળ કે લકરા વગરનું

નકલ સ્ત્રી. અસલ ઉપરથી ઉતારેલું
લખાણ; (લા.) અનુકરણ; અનુકર-
ણાત્મક મશકરી; -લિયો પું. નકલ
કરનાર; -લી વિ. (લા.) ખનાવટી,
કૃત્રિમ

નકશી [આ.] સ્ત્રી. કળામય ખારીક
કોતરકામ; -શો પું. જગ્યા કે
પ્રદેશનો માપસર આલેખ

નકામું વિ. કામમાં ન આવે તેવું,
ઉપયોગ વિનાનું; અ. નિરર્થક,
વિના કારણ

નકાર પું. 'ના' એવું કહેવું એ; ૦પું
સ. કિ. ના પાડવી; સ્વીકાર ન કરવો
નકૂચો પું. સાંકળ કે આંકડી
ભરાવવાનો વાંકો વાળેલો આંકડો

નકોરડો વિ. પું. કથુંબ ખાધા વિનાનો
ઉપત્રાસ

નકર વિ. પાણું નહિ એવું; સખત
નખ [સં.] પું. આંગળાંના ટેરવા પરનું
પતલું હાડકું; પશુ પંખીનો નહોર;

નખિયું પું. નખ કાપવાનું ઓળાર
નખરું નપું. શૃંગારિક ચાળો; લટકું

નખેદ વિ. નીચ, લુચ્ચું, લખાડ

નખોદ નપું. વંશવેલાનો ઉચ્છેદ;
સત્યાનાથ; -દિયું વિ. જેનો નિર્વંશ
ગયો હોય તેવું

નગર [સં.] નપું. શહેર; નાગરિક
[સં.] વિ. નગરને લગતું; (લા.)

નગરજન; નાગરી વિ. સ્ત્રી. દેવનાગરી-
બાળબાધ (લિપિ) વિ. સ્ત્રી. જેમાં
પાણીનો સ્પર્શ નથી તેવી ધી અને
ગળપણવાળી ગોળચોપડી મગજ
વગેરે સામગ્રી

નગારું નપું. અર્ધગોળ આકારનું
 ચામડે મટેલું વાદ્ય
 નગુણું વિ. ગુણુપાત્રની કીમત ન હોય
 તેવું, કૃતદન
 નગુરું વિ. ગુરુ ન કર્યા હોય તેવું;
 નગુણું; બેશરમ
 નચિંતા વિ. ચિંતા વિનાનું, બેફિકર
 નજર [આ.] સ્ત્રી. દષ્ટિ; લક્ષ
 નજર [ફા.] સ્ત્રી., -રાણું નપું; -રાણું
 પું. રાજા મહારાજને અપાતી ભેટ
 નજીક અ. પાસે
 નજીવું વિ. મામૂલી, ક્ષુદ્ર
 નટ [સં.] પું. નાટકમાં વેશ અજવનાર
 બેલાડી; દોરડા પર અંગકસરતના
 બેલ કરનાર
 નઠારું વિ. ખરાબ
 નઠાર વિ. હૃદયહીન; નફરત; શિખા-
 મણુ ન લાગે એવું
 નણુંદ, નણુદી સ્ત્રી. પતિની બહેન;
 નણુદોઈ, નણુદોયો પું. નણુંદનો
 વર
 નથ, ઠડી, ઠણી, ઠની સ્ત્રી. નાકની
 વાળી (જુઓ 'નાથવું' માં)
 નદાવા અ. હલ્લ દાવો ન રહ્યો
 હોય એમ
 નદી [સં.] સ્ત્રી. પહાડ કુંગર કે
 સરોવરમાંથી નીકળી આગળ જતાં
 જેમાં મોટા પ્રવાહ વહે તેવો ખોયાણુ
 વહેજો, સરિતા
 નંધણિયું, નંધણિયાતું વિ. ધણી-
 ધોરી વિનાનું

નનામી સ્ત્રી. મુઠ્ઠું લઈ જવાની
 વાંસની ઠાઠડી, અનામી; -મું વિ.
 નામ વિનાનું; લેખકની સહી વિનાનું
 નપાણિયું વિ. પાણી વિનાનું; પાણી
 પાયા વિનાનું
 નપાવટ વિ. નકારું; તદન હલકા
 પ્રકારનું કે તકલાદી
 નફકરું, નાફકરું વિ. ફિકર-ચિંતા
 વિનાનું
 નફે(-ફે)ટ વિ. બેશરમ; -ઠાઈ સ્ત્રી.
 બેશરમી
 નફે પું. ફાયદો, લાભ, કમાણી; -ફાખોર
 વિ. નફે મેળવવાની વૃત્તિવાળું;
 -ફાખોરી સ્ત્રી. નફે મળે એવી
 રીતનો વેપાર કરવાની વૃત્તિ
 નખળું વિ. બળ વિનાનું, નિર્બળ,
 કમજોર
 નલવું અ. ફિ. ટકી રહેવું; પોષાવું,
 નિર્વાહ થવો; નલાવ પું. નલવું એ;
 ભરણુપોષણ, નિલાવ
 નમવું સ. ફિ. વંદન કરવું; વાંકા
 વળવું; -ણુ નપું. દેવપૂજનનું પવિત્ર
 પાણી; -ણું વિ. સુંદર વળાંકવાળું,
 ઘાટીલું; -ન [સં.] નપું. નમસ્કાર;
 નામવું સ. ફિ. નમાવવું; (લા.)
 હગેલા બાળકને ધોવડાવવું
 નમસ્કાર [સં.] પું. નમન; નમસ્તે
 [સં.] અ. 'તમને નમસ્કાર'
 નમાજ, -ઝ [ફા.] સ્ત્રી, મુસ્લિમો જે
 પ્રકારની મસીદમાં પાંચ વાર બંદગી
 કરે છે તે; -જી; -ઝી વિ. નમાજ
 કરનારું
 નમાયું વિ. મા વિનાનું

નમાલં વિ. માલ-તાકાત વિનાનું;
 આયલું
 નમૂછિયું વિ. મૂછ વિનાનું
 નમૂનો [ફા.] પું. વાનગી; જેના
 ઉપરથી નકલ ઉતારવાની હોય કે
 ચીનરવાનું હોય તે અસલ લખાણ કે
 વસ્તુનો ઘાટ
 નમેરું વિ. નિર્દય
 નર [સં.] પું. આદમી, પુરુષ; પુરુષ
 પ્રાણી; બારી બારણાની માદા જેમાં
 ખેસાડવામાં આવે છે તે ખૂંટાવાળો
 ખાલો
 નરકં [સં. પું.] નપું. મર્યા પછી પાપી
 જીવાત્મા જ્યાં જઈ રહે છે તેવો
 પૌરાણિક કે કાલ્પનિક પ્રદેશ;
 (લા.) વિષ્ણુ, ગૂ
 નરધું નપું. તખલું
 નરણું, -ણું વિ. ખાધાપીધા વિનાનું
 નરતું વિ. નરસું, ખરાય
 નરદમ વિ. શુદ્ધ; અ. તદ્દન, સાવ
 નરમ વિ. પોચું; ઢાલા સ્વલાવનું;
 સુંવાળું; (લા.) નખળું
 નરપું, વ્યું વિ. તદ્દન નીરોગી,
 તંદુરસ્ત
 નરસ, -સું વિ. નરતું, ખરાય
 નરાજ સ્ત્રી. ખોટવાની કોશ
 નરા(-રે)ણી સ્ત્રી. નખ કાપવાનું
 સળી જેવું હથિયાર
 નરાતાળ અ. નરદમ, તદ્દન, નર્યું;
 સાવ, મૂળપાયા વિનાનું
 નર્યું વિ. અ. તદ્દન, સાવ, નરદમ
 નવતર [સં.] વિ. તદ્દન નવું, અખણ્યું
 નવયુવક [સં.] પું. નવજવાન

નવરાત્ર [સં.], નવરાત્ર નપું. ખ. વ.
 આસો અને ચૈત્રના પહેલા નવ દિવસ
 જેમાં માતાના ઉત્સવ મનાય છે
 નવરું, -રું વિ. કામકાજ-ધંધાધાપા
 વિનાનું
 નવલ, ઠંકથા [સં.] સ્ત્રી. ગદ્યમા
 લખેલી અર્ધસત્ય કે કલ્પિત વારતા;
 નવલિકા સ્ત્રી. ટૂંકી વારતા
 નવલોહિયું વિ. ચડતા લોહીનું,
 જુવાન
 નવસાર પું. એક ક્ષાર
 નવસું વિ. લૂગડા વિનાનું, નાચું પૂચું
 નવાજણું અ. ફિ. ભેટ આપવી;
 વખાણના શબ્દોથી સત્કારવું;
 નવાજેશ [ફા.] સ્ત્રી. ભેટ
 નવાખ. [આ.] પું. સૂઓ; -ખી,
 -ખશાહી સ્ત્રી. નવાખગીરી
 નવું વિ. અગાઉ ન રહેલું કે થયેલું
 કે ભેયેલું બાણેલું; તરતનું, તાજું;
 બિન-અનુભવી; -વાઈ સ્ત્રી. અચરજ;
 -વેસર (ઠથી) અ. ફરીથી જ શરૂ
 કરીને
 નવેળિયું, નવેળું નપું. ધરતી
 પછીતની છીતરી; નવેળી સ્ત્રી.
 છીતરી
 નચો પું. કેફી ચીજથી ચડતો કેફ;
 -શાખોર, -શાખાજ વિ. કેફી
 પીણું પીનારું
 નસ સ્ત્રી. શરીરમાંની લોહી વહી જતી
 રગ; પાંદડાંનો રેસો
 નસકોરું નપું. નાકનું ફણસું; -રી સ્ત્રી.
 નાકના ફણસામાં રહેલી ધોરી નસ
 (જે ફૂટતાં નાકમાંથી લોહી નીકળે છે)

નસીબ [આ.] નપું. લાગ્ય, કરમ
નસ્તર [કા.] શરીર ઉપરની વાદકાપ
(ગૂમડા વગેરેની)

નહિ [સં.] અ. ન ઠતર, ઠતો અ.
ન હોય તો, નકર, નીકર

નહોર સ્ત્રી. સરોવર કે નદીમાંથી
બંધ; વાળી કાઢેલો કાંસ, સારણુ;

-રિયું, -રું નપું. નાળું, વહેજો

નહોર પુ. પંજનતો બહાર નીકળતો
નખ (ખાસ કરી હિંસ્ર પશુઓનો);

નખનો ઉઝરડો; -રિયું નપું. નખનો

ઉઝરડો; -રા પુ. બ. વ., -રાં નપું.

બ. વ. (લા.) નખરાં સહિતની

આજીજી, કાકાવાકા

નળ [સં.] પુ. પેંટમાંનું મોટું
આંતરડું; માટી કે ધાતુનો પાણીના

જવા આવવા મારેનો પોજો લાંબો

ધાટ; -ળાકાર વિ. નળના આકારનું;

-ળિયું નપું. જાપરાં ઢાંકવાની

પરનાળ જેવી નાની નાની માટીની

બનાવટ, કવચું; -ળિયેર વિ. જાપરા

પર નળિયાવાળું; -ળી સ્ત્રી. ભૂંગળી,

ત્રાંબા પિત્તળની પવાલી; -ળો પુ.

ધૂંટણથી પાટલી સુધીનો લાંબો

અવયવ કે હાડકું; ધાતુની કે માટીની

નળાકાર ઊભી કોડી કે પવાલું

નંગ નપું. એક ચીજ, એક વસ્તુ

(એકમ); પહેલ પાડેલો હીરો; (લા.)

લુચ્ચો માણસ; મૂર્ખ માણસ

નંદ્યાલું અ. કિ. (ખાસ કરીને દાંત

માટી કે કાચની વસ્તુનું) લાંગી

પાડું

નંબર [અં.] પુ. સંખ્યા, આંક;
આંકડો; ક્રમાંક; ઠવાર અ. નંબર
પ્રમાણે, ક્રમ પ્રમાણે

ના અ. નહિ; સ્ત્રી. નકાર

નાઈ પુ. વાળંદ, હિંદુ હજમ

નાક નપું. મોઢા ઉપરનું શ્વાસ લેવાનું
મુખ્ય અંગ, નાસિકા; (લા.) આમર

નાકું નપું. સોપનું કાણું; રસ્તાનો
છેડો કે પ્રવેશદ્વાર; જકાત લેવાની

ચોકી; (લા.) ગામમાં પેસવાનો કર;

-કાખંદી(-ધી) સ્ત્રી. નાકું રોકી

લેવું એ; -કેદાર પુ. જકાતી થાણા

ઉપર ખેસતો અમતદાર

ના(-નાં)ખવું સ. કિ. ફેંકવું;

દાખત કરવું; પછાડી પાડવું; (લા.)

ગુમાનવું, વેડફી કાઢવું; ન(-નં)-

ખાવું અ. કિ. (કર્મણિ) (લા.)

શરીરે ઢીકા પડી જઈ દૂખળા થવું

નાગ [સં.] પુ. ફેણવાળો કાળોતરો

સાપ; ઠણ, ઠણી સ્ત્રી. સાપણ

નાગર [સં.] વિ. નગરનું; બ્રહ્મણ

અને ત્રાણિયાની એ નામની એક

જનનું; -રાણી સ્ત્રી. નાગરની સ્ત્રી

નાગરવેલ સ્ત્રી. મુખવાસ મારે વપરાતાં

પાનની વેલ, તંબોળ

નાગલી સ્ત્રી. આવટા જેવું એક

અનાજ

નાયું વિ. વસ્ત્ર ન પહેર્યા હોય એવું,

નગન, નવસ્ત્રું; અવકાર કે શોભા

વિનાનું (અંગ); (લા.) લુચ્ચું;

ખેશરમ; -ગોડિયું વિ. નગન; -ગાઈ

સ્ત્રી. (લા.) લુચ્ચાઈ

નાચણું અ. ક્રિ. નૃત્ય કરવું; તાલબદ્ધ
 દૃઢવું; (લા.) કોઈના કલ્યા સુજબ
 કરવું; નાચ પું. નૃત્ય; નૃત્યનોજલસો;
 -ણિયું વિ. નાચવાનો ધંધો કરનારું
 નાજુક [ફા.] વિ. સુકુમાર
 નાટક [સં. નપું.] નપું., પું. ખેલ,
 તમાશો; (લા.) લવાડો, ફજેતી;
 -કિયું વિ. નાટકને લગતું; નાટક
 લખવાનાર (નટ); -કી વિ. નાટકના
 જેવું; -કીય [સં.] વિ. નાટકને લગતું;
 નાટિકા [સં.] પુ. સ્ત્રી. નાતું નાટક;
 નાટ્ય [સં.] નપું. નાચ અને અભિ-
 નય ખેલ જેમાં હોય તેવો પ્રયોગ
 નાકું નપું. (ખાસ કરી કાચીનું) દોરકું;
 નાડાછડી (મંગલ કામમાં વપરાતી
 રંગેલી કાચી દોરી); ધાધરા લેંધા કે
 સુરવાળ વગેરેની દોરી; અખોડો
 બાંધવાની દોરી; -ડી [સં.] સ્ત્રી. નસ,
 રગ; નાની દોરી; ધાધરા, લેંધા વગેરેનું
 નાકું; -ડો પું. મોટું દોરકું, રસ્સો;
 -ડાછોડ સ્ત્રી. [લા.] પેશાબ જવાની
 ક્રિયા, લઘુશંકા
 નાણું નપું. ચલણી સિક્કો; દ્રવ્ય, ધન,
 પૈસો; -ણાવટ સ્ત્રી. નાણાં બચાર;
 -ણાવટી વિ. નાણાંની હેરફેર
 કરનાર, શરાફ
 નાત સ્ત્રી. એક કુળ કે વર્ગના લોક
 સમૂહ; -તીલું વિ. એક જ નાતનું;
 -તો પું. (લા.) સંબંધ; -તરું નપું.
 સગપણ, વિવાહ; વિધવા સાથેનું
 પુનલગ્ન; -તરાળ વિ. સ્ત્રી. નાત-
 રાની સ્ત્રી; -તરિયું વિ. નાતરાને
 લગતું; એક જ નાતનું, નાતીકું

નાથ [સં.] પું. સ્વામી, ધણી; પતિ
 નાથણું સ. ક્રિ. બળદ-પાડા વગેરેને
 નાકમાં વીંધ પાડવું; (લા.) અંકુશમાં
 લાવવું; નાથ સ્ત્રી. બળદ-પાડા
 વગેરેના નાકમાં નાખવામાં આવતી
 દોરી; નથ, ઠડી સ્ત્રી. સ્ત્રીનું નાકનું
 મોટી વાળીના ઘાટનું ધરણું
 નાદ [સં.] પું. અવાજ, ઘોષ; ગજ ન
 (લા.) ધૂન, આદત
 નાદાન [ફા.] વિ. અણસમજ, મૂર્ખ;
 -નિયત, -ની સ્ત્રી. નાદાનપણું
 નાદાર [ફા.] વિ. કંગાળ; દેવાળિયું
 -રી સ્ત્રી. દેવાળું
 નાદુરસ્ત [ફા.] વિ. માંદું
 નાનું વિ. કદમાં અલ્પ; થોડા ઉમરનું;
 -નકડું વિ. ખૂબ નાનું; -નડિયું વિ.
 નાની નાની ઉમરનું (સ્ત્રી પુરુષ);
 -નપ સ્ત્રી. નાનાપણું; (લા.) હલકાઈ;
 -નમ સ્ત્રી. (લા.) હલકાઈ; -નો પું.
 માતાનો બાપ; -ની સ્ત્રી. માતાની મા
 નાન્યતર [સં.] વિ. નર કે નારી નહિ
 તેવું, નપુંસક લિંગનું
 નાખૂદ [ફા.] વિ. નિર્મૂળ; -દી [ફા.]
 સ્ત્રી. નિર્મૂળ ઉચ્છેદ, સદંતર નાથ
 નામ [સં. ફા.] નપું. સંજ્ઞા; (લા.)
 યાદગીરી; કીર્તિ; ઓચીન, -મીચું
 વિ. નામાંકિત, પ્રખ્યાત; -માંકિત
 [સં.] વિ. પ્રખ્યાત; -મેરી વિ. એક-
 સરખા નામનું
 નાથું [ફા.] નપું. જમે ઉધારને
 હિસાબ; નામ લખાવવાં એ
 નામોશી સ્ત્રી. ખેચાબચ, હિણુપત

નારિયેળી સ્ત્રી. નારિયેળે -શ્રીફળનું

ગાડ; -ળ નપું. શ્રીફળ

નારી [સં.] સ્ત્રી. સ્ત્રી

નારું નપું. ગૂખડું પાકી કૂટતાં પહેલું
ઉંડું કાણું; વાળાનો રોગ

નાશ [સં.] પું. સંહાર; (લા.) ખુવારી

પાયમાલી; ઠકારક [સં.] વિ. નાશ

કરનારું; ઇચ્છા વિ. નાશ પામનારું

નાસ સ્ત્રી. નાક વાટે ધૂણી કે વરાળ

ચડાવવી એ

નાસવું અ. ક્રિ. ભાગી છૂટવું, જતાં

રહેવું; (લા.) પીછેહઠ કરવી; -ભાગ

સ્ત્રી. ગમે તેમ ગમે તે બાબુ ભાગી

જવું (અનેતું); નાસેકું વિ. નાસી

જવાની ટેવવાળું, ભાગેકું

નાસિ(-સી)પાસ [કા.] વિ. નિરાશ;

-સી સ્ત્રી. નિરાશા

નાસૂર [આ.] નપું. નાક અને ગળાનો

એક રોગ

નાસ્તું પું. સવારનું પહેલું શિરામણ;

ગમે તે વખતે ચવાણું કે એવું કાંઈ

ખાવું એ; એવી રીતે ખાવાનો પદાર્થ

નાહવું અ. ક્રિ. સ્નાન-અધોગ કરવું;

(લા.) ખોટ કરવી, ગુમાવવું; નવાડવું,

નવડા(-રા)વવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)

સ્નાન કરાવવું; (લા.) હાથ, તુકસાન-

માં ઉતારવું; નવાણું નપું.

નાહવાનું સ્થળ, જળાશય; નવાણું

સ્ત્રી. નાહ્યા પછી કોઈ કે કાંઈ

બહારનાને ન અડાય તેવી સોળી

હાલત, અપરસ; (લા.) રસાડું (જ્યાં

નાહ્યા ધોયા નિના ન પેસાય);

નવેણિયું વિ. નવેણને લગતું, સ્વચ્છ;

નવેણિયો પું. રાધનારો, પીરસનારો

નાળ સ્ત્રી. નળી; બળદ થોડા વગેરેને

પ્રવાહી પાવાની વાસની પોલી નાળ;

નળિયાંમાં નીચે રહેતું નળિયું; પરનાળ;

બંદકની નળી; મોટી બંદક; નપું.

ગર્ભમાં બાળકની દૂંટી સાથે

જોડાયેલી નસ; ૮ ૦ નપું. પ્રવાહી

પદાર્થ રેડવાની આસુક આકારની

નળી; નાનો કરવડો; નાળિયું નપું.

નેળિયું; નાળું નપું. વહેળો;

ગરનાળું

નાળ સ્ત્રી. થોડા-બળદને પગે તેમજ

જોડામાં એડી નીચે જડવામાં આવતી

અર્ધગોળાકાર લોખંડની પટ્ટી; ૦૫૦૬

(-૬) પું. નાળ જડનારો

નાંગરવું અ. ક્રિ. (વહાણ વગેરેને

થોભવા પાણીમાં) લંગર નાખવું;

નાંગર નપું. લંગર

નિકાલ પું. ફેંસલો, નિવેડો; (લા.)

નીકળવાનો માર્ગ

નિકાશ(-સ) સ્ત્રી. માત્રનું સ્થળ

ઉપરથી બીજે જવું

નિગમ [સં.] પું. ધર્મશાસ્ત્ર

નિયોવાવું અ. ક્રિ. દંઆવવાથી પાંદડાનું

બહાર નીકળવું; નિયોવવું સ. ક્રિ.

(પ્રેરક) દંઆવી પાણી કે રસ

કાઢવો; નિયોડ પું. નિયોવવું એ;

(લા.) નિવેડો

નિત્ય[સં.], નિત અ હમેશાં;

-ત્યકર્મ [સં.] નપું. દરરોજનો

વિધિ

નિદાન [સં.] નપું. રોગ નક્કી

કરવો એ; કરણ; પરિણામ, અંત;

અ. અવશ્ય

નિભારો પુ. કુંભાર કામ પકવવા
ધાસ-કચરનો ઢગલો કરી સળગાવે

છે એ; એવું સ્થાન

નિમાણું વિ. ઊતરી ગયેલા મોઢાવાળું,
ખિન્ન

નિયમ [સં.] પુ. બંધન, નિયંત્રણ;
ધારો, કાયદો; યાત્ર; પ્રતિજ્ઞા; કંગવ;

ઠસર અ. નિયમ પ્રમાણે; -મિત
[સં.] વિ. મુકરર કર્યા પ્રમાણેનું

નિરક્ષર [સં.] વિ. જેને અક્ષરજ્ઞાન
નથી મળ્યું તેવું, અલણ; ઠા [સં.]
સ્ત્રી, અલણપણું

નિરંકુશ [સં.] વિ. બેકાણુ, અંકુશ
વિનાનું

નિરંતર [સં.] અ. સતત, હમેશાં

નિરાકરણ [સં.] નપું. ખુલાસો,
નિવેડા

નિરાધાર [સં.] વિ. આધાર વિનાનું;
અનાથ

નિરાશ [સં.] વિ. નાંઉમેદ; -શા
[સં.] સ્ત્રી, નાંઉમેદી

નિરાશ્રિત [સં.] વિ. આશરા વિનાનું,
અનાથ

નિરાળું વિ. ન્યારું; અલગ, જુદું

નિરાંત સ્ત્રી. કુરસદ; સુખ, જંપ,
શાંતિ; -તિયું વિ. શાંતિવાળું

નિરીક્ષક [સં.] વિ. આરીક તપાસ
રાખનાર

નિરુપયોગી [સં.] વિ. ઉપયોગમાં-
અપમા ન આવે તેવું નકામું

નિરુપાય [સં.] વિ. ઉપાય નથી
રહ્યો તેવું, લાચાર

નિર્જન [સં.] વિ. જ્યાં એકપણ
માણસ નથી તેવું; ઉજ્જડ

(Bk) Na-10-14

નિર્જલ(-ળ) [સં.] વિ. પાણી
વિનાનું, નપાણિયું

નિર્જીવ [સં.] વિ. જીવ વિનાનું;
(લા.) નિર્જળ; નકામું

નિર્જીવિ [સં.] પુ. ફેંસલો; નિશ્ચય
નિર્દોષ [સં.] વિ. દોષ વિનાનું;

નિરપરાધી

નિર્ધાર [સં.] પુ. નિર્ણય, નિશ્ચય;
ઠવું સ. ક્રિ. નક્કી કરવું

નિર્બલ(-ળ) [સં.] વિ. બળ
વિનાનું, નબળું

નિર્ભેળ વિ. ભેળ વિનાનું, ચોખ્ખું,
શુદ્ધ

નિર્માલ્ય [સં.] વિ. દેવ ઉપરથી
ઉતારેલું કે ધરેલું (ખાસ કરીને
શિવમંદિરનું)

નિર્માલ્ય વિ. માલ વિનાનું; આયલું

નિર્મૂલ(-ળ) [સં.] વિ. મૂળ
વગરનું; નિર્વંશ

નિર્વંશ [સં.] વિ. વંશ ન આંલ્યો
હોય, એવું, નાવારસ

નિર્વાણ [સં.] નપું. મૌક્ષ, મુક્તિ;
મોત

નિર્વાસિત [સં.] વિ. ધરખાર કે
વતનમાંથી હાંકી કાઢેલું

નિર્વાહ [સં.] પુ. ગુબારો, ભરણ-
પોષણ

નિર્વિધન [સં.] વિ. વિધન-અડચણ
વિનાનું

નિર્વિવાદ [સં.] વિ. કોઈ પણ
જાતના વાદ કે વિવાદ વિનાનું, મિત-
તકરારી, સ્પષ્ટ

નિર્વાસ [સં.] પુ. રહેઠાણ; -સી
[સં.] વિ. વતની

નિવૃત્તિ [સં.] સ્ત્રી. દુરસદ; નિરાંત;
-ત્ત [સં.] વિ. નોખરી કે કામગીરી-
માંથી કારેગ થયેલું

નિવેડો પુ. ફેંસલો; નિરાકરણ
નિવેદન [સં.] નપું. નમ્રતાથી
અર્પણ કરવું-રજૂ કરવું એ; અરજ;
અહેવાલ

નિશાન [કા.] નપું. ચિહ્ન, એધાણ;
તાકવાનું લક્ષ્ય; (લા.) વાવટો;
ધોણ-કાથી-જીંટ ઉપરનું નગાર-
ખાનું; -ની સ્ત્રી. ચિહ્ન

નિશાળ સ્ત્રી. છોકરાને ભણવાની
શાળા

નિશ્ચય [સં.] પુ. નક્કી કરવું એ,
નિર્ધાર; નિર્ણય

નિશ્ચલ (-ળ) [સં.] વિ. સ્થિર,
અચલ

નિશ્ચિંત [સં.] વિ. ચિંતા-ફિકર
વિનાનું, નફિકરું

નિષેધ [સં.] પુ. મનાઈ, અટકાવવું
એ

નિષ્ઠા [સં.] સ્ત્રી. આસ્થા, ભક્તિ,
શ્રદ્ધા; આશય

નિષ્પાપ [સં.] વિ. પાપ વિનાનું;
પવિત્ર

નિષ્ફલ (-ળ) [સં.] વિ. ફળ વિનાનું;
નફાનું

નિસરણી સ્ત્રી. સીડી, નાને દાદરો

નિસર્ગ [સં.] પુ. સ્વભાવ; કુદરત;
નૈસર્ગિક [સં.] વિ. કુદરતી

નિસાસો પુ. નિઃશ્વાસ; દાઈ

નિહાળવું સ. ક્રિ. તાકી તાકીને કે
ધ્યનપૂર્વકે જાવું

નિંદા [સં.] સ્ત્રી. વગોવણું, બદગોઈ;
-દણું સ. ક્રિ. નિંદા કરવી, વગોવવું

નીક અ. પાણી જવાનો ધોરિયો; ખાળ
નીકર અ નહિતર

નીકળવું અ. ક્રિ. -માંથી બહાર
આવવું; જવું, પસાર થવું; (લા.)
નીવડવું

ની(-ની) ઘલવું અ. ક્રિ. હુંડાંમાં
દાણા આવવા

નીચ [સં.] વિ. (લા.) અધમ, દલકું;
-ચું વિ હેડાણ ભાગમાં રહેલું,
હેડું; બેડું, વામણા ધાટનું; -ચાણ
નપું. જમીનનો નીચો ભાગ;
દોળાવ; -ચાળેણું નપું. (લા.)
શરમ ઉપજાવે તેવું કામ કરવું એ

નીડર વિ. ડર વિનાનું, નિર્ભય

નીતરવું અ. ક્રિ. કચરો નીચે ઠરી
જતાં સ્વચ્છ થવું, આછરવું; ટપકવું

નીતિ [સં.] સ્ત્રી. સદાચાર ભરેલું
વર્તન; પદ્ધતિ; ધોરણ; (લા.)
રોજનીતિ

નીપજવું અ. ક્રિ. ઊપજવું, પેદા થવું;
પરિણામ આવવું; નીપજ સ્ત્રી.
ઉત્પન્ન, પેદાશ

નીલવું અ. ક્રિ. બુઝો 'નલવું';
નિલાવ પુ. નલવું એ, ભરણપોષણ

નોમ નપું. નિયમ, વ્રત

નીમ સ્ત્રી. (મકાનનો) પાથો

નીમણું સ. ક્રિ. કામ કે પદ ઉપર
સ્થાપવું, નિયોજન કરવું; નિમણુંક
સ્ત્રી. નીમવું એ, નિયોજના; નિમે-
તાણું નપું. પગાર

નીરખવું સ. ક્રિ. તાકીને સૂક્ષ્મતાથી
જોવું

નીરવું સ. ક્રિ. (દોરને) ધાસ નાખવું;
(લા.) માર મારવો; -ણ સ્ત્રી. નીર-
વામાં આવતી ચાર, ચારો

નીરો પુ. તાડનો તાળો રસ
 નીરોગ [સં.], -ગી વિ. રોગ વિનાનું,
 તંદુરસ્ત
 નીવડવું અ. ક્રિ. પરિણામ થઈ આવવું;
 સિદ્ધ થવું
 નીસરવું અ. ક્રિ. બહાર નીકળી આવવું
 નીંગળવું અ. ક્રિ. ઝરવું, ટપકવું
 નીંદર સ્ત્રી. નિદ્રા, ઊંઘ; ઠંખારું
 વિ. ઊંઘે ઘેરાયેલું
 નીં(-ને)દણું સ. ક્રિ. ખેતરમાંથી
 નકામું ધાસ કાપી કાઢવું; નીંદામણ
 નપું., નીંદામણી સ્ત્રી. નીંદવાનું
 મહેનતાણું; નીંદણ નપું. નેદ
 પું. નકામું ધાસ
 નુકસાન [આ.] નપું. બગાડ, હાનિ;
 ગેરફાયદો; ઠંકારક વિ. નુકસાન
 કરનારું; -ની સ્ત્રી. નુકસાન; નુકસાન
 તું વળતર; વિ. નુકસાન પામેલું
 નુસખો [ફા.] પું. (લા.) અટકચાળું;
 મશ્કરી
 નૂર [આ.] નપું. તેજ, પ્રકાશ
 નૂર નપું. તોર, બાહું
 નૃત્ય [સં.] નપું. નાચ
 ને અ. અતે, તથા
 નેક [ફા.] પ્રામાણિક; ન્યાયી; ધાર્મિક;
 -કી સ્ત્રી. ઇમાનદારી; રાજમહારાજ
 સમક્ષ છડી પોકારવી એ
 નેગ પું. ઠાકોરજીના મંદિરમાં નક્કી
 કરવામાં આવેલી સામગ્રીનો દરરોજનો
 અંદાજ
 નેજું નપું., -જો પું. વાવટો, ધ્વજ;
 નિશાન

નેહું નપું. ઠા-ઠેકાણું; નિશ્ચય
 નેડો પું. સ્નેહ
 નેણ નપું. નયન, આંખ; દેવદેવીની
 આંખો ઉપર ચોડવામાં આવતું
 આંખના આકારનું પતરું
 નેતર નપું. પાણી કાંઠે ઊગનારો એક
 છોડ-વેલો, વેતસ
 નેતરું નપું. જાશ વલોવવાનું દોરકું
 નેતા [સ.] પું. અગ્રેસર, મોવડી,
 નાયક
 નેફો [ફા.] પું. જેમાં નાડી પરાય-
 વામાં આવે છે તે ધાધરા લેંધા
 વગેરેની પોલવાળી કિનારી
 નેમ સ્ત્રી. લક્ષ્ય, નિશાન; આશય, હેતુ
 નેવ, -વું નપું. જાપરાની નીચલી
 કિનારી, નળિયાંનો નીચેનો છેડો-
 જ્યાંથી વરસાદનું પાણી જમીન પર
 પડે; એમાંથી ટપકતું પાણી
 નેસ, ઠોડા ભરવાડ રખારીઓ વગેરે
 દોર ચારનારી પ્રજાએ જંગલમાં
 આધેણું કામચલાઉ ધર કે ધરોનો
 સમૂહ
 નેળ સ્ત્રી, -ળિયું નપું. સાંકડો રસ્તો
 નેઠ્ઠત્ય [સં.] વિ. પશ્ચિમ-દક્ષિણ દિશા
 વચ્ચેનું
 નૈવેદ્ય [સં.], -દ નપું. દેવને; ધરવામાં
 આવેલી સામગ્રી
 નોકર [ફા.] પું. ચાકર, સેવક; ઠડી
 સ્ત્રી. સ્ત્રી. ચાકર; -રી સ્ત્રી. ચાકરી,
 પગારવાળી સેવા; બરદાસ્ત
 નોખું વિ. જડું, અક્ષગ પાડેલું
 નો(-ન્યો)છાવર વિ. કુર્યાન કરેલું;
 અર્પણ કરેલું; પું. કીમત

નિવૃત્તિ [સં.] સ્ત્રી. કુરસદ; નિરાંત;
-ત્ત [સં.] વિ. નોકરી કે કામગીરી-
માંથી ફારેગ થયેલું

નિવેડો પુ. ફેંસલો; નિરાકરણ

નિવેદન [સં.] નપું. નમ્રતાથી
અર્પણ કરવું-રજૂ કરવું એ; અરજ;
અહેવાલ

નિશાન [ફા.] નપું. ચિહ્ન, એધાણ;
તાકવાનું લક્ષ્ય; (લા.) વાવટો;
ઘોડ-કાથી-ઊંટ ઉપરનું નગાર-
ખાનું; -ની સ્ત્રી. ચિહ્ન

નિશાળ સ્ત્રી. છોકરાંને ભણવાની
શાળા

નિશ્ચય [સં.] પુ. નક્કો કરવું એ,
નિર્ધાર; નિશ્ચય

નિશ્ચલ (-ળ) [સં.] વિ. સ્થિર,
અચલ

નિશ્ચિંત [સં.] વિ. ચિંતા-ફિકર
વિનાનું, નફિકરું

નિષેધ [સં.] પુ. મનાઈ, અટકાવવું
એ

નિષ્ઠા [સં.] સ્ત્રી. આસ્થા, ભક્તિ,
શ્રદ્ધા; આશય

નિષ્પાપ [સં.] વિ. પાપ વિનાનું;
પવિત્ર

નિષ્ફલ (-ળ) [સં.] વિ. ફળ વિનાનું;
નકામું

નિસરણી સ્ત્રી. સીંદી, નાને દાદરો

નિસર્ગ [સં.] પુ. સ્વભાવ; કુદરત;

નૈસર્ગિક [સં.] વિ. કુદરતી

નિસાસો પુ. નિઃશ્વાસ; હાઈ

નિહાળવું સ. ફિ. તાકી તાકીને કે
ધ્યનપૂર્વક જાવું

નિંદા [સં.] સ્ત્રી. વગોવણું, બદગોઈ;
-દણું સ. ફિ. નિંદા કરવી, વગોવવું

નીક અ. પાણી જવાનો ઘોરિયો; ખાળ
નીકર અ નહિતર

નીકળવું અ. ફિ. -માંથી બહાર
આવવું; જવું, પસાર થવું; (લા.)
નીવડવું

ની(-ની) ઘલવું અ. ફિ. ફૂંડાંમાં
દાણા આવવા

નીચ [સં.] વિ. (લા.) અધમ, દલકું;
-ચું વિ. હેઠાણ ભાગમાં રહેલું,
હેકું; બઠકું, વામણા ઘાટનું; -ચાણ
નપું. જમીનનો નીચો ભાગ;
દોળાવ; -ચાળોણું નપું. (લા.)
શરમ ઉપજાવે તેવું કામ કરવું એ

નીડર વિ. ડર વિનાનું, નિર્ભય

નીતરવું અ. ફિ. કચરો નીચે ઠરી
જતાં સ્વચ્છ થવું, આછરવું; ટપકવું

નીતિ [સં.] સ્ત્રી. સદાચાર ભરેલું
વર્તન; પદ્ધતિ; ધોરણ; (લા.)
રજનીતિ

નીપજવું અ. ફિ. ઊપજવું, પેદા થવું;
પરિણામ આવવું; નીપજ સ્ત્રી.
ઉત્પન્ન, પેદાશ

નીલવું અ. ફિ. જુઓ 'નલવું';
નિલાવ પુ. નલવું એ, ભરણપોષણ

નીમ નપું. નિયમ, પ્રત

નીમ સ્ત્રી. (મકાનનો) પાયો

નીમણું સ. ફિ. કામ કે પદ ઉપર
સ્થાપવું, નિયોજન કરવું; નિમણૂક

સ્ત્રી. નીમણું એ, નિયોજના; નિમે-
તાણું નપું. પગાર

નીરખવું સ. ફિ. તાકીને સૂક્ષ્મતાથી
જોવું

નીરવું સ. ફિ. (દોરનો) ધાસ નાખવું;
(લા.) માર મારવો; -ણ સ્ત્રી. નીર-
વામાં આવતી ચાર, ચારો

નીરો પુ. તાડનો તાળો રસ
 નીરોગ [સં.], —ગી વિ. રોગ વિનાનું,
 તંદુરસ્ત
 નીચડવું અ. ક્રિ. પરિણામ થઈ આવવું;
 સિદ્ધ થવું
 નીસરવું અ. ક્રિ. બહાર નીકળી આવવું
 નીંગળવું અ. ક્રિ. ઝરવું, ટપકવું
 નીંદર સ્ત્રી. નિદ્રા, ઊંઘ; ઠંજારું
 વિ. ઊંઘે ધેરાયેલું
 નીં(-ને)દણું સ. ક્રિ. ખેતરમાંથી
 નકામું ધાસ કાપી કાઢવું; નીંદામણ
 નપું., નીંદામણી સ્ત્રી. નીંદવાનું
 મહેનતાણું; નીંદણ નપું. નેદ
 પું. નકામું ધાસ
 નુકસાન [આ.] નપું. બગાડ, હાનિ;
 ગેરફાયદો; ઠંકારક વિ. નુકસાન
 કરનારું; —ની સ્ત્રી. નુકસાન; નુકસાન
 નું વળતર; વિ. નુકસાન પામેલું
 નુસખો [ફા.] પું. (લા.) અટકચાળું;
 મશ્કરી
 નૂર [આ.] નપું. તેજ, પ્રકાશ
 નૂર નપું. નોર, બાહું
 નૃત્ય [સં.] નપું. નાચ
 ને અ. અને, તથા
 નેક [ફા.] પ્રામાણિક; ન્યાયી; ધાર્મિક;
 —કી સ્ત્રી. ઇમાનદારી; રાજમહારાજ
 સમક્ષ છડી પોકારવી એ
 નેગ પું. ઠાકોરજીના મંદિરમાં નક્કી
 કરવામાં આવેલી સામગ્રીનો દરરોજનો
 અંદાજ
 નેજું નપું., —જો પું. વાવડો, ધ્વજ;
 નિશાન

નેહું નપું. ઠા-ઠેકાણું; નિશ્ચય
 નેડો પું. સ્તેદ
 નેણ નપું. નયન, આંખ; દેવદેવીની
 આંખો ઉપર ચોડવામાં આવતું
 આંખના આકારનું પતરું
 નેતર નપું. પાણી કાંઈ ઊગનારો એક
 છોડ-વેલો, વેતસ
 નેતરું નપું. જાશ વલોવવાનું દોરકું
 નેતા [સં.] પું. અગ્રેસર, મોવડી,
 નાયક
 નેફો [ફા.] પું. જેમાં નાડી પરાવ-
 વામાં આવે છે તે ધાધરા લેંધા
 વગેરેની પોલવાળી કિનારી
 નેમ સ્ત્રી. લક્ષ્ય, નિશાન; આશય, હેતુ
 નેવ, —વું નપું. જાપરાની નીચલી
 કિનારી, નળિયાંતો નીચેનો છોડો—
 જ્યાંથી વરસાદનું પાણી જમીન પર
 પડે; એમાંથી ટપકતું પાણી
 નેસ, ઠોડો લરવાડ રખારીઓ વગેરે
 દોર ચારનારી પ્રજાએ જંગલમાં
 બાધેલું કામચલાઉ ધર કે ધરોનો
 સમૂહ
 નેળ સ્ત્રી., —ળિયું નપું. સાંકડો રસ્તો
 નેઝડત્ય [સં.] વિ. પશ્ચિમ-દક્ષિણ દિશા
 વચ્ચેનું
 નેવેઘ [સં.], —દ નપું. દેવને; ધરવામા
 આવેલી સામગ્રી
 નોકર [ફા.] પું. ચાકર, સેવક; ઠડી
 સ્ત્રી. સ્ત્રી. ચાકર; —રી સ્ત્રી. ચાકરી,
 પગારવાળી સેવા; બરદાસ્ત
 નોખું વિ. જહું, અક્ષય પાડેલું
 નો(-ચો)છાવર વિ. કુર્યાન કરેલું;
 અર્પણ કરેલું; પું. કીમત

નો(-નોં)ઝણું નપું. ગાય વગેરેને
દોહતી વખતે પાછલા પગે બાંધવામાં
આવતું દોરડું; સેલો

નોટ [અં.] સ્ત્રી. નોંધ; નોંધપોથી;
ચિટ્ટી; ચલણી સિક્કાને બદલે વપરાતી
તે તે કીમતની છાપેલી કાગળની
ચખરકી

નોટીસ [અં.] સ્ત્રી. ચેતવણી;
ચેતવણીનું કાગળિયું

નોતરડું સ. કિ. નિમંત્રણ આપવું;
નોતરું નપું. જમવાનું નિમંત્રણ;
નોતરિયો પુ. નોતરાં દેવાનું કામ
કરનારો

નોધારું વિ. આધાર વિનાનું, નિરાધાર
નોખત [આ.] સ્ત્રી. મોટી નગારા-
ળોડ

નોરડું નપું. (લા.) નવરાત્રનો પ્રત્યેક
દિવસ -તાં નપું. બ. વ. નવરાત્ર
નોમળયું નપું. એક નાનું ચોપડું
પ્રાણી

નોંધવું સ. કિ. ટાંચણ કરવું, લખી-
ટપકાવી લેવું; નોંધ સ્ત્રી. નોંધવું એ;
ટિપ્પણ; આપેલા માહતી વિગતવાળી
નોંધપોથી; નોંધાઈ સ્ત્રી. નોંધવાનું
મહેનતાણું

ન્યાત, ન્યાતીલું જુઓ 'નાત'માં
ન્યાય [સં.] પુ. કહેવત, રૂઢિ; ધારો,
રિવાજ; વાજખીપણ; ઇન્સાફ,
ફેસલો; -ચી [સં.] વિ. વાજખી
ઇન્સાફ આપે એવું; (લા.) પ્રામાણિક;
-ચાધીશ [સં.] પુ. ઇન્સાફ
આપનાર અમલદાર

ન્યારું વિ. જુદા જ પ્રકારનું; અન્યથા

પ

પકડવું સ. કિ. ઝાલવું; પકડ સ્ત્રી.
પકડવું એ; પકડવાનું સાણસી જેવું
ઓળતર; (લા.) દાવપેચ; પકડાપકડી
સ્ત્રી. ઉપરાછાપરી ધરપકડ કરવામાં
આવે એ

પકું વિ. (લા.) છેતરાય નહિ એવું;
ખંધુ

પકવાન [સં.] નપું. મીઠાઈ; ગોળ-
ચોપડી

પક્ષ [સં.] પુ. તરફેણ; વિભાગ, તડ,
ગોળ; પક્ષપાત, ઉપરાણું; પખ-
વાડિયું; -ક્ષી [સં. પુ.] નપું.
પાંખાળું પ્રાણી, પંખી

પખવાડું, -ડિયું નપું. હિંદુ
મહિનાનો પંદર દિવસ કે તિથિનો
ગણો; -ડિક વિ. ૧૫ દિનનું;
પખવાડિયે એક વાર પ્રસિદ્ધ થતું
છાપું કે સામાયક

પખાજ સ્ત્રી. જેડે છેડે ઢાળવાળો
સાંકડો ઢોલ, મૃદંગ, પખવાજ;
-જી વિ. પખાજ વગાડનાર

પખાળવું સ. કિ. ધોવું; પખાલ સ્ત્રી.
પખાળવું એ; ફૂલ વગેરે દૂર કરી
દેવસ્થાન ધોવું એ

પખોડવું સ. કિ. ધૂળ ઊડી જાય એ
રીતે લૂગડાં ગોઠડાં ગાંદલાં વગેરે
ઝાટકવા

પગ પુ. પ્રાણી-પશુ-માનવ વગેરેનો
ચાલવાનો અવયવ, ટાંગો; -ગું,
ઠથિયું ન. સીડી દાદરનું પગું; ઠથી
સ્ત્રી. રસ્તાની જેઠે બાજુએ હાલવા
ચાલવા માટેની ફરસનધી; ઠંડી

સ્ત્રી. માત્ર એક જ જાણી શકે
તેથી કેડી; ૦૬૩૦ પુ. (લા.) અવર-
જવર કરી જમાવવામાં આવતો
હુકમ; ૦૫૨૨૦ પુ. સલુકામથી
આવવા જવાનાં સગવડ મેળવી લેવી
એ; લાગવગ; ૦૨૫૦ નપું. જોડા,
કાંટારખું; ૦૨૫૦ નપું. પગનો પંજો;
પગના પંજની છાપ; (લા.) ચાંપનો
ઉપાય; ૦૨૨૨ સ્ત્રી. નાના બાળકનું
પગલું; -ગી વિ. ચોકિયાત; -ગેરુ
નપું. ચોરનાં પગલાંનો સગડ
પગલું વિ. પહોળું; ખૂલતું
પગરણુ નપું. સારું ટાણું; (લા.)
આરલ
પગાર [પોચું.] પુ. માસિક વેતન,
દરમાથો
પચરકી સ્ત્રી. મોઢામાંથી ‘પચરક’
કરી થૂંકની શેડ કાઢવામાં આવે તે
પચવું અ. કિ. હજમ થવું, જરવું;
(લા.) હરામતું મળવું; પચવવું;
પચાવવું સ. કિ. (પ્રેરક) પગે એમ
કરવું; પચાવ, (-વો) પુ. હજમ થવું
એ
પછડાવું સ. કિ. જોરથી નીચે પટકાવું;
પછાડ સ્ત્રી, પછાડાટ પુ. પછાડવું એ;
પછાડવાથી લાગતો માર; પછાડવું
સ. કિ. (પ્રેરક) પટકવું; (લા.)
હરાવવું; પછાડી સ્ત્રી પછાડાટ
પછી, -છે અ -ના બાદ આ સમયે,
પાછળથી, હવે; પછવાડું નપું.
પાછળનો ભાગ, છેવાડું; પછાડી સ્ત્રી.
ઘોડાના પાછલા પગે બાંધવાની
દોરડી; પછાત વિ. પાછળ રહેલું;
(લા.) ઉચ્ચ વર્ણમાં ન ગણાતું;
પછીત સ્ત્રી. મકાનની પાછલી દીવાલ

પછેડી સ્ત્રી. પિછેડી, ખેસ; ખેડતની
વચ્ચે સાંધાવાળી એ પાટના ચાદર;
-ડો પુ. પુત્ર અવતરતાં સગાંસ’બ’થી
તરફથી મળતી વસ્ત્રો વગેરેની ભેટ

પજવવું સ. કિ. હેરાન કરવું, ત્રાસ
આપવું; પજવણી સ્ત્રી. હેરાનગતી
પજુસણુ નપું. બ. વ. શ્રાવણ વદિ
બારસથી લાદરવા સુદિ ચોથ મુધીના
જૈનોના તહેવાર (જેમાં જૈનોમાં
મહાવીર સ્વામીના જન્મની કથા
વગેરે વંચાય છે અને ઉપવાસાદિક
મતો થાય છે)

પટ [સં.] પુ. પડો; શેતરંજ વગેરે
રમવાનું પાટિયું; કોઈ પણ પદાર્થ
વસ્ત્ર જગ્યા નદી વગેરેની પહોળાઈનો
વિસ્તાર

પટ પુ. પુટ, પાસ; (લા.) અસર
પટકાવું અ. કિ. પછાડવું; પટકવું
સ. કિ. (પ્રેરક) પછાડવું; પટક સ્ત્રી.
પટકવું એ; પટકી સ્ત્રી. (લા.) ખૂન
ખિન્નવું એ (સામાને ઊધડો લેવામાં
આવે એ રીતની); પટકાવવું સ. કિ.
(લા.) આનંદથી ‘પટપટ’ એમ
ભોજન કરવું

પટરાણી સ્ત્રી. મુખ્ય રાણી
પટવું સ. કિ. છેતરવું, ફેસલાવવું;
પટમણી સ્ત્રી. છેતરપિંડી, ફેસ-
લામણી; પટાઉ વિ. ફેસલાવનારું
પટાપટી સ્ત્રી. (લા.) બોલાવાતી
પટોળું નપું. રંગબેરંગી રેશમી
દોરના વણાટની સાડી

પટ્ટો.—ટો પુ. લૂગડાકે ચામડાં વગેરેનો
લાંબો પહોળો ચીરો; કમરખંધ;
ચપરાશનો કાર્યાલયના નામના ચક્રતા-
વાળો ખભે નખાતો રંગીન પટ્ટ;
(લા.) સરકારી સનદ; પટ્ટી,—ટી સ્ત્રી.
ચીપ, સાંકડો પટ્ટો; પટ્ટાની ટુકડી;
આંકવાનું સંધન, આંકણી; (લા.)
લાંબા ઝડપી દોડ; પટ્ટા પુ. બ. વ.
તલવાર કે લાકડીના દાવ; પટેલ પુ.
ગામનો મુખી; નાતના તડ ગોળ કે
એકડાનો મુખી; લેઉવા અને કડવા
પાટીદારોની સામાન્ય ઓળખ; પટે-
લાઈ, પટલાઈ સ્ત્રી. પટેલનો દરજ્જો;
(લા.) દોઢહાપણ; પટેલિયો પુ.
ગામનો ખેડૂત; પટેલાણી, પટલાણી
સ્ત્રી. પટેલની સ્ત્રી

પડ નપુ. થર; ઢાંકણ; ગડી; —ડો પુ..
પુટ;—ડિયો પુ. ખાખરાના; પાનનો
વાડકો, દડિયો; પડી સ્ત્રી. નાનું પડીકું;
પડીકું ન. કાગળ કે પાંદડાનું નાનું
ખંધન; પડીકી સ્ત્રી. નાનું પડીકું
પડકાર,—રો પુ. મોટેથી આહ્વાન
કરવું. એ; બહાદુરી કે સરસાઈનો
અવાજ; ઠણું સ. કિ. પડકાર કરવો;
સામે આહ્વાન કરવું

પડખું નપુ. પાખું; (લા.) પક્ષ; મદદ
પડઘી સ્ત્રી. વાસણ કે લાકડીની ખેસણી;
છોડ વૃક્ષ કે ઓટલાને ફરતી કરેલી
હાંસ

પડઘમ નપુ. ઢોલ જેવું સાંકડું ખેવડા
થાળ જેવું વિદેશી પ્રકારનું વાદ્ય
પડઘો પુ. પ્રતિધોષ, અવાજની સામા
બાજુથી ઊઠતો સામો અવાજ

પડછંદ પુ. પડછંદો, પ્રતિધોષ; (લા.)
વિ. મહાકાય; —દો પુ. પ્રતિધોષ,
પડછાયો

પડછાયો પુ. ઓળો, માણસ કે પદાર્થ-
ની પાછળના પ્રકાશને લીધે પડતી
છાયા

પડછું નપુ. પાંદડું; શેરડીની ટોચ
ઉપરનું આગળું

પડથાર પુ. ઓસરીની દરસખંધી

પડદો પુ. પરદો, આંતરો; ઓઝવ;
—દી સ્ત્રી. નાનો પડદો; પાટિયાની
આંતરી

પડપૂછ સ્ત્રી. પૂછપરછ

પડવું અ. કિ. નીચે ગળાડવું; (જાપ
વગેરેનું) ઊઠવું; થવું, બનવું; લાંબા
થઈ સવું; કીમત થવી; હારી જવું;
પડતર વિ. ખેડા વિનાનું કે ચણા-
બ્યા વિનાનું; વેચાયા વગર પડી
રહેલું; જેના ઉપર નફો ચડાવ્યો નથી
તે રીતનું; પડતી સ્ત્રી. અવનતિ,
અવદશા, ખૂરી દશા; પડાપડી સ્ત્રી.
ઉપરાઉપરી પડવું એ; પડાવ પુ.
મુકામ; જાવણી; પડાવણું સ. કિ.
(લા.) છેતરી લેવું, ઝૂંટવી લેવું

પડવો પુ. હિંદુ મહિનાના પખવારિ-
યાનો પહેલી તિથિ; —વાસાઈ વિ.
સ્ત્રી. પડવાને દિવસે ઊગતી (ખીજ)
પડસાળ, પરસાળ સ્ત્રી. ધરના દર-
વાજામાંથી અંદર પેસતાં આવતી
ઓસરી

પડળ નપુ. આંખને જાવરી લેતું પડ
પડાઈ સ્ત્રી. મોટો કપડાનો પતંગ;
મોટો પતંગ

પડાળ નપું. જાપરાના બેઉ ટોળાવમાંનો
દરેક; -ળી સ્ત્રી. ઉપલે માળ કરેલી
એક દાળવાળી જગ્યા, અડાળી
પડો પું. ઢંદેરો; સગપણ નિમિત્તે
અપાતાં સાકર-મગ-વસ્ત્ર વગેરે

પડોશ, પાડોશ પું. પાડામાં નજીક
નજીકમાં રહેઠાણ; ઠણ સ્ત્રી. પડોશમાં
રહેનારી સ્ત્રી; -શી વિ. પાડોશમાં
રહેનાર

પણ અ. પરંતુ, કિંતુ; તો

પણ નપું. પ્રતિજ્ઞા; ટેક

પણો પું. શાકભાજીનો ઝૂડો; પોપૈયાં
કેળાં વગેરેનો ખાવા માટે બનાવેલો
જંદા; સાકરનું સરખત; -ણી સ્ત્રી. ઝૂડી

પણે અ. ત્યાં, પરે

પત સ્ત્રી. પતીજ, આખર; વિશ્વાસ
પતરાજ, -જી સ્ત્રી. અડાઈ

પતરું નપું. ધાતુનો ઘડેલો મોટો સપાટ
ઘાટ; -રો સ્ત્રી પતરાની નાની પતલી
ચીપ; પત(-રા)રવેલિયું નપું.
અડવીનાં પાંદડાંની વેસણથી ભેળી
કરેલી એક વાની; પતરાવળ,
પતરાવળી, પતરાળી સ્ત્રી. આખ-
રાંના પાંદડાંની બનાવેલી થાળી,
પાતળ; પતરાળું નપું. પતરાળી

પતણું અ. કિ. નિકાલ આવવો; પૂરું
થવું; ચૂકતે થવું; પતાવટ સ્ત્રી.
પતાવણું એ

પતંગ [સં.] પું. પતંગિયું; પું. સ્ત્રી.
કનકવો; -ગિયું નપું. કૂડું

પતાકડું નપું. નાની ધમ્મ; કાગળનો
છાપેલો નાનો દુકડો, પત્રિકા

પતામું નપું. ખાંડની ચાસણીના
ચકતાં જેવી એક બનાવટ

પતિ [સં.] પું. ધણી; માલિક; ઉપરી;
ઠગતા [સં.] સ્ત્રી. એક જ પતિને
ધર્મથી વળગી રહેનાર સ્ત્રી

પતું નપું. પાંદડું; કાગળનું પાનું;
ગંજીનું પાનું; ટપાકનો એકવડો
કાગળ

પેસો પું. ઠાગડેકાણાની ભાળ

પતની [સં.] સ્ત્રી. ધરવાળી, ભાયાં

પત્ર [સં. નપું.] પું. ટપાકનો કાગળ;
નપું. પાંદડું; વર્તમાનપત્ર, ફાપું;
ઠક [સં.] નપું. ટીપ, યાદી; રજિ-
સ્ટર; ઠકાર [સં.] વિ. વર્તમાન-
પત્રમાં લખવાનો ધંધો કરનાર;
ઠકારત્વ [સં.] નપું., ઠકારી સ્ત્રી.
વર્તમાનપત્રમાં લખવાનો ધંધો;
-ત્રિકા [સં.] સ્ત્રી. નાનું પતાકડું;
માસિક કે પાક્ષિક છાપું

પથરો, પથર પું. શિલા, પાપાણુ;
પથરાળ વિ. પથરવાળું (જમાન
પ્રદેશ વગેરે); પથરી સ્ત્રી અસ્ત્રા
વગેરેની ધાર કાઢવાની પથરની
પટ્ટી; મૂત્રમાર્ગમાં કે શરીરના ગમે તે
ભાગમાં જામતી પથરની જાતની
કાંકરી

પદવી [સં.] સ્ત્રી. (લા.) દરબજો;
ઉપાધિ, ઇલકાગ

પદાર્થ [સં.] પું. ચીજ, વસ્તુ, દ્રવ્ય;
(લા.) શબ્દાર્થ; સાર, તત્ત્વ

પદોડવું સ. કિ. ખૂબ થાકી જાય
ત્યાંસુધી થોડાં-ગમેડાં વગેરેને
દોડાવવાં; (લા.) બગડી જાય ત્યાં
સુધી વાપરવું

પદ્ધતિ [સં.] સ્ત્રી. રીત; વ્યવસ્થિત
રીતે કામ કરવાનો પ્રકાર; શાસ્ત્ર-
શુદ્ધ રીતે ક્રમસર કામ કરવાનું
અતાવતો શાસ્ત્રગ્રંથ

પદ્ધ [સં.] નપું. છંદોમદ્ધ રચના;
(લા.) કવિતા

પદ્ધારવું અ. ક્રિ. આદર અપાતો હોય
તે રીતનું આવવું; પદ્ધરામણી સ્ત્રી.
ગુરુ આચાર્ય વગેરેને પદ્ધરાવવું એ;
(લા.) પદ્ધરાવતી વખતે આપવામાં
આવતી ભેટ

પનારો પું. કોઈની સાથે ફરજિયાત
સહવાસ કે સંબંધમાં આવવું એ

પનો પું. કાપડની પહોળાઈ; -નાદાર
વિ. પનાવાળું; -નિયું વિ. પૂરા
પનાનું

પનોતું વિ. મંગળકારી, શુભ; વંશ
વિસ્તારવાળું, સુખી; -તો સ્ત્રી.
લાગ્યશાળી સ્ત્રી; (લા.) શનિની
મહાદશા કે અલ્પ દશાનો સમય;
(લા.) પડતી દશા

પપૈયો, પોપૈયો પું. અમૃત ફળનું
ઝાડ; -યું નપું. પપૈયાનું ફળ,
અમૃતફળ

પખડી સ્ત્રી. કમળ-કાકડી

પખેડો પું. લાકડીની બીડીકો; (લા.)
ગરબ; કવિતાની નિર્બંધ કડી

પર અ. ઉપર

પર [સં.] વિ બીજું

પરખ સ્ત્રી. ઓળખ, પરીક્ષા

પરગળ વિ. પરાપકારી

પરગણું નપું. તાલુકો

પરચૂર(-ટ)ણુ વિ. પ્રકીર્ણ, ફુટકળ;
નપું. સિદ્ધાંતોનો ખુરદો; -ણિયું
વિ. (લા.) ફાલતું, ખાસ મહત્ત્વનું
નહિ એવું

પરચો પું. ચમત્કારિક અનાવ

પરડ સ્ત્રી. (લાં.) લાંછું કંટાળા ભરેલું
વર્ણન કે કથની; લપ

પરડકું નપું. નાનું સાપોલિયું

પરણવું સ. ક્રિ. લગ્ન; કરવાં; પરણ
નપું. પરણવું એ; પરણિયાત વિ.
પરણેયું; પરણેતર નપું. પરણવું એ;
પત્ની

પરત અ. પાછું મોકલાય એમ

પરતંત્ર [સં.] વિ. પરાધીન, ઓશિ-
યાળું

પરનાળ સ્ત્રી., -ળું નપું. નેવાંનું
પાણી ઝિલાઈને એક બાજુ ચાલ્યું
બય એ રીતની ધાતુના પતરાની
બનાવેલા નીક

પરપોટો પું. હવાથી પ્રવાહીમાં થતે
ફુકો

પરખ નપું. માર્ગમાં મુસાફરોને
પાવાને કરવામાં આવતી પાણી
પાવાની જગ્યા; ઠડી સ્ત્રી. પંખીઓને
દાણા નાખવા એક થાલલા ઉપર
કરેલી માંડણી

પરખા(-લા)રું વિ. આરોબાર,
સીધેસીધું બહાર

પરખીડિયું નપું. કાગળની કોથળી,
લખોટો

પરમેશ્વર [સં.] પું. પરમાત્મા, ભગવાન

પરલોક [સં.] પુ. મૃત્યુ પછી જ્યાં
જવાનું મનાય છે તેવો પ્રદેશ

પરવડુ અ. ક્રિ. પોસાવું, પાલવવું

પરવા [ફાં.] સ્ત્રી. દરકાર; ગરબ

પરવાડ સ્ત્રી. ગામનો છેવાડાનો ભાગ

પરવાનગી [ફાં.] સ્ત્રી. રન; પરવાનો

[ફાં.] પુ. રનનો લેખિત હુકમ;

લાઈસન્સ; (લા.) છૂટ

પરમૂદી સ્ત્રી. ઘઉંનો બારીક લોટ, મેદા

પરસેવો પુ. પસીનો

પરસ્પર [સં.] અ. અરસપરસ,
એકબીજાને

પરહેજ [ફાં.] વિ. બંધનમાં નાખેલું,

કેદી; સ્ત્રી. માંદગી વગેરેમાં પાળવામાં

આવતી ચરી, કરી; -જી સ્ત્રી. કેદ;

ચરી

પરંતુ [સં.] અ. પણ

પરંપરા [સં.] સ્ત્રી. હાર; ઘણા

સમયથી ચાલતી આવતી રૂઢિ કે

રિવાજ

પરાઈ સ્ત્રી. ખાંડણીનો દસ્તો

પરાકાષ્ઠા [સં.] સ્ત્રી. છેત્રટની હન

પરાક્રમ [સં. પુ.] નપું. બહાદુરી;

-મી [સં.] વિ. બહાદુર

પરાગ [સં.] પુ. ફૂલની રજ

પરાજય [સં.] પુ. જિતાઈ જવું એ,

હારી જવું એ

પરાણે અ. માંડમાંડ, મહા મહેનતે;

(લા.) બળાટકારથી

પરા(-રો)ણા પુ. છેડે ફળાવાળી

લાકડી; -ણી સ્ત્રી. નાનો પરાણો

પરાધીન [સં.] વિ. પરવશ, પરતંત્ર,

આશિયાળું

પરાપૂર્વ [સં.] પુ. બહુ જૂનો સમય

પરાભવ [સં.] પુ. પરાજય

પરાયું વિ. પારકું; અળપ્યું

પરાર અ. ગયે કે આવતે બીજે વર્ષે

પરાળ નપું. ડાંગર વગેરે અનાજનું

પોયું ઘાસ

પરા(-રો)ઠું નપું. લોઢી ઉપર ઘી-

તેલ રેડી કરાવું ચોપકું

પરિક્રમા [સં.] સ્ત્રી. ફરતે ફરવું એ

પરિચય [સં.] પુ. ઓળખાણ;

સહવાસ; મહાવગે; આદન

પરિણામ [સં. પુ.] નપું. નતીજો,

ફળ; રૂપાંતર

પરિપત્ર [સં. નપું.] પુ. લાગતાં

વળગતાં ફેરવવામાં આવતું કાપાણ;

સર્કયુલર

પરિભાષા [સં.] સ્ત્રી. કોઈપણ

શાસ્ત્રીય વિષયની સમજૂતી માટે

કરવામાં આવેલા તે તે પદાર્થ-ક્રિયા

વગેરેની સંજ્ઞા

પરિયાણ નપું. પ્રયાણ કરવાની તૈયારી;

(લા.) ઢીલ, વિલંબ

પરિ(-રી)વાર [સં.] પુ. કુટુંબ

કબીલો, સ્ત્રી અને છોકરાં છંયાં

પરિશિષ્ટ [સં.] નપું. પુરવણી

પરિષદ [સં.] સ્ત્રી. સભા

પરિસ્થિતિ [સં.] સ્ત્રી. આનુઆનુતો

સંયોગ કે સંયોગો

પરી [ફાં.] સ્ત્રી. પાંખોવાળી દેવતાઈ

મુદરી

પરીક્ષક [સં.] વિ. પરીક્ષા કરનાર

પરીક્ષા [સં.] સ્ત્રી. તપાસ, કસોટી

પરું વિ. દૂર, અળગું

પરું નપું. શહેર બહાર વસેલો વાસ,
ઉપનગર

પરેણો, પરોણો પું. મહેમાન; -ણાગત
સ્ત્રી. મહેમાનગત, આતિથ્યસત્કાર

પરે અ. દૂર સામે, ત્યાં, પણે

પરે સ્ત્રી મળસકાતું અજવાળું, પોહ

પરોપકાર [સં.] પું. પારકાં-ખીજી

ઉપર પાડ કરવાની ક્રિયા, ખીજાતું

ભણું કરવું એ; -રી [સં.] વિ.

પરોપકાર કરનારું

પરોવણું સ. ક્રિ. વેહવાળી વસ્તુમાં દોરો

દાખલ કરવો; (લા.) જોડવું, તલ્લીનતા

કરવી

પર્યટન [સં.] નપું. ફરવા જવું એ;

સુસાફરી

પર્વત [સં.] પું. પહાડ

પલકારો પું. આંખની પાંપણોનું

ઊઘડવું તે બંધ થવું એ

પલટણ સ્ત્રી. લશ્કરી સિપાઈઓની

ટુકડી

પલટાવું અ. ક્રિ. બદલાવું; પલટવું

અ. ક્રિ., સ. ક્રિ. બદલવું; પલટો

પું. ફેરબદલો; ઊલટપાલટ

પલળવું અ. ક્રિ. ભીંજવું; (લા.) પોચું

થવું; પલાળવું સ. ક્રિ. ભીંજવું

પલંગ પું. ઢાંકેલો મોટો ખાટલો; ઠંડી

સ્ત્રી. નાનો પલંગ

પલાખું નપું. આંકના ધડિયાતો અશ્વ

પલાણ નપું. ઘોડાની પીઠ ઉપર

નાખવાતો સામાન, જીન; ઠપું

સ. ક્રિ. ઘોડા ઉપર પલાણ નાખવું;

સવારી કરવી

પલાયન [સં.] નપું. નાસી જવું એ

પલાં(-લો)ઠી સ્ત્રી. ઘૂંટણ નચેતો

બેઠિ પગનો ભાગ એકખીજની

નીચે આવે એમ ચપટ બેસવાની

સ્થિતિ; -ઠો પું. મોટી પલાંઠી

પલીત પું. નપું. ભૂત પ્રેત; -તી સ્ત્રી.

ગૂ, વિષ્ઠા; -તો પું. બંદૂકની

જામગીરી

પલો(-ળો)ટવું સ. ક્રિ. (ઘોડા

વગેરેને) કેળવી સવારી લાયક કે

કામમાં આવે એવું કરવું; (લા.)

કામકાજમાં જોડી પાવરણું બનાવવું

પદલું નપું. ત્રાજવાનું છાબડું; વર

તરફથી કન્યાને અપાતું સ્ત્રીધન;

-દલો પું. મજલ, ટપો

પદલો પું. પાલવ; (લા.) છેડો; અંતર

પવન [સં.] પું. વાયુ, હવા; (લા.)

તોર, મિજાજ

પવાલું નપું. ખાલું; અડધા શેરના

માપનું ઠામ; મોટી નળાકાર કોઠી;

-લી સ્ત્રી. નાની નળી, કોઠી

પવિત્ર [સં.] વિ. શુદ્ધ, પાવન; -ત્રી

સ્ત્રી. બ્રાહ્મણો આંગળી ઉપર પહેરે

છે તે સોના-ચાંદી-તાંબાની મિશ્ર

કરડી; -ત્રું, -તરું નપું. શ્રાવણ સુદિ

૧૧ ને દિવસે ઠાકોરજીને ધરાવવામાં

આવતું સૂતરનું ફીંડલું ચારેશમની

ગુચ્છાવાળી માળા

પશુ [સં. પું.] નપું. ચોપગાળું પ્રાણી,

જનવર, ઢોર; (લા.) અણસમજુ

પશ્ચિમ [સં.] પાછળનું; આથમણી

દિશાનું; સ્ત્રી. આથમણી દિશા

પસ સ્ત્રી. પોશ, ખેળો ; બલી સ્ત્રી.
પોશ, ખેળો ; લાઈની બહેનને
(ખાસ કરી લાઈરવાની નોંમે) અપાતી
ભેટ

પસર નપું. પરાઈયે દોર ચરાવવા
જવાની ક્રિયા

પસંદ [કા.] વિ. ગમતું ; સ્વીકારેલું ;
ઠગી સ્ત્રી. પસંદ કરવું એ

પસાયતું નપું. સરકાર તરફથી બક્ષિસ
મળેલી જમીન ; -તો પુ. ગામડાંનો
સિપાઈ

પસીનો [હિં.] પરસેવો

પસ્તાનું નપું. બહારગામ જવાનું
મુહૂર્ત સાચવના પોતાને ઘેરથી બીજે
કોઈને ત્યાં જઈ વાસ કરવો કે
પ્રવાસમાં સાથે લઈ જવાની ચીજ
મૂકવી એ ; (લા.) પસ્તાનામાં મૂકેલો
પદાર્થ

પસ્તાણું અ. ક્રિ. પશ્ચાત્તાપ કરવો ;
ભૂલ કે દોષને માટે પાછળથી ખેદ
કરવો ; -વો પુ. એવો ખેદ, પશ્ચાત્તાપ

પસ્તી સ્ત્રી. નકામા રહી કાગળ

પહાડ પુ. પર્વત ; -ડી સ્ત્રી. પહાડને
લગતું ; (લા.) પહાડ

પહાણુ, -ણુ પુ. પથ્થર ; -ણુ
સ. ક્રિ. રંગવા માટે કોરું કે પકું ધોવું ;
-ણી સ્ત્રી. તપાસણી ; -ણી પત્રક
નપું. ખેતરનાં ઝાડ મોલ વગેરેની
નોંધ રાખતું તલાટીનું પત્રક

પહેરવું સ. ક્રિ. શરીર ઉપર ધારણ
કરવું ; -ણુ નપું. કુડતું, બદન ; -ણું
નપું. ધાધરાને રથળે આહીર મેર
ચારણ રખારી વગેરે કોમોમાં સ્ત્રીઓ

કે વીંટ છે તે વચ્ચે સાંધાવાળું
થે ઢાળતું વસ્ત્ર ; -વેશ પુ. પોશાક ;
કપડાં પહેરવાની રીત ; પહેરામણી
સ્ત્રી. કન્યાના બાપ તરફથી વરપક્ષને
આપવામાં આવતી વસ્ત્રોની ભેટ

પહેરો પુ. ચોકીદારી, જાપતો ; સંભાળ ;
-રેગીર પુ. ચોકીદાર

પહેલ પુ. પાસાની સપાટી

પહેલવાન પુ. કુસ્તીઆજ, મલ્લ ;
(લા.) શૂરવીર

પહેલું વિ. પ્રથમ, આદિમાં રહેલું ;
-લ સ્ત્રી. આગેવાની કરવી એ ;

શરૂઆત ; -લાં અ. અગાઉ ; આગળથી

પહો(-હો)ચવું સ. ક્રિ. -ના સુધી
જવું, પૂગવું ; આંખવું ; ટકવું ; પહો-

(-હો)ચ સ્ત્રી. પહોચવું એ ; પાવતી,
રસીદ ; (લા.) શક્તિ ; સમજશક્તિ

પહોર પુ. સાડાસાત ઘડી કે ત્રણ
કલાકનો દિવસ-રાતનો આડમાંનો
પ્રત્યેક સમય, પ્રહર

પહોળું વિ. પનાદાર, પગતું ; ખૂલતું,
મોકળું ; છૂટું પથરયેલું ; -ળાઈ સ્ત્રી.
પહોળાપણું

પહોંચો સ્ત્રી. હાથનું કાકું ; -ચી સ્ત્રી.
કાંડામાં પહેરવાનું પુરુષનું એક
જાળીવાળું ધરેણું ; -ચિયું નપું,
એવું બાળકનું ધરેણું

પળ [સં. નપું.] સ્ત્રી. ધડીનો સાઠમો
લાગ, ક્ષણ

પળી સ્ત્રી. ઘી તેલ લેવાનું લોખંડનું
સાધન, મોટું પાવળું

પંખી નપું. પાંખવાળું પ્રાણી, પક્ષી ;
-ખો પુ. વીંજણો

પંગત સ્ત્રી. પંકિત, હાર

પંચ [સં.] વિ. પાંચ; નપું. કોઈ
વાતનો નિવેડો લાવવા બેઠેલું એ કે
વધુ માણસોનું મંડળ; પું. એમાનો
પ્રત્યેક પુરુષ; -ચાત સ્ત્રી. (લા.)
નકામી કૂચલી; -ચાયત સ્ત્રી. પંચનું
મંડળ; -ચાંગ [સં.] નપું. જોશીનું
ટીપણું જેમાં તિથિ વાર નક્ષત્ર યોગ
અને કરણ મહિનાવાર આખા વર્ષનાં
આપવામાં આવ્યાં હોય; -ચિયું
નપું. નાનું કાળિયું, ધોતલી

પંજરી સ્ત્રી. પંચાશરી

પંજેટી સ્ત્રી. ખેતીનું એક કાસકી
આકારના ફણાવાળું ઓળર,
ખંપાળી

પંજે [ફા.] પું. આંગળાં ને હથેલીનો
બનેલો ખુલ્લો અવયવ; હિંસ્ર પશુનો
નહોરવાળો એવો અવયવ; (લા.) પકડ
પંડિત [સં.] ત્રિ. પું. શાસ્ત્રનો
જાણકાર વિદ્વાન; સાક્ષર; ઉત્તર
હિંદુસ્તાનમાં નામે બ્રાહ્મણ હરકોઈ,
પંડે

પંતુલ પું. માત્ર છોકરાં લાણીની
જાણનાર શિક્ષક; (લા.) વેદિયો

પંથ પું. માર્ગ, રસ્તો; ૦ક પું. દેશનો
અમુક વિભાગ

પંપ [અં.] પું. હવાના દબાણનું
યંત્ર-હવા ભરવાનું સાધન; પાણીની
ડંકી; પેટ્રોલ ભરવાનું યંત્ર

પંપાળણું સ. કિ. વહાવથી કોઈના
શરીર પર હાથ ફેરવવો; (લા.)
ખોટું ઉત્તેજન આપવું

પાક [સં.] પું. પાકવું એ; રસોઈ;
ખેતીની નીપજ; ગોળચોપડી; ૦બું
અ. કિ. પરિપક્વ થવું; નીપજવું;
ગૂમડાં વગેરેનું ભરાઈ રસીના રૂપમાં
થવું; નીવડવું; -ફું વિ. પાકેલું (લા.)
પક્કું; હોશિયાર

પાકીટ [અં.] સ્ત્રી. પૈસા રાખવાની
ગળવામાં રખાય તેવી નાની થેલી;
દફતર; પરબીડિયું

પાખંડ [સં.] પું. ઢોંગ, દંભ; (લા.)
તરકટ; -ડી [સં.] વિ. ઢોંગી, દંભી;
(લા.) તરકટી

પાગરણુ નપું. પથારી માટેનાં ગોદડાં
ગાદલાં

પાગિયો પું. મદદગાર; કૂવામાં
ઊતરતાં ઝાલવાને માટે બાબુમાં
રાખેલો વધારાનો નાડો

પાઘડી સ્ત્રી. માથાનો ફીંડલાના
આકારનો એક પહેરવેશ; (લા.)
નવાજેશ, સરપાવ; -ડું નપું.
પાઘડી (કટાક્ષમાં)

પાયન [સં.] નપું. હળમ થવું એ
પાછું વિ. પાછળનું; અ. વળી,
પાછળથી; -છ(-છો)તર વિ.
ભોસમના પાછલા ભાગનું; -છલું
ત્રિ. પાછળ રહેલું; આકીતું; પૂર્વનું,
પહેલાનું; -છળ અ. પછવાડે

પાજ સ્ત્રી. પાળ, સેતુ; દીવાલોના
છોકામ વગેરે માટે બાંધવામાં
આવેલી ખપેડાઓની માંડણી

પાણ [ફા.] વિ. નીચ પ્રકૃતિનું;
લુચ્ચું; હલકું

પાટ પુ. મોટો વિસ્તાર; પટ; આખું
થાન, તાકો; સ્ત્રી. મોટો પહોળો
ખાંકડો; નદી કે જળાશયની સાંકડી
પાણીભરેલી લાંબી ગાળી; રાજગાદી;
ઠડી સ્ત્રી. પાટિયાનો ટુકડો; ઠડો
પુ. પાટિયાનો સાંકડો જડો ટુકડો;
ઠલી સ્ત્રી. ખાંકડો; ઠલો પુ. જમવા
બેસવાનો નાનો ખાજેઠ; -ટિયું
નપું. લાકડાની પહોળી અને ઓછી
જડાઈની મોટી ચીપ; નિશાળમાં
શિક્ષક જેના પર ચાક ખડીથી લખી
સમજાવે છે તે લાકડાનો ઘાટ;
છાતીનું પ્રત્યેક પાંસળું; -ટી સ્ત્રી.
લોખંડની પટ્ટી; પથ્થરની સ્લેટ;
જમીન ગરાસની જમીન; -ટીદાર
પુ. જમીનદાર; (લા.) કણખી પટેલ;
-ટો પુ. પટ્ટીના આકારનો લોખંડનો
કે લૂગડાનો ઘાટ; રેલનો પાટડો;
(લા.) બંદોબસ્ત

પાટ સ્ત્રી. આંકના ઘડિયા બોલી
જવા એ

પાટ સ્ત્રી. લાત

પાઠ [સં.] પુ. બોલી જવું એ;
ધાર્મિક સ્તોત્ર વગેરેનું રોજનું
વાચન; નિશાળમાં ત્રિદાર્થીનું
રોજનું લઘુતર થાય તેટલો પાઠ્ય
પુસ્તકનો વિભાગ; શબ્દો કે વાક્યની
અંશમાની યોજના; નાટકના પાત્રનું
કામ

પાઠવવું સ. ક્રિ. મોકલવું

પાઠું નપું. અદીઠ ગૂમકું; કુંવારનું
લેખું

પાડ પુ. ઉપકાર

પાડું નપું. ભેંસનું બચ્ચું; -ડો પુ.
ભેંસનું નર બચ્ચું; ભેંસનો નર,
મહિષ; -ડી સ્ત્રી. ભેંસનું માદા બચ્ચું

પાડો પુ. પા, મહોલો

પાડો પુ. આંકના ઘડિયા

પાણુ સ્ત્રી. સંખ્યાંકમાં આખાનો
ઓથો ભાગ; એ દર્શાવનારી બોલી
લીટા '૧'

પાણી નપું. જળ; (લા.) નર,
તેજ; (હથિયારની) ધાર આપવી એ;
તીક્ષ્ણતા; પોરસ, શરાતન; ટેક; સોના
રૂપાનો ઢોળ; -ણિયારી સ્ત્રી.

પાણીની હેલ લાવનારી સ્ત્રી; -ણિયારું
નપું. પાણીનાં ઠામ રાખવાની પથ્થર
યા લાકડા વગેરેની માંડણી; પાણુ-
(-ણુ)ત નપું. ખેતરમાં પાણી
પાવાની ક્રિયા; પાણુ(-ણુ)તિયો,
-તી પુ. ખેતરમાં પાણી વાળનારો

પાતરું નપું. પાંદડું; જૈન સાધુનું લાક-
ડાનું વાસણ; પતરવેલિયું; -ર સ્ત્રી.
ખાટલામાં વાણુની ચાર ચાર મેરની
હાર; -રી સ્ત્રી. મગ મઠ વગેરેનાં
પાંદડાનો લૂકો; -ળ સ્ત્રી. પતરાવળું

પાતળું વિ. જડું નહિ તેવું; પ્રવાહી
પ્રકારનું; આછું

પાતાળ [સં.] નપું. પૌરાણિક માન્યતા
પ્રમાણનો પૃથ્વી નીચેના સાત લોક-
માંનો છેલ્લો લોક; પૃથ્વીનું બહુ ઊંડું
પેટાળ

પાત્ર [સં.] વિ. નપું. યોગ્ય, લાયક;
નપું. ઠામ, વાસણ; નદીના બે કાંઠા
વચ્ચેનો ભાગ, પટ; (નાટકમાં) જેનો
વેશ લેવામાં આવે તે; ઠટા [સં.]
સ્ત્રી. યોગ્યતા

પાથરણું સ. કિ. બિછાવવું; -ણ, -ણું
 નપું. પાથરવા માટેનું જાડું કપડું,
 બૂંગણ; મરનાર પાછળ ખરખરે
 આવનારાઓ માટે પાથરવામાં
 આવતું કપડું; પાથરો પું. કાપણી
 કર્યા પછી આડો નાખેલો મોલ;
 પથારો પું. મોટી પથારી; (લા.)
 મોટો વિસ્તાર; પથારી સ્ત્રી. નાનું
 પાથરણું, બિછાત

પાદર, પાધર નપું. ગામની લાગોળ
 આગળનું મેદાન; (લા.) ઉજ્જડ

પાદરી [પોચ્યું.] પું. ખ્રિસ્તીધર્મોપદેશક

પાદણું સ. કિ. વાન્છૂટ કરવી; પાદ પું.
 વાન્છૂટ

પાધરું વિ. સાધેસીધું, પાંસરું; ઠંદાર
 વિ. સીધું, પાંસરું

પાન [સં.] નપું. પીવું એ

પાન નપું. પાંદડું; પુસ્તકનું પાનું
 (મરાઠી અસર); નાગરવેલનું પાદડું,
 તખોળ; ઠંપર સ્ત્રી. મહા કાગળની
 ઝતુ, હેમંત ઝતુ; -નિયું નપું.
 કાગળનું છૂટું પાનું; (લા.) નસીબ-
 ભાગ્યનું પાનું; -નું નપું. પુસ્તક
 વગેરેનાં ખેડે બાજુનાં પૃષ્ઠ થઈને
 એક; ગંજાણું પતું; ચપ્પુ વગેરેનું
 ફળું; લીલા રંગનું એક રત્ન, પત્તું;
 -નેતર નપું. કન્યાને પરણતી વખતે
 પહેરવાનું કિનારીએ અને વચ્ચે
 વચ્ચે રોતી ભાતવાળું સફેદ વસ્ત્ર
 પાની સ્ત્રી. પગના તળિયાનો એડો
 બાજુનો ભાગ

પાનો પું. અચ્ચા તરફના પ્રેમને લીધે
 છાતીમાં દૂધનું બિભરાઈ આવવું;
 (લા.) નિર્બળને ચડાવવામાં આવતો
 જુસ્સો

પાપ [સં.] નપું. ખરાબ કૃત્ય; (લા.)
 કૂડ કપટ; અલુગમતી વ્યક્તિ; -પી
 [સં.] વિ. પાપ કૃત્ય કરનારું

પાપડ પું. અડદ મગ વગેરેનાં લોટ-
 માંથી બનતી રોટલી ઘાટની એક
 પતલી વાની (જે સેકીને ખવાય છે);
 ઠંપાર, -ડિયોઠંપાર પું. પાપડમાં
 દાળ શાકમાં નાખવામાં આવતો ખારો;
 -ડી સ્ત્રી. વાલ-એળિયાની શિંગ,
 પાંદડી

પામર [સં.] વિ. હુદ્ર, હલકું; (લા.)
 કંગાલ, રાંક; તુચ્છ અને સાંકડા
 મનનું

પામણું સ. કિ. પ્રાપ્ત કરવું, મેળવવું;
 (લા.) સમજવું, કળી જવું

પાય પું. પગ; -યો પું. ખુરશા વગેરે
 માંડણી આકારનું પગનાં સ્થાનનું
 પગું; મકાનની નીમ

પાયરી સ્ત્રી, પગથી; (લા.) દરજ્જે,
 પદવી

પાયરી [પોચ્યું.] સ્ત્રી. હાકૂસ કેરીની
 છેડે અણવાળી એક મીઠાં ભત

પાયલી સ્ત્રી. અનાજ માપવાનું એક
 માપ, પાલી

પાર [સં.] પું. છેડો; કાંઠો; (લા.)
 બીડો ભેદ કે મર્મ; ઠંદશિકિ [સં.]
 જેમાં આરપાર જોઈ શકાય તેવું

પારકું વિ. બીજનું; બીજું; (લા.)
 અબણુ

પારખણું સ. કિ. ઝોળખી લેવું;
 પારખું નપું. પરીક્ષા, કસોટી; પારખ
 પું. સોના ચાંદો વગેરેનો આંક
 કાઢી આપનાર ને વેચનાર-લેનાર
 વેપારી; પરીખ; વાળાંદ

પારણું નપું. ખાળકને સુવડાવવાની
 ચાર પાયાવાળી નાની હિડાળાખાટ
 પારણું નપું. ઉપવાસ વગેરેને અંતે
 લેવામાં આવતું ભોજન વગેરે ક્રિયા
 પાર(-રા)ધી પું. શિકારી
 પારણું વિ. અલગ અલગ પાડેલું;
 પાંખું
 પારસી પું. ઈરાનમાંથી ગુજરાતમાં
 આવેલો જરથેસ્ત્ર ધર્મનો અનુયાયી;
 એ જાતનો આદમી; -સણ સ્ત્રી.
 પારસીની સ્ત્રી
 પારેટ(-ડ) વિ. વિચાયા પછી ફઝ-
 વાની સુદત લગભગ પૂરી થવા
 આવી હોય તે સમયનું ફઝણું ઢોર
 પારેણું નપું. કપૂતર
 પારો પું. એક વજનદાર પ્રવાહી
 ખનીજ
 પારો પું. માળાનો કે એવો ગોળ
 મણકો; આંખો બિડી હોય ત્યારે
 ઉપચારમાં દૂધનાં પોતાં ભરવામાં
 આવે છે એ
 પાલખી સ્ત્રી. સુખપાલ, માણસો
 ઉઠાવી લઈ જઈ શકે છે તેવું ખુલ્લું
 કે ઢાંકેલું વાહન; -ખ સ્ત્રી. ઇમા-
 રતની દીવાલે છો વગેરે કરવા
 બાંધવામાં આવતી પાળ
 પાલર વિ. પહેલા વરસાદનું (પાણી)
 પાલવ પું. સાડીનો છેડો; પાઘડી
 વગેરેનો ભરેલો છેડો
 પાલવણું અ. ક્રિ. પોસાવું, પરવડવું
 પાલી સ્ત્રી. અનાજનું એક માપિયું
 પાલો પું. વૃક્ષનો તોડી કાઢેલો કૂંપળ
 વગેરેનો ચારો; ગાડાં ગાડી ઉપરનું
 વાંસનાં છોતાં વગેરેનું ઢાંકણ

પાવડી સ્ત્રી. કૂવા ઉપર પાણી ખેંચ-
 વાની પગાંવાળી ગોળાકાર રચના-
 જેના ઉપર રેંટની માળ હોય છે
 પાવડી સ્ત્રી. ચાખડી, પાદુકા, (કસ-
 રતમાં) દડ પીઘવાનું સાધન
 પાવડો પું. પતરાંધાટનો ખરપડો
 પાવતી સ્ત્રી. પહેંચ, રસીદ
 પાવરણું વિ. ખૂબ હોશિયાર, કુશળ
 પાવલી સ્ત્રી. ચારઆનીનો સિક્કો;
 -લું નપું. ચારઆનીનો સિક્કો;
 બિડી ખેસણીવાળી ઉપર ચામડાના
 પટાવાળી ચાખડી
 પાવળું નપું. નાની પળી
 પાવો પું. નાની વાંસળી; આગગાડી
 જેવાં વાહનની સિસોટીનો અવાજ
 પાસ પું. સ્પર્શથી થતી અસર
 પાસું નપું. પડખું; (લા.) પક્ષ;
 -સે અ. નજીક, બાજુમાં; તાઆમાં
 પાસો પું. ચોપટ વગેરે રમતોમાં
 વપરાતો આંકવાળો દરેક લાંબચોરસ
 ટુકડો (સાથીદાંત કે લાકડાનો)
 પાળ સ્ત્રી. તળાવ કે સરોવરનો
 ઢોળાવવાળો દિનારો; પ્રવાહીને
 રોકવા કરવામાં આવતી આડ;
 -ળિયું નપું. એક જ ધોરિયાથી
 પવાતો ક્યારાએનો સમૂહ; ધીનો
 ઘાડો
 પાળિયો પું. સ્મારક તરીકે મરનારની
 વિગત કોતરી હોય તેવો ખંભો,
 પાવળિયો
 પાળી સ્ત્રી. છરી
 પાળી સ્ત્રી. વારો; વારાનો સમય
 પાળું વિ. પગે ચાલીને જવું

પાંકડું વિ. ગર્ભધારણ કરવાની વય
આવી હોય છતાં ગર્ભધારણ ન કરી
શક્યું હોય તેવું (દોર)

પાંખ સ્ત્રી. પક્ષી વગેરેનો બિડવાનો
અવયવ; છાપરાનો બેઉ બાજુનો
બહાર પડતો ભાગ; લશ્કરની બેઉ-
બાજુમાંની દરેક; ઠડી સ્ત્રી ખીલેલી
કળીમાં છૂટું પડતું દરેક દળ; ઠડું
નપું. ડાળની બાજુમાંથી ફૂટતું
નાતું ડાળું; -ખિયું નપું. કાતરતું
પાતું

પાંગત સ્ત્રી. ખાટલાનો કે પથારીનો
પગ બાજુનો ભાગ

પાંખું વિ. તાણાવાણા પારવા પડેલા
દેખાય તેવું; પારવું

પાંગરણ અ. ક્રિ. અંકુર-કોંટા ફૂટવા
પાંગરું નપું. ઘોડિયાની ખોઈના છેડા
બંધાય છે તે દોરીવાળી લાકડાની
આડી

પાંગળું વિ. લંગડું; (લા.) અશક્ત
પાંજરું નપું. પીંજરું; અદાલતમાં

ન્યાયાધીશને જવાબ આપવા સાક્ષી
કે આરોપી બંને રહી શકે તે પીંજરા
જેવી જગ્યા; -રાખોળ સ્ત્રી. નપું.
જ્યાં માંદાં દોરની સંભાળ લેવામાં
આવે છે તે ધર્માદા જગ્યા

પાંથી સ્ત્રી. સેંથી

પાંદડી સ્ત્રી. વાલ-ઝોળિયાની શિંગ
પાપડી; કાનતું એક ધરેણું; -ડું નપું.
ઝાડ-વેલ-છોડતું પત્તું

પાંપણ સ્ત્રી. પોપચાંની વાળવાળી
કિનારી

પાંપળું વિ. નિર્બળ, પોચું; -ળાં
નપું. બ. વ. નિર્બળ પ્રયત્ન

પાંસ(-સ)રું વિ. પાધરું, સંધું;
(લા.) સરળ શુદ્ધિતું

પાંસળું નપું. છાતીના માળખાતું
પ્રત્યેક હાડકું; -ળી સ્ત્રી. નાતું પાંસળું

પિયકારી સ્ત્રી. પાણીની કે થૂંકની
સેડ; પાણીની કે રંગની સેડ; સામેની
વસ્તુ ઉપર નાખવાનું ઓળર

પિતૃ [સં.] પુ. આપદાદા વગેરે પૂર્વજ;
-તા [સં.] પુ. આપ; -તામહું

[સં.] પુ. દાદો; -તામહી [સં.]
સ્ત્રી દાદી; -તરાઈ વિ. આપાના

વંશનું, ભાયાતી

પિત્ત [સં.] નપું. કાળજમાં પેદા થતો
કડવો પીળો પાચક રસ

પિત્તળ નપું. તાંબા અને જસતના
મિશ્રણથી બનતી ધાતુ; (લા.)

ચીડિયું; ઓછું પાત્ર

પિપૂડી સ્ત્રી. ફંકીને વગાડવાની ભૂંગળી;
(લા.) ખુશામતની હાથ હા

પિય(-ચે)ર નપું. સ્ત્રીનાં મા-
આપતું ધર, મહિયર

પિયળ સ્ત્રી. સ્ત્રીએ કપાળમાં કરેલા
કંકુની આડ, પીળ

પિંડ [સં.] પુ. ગોળો, પિંડો; પિતૃએને
નિમિત્તે લોટની વાળવામાં આવતી

ગોળી; (લા.) શરીર; -ડી સ્ત્રી. પગના
ધૂંટણથી નીચેના ભાગનો પાછલો

માંસલ ભાગ; -ડો પુ. વાળેલો ગોળો
પીગળણ સ. ક્રિ. ઓગળવું; (લા.)
દયાથી (દિલનું) ઢીલું પડવું

પીછા પુ. પૂંદ, કોડા
 પીટવું સ. કિ. ખૂબ મારવું; મૂએલાં
 પાછળ ફૂટવું; (દાંડી) વગાડવી
 પીઠ સ્ત્રી. બજાર; (લા.) બજારભાવ;
 -હું નપું. લાકડાં થી દારૂ વગેરેની
 દુકાન
 પીઠ સ્ત્રી. વાંસો
 પીઠી સ્ત્રી. લગ્નાદિ પ્રસંગે વરકન્યાને
 ચોળવામાં આવતું હળદરનું પ્રવાહી
 પીડા [સં.] સ્ત્રી. દુઃખ, કષ્ટ; -ડવું
 સ. કિ. દુઃખ દેવું, કનડવું; -ડ સ્ત્રી.
 પીડા; પ્રસવની વેદના, વેણુ
 પીઠ વિ. પ્રૌઢ, મોટી ઉમરનું
 પીઠ, -દિયું નપું. જેના ઉપર ધાણું
 કરવા પાટિયાં કે લાદી પાથરવામાં
 આવે છે તે આડું
 પીપ [હિં.] નપું. પરુ, રસી
 પીપ [પિચ્ચું.] નપું. લાકડાનું કે
 ધાતુનું નળાકાર વાસણ
 પીચો પુ. ચેપડો, આંખમાં બાઝતો
 સફેદ મેલ
 પીર [શ.] પુ. મુસ્લિમોમાં પવિત્ર
 ગણાતો પુરુષ (ખાસ કરી સૈયદ)
 પીરસવું સ. કિ. જમવા માટે ભાણા
 વગેરેમાં વાતીએ મૂકવી; પિર-
 સણિયો પુ. પીરસવાનું કામ કરનાર
 પુરુષ; પીરસ્યું નપું. ભોજન સમા-
 રંભમાં ભોજન ન કરવા આવનારને
 મોકલવામાં આવતું ભોજન
 પીલવું સ. કિ. નિચોવાય એમ દાખી
 કચરી પીસવું; (કપાસને) લોઢવું;
 કચડવું; (લા.) દુઃખ દેવું

પીવું સ. કિ. પ્રવાહીનું પાન કરવું;
 (ખીડી હુકકો વગેરેમાંથી) વરાળ
 મોમાં લેવી; (લા.) ગાંઠવું; પાવું
 સ. કિ. (પ્રેરક) પિવડાવવું; પિયાઉ
 નપું. પાણીનું પરબ; પીણી સ્ત્રી.
 પીવાની ક્રિયા; પીણું નપું. પીવાનું
 પ્રવાહી
 પીસવું સ. કિ. ભૂકો થાય એમ
 કચડવું; (ગંજીફાને) ચીપવું, ફીસવું
 પીણું વિ. હળદરના રંગનું; -ળાશ
 સ્ત્રી. પીળાપણ; -ળિયો પુ. 'કમળો'
 નામનો રોગ
 પીંખવું સ. કિ. (પાંખ કે જળાં
 વગેરેને) વિખેરી નાખવું; (લા.)
 મહેણાં ટોણાં મારવાં
 પીંગળું વિ. માંજરા રંગનું, પીળચકું
 પીંછ, -છું નપું. પંખીની પાંખનું
 દરેક પાંખકું; -છી સ્ત્રી. પીંછાના
 છેડાના ઘાટની ચિત્રકારની કલમ
 પીંજવું સ. કિ. રેસા છૂટા કરવા;
 -ણ નપું. પીંજવાની ક્રિયા (લા.)
 વાતને નકામી ચૂંથવી એ; -ણી
 સ્ત્રી. રથ કે ગાડાના પૈડાં ઉપરનું ઢાંકણ;
 પીંજમણ નપું. પીંજવાનું મહેન-
 તાણું; પીંજરો પુ. પીંજવાનો ધંધો
 કરનારો એક જાતનો આદમી;
 પીંજરી-રણ સ્ત્રી. પીંજરાની સ્ત્રી
 પુખ્ત [શ.] વિ. પાકટ ઉમરનું; (લા.)
 ઠરેલ (માણસ)
 પુણ્ય [સં.] નપું. સત્કર્મ; સત્કર્મનું
 ફળ
 પુત્ર [સં.] પુ. દીકરો; -ત્રિકા [સં.]
 દીકરી; પૂતળી; -ત્રી [સં.] સ્ત્રી.
 દીકરી

પુરાણ [સં.] નપું. જૂની દેવકથાઓ
અને મનુષ્યકથાઓ લખી છે તેવા
જૂનો સંસ્કૃત ગ્રંથ (બધાં મળી ૧૮
પુરાણ છે)

પુરાતત્ત્વ [સં.] નપું. પહેલાંના સમયની
ઐતહાસિક વસ્તુઓ-વિષયો-
ઇતિહાસ વગેરે

પુરાતન [સં.] વિ. પ્રાચીન; જૂનું,
જર્જરિત

પુરાવો પું. સાબિતી

પુરાંત સ્ત્રી. સિલિક, બેલેન્સ (હિસાબી
ચોપડામાં)

પુરુષ [સં.] પું. નર, મરદ; વ્યક્તિ

પુરોહિત [સં.] પું. ગોર

પુષ્કળ [સં.] વિ. ઘણું

પુસ્તક [સં.] નપું. ચોપડી, ગ્રંથ;
પુસ્તિકા [સં.] સ્ત્રી. નાની ચોપડી;
પુસ્તકાલય [સં. પું. નપું.] નપું.
ગ્રંથાલય, લાઇબ્રેરી

પૂગવું સ. ક્રિ. પહોંચવું, આંખવું

પૂ (-પૂ) છ, ઠડું નપું. વાનર પશુ
વગેરેનું પીઠ ઉપરનું દોરડા જેવું
ઝૂલવું અંગ; ઠડી સ્ત્રી. નાનું પૂછકું

પૂછવું સ. ક્રિ. પ્રશ્ન કરવો, સવાલ
કરવો; તપાસ કરવી; જવાબ માગવો,
(લા.) સલાહ લેવી; લેવામાં-ગણત-
રીમાં લેવું; -ગાછ, -પરછ સ્ત્રી.
પૂછવાની ક્રિયા

પૂજવું સ. ક્રિ. પૂજા-અર્ચા કરવી;
પૂજા [સં.] સ્ત્રી., -જન [સં.]
નપું. અર્ચન

પૂ (-પૂ) ઠ સ્ત્રી. શરીરનો પાછલો
ઢાંઢાથી ઉપરનો ભાગ; (લા.) પીછો,
કેડો

પૂડલો, પૂડો પુ. લોટ કે દાળના ખીરાની
તળેલી પૂરી

પૂડો પું. રોટલા-રોટલી-પૂરીનું ઉપરનું
પડ; કોઈપણ ચીજનું ઊપસેલું પડ;
મધપૂડો

પૂણી સ્ત્રી. કાંતવા માટેનો પીંજેલા રૂનો.
વણીને બનાવેલો ગોળ લાંબો આકાર.

પૂતળું નપું. માટી પથ્થર લાકડા કે
ધાતુની બનાવેલી માણસ પશુ વગેરેની
આકૃતિ કે મૂર્તિ; -ળી સ્ત્રી. પૂત-
ળાનો નાનો સ્ત્રીધાટ

પૂનમ સ્ત્રી. મહિનાના અજવાળિયાનો
પંદરમો દિવસ; પુનમિયું વિ.
પૂનમને લગતું; પૂનમે પૂરું થતું

પૂરવું સ. ક્રિ. ભરી કાઢવું; ગોંધવું;
કેદ કે અટકાયતમાં રાખવું, પૂરું
પાડવું; -કું [સં.] વિ. પૂરણી
કરનારું; -ણ [સં.] નપું. પૂરવાની
ક્રિયા, પૂરણી પૂરવાની કે પૂરેલી
ચીજ વસ્તુ; -ણી સ્ત્રી. પૂરવાની
વસ્તુ (ઈંટ રોડાં માટી વગેરે); પૂરું
વિ. પૂર્ણ, સમાપ્ત; (લા.) પહોંચેલું,
શક્તિ-શુદ્ધિશાળી; પુરવઠો પું. જરૂર
રિયાત પૂરી પાડવા બેઠેલો જથ્થો-
માલસામાન; પુરવણી સ્ત્રી. પૂર્તિ,
પરિશિષ્ટ; પૂર્ણ [સં.] વિ. પૂરું,
સમાપ્ત; પૂર્તિ [સં.] સ્ત્રી. ઉમેરણ;
પુરવણી, પરિશિષ્ટ

પૂર્વ [સં.] વિ. પ્રાચીન; આગળનું;
ઉગમણી દિશાનું. ઉગમણું

પૂજો પું. ઘાસ કે ચારાનો મોટો ઝડો;
-ળિયું નપું. નાનો પૂજો

પૂજણી સ્ત્રી. લીંડી કે સુતરની નાની
સાવરણી; પૂજ સ્ત્રી. મૂડી, દોલત;
પૂજે પુ. કચરો

પૃથ્વી [સં.] ધરા, જમીન; જમીનનો
ગોળો

પેચ [કા.] પુ. આંટો, ફેર; (લા.) દાવ,
યુક્તિ; પતંગની લડાઈમાં દોરીઓની
પડતી આંટી

પેટ નપું. જઠર; જઠર ઉપરની ચામડીની
સપાટી; (લા.) ગર્ભાશય;
પોતાનું સંતાન; અંતર, મન; -હું
નપું. કોઈપણ વસ્તુનો અંદરનો ભાગ;
-દારો પુ. જૂના પ્રકારની મોટી
પેટી (પૈડાંવાળી); પેટાળ નપું.
અંદરનો પોતો ભાગ; પેટી સ્ત્રી.
નાનો મજૂસ; દીવાસળીની
ડાબલી; -ટિયું નપું. પેટપૂરતું
અનાજ કે વેતન

પેટપું અ. કિ. અગ્નિ સળગવાની
શરૂઆત થવી

પેઠે અ. -ની માફક, -ની જેમ

પેઠ, -હું નપું. ફાંટીની નીચેનો ભાગ;
-હું નપું. દાંતના મૂળનો ભાગ;
-દી સ્ત્રી. શરાફની દુકાન; વેપારીની
કોઠી; વંશપરંપરા; -દો પુ. પથ્થરનો
ઊંચો ચોતરો (ચણ વગેરે નાખવાનો);
-દલો પુ. ઈંટ-માટી-પથ્થરની;
પડદી, પાટિંશન; -દલી સ્ત્રી. ચૂલા
વગેરેની નાની બેઠી ઓટલી

પેણી સ્ત્રી. તાવડી; (લા.) એક પછી
એક જમવા બેસવાનો ક્રમ; -ણ
પુ. મોટી તાવડી

પે(-પે)ધવું અ. કિ. લાગ મળવાથી
ધૂસવું; ટેવાવું

પેન [અં.] સ્ત્રી. કલમ; પથ્થરપેન;
સીસાપેન

પેની સ્ત્રી. (પગની) પાની

પેપડો પુ. પીપર કે પીપળાનું ફળ;
-ડી સ્ત્રી પીપરનું ફળ

પેપું વિ. સ્ફૂર્તિ વગરનું, લેણું

પેરવી [કા.] સ્ત્રી. તજવીજ, ગોઠવણ;
યુક્તિ

પેણું સર્વ. સામે આંગળીથી બતાવાય
એવું, એવ્યું; આવતા કે ગયા
પરમ (ત્રીજા) દિવસનું; આવતા
જન્મનું

પેશાબ [કા.] પુ. મૂત્ર

પેશી [સં.] સ્ત્રી. માંસનો મોટો કણ;
ફણસ ખબૂર જેવાનો ગળવાળો ભાગ

પેસવું અ. કિ. દાખલ થવું, ગરવું;
પેસાડવું સ. કિ. (પ્રેરક) દાખલ
કરવું; પેસારો પુ. પ્રવેશ

પે(-પે)ડો(-દો) પુ. દૂધના માવાની
બનાવેલી એક વાની

પેતરો પુ. (લા.) દાવ, યુક્તિ
પૈકી અ. -માંનું, -માંથી (ગણતરી માટે)

પૈડું નપું. ચક્ર (ગાડાં વગેરે વાહનનું)

પૈસો પુ. ત્રણ પાઈની કીમતનો સિક્કો;
(લા.) ધન, દોલત; -સાદાર વિ.
ધનવાન, દોલતમંદ

પોક સ્ત્રી. ખૂમ પાડીને રાવું એ;
-કાર પુ. ખૂમ. અવાજ; (લા.)
ફરિયાદ; -કે પોક અ. ખૂમ પોક
મૂકીને

પોકળ વિ. પોણું; (લા.) પોટું

પોખરો પુ. જાજર કે સુતરડીની બેઠક

યોગળ નપું. ભોપાળું, યોધ
યોચું વિ. નરમ, દબાવવાથી દબાય
એવું; ઢીલું, શિથિલ; (લા.) ખીકણ,
ડરકણ

યોટકું, -લું નપું. નાની ગાંસડી
-ડી(-લી) સ્ત્રી. ખૂબ નાની ગાંઠડી;
-લો પું. મધ્યમસરની ગાંઠડી,
મોટલો

યોટીસ સ્ત્રી. ગડગૂમડ ઉપર બાંધવામાં
આવતી લોટની લૂગદી

યોટો પું. ફાનસનો ગોળો

યોટો પું. (લા.) ચકલનું બચ્ચું

યોઢવું અ. ક્રિ. લેટી બંધ કરવી;

યોઢાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) સુવડાવવું

યોણું વિ. કાંઈ પણ વસ્તુ વગેરેના
ચારમાં ત્રણ ભાગનું

યોત નપું. કપડું; -તિયું નપું. -તડી

સ્ત્રી. નાનું ફાળિયું, પંચિયું; -તીકું

વિ. યોતાનું અંગત માલિકીનું; -તું

નપું. પાણીમાં લીંબવેલા કપડાનો

કકડો; -તે સર્વ. જાતે, પડે

યોથી સ્ત્રી. નાની પુસ્તિકા; પતરાં

આકારની હાથલખી ચોપડી; ચોપડી-

ઓની નાની પોટલી

યોદળો પું. ગાય ભેંસના જાણનો

પિંડલો

યોપચું નપું. આંખનું પાંપણવાળું

ઢાંકણ

યોપટ પું. શુક, સૂડો; -ટો પું.

ચણાની કે એવી ભરેલી શિંગ;

યોપડો પું. પડ (બપસેલું); -ડી

સ્ત્રી. નાનો પોપડો

યોપું, -પલું વિ. યોચા સ્વભાવ કે

હિલચાલનું

યોરસપું. ખુશાલીનો ઉકરાંટો; -સીલું

વિ. યોરસાય એવું; -સાપું અ.

ક્રિ. વખાણ વગેરેથી પુલાવું

યોરો પું. પાણીમાં પડતી બારીક

જીવાત

યોરો પું. વિસામો ખાવો એ, થાક

ખાવો એ

યોલાદ [ફા.] નપું. ખરું લોહું,

ગળવેલ; -દી વિ. (લા.) ખૂબ

મજબૂત

યોલીસ [અ.] પું. સ્ત્રી. સિપાઈ

યોલું વિ. વચ્ચે ખાલાવાળું; ખાલી;

-લ સ્ત્રી. નપું. યોલાણ; નપું.

યોલવું; યોચું ગોઠવું; -લકું નપું.

મોટી ચોલી; -લવું નપું. રૂની નાની

થેપલી; -લાણ નપું. યોલાપથ્થ;

યોલો લાગ

યોવું અ. ક્રિ. ગાય ભેંસનું હગવું

યોશ પું. સ્ત્રી. ખોખો

યોશાક [ફા.] પું. પહેરવેશ; પહેરવાનાં

વસ્ત્ર; (લા.) પહેરામણી

યોષવું સ. ક્રિ. ભરણપોષણ કરવું;

-ણ [સં.] નપું. ગુજરાન

યોસાપું અ. ક્રિ. પરવડવું; માફક

આવવું; -ણ નપું. માફક આવવું

એ, પરવડવું એ

યોહ સ્ત્રી. મોટું પરોઢયું

યોળ સ્ત્રી. શેરીનો કે રાજમહેલ જેવાં

મકાનનો માઢવળો દરવાજાનો ભાગ;

(દરવાજાવળો) મહેલનો

યોળી સ્ત્રી. લોટની તળેલી નાની

રોટલી, પૂરી

યોંક. પું. દૂધ ભરાયેલાં ડૂંઝાંને સેકી

કાઢેલા દાણા; (લા.) મારપીટ

પોંખવું સ. ક્રિ. માંગલિક કાર્યોમાં
હળ મુસળ રવૈ અને ત્રાકથી વિધિ-
પૂર્વક સંમાન કરવું (વર કે કન્યાનું
કે બેઠવું); (લા.) માર મારવો;—છું
નપું. પોંખવાની ક્રિયા; પોંખવામાં
કામ લાગતી હળ મુસળ રવૈ ને
ત્રાકની ઝૂડી

પોંચા, —વા પું. બ. વ. શેકેલી કાચી
ડાંગરના કચડા કરેલા પતલા દાણા
(જેનો ચેવડો બને છે)

પ્યાદું નપું. શેતરંજમાંનું સિપાઈનું
મહોરું

પ્યાર પુ. પ્રેમ; —રું વિ. વહાણું

પ્યાલું નપું, —લો પું. પવાલું; —લી
સ્ત્રી. નાનું પવાલું; (લા.) દારૂની
પ્યાલી

પ્રકરણ [સ.] નપું. પ્રસંગ, વિષય;
અંથનો વિભાગ

પ્રકાશ [સ.] પું. અજવાળું, તેજ;
(લા.) ખુલાસો, વિવરણ

પ્રગતિ [સ.] સ્ત્રી. આગળ વધવું એ
આગેફૂથ

પ્રચાર [સ.] પું. ફેલાવો

પ્રજ્ઞ [સ.] સ્ત્રી. જનતા, લોકસમૂહ;
રૈયત; સંતતિ; ઠસત્તાક [સ.] વિ.
જેમાં પ્રજ્ઞના જ પ્રતિનિધિઓ
કારાખ્યાર કરે છે તેવું

પ્રણામ [સ.] પું. નમસ્કાર

પ્રત સ્ત્રી. અંથનું મૂળ લખાણ; અંથની
નકલ; અ. કીમતે, લાવથી

પ્રતિજ્ઞા [સ.] સ્ત્રી. સોગંદ, પણ

પ્રતિનિધિ [સ.] પું. —ને બદલે
મૂકવામાં આવતો માણસ; અવેજી

પ્રતિબંધ [સ.] પું. વાંધો, અટકાયત,
રુકાવટ

પ્રતિબિંબ [સ.] નપું. પડછાયો

પ્રતિમા [સ.] સ્ત્રી. મૂર્તિ

પ્રતિષ્ઠા [સ.] સ્ત્રી. આબરૂ, મોહો;
મૂર્તિની વિધિપ્રમાણે સ્થાપના; —ષ્ટિત
[સ.] વિ. આબરૂદાર

પ્રત્યે અ. તરફ

પ્રદક્ષિણા [સ.] સ્ત્રી. મૂર્તિ કે મંદિર
વગેરેને જમણી બાજુથી પૂજા એક
ફેરો ફરવો એ

પ્રધાન [સ.] નપું. વિ. મુખ્ય; પું.
દીવાન, કારભારી; રાજ્યનો મંત્રી;
ઠપદ [સ.] ઠપદું નપું. પ્રધાનનું
સ્થાન

પ્રપંચ [સ.] પું. જગત, દુનિયા; (લા.)
તરકટ, કાવાદાવા

પ્રખળ [સ.] વિ. ખૂબ બળવાન

પ્રભાત [સ.] નપું. સવાર, પ્રાતઃકાળ

પ્રભાવ [સ.] પું. મોહો, આં, પ્રતાપ

પ્રભુ [સ.] પું. માલિક, સ્વામી; પરમેશ્વર,
લગવાન

પ્રમાણ [સ.] નપું. પુરાવો, સાબિતી;
માપ; ધોરણ

પ્રમાદ [સ.] પું. ગફલત; આળસ

પ્રમુખ [સ.] પું. મુખ્ય માણસ;
સલાપતિ

પ્રયત્ન [સ.] પું. મહેનત

પ્રયોગ [સ.] પું. ઉપયોગ; અજમાયેશ,
અખતરો;—જવું સ. ક્રિ. રચવું

પ્રવાસ [સ.] પું. મુસાફરી; —સી [સ.]
વિ. મુસાફર

પ્રશ્ન [સ.] પું. સવાલ, વિચારવા માટે-
નો મુદ્દો

પ્રસન્ન [સ.] વિ. ખુશ, સંતુષ્ટ, રાજી

પ્રસંગ [સં.] પુ. યોગ, અવસર;
સહવાસ, સંગ; પ્રકરણ, વિષય

પ્રસાદ [સં.] પુ. મહેરબાની, પ્રસન્નતા;
દેવને ધરાર્થ ગયેલું નૈવેદ્ય; -દી સ્ત્રી.

પ્રસાદરૂપમાં રહેલું, પૂજ્યોએ વાપર્યા
પછી સેવકો-શિષ્યો વગેરે માટે રહેલું

પ્રસિદ્ધ [સં.] વિ. જાહેર, પ્રકટ; -દ્ધિ
[સં.] સ્ત્રી. જાહેરાત

પ્રાચીન [સં.] વિ. જૂનું, પુરાતની

પ્રાણ [સં.] પુ. જીવનશક્તિ; શ્વાસ

પ્રાયશ્ચિત્ત [સં.] નપું. પાપ ટાળવા
માટેનું વ્રત

પ્રાર્થના [સં.] સ્ત્રી. અરજ, આજીજી;
ધર્મરત્ન

પ્રાંત [સં. પુ.] પુ. છેડો; તાલુકા કે
જિલ્લા કરતાં મોટો દેશનો વિભાગ;
સ્ત્રી. પુરાંત, સિલક

પ્રિય [સં.] વિ. વહાલું

પ્રેક્ષક [સં.] વિ. જોનારું; સભાઓ
વગેરેમાં માત્ર સાંભળવા કે નાટકો
વગેરેમાં માત્ર જોવા આવનાર

પ્રેમ [સં. પુ. નપું.] પુ. હેત, વહાલ;
ચાહ; -માળ વિ. પ્રેમવાળું, હેતાળ

ફે

ફેડીર [આ.] પુ. (મુસલમાન) સાધુ

ફેફડ વિ. લોકલાજની પરવા વિનાનું,
સ્વચ્છંદી; (લા.) વરણાગિયું; સુંદર

ફેજેત વિ. બદનામ; -તી સ્ત્રી. બદનામી;
-તો પુ. ફેજેતી; (લા.) ફેરીનાં
ગોટલાં-છાલ ધોધને કરવામાં આવતી
કદી

ફેટકું અ. ફિ. (લા.) ચસકવું; વંદી

જવું; ફેટકો પુ. ચાખૂકનો ઝટકો;

ચાખૂક કોરડો; (લા.) ખોટ, તુકસાન;

ફેટકારવું સ. ફિ. ફટકેફટકે મારવું;

(લા.) સખત ઠપકો આપવો; ફેટકાવવું

સ. ફિ. દંશ દેવો, કરડવું; ફેટકિયું નપું.

એક જાતનું ચીડિયું, કાચનું મોતી;

(લા.) એના જેવા દાણાવાળું એક

ચોપી દર્દ (ખાસ કરીને બાળકોને

થાય છે); ફેટકડો, ફેટકિયો પુ.

ગલબો, ટોટો

ફેટાણું નપું. લગ્ન વગેરેમાં ગવાતું

બીલતસ ગાણું

ફેટાયો પુ. મુખ્ય રાણીથી નહિ

જન્મેલો રાજકુમાર; વાંટો લઈ

ભાષાઓથી જુદો પડેલો રાજકુમાર

અને એનો વંશજ

ફેડક સ્ત્રી. (લા.) બીક, હેબત; -કો

પુ. ચકલી વગેરેનો ઊડવાનો અવાજ;

ફેડકો; (લા.) પુ. ગપ

ફેડયો પુ. નિકાલ, તોડ; લવાઈ;

સમાધાન

ફેતેહ [આ.] સ્ત્રી. જીત, વિજય

ફેરકું અ. ફિ. આછું ધૂળવું; (લા.)

નજીકમાંથી પસાર થવું

ફેરજ સ્ત્રી. કતબ, ધર્મ; -જિયાત

વિ. ફરજ તરીકેનું

ફેરફેર સ્ત્રી. વરસાદની ખારીક ઝણ

ફેરવું અ. ફિ. આમતેમ કે ગોળગોળ

ચાલવું; હવા ખાવા; ટહેલવા જવું;

બદલી જવું, પલટવું; ફેરવવું સ. ફિ.

(પ્રેરક) ફેરે એમ કરવું; ફેરકડી,

ફેરકણી સ્ત્રી. ફેરે એવું રમકડું;

ફેરી (ઠથી) અ. વળી, બીજી વાર;

ફેર પુ. તકાવત, ફરક; તમર; પેચ,
આંટો; ઘેરાવો; ફેરી સ્ત્રી. પ્રચારકાર્ય
કે વેચાણ માટે ફરવું એ; ફેરિયો પુ.
પરચૂરણ ચીજો લઈ વેચવા નીકળતો
વેપારી

ફેરશી (-સી) સ્ત્રી. કુહાડી; સુથારવું
એક એળર

ફેરસખંદી સ્ત્રી. પથ્થર ખેસાડેલી જમીન
ફેરસું વિ. ચણા વટાણાના સ્વાદનું;
-સાણ નપું. ચણાના વેસણનું
મુખ્યત્વે ખાવાનું; એવા સ્વાદની
બીજી બનાવટ-દોકળાં વગેરે

ફેરાળ નપું. ફલાહાર

ફેરિયાદ [ફા.] સ્ત્રી. બુદ્ધિ કે ગેરબં-સાદ
સામેની અરજ

ફેલાણું સર્વ. અમુકતમુક

ફેસ સ્ત્રી. શરીરમાંની મુખ્ય મુખ્ય નાડી
ફેસકવું અ. ફિ. નાહિંમત થઈ ખેસવું.

છટકવું; ફેસડાવું અ. ફિ. 'ફેસડ'
દબને પટકાવું

ફેસવું, ફેસાવું અ. ફિ. સપડાવું;
ભરાવું; (લા.) ઠગાવું; ફેસામણી
સ્ત્રી. ફેસાવવું એ કે ફેસાવું એ

ફેળ [સં.] નપું. પરિણામ; વનસ્પતિનું
બીજવાળું કોટકું; —ણું નપું.
હથિયાર કે એળરનું પાનું

ફેળી સ્ત્રી.; —ળિયું નપું. મહોલ્લો
ફેડ [અં.] નપું. ઉધરાણું, ફળો;
ઉધરાણાથી બનાવેલી મૂડી (જેનો
ઉપયોગ સાર્વજનિક કામમાં કરવાનો
હોય)

ફેદ (ફા.), -દો પુ. કાવતરું; (લા.)
દુર્બંધન

ફાકવું સં. ફિ. સૂકા જેવો પદાર્થ મોંમાં
મૂકવો, બૂંકવું; -ડો પુ. બૂંકડો,
ફાકવું એ; ફાકી સ્ત્રી. ફાકવા માટેની
દવાનું ચૂર્ણ

ફાગ પુ. બ. વ. હોળીના શૃંગારિક કે
બીલત્સ ખોલ; એવું ગીત

ફાયર સ્ત્રી. લાકડાની ખે લાકડા વચ્ચે
નાખવાની ચીપ; (લા.) વિદ્ય, નડતર

ફાટવું અ. ફિ. ખે ચીર થઈ શકે એમ
તૂટવું; (લા.) છકી જવું; ફાટ સ્ત્રી.

ફાટવું એ; તરડ; (લા.) અણબનાવ;
ફાટફૂટ સ્ત્રી. અણબનાવથી ભુદા

પડવું એ; ફાડવું સં. ફિ. (પ્રેરક)
ફાટે એમ કરવું; ફાડ સ્ત્રી. ફાટ, તરડ;

ફાડું નપું. છોડું; ફાડિયું નપું. છોડું;
છોલ; ચીરી, ફડથ; (લા.) અડધો

રૂપિયો
ફાટડો પુ. હીજડો; -ડું વિ. (લા.)
હીજડો જેવું, નમાડું

ફાનસ નપું. કાચના ગોળાવાળો કે
આવરણવાળો દીવો

ફાફડો પુ. એક જાતની પહોળી ચપટ
શિંગ; ચણાના વેસણની એક જાતની

મોટી પોળી
ફાયદો [આ.] પુ. લાભ; નફો; -દાકારક

વિ. લાભકારક
ફારસ [અં.] નપું. ગમત, પ્રહસન

ફાલણું [હિં.] વિ. પરચૂરણ; વધારાનું
ફાલણું અ. ફિ. પ્રબુદ્ધ થવું (આડ

વગેરેનું); વધવું, પુષ્ટ થવું; ફાલ પુ.
આડ વગેરેનું કોરવું, મોલની વૃદ્ધિ

ફાવવું અ. ક્રિ. ગોઠવું, અનુકૂળતા
આવવી; સફળ થવું; -ટ સ્ત્રી. ફાવવું
એ; ફાળ સ્ત્રી, મોટી જલગ
ફાળો પુ. હિસ્સો; વહેંચણી; ઉધરાણું;
ફંડ, ટીપ, ફાળકો પુ. ચકડોગ;
આગખોટમાં ત્રીજા વર્ગનાં ઉતારુઓને
એસવાની સપાટ જગ્યા; ફાળવવું
સ. ક્રિ. વિભાગ કરી વહેંચવું, વાંટવું;
ફાળ પુ. કાપડનો લાંબો ચીરો;
(ચોફાળ વગેરેમાં હોય છે તેવો);
ફાળિયું નપું. નાનું ઘોતિયું,
પંચિયું; (લા.) ફેટો

ફાંકકું વિ. ફક્કડ

ફાંકું નપું. પહોળું કાણું; -કો પુ.

(લા.) તોર, ગર્વ

ફાંચું વિ. આંખે ત્રાંસું (આમાં બેઉ
આંખોની કીકી વચ્ચેનું અંતર વધુ
નજીક હોય છે)

ફાંટ સ્ત્રી. લૂગડાની કામચલાઉ જોળા
(ખાસ કરી ખેતરમાં ફૂંડાં લણતી
વેળાની); પોટલી, ગાંસડી; -ટિયો
પુ. લૂગડામાં ભરવામાં આવતો બિલો
દોરો; -ટું નપું. (લા.) શાખા;
ફાંટો; -ટો પુ. ફાંટિયો; શાખા;
(લા.) કીતો

ફાંદ સ્ત્રી. પેટનો ઝૂલતો ભાગ, દુંદ;
-દો પુ. દુંદ; (લા.) પ્રપંચ

ફાંકું નપું. ડાફિણિયું, વલખું

ફાંસવું સ. ક્રિ. ગાળો ધાલવો, ફાંસો
નાખવો; છાલ બિતરે એમ ઉતરડી
નાખવું; ફાંસ સ્ત્રી. લાકડા વગેરેની
ઝીણી છોઈ, (લા.) આડખીલી; ફાંસો
પુ. દોરડાનો પાસલો; ગળેટૂંપો

ફાંસલો પુ. ફાંસો; ફાંસો ધાલવાનું
દોરડું, પાસલો; ફાંસિયું નપું. ફાંસો
ધાલવાનું દોરડું; ફાંસી સ્ત્રી. ગળે
ફાંસલો નાખી કરવામાં આવતી
મોતની આકરી સજા

ફિકર સ્ત્રી. ચિંતા; કાળજી

ફિક્કું વિ. પ્રકાશહીન, નિસ્તેજ;
મોળા સ્વાદનું; ફીકાશ સ્ત્રી.
ફિક્કાપણું

ફિક્કાર પુ. ધિક્કાર

ફિશિ(-સિ)યારી સ્ત્રી. બડાઈ,
પતરાણ

ફીટવું અ. ક્રિ. ટળવું, મટવું; પતવું;
(લા.) સામે થવું

ફીણવું સ. ક્રિ. ખૂબ ધુમરડી પરપોટા
ધાય એમ એકતાર કરવું; ફીણ નપું.
પ્રવાહી ઉપર થતો પરપોટારૂપ
પદાર્થ

ફોસું વિ. ફિક્કું; ઢીલું; ઝટ જટકી
જામ એવું

ફીંડલું નપું. દોરા નાડા વગેરેનું વીંટેલું
ખિંડલું

ફીં(-ફેં)દવું સ. ક્રિ. વેરણછેરણ
કરવું, ચૂંથવું

ફુકકો પુ. ફૂલકો, રખર વગેરેની ફૂલે
એવી બનાવટ; મૂત્રાશય

ફુટકળ વિ. પરચૂરણ, પ્રકીર્ણ

ફુરસદ સ્ત્રી. નવરાશ

ફુવારો પુ. પાણીની સેડો બેડે એવી
યાંત્રિક રચના

ફૂંગવું, ફુગાવું અ. ક્રિ. બિમ વળવી;
ફૂંગ સ્ત્રી. બિમ; ફૂંગાવો પુ. (લા.)
નાણાંના રૂપના કાગળના ચલણમાં
થતો અતિ ઘણો વધારો

ફૂટવું અ. કિ. ખીલવું, ઊગવું; ફાટ પડે
એમ તૂટવું; જોરથી ફાટવું; (લા.)
ઢગો દેવો; ફૂટ સ્ત્રી. કોંટા ફૂટવા એ;
ફાટ, ભંગાણ; (લા.) ફાટફૂટ,
વેર; ફાટ પડી હોય તેવું પાકું
ફળ (ચીલકું વગેરે); ફૂટકું વિ.
ખૂબસૂરત, દેખાવકું; ફેડવું સ. કિ.
ફૂટે એમ કરવું; ફેડ પુ. (લા.) ખુલાસો;
ફેડો પુ. ફેલ્લો; ઊપસેલો જમીનનો
ભાગ; ફેડલો પુ. ફેલ્લો; ફેડલી
સ્ત્રી. ફેલ્લી

ફૂંડકું નપું. ગોળ ગોળ ફરવું એ; નાના
ગોળ ધાટની ચકતી; -ડી સ્ત્રી.
નાનું ફૂંડકું ફરવું એ; નાની ચકતી;
ફૂંડ નપું. પતંગિયું

ફૂંમકું, -વું નપું. કઢગી ધાટનું છાણું
ફૂંલવું, ફૂંલાવું અ. કિ. પદાર્થની
અંદર હવાવાળું પોલાણ વધવું;
ઊપસવું; નવપલ્લવિત થવું; (લા.)
હરખાવું; ફૂંલ નપું. ખીલેલું પુષ્પ;
કાનનું એ ધાટનું એક ધરણું;
મૂંત્રેદ્રિયની ટોપી; આંખમાં પડેલું ટપકું,
ફૂલું; ફૂંલું નપું. આંખમાં પડેલું
ટપકું; ફૂંલેકું નપું. લગ્ન કે જનોઈ
અને સુન્નત જેવા માંગલિક પ્રસંગે
ચડાવવામાં આવતો વરધોડો (છાકરા-
છાકરી બેઠને માટે આવાં ફૂંલેકાં ચડે
છે. લગ્ન કે જનોઈ પહેલાંના દિવસોમાં-
તો દેવની રવાડી પણ ચડે છે તે);
ફૂંલેલ નપું. સુગંધીવાળું તેલ;
ફૂંજણુ વિ. (લા.) વખાણથી
ફૂલાય એવું, પોરસીલું

ફૂંવડ વિ. સ્ત્રી. આળસુ અને ગંદી સ્ત્રી
ફૂંકવું સ. કિ. મોઢાની હવા બહાર
મારવી; ફૂંકીને વગાડવું; (લા.)
દેવાળું કાઢવું; સંભળાવી દેવું; ફૂંક સ્ત્રી.
મોઢાથી પવન ફેંકવો એ; (લા.)
પ્રાણ, શ્વાસ; ફૂંકાવું અ. કિ. પવનનું
ખૂબ વાવું

ફૂંફવું અ. કિ. ફૂંફાડા મારવાં;
ફૂંફવાટો (-ડો), ફૂંફાટો (-ડો) પુ.
સોપ વગેરેનો મોઢાથી જોરથી શ્વાસ
કાઢવાનો અવાજ; (લા.) દંભ;
ફોધ

ફેણ સ્ત્રી. સાંપની ફેણ

ફેંફરું નપું. વાઈવું દર્દ

ફેંફરું નપું. શરીરમાં હવા ભરવા-
કાઢવાનું છાતી નીચે આવેલું અંગ
(જમણું અને ડાણું એમ બે ફેંફસાં છે)

ફેંકવું સ. કિ. નાખવું; (લા.) ગપ
મારવી

ફેંટ [હિં.] સ્ત્રી. કેડ આજુબાજુનો
કપડાનો બંધ; (લા.) હાથથી માર-
વામાં આવતી ઝપટ; -ટો પુ.
પાઘડી, સાફે

ફેંસલ વિ. ખતમ, પૂરું; -લો પુ.
ચુકાદો, નિકાલ, પૂર્તિ

ફેઈ, ળ્યા સ્ત્રી. આપની બહેન, ફૂં,
ફૂં; ફેઈયાત વિ. ફેઈને લગવું;
ફેઈયારું, ફૂંયારું નપું. ફેઈ તરફની
બક્ષિસ; ફૂંઓ પુ. ફેઈનો પતિ

ફેંક વિ. રદઆતલ; -ક(-ગ)ટ અ.
નકામું; -ક(-ગ) ટિયું વિ. નકામું,
નિરર્થક; મફતિયું

ફોજ [ફા.] સ્ત્રી. સેના; ઠંદાર [ફા.] પું.
લરકરનો એક અધિકારી, પોલીસ
ખાતાનો એક અધિકારી; ઇન્સ્પેક્ટર;
ઠંદારી વિ. કાયદાથી શિક્ષાપાત્ર ગુનો
થાય એવું; સ્ત્રી. એવી ફરિયાદ

ફોતરું નપું. છાલ-છોતરું; (લા.) તુચ્છ
પદાર્થ; -રી સ્ત્રી. નાનું ફોતરું; પોપડી
ફોરું વિ. વજનમાં હળવું; પચવામાં
હળવું; નપું. મોટું બિંદુ-ટપકું;
છાંટો

ફોલવું સ. ક્રિ. છોડાં છાલ છોલી
કાઢી ધૂટું કરવું
ફોલ્લો પું. ફોડલો; ફોલ્લી સ્ત્રી.
ફોડલી

ફોશી વિ. ડરકણ, બીકણ
ફોસલાવું અ. ક્રિ. વાણીથી છેતરવું;
-વવું સ. ક્રો. (પ્રેરક) છેતરવું;
-મણી સ્ત્રી. ફોસલાવવું એ,
છેતરપિંડી

ખ

ખકડિયું નપું. લોઢાનું નાનું તગારું;
પેણી

ખકરું નપું. જારું; -રી સ્ત્રી. માદા
ખકરું; -રો પું. નર ખકરું

ખકવું સ. ક્રિ. નકામું બોલબોલ કરવું,
લવવું; સ્વપ્નમાં કે નિદ્રામાં બોલવું;
શરત લગાવવી; ખકખક સ્ત્રી., ખક-
ખકાટ, ખકવાટ પું. નકામું બોલ-
બોલ કરવું એ, લવારો; ખકારી સ્ત્રી.
બિલટી

ખકાલ, -લી પું. શાક વેચવાનો ધંધો
કરનારો, કાછિયો; -લું નપું. શાક-
ભાજી

ખક્ષિશ (-સ) [ફા.] સ્ત્રી. ભેટ
ખખાળો પું. મોટો ધાંટો; લડવાનો કે
ગુસ્સાનો શોરખકાર; ખખેડો પું.
ટંટો; મારામારી

ખખિયો પું. દોઢ વાળી એના ઉપર
આંટી દેતો ટાંકોટેભો

ખખોલ સ્ત્રી. પહાડ ઝાડ વગેરેનું
પોલાણ, નાનું કોતર

ખખતર નપું. લોઢાનો રક્ષક પોશાક,
કવચ; -રિયું વિ. ખખતરવાળું

ખગડવું અ. ક્રિ. દૂષિત થવું, બ્રષ્ટ
થવું; ખરડવું; (લા.) કથળવું,
વણસવું; અણબનાવ થવો; ખગાડ
(-ડો) પું. ખગડવું-ખગાડવું એ

ખગખગું નપું. થોડો ઉન્નત હોય એવું
ટાણું, ભળભાંખળું, મળસકું

ખગલ [ફા.] સ્ત્રી. ખલાતળેનો ખાડો,
કાખ; બાજુ

ખગલું નપું. પાણીનું એક હિંસ સફેદ
પક્ષી; -લી સ્ત્રી. માદા ખગલું; -લો
પું. નર ખગલું; (લા.) ઢોંગી; ખગ-
ભગત પું. ભગતનો ડોળ કરી
બેસનારો ધુતારો

ખગા, ઠઈ સ્ત્રી. ઢોર કે કૂતરાં વગેરે
ઉપર બેસતી એક જાતની માખી

ખગાસું નપું. બાંધ કે નિદ્રાનું જોર
થતાં મોઢું વિકસતાં નીકળતો શ્વાસ,
ઝાખરાસિયું

ખગીચો પું. બાગ, ઉપવન

ખચકું નપું. છોડું પાડવામાં આવે એ
રીતે કરડવું એ; કરડવાથી પડેલું
નિશાન; પોટકું; -કો પું. મોટું પોટલું

ખચ્ચું અ. ક્રિ. ઊગરવું; સિલક રહેવું;
 -ત સ્ત્રી. વધારે; ખચાવ પું. ઊગારી
 લેવું એ, ઊગારો; સંરક્ષણ
 ખચ્ચું નપું. નાનું બાળક; પથ્થુનું
 બાળક; ખચી સ્ત્રી. છોકરી; ખચુ
 પું. છોકરા માટે લાડવાચક શબ્દ;
 ખચોલિયું નપું. નાનું બાળક;
 સર્પનું બાળક
 ખજલું અ. ક્રિ. વાછતું વાગવું;
 અમલમાં આવવું કે મુકવું; ખજવણી,
 ખજવણી સ્ત્રી. અમલમાં મૂકવું એ;
 ખજવેયો પું. વાછ વગાડનારો ઉસ્તાદ
 ખજર સ્ત્રી. તમાકુ; છીંકણી, તપખીર
 ખજર પું. સ્ત્રી. નપું. વેચાણ કરનારી
 દુકાનોતો લતો; (લા.) ભાવ, દર,
 ખરીદ; ખપત
 ખટકું અ. ક્રિ. કટકવું, લાંગી પાવું;
 ખટકું નપું. મોઢામાં સમાય એવડો
 ટુકડો
 ખટ(-ઠ)કું વિ. ખેડા ઘાટનું, કિંગણું
 ખટકો, -ટો પું. એક કંદ, પટાટો,
 ખટેટું
 ખટ્ટો પું. લાંછન; (લા.) આળ, તહોમત
 ખડવો પું. જેને જનોઈની દીક્ષા
 આપવામાં આવે છે તે ખટક
 ખડીકો, ખડૂકો, ખડો પું. દંડૂકો
 ખડું [હિં.] વિ. મોઢું; -ડાઈ સ્ત્રી.
 મોટાઈ; -ડાશ સ્ત્રી. (લા.) પતરાળ
 ખણુગું નપું. રણશિંગું; (લા.) ગપગોળો
 ખણુખણુ અ. ક્રિ. માખી જેવાં
 ગ્રાણીનું ગંદકી ઉપર બેઠું; ખણુ-
 ખણાટ પું. માખી વગેરેનો અવાજ
 ખતાડવું, ખતાવવું સ. ક્રિ. દેખાડવું
 ખત્તી સ્ત્રી. દિવેટ, વાટ; દીવો; (લા.)
 ઉશ્કેરણી

ખદ સ્ત્રી. જાંઘના મૂળમાં થતી એક
 ગાંઠ; ગરમીનો એક રોગ; -દી સ્ત્રી.
 અનીતિ; (લા.) નિંદા
 ખદ [ફા.] વિ. ખરાબ; ઓમો સ્ત્રી.
 ખરાબ વાસ, દુર્ગંધ
 ખદન [ફા.] નપું. શરીર; પહેરણ, કુડવું
 ખદમાશ(-સ) [ફા.] વિ. નીચ
 પ્રકૃતિનું; દુરાચારી; લુચ્ચું; -શી
 (-સી) સ્ત્રી. ખદમાશપણું
 ખદલ [આ.] અ. સાટે, અવેશમાં; ઓ
 સ. ક્રિ. ફેર ખદલો કરવો, સાટું કરવું;
 -લી સ્ત્રી. નોકરી વગેરેનો ફેર-
 ખદલો; -લો પું. ખદલવું એ; સાટું
 ખનવું અ. ક્રિ. થવું; મેળ હોવો; રૂપ
 ધરવું; (લા.) ફજેતી થવી; હકારો
 કરવો; હેતરાવું; ખનાવ પું. પ્રસંગ,
 ઘટના; ખનાવટ સ્ત્રી. ખનાવવું એ,
 રચના (લા.) તરકટી રચના; હેતરવું
 એ; મશ્કરી કરવી એ
 ખપોર પું. દિવસનો મધ્ય ભાગ; -રો
 પું. બ. વ. ખપોરનું ભોજન; -રિયા
 પું. બ. વ. આતશબાજીની દીવા-
 સળીની એક ખનાવટ
 ખખડવું અ. ક્રિ. 'ખડ ખડ' ખોલ્યા
 કરવું; ખખડાટ પું. નકામી ખોલખોલ
 ખર [ફા.] વિ. સફળ
 ખરકત [આ.] સ્ત્રી. ફાયદો, લાભ;
 સિદ્ધિ; (લા.) સમૃદ્ધિ
 ખરખારત [ફા.] વિ. પૂરું, વીખરાયેલું,
 છૂટ પડેલું (સલા વગેરે)
 ખરછી સ્ત્રી. હાથાવાળું ધારવાળું
 એક નાનું હથિયાર; -છટ વિ. (લા.)
 ખરખચડું
 ખરડ વિ. તરત તૂટી જાય એવું

ખરડવું નપું. મળગરું
ખરડો પું. વાંસો, પીઠ; સૌરાષ્ટ્રમાં
પશ્ચિમ ભાગમાં આવેલો એક પહાડ
ખરણી સ્ત્રી. ધાતુ કાચ કે ચિનાઈ
માટીનું નળાકાર એક કામ (ઢાંકણ-
વાળું)

ખરતરફ [ફા.] વિ. નોકરીમાંથી કાઢી
મૂકેલું; -ફી સ્ત્રી. નોકરીમાંથી કાઢી
મૂકવું એ

ખરફ પું. નપું. હિમ; જમાવવામાં
આવેલું પાણી; -ફી સ્ત્રી. દૂધમાંથી
બનાવેલી એક મીઠાઈ (ખરફના
દેખાવની)

ખરાડવું અ. કિ. ફાટે સાંદે યુમ પાડતી;
ખરાડા પું. બ. વ. યુમાટ

ખરા(-રો)ખર [ફા.] વિ. સમાન,
સરખું; વાજખી; -રિયું વિ. સમો-
વડિયું; -રી સ્ત્રી. સમાનતા; (લા.)
હરીફાઈ

ખરો પું. તોર, મગફળી; પતરાળ;
તાવના ઉતારની નિશાની તરીકે
હોઠના બેઉ બાજુને છેડે થતી ફેલ્લીઓ
ખલકે, ખલકે [ફા.] અ. એટલું જ નહિ
પણ

ખલા [આ.] સ્ત્રી. પીડા કરતું
વળગણું; -લૂત કે વળગાડ; (લા.) એવું
માણસ; મુસીબત, તકલીફ

ખલૈ(-લો)યું નપું. દાંતનો પહોળા
ઘાટનો ચૂડો

ખસ [ફા.] અ. પૂરતું, હાંઉ

ખહાદુર [ફા.] વિ. હિંમતવાળું
શૂરવીર; -રી સ્ત્રી. શરવીરતા, પરાક્રમ

ખહાતું નપું. ખોટું કારણ, મિથ

ખહાર [ફા.] પું. સ્ત્રી. ભપકો

ખહાર અ. અંદર નહિ

ખહાલ [ફા.] વિ. મંજૂર; -લી સ્ત્રી.
મંજૂરી

ખહિષ્કાર [સં.] પું. તરછોડાટ ભર્યો
ખીજ તરફ બતાવવાનો ત્યાગ; નાત
બહાર કે સંધ બહાર મૂકવું એ

ખહું [સં.] વિ. ધણું

ખહેન સ્ત્રી. માતા-પિતાની દીકરી;
કાકા-મામાની દીકરી; (લા.) કોઈ
પણ ખીજ સ્ત્રી; ઓણી સ્ત્રી. સહિયર;
બનેવી પું. બહેનનો પતિ

ખહેરું વિ. કાનેન સાંભળતું કે ઓણું
સાંભળતું; (લા.) જ્યાં વેદના ન થાય
તેવું; બહેર સ્ત્રી. બહેરાપણું; બહે-
રાશ સ્ત્રી., બહેરાટ પું. બહેરાપણું

ખહોળું વિ. વિસ્તારવાળું, વિપુલ;
-ળપ સ્ત્રી. વિપુલતા

બળ [સં.] નપું. જોર કૌવત; ઓબાન,
-ળિયું વિ. કૌવતવાળું

બળખો પ્રં ગળફે, બગમ

બળદ-દિયો પું. ગાયનો નર; (લા.)
મૂરખ

બળવું અ. કિ. સળગવું; દાઝવું; (લા.)

બળતરા થતી; અદેખાઈ કરવી; -તરા
સ્ત્રી. દાઝવાથી થતી પીડા; (લા.)

મનમાં થતી એવી લાગણી; બળાપો
પું. (લા.) સંતાપ; બળવું સ. કિ.

બળે એમ કરવું

બળવો [આ.] પું. સત્તાધારી વિરુદ્ધ
બંડ; -વાખોર વિ. બંડખોર

બંગડી સ્ત્રી. કાચ કે ધાતુની પતલી.
ચૂડી

અંગલો. પુ. ચારે બાજુ ખુલ્લું હોય તેવું
યુરોપિયન પદ્ધતિનું મકાન; —લી
સ્ત્રી. નાનો અંગલો; જંગલને રસ્તે
રેલના પાટા ઉપર ફાટક પાસેની
પગીની ઓરડી

અંડ નપું. હુલ્લડ; ઓપાર વિ. હુલ્લડ
કરવાની વૃત્તિવાળું

અંદગી [ફા.] પું. સ્ત્રી. ઈશ્વરપ્રાર્થના

અંદર [ફા.] નપું. સમુદ્ર કે મોટી
નદીને કિનારે વહાણોની આવજનનું
સ્થાન; એવા સ્થાનવાળું ગામ; —રી
વિ. અંદરને લગતું

અંદૂક[આ.], અંધૂક સ્ત્રી. દારૂવતી ગોળી
મારવાની નાળ; —કિથો પું. અંદૂક-
વાળો સિપાઈ; એક જાતનો ફટકડો

અંદોખસ્ત [ફા.] પું. તજવીજ,
ત્યવસ્થા

અંધ [સં.] પું. બાંધવું એ; બાંધવાનું
સાધન; ગાંઠ; પાળ, પાજ; ઓન [સં.]
નપું. બાંધવું કે બંધાવું એ; ગાંઠ;
રુકાવટ

અંધુ [સં.] પું. ભાઈ

અંને વિ. બેઠે

અંબો પું. પાણીનો મોટો નળ; આગ
જુગાવવા પાણી છાંટતું યંત્ર; ગરમ
પાણી કરવાનું ચિમનીવાળું વાસણ
આ સ્ત્રી, મા; વડીલ કે માન આપવા
લાયક સ્ત્રી; ઓઈ સ્ત્રી. સ્ત્રી (સામાન્ય);
સાસુ; નોકરડી; ઓઈડી, ઓઈડી સ્ત્રી.
સ્ત્રી (સામાન્ય); ધરવાળી; ઓલું
વિ. સ્ત્રી પ્રકૃતિનું

આડી [આ.] વિ. વધેયું, અચત;
ખૂટવું, શેષ; સ્ત્રી, સિલક; અ. નહિતો

આગ [ફા.] મોટો અગ્નિચો, ઉપવન;
ઓવાન પું. માળી; —ગાયત વિ.
અગ્નિચોમાં થતું (શાકભાજી)

આધું વિ. (લા.) ગતાગમ વિનાનું,
મૂઠું; —ઘડ વિ. આધું; —ઘડો (લા.)
પું. વાધ જેવું બિહામણું માણસ

આચકો પું. પાંચે આંગળાથી ભરેલો
પોસ; ચોખાની ગૂણ

આજ(-જો)ઠ પું. સંધાડે ઉતારેલા
ચાર ટૂંકા પાયાનો ચોરસ પાટલો;
—કિથો પું. નાનો બાજક

આજી [ફા.] સ્ત્રી. રમ્મત; સોગઠાં પાનાં
કે શેતરંજની રમ્મતની ચાલ; (લા.)
ચુકિત; ઓગર વિ. જાદુગર; મદારી

આજૂ [ફા.], —જૂ સ્ત્રી. પડખેની ધાર;
દિશા; તરફેણ; પક્ષ

આઝવું સ. ફિ. વળગવું

આટલી સ્ત્રી. શીશી; —લો પું. મોટી

શીશી; ચિનાઈ માટીની મોટી બરણી

આટી [હિં.] સ્ત્રી. છાણાંની આંચથી
શેકેલી ગોળમટાળ ભાખરી

આટું નપું. નીંધલ્યા વિનાનો જુવાર
બાજરીનો સાંઠો

આડું વિ. બેઠે આંખની કીકીઓ વચ્ચેનું
અંતર જેમએ એના કરતાં વધુ હોય
તેવું

આણુ [સં. પું.] નપું. તીર; શિવલિંગ;
ખેતરની હદ અતાવતો ખોડેલો પથ્થર

આતમી સ્ત્રી. ભાળ; સમાચાર

આથ, અથ સ્ત્રી. એ હાથ પહોળા કરી
લીધેલી પકડ; (લા.) ટક્કર; આથોડિયું
નપું. વલખું; (લા.) પ્રયત્ન; અથાવવું
સ. ફિ. (લા.) પચાવી પાડવું; થકવી
નાખવું; અથામણી સ્ત્રી. (લા.)
પચાવી પાડવું એ

બાદ [આ.] વિ. કમી, ઝોણું કરેલું;
 ઠબાકી સ્ત્રી. બાદ કરવાની રીત;
 બાદ કરવું એ
 બાદશાહ [ફા.] પુ. શહેનશાહ; -હી સ્ત્રી.
 બાદશાહને લગતું; સ્ત્રી. બાદશાહનો
 દરજ્જો; (લા.) ભારે ઠાકમાઠ
 બાધવું સ. ક્રિ. લેડવું, વટવું; ઠપકો
 આપવો
 બાધ [સં.] પુ. રુકાવટ; -ધા [સં.] સ્ત્રી.
 અગડ, આખડી; માનતા
 બાન વિ. જમીન તરીકે લીધેલું; -નું
 નપું. જમીનગીરી કે સાટા પેટે અપાતું
 નાણું યા કોષ ચીજ; -નાખત નપું.
 બાનાતું લખાણ કરવામાં આવ્યું
 હોય તે કાગળ
 બાપ પુ. પિતા; -પીકું, -પૂકું વિ.
 વારસામાં મળેલું; -પકું, -પૂડિયું વિ.
 (લા.) બિચારું, અનાથ
 બાફવું સ. ક્રિ. પાણીમાં ઉકાળી રાંધવું;
 (લા.) ચૂંથી નાખવું; કાંઈકતું કાંઈ
 બોલી નાખવું; બાફ પુ. સ્ત્રી. બાફવું
 એ; બફારો; બફારો પુ. ગરમીનો
 ઉકળાટ
 બામ [અં.] પુ. દુખાવો દાખવા
 લગાડવામાં આવતો મલમ
 બાર પુ. બંદૂકનો અવાજ
 બાર નપું. બારણું; દરવાજો; કમાડ;
 (લા.) આંગણું; ઠણું નપું. કમાડ; ઠણું
 અ. બારની બહાર; -રી સ્ત્રી. નાનો
 દરવાજો; જાળિયું; -રું નપું. નદી
 સમુદ્રને મળતી હોય તે ભાગ; બંદરમાં
 પેસવાનો માર્ગ; બારોબાર અ.
 બારણાંની બહાર રહીને

બારદાન [ફા.] નપું. જેમાં માત્ર ભર્યો
 હોય તે ખાલી ગૂણી
 બારીક [ફા.] વિ. સૂક્ષ્મ, ઝીણું;
 પાતળું; (લા.) કટોકટીતું; -કી સ્ત્રી.
 ઝીણવટ
 બારોટ પુ. ભાટ ચારણોને માટે માન
 ભરેલો શબ્દ; એ નામની ભાટ
 ચારણોના પ્રકારની એક જ્ઞાતિનો પુરુષ
 બાલં [સં.] પુ. બાલક; વાળ; -ળ
 પુ. છોકરો; ઠક વિ. ખાનું છોકરું;
 -ળા સ્ત્રી. છોકરી; -ળકી સ્ત્રી. નાની
 છોકરી-જોતિયું નપું. આળક નીચે
 રખાતું કપડું
 બાલટી, -દી [પોચ્ચું.] સ્ત્રી. પતરાંની
 ડોલ
 બાવડું નપું. ખભા અને કોણી વચ્ચેનો
 હાથ, પીંખડું
 બાવરું વિ. બેબાકળું
 બાવલું નપું. પથ્થર કે લાકડાની
 અસલનાં આકૃતિ અને માપની મૂર્તિ
 બાવું નપું. કરોળિયાતું જાળું
 બાવો પુ. ભેખધારી હિંદુ સાધુ; બાપ
 બાસ [હિં.] સ્ત્રી. વાસ, ગંધ; દુર્ગંધ
 બાસું (-સું) દી સ્ત્રી. દૂધને ઉકાળી
 ગળાશ નાખી કરવામાં આવતી
 નંરમ વાની
 બાહોશ [ફા.] વિ. હોશિયાર, કાર્ય-
 કુશળ
 બાંગ [ફા.] સ્ત્રી. નમાજનો સમય અતા-
 વવા મુસ્લિમ કરે છે તે પોકાર; -ગી
 [ફા.] પુ. બાંગ પોકારનાર મુસ્લિમ
 બાંકું, -કોરું નપું. પહોળું ફાંકું-કાણું
 બાંગરું વિ. અવિવેકથી સામો જવાબ
 આપનારું

ખાંડ સ્ત્રી. છૂરી લાપશી
 ખાંડિયું વિ. ઠિંગણું, બઠકું; નપું.
 દૂડું દેંટાળધન
 ખાંડું વિ. પૂછડા વિનાનું
 ખાંદી, ખાંદડી સ્ત્રી. ગુલામડી
 ખાંધવું સ. ક્રિ. બંધ વડે ગાંઠવું;
 અંકુશમાં લેવું; ઘડવું, બનાવવું;
 એકઠું કરવું; -કામ નપું. ચણતર
 વગેરે કામ; બંધ વિ. વાસેલું; અટકેલું;
 બંધણી સ્ત્રી. (લા.) કરાર, ઠરાવ;
 બંધણી સ્ત્રી. જુદા જુદા રંગ કરવા
 તે તે સ્થળે દોરા બાધી જુદા જુદા
 રંગના કામે રંગી તૈયાર કરેલો એક
 ખાસ પ્રકારની સાડી, ધાટ, ધડ્યોળું;
 બંધાણુ નપું. (પેટ ઉપર કરવામાં
 આવતું) બંધારણુ; બાંધવાની વસ્તુ;
 બંધવાની ગાંઠ; (લા.) વ્યસન;
 બંધામણુ નપું. બંધામણી સ્ત્રી.
 બંધાવવાનું કે બાંધવાનું મહેનતાણું;
 બંધારણુ નપું. પેટ ઉપર કરવામાં
 આવતું બંધાણુ; (લા.) ધારા ધોરણુ;
 બંધારણીય વિ. બંધારણુને લગતું
 બંધિયાર વિ. હવા ઉભરા વિનાનું
 (મકાન); વહેતું નદિ તેવું (પાણી);
 બંધિયો પું. બાંધત્રા માટેનું દોરકું;
 બંધી સ્ત્રી. (લા.) મનાઈ; બાંધો
 પું. બંધન, ગાંઠ; (લા.) શરીરનું
 કાંડું
 બાંબલાઈ સ્ત્રી. બગલમાં થતું ગૂંમડું
 બાંબુ [અ.] પું. પોલો વાંસ

બાંય સ્ત્રી. બાહુ; ખભેથી કાંડા સુધીનો
 કપડાનો ધાટ; (લા.) નાનો ભાઈ,
 સહાય; -યું નપું. (ડાબા હાથે વગાડ-
 વામાં આવતું હોઈ) નરવામાંનું
 નાતું વાઘ, ભોણિયું
 બિચારું વિ. રાંકડું, બાપડું; દુઃખી
 બિચાવવું સ. ક્રિ. પાથરવું; બિચાત
 સ્ત્રી. પાથરવું એ, પાથરણું, બજમ;
 બિચાતું નપું. પથારી, પથારીનાં
 સાધન; બિચાવટ સ્ત્રી. બિચાવવું
 એ; બિચાત
 બિના [આ.] સ્ત્રી. હકીકત, વિગત;
 બનાવ
 બિરાજવું અ. ક્રિ. (લા.) શોભે એમ
 બેસવું
 બિરાદર [દા.] પું. ભાઈ; દોસ્ત; સાથી.
 બિલ [અ.] નપું. ભરતિયું, આંકડો;
 નવા રજૂ થતાં કામદાનો ખરડો
 બિલકુલ [આ.] અ. જરાપણુ, સાત
 બિલાડું નપું. માંબર, મીંદડું; (લા.)
 ખોટા સાચા અક્ષર કે ચિત્રણું; -ડી
 સ્ત્રી. માદા બિલાડું; મીંદડી-મીનડી,
 મીની; (લા.) કૂવામાંથી ડોલ વગેરે
 કાઢવાનું અનેક આંકડિયાવાળું
 સાધન; -ડો પું. નર બિલાડું, મીંદડો
 બિલ્લો પું. હેલો કે અધિકાર યા
 સોંપાયેલું કામ બતાવનારું ધાતુ કે
 લગડાનું ચકતું, ચાંદ
 બિસ્તર [દા.] નપું. -રો, બિસ્ત્રો પું.
 બિજાતું, પથારી; પથારીનું મુસાફર
 માટેનું બિંડણું
 બિંદુ [સં. પું.] નપું. ટપકું; મીંદું;
 -દી સ્ત્રી. ટપકી, નાનો ચાંદલો

બી નપું. જેમાંથી છોડ ઝાડ બિગે છે
તે દાણો, બીજ, કણ; (લા.) મૂળ
કારણ; બિયું નપું. બી; બિયારણ
નપું. વાવવામાં કામ લાગે તેવો
બીનો જથ્થો

બીડ નપું. ઘાસ કુદરતી રીતે આડેધડ
બિગતું હોય તેવી જમીન; કાચું
ભરતરીનું લોઢું

બીડવું સ. કિ. વાસવું, બ'ધ કરવું;
બીડી સ્ત્રી. તમાકુ વગેરેનો નાનો
વીંટલો (ધુમાડો પીવા માટે); ઠાકોર-
જીને ધરવામાં આવતાં પાનસોપારી;
બીડું નપું. ઠાકોરજીને ધરવામાં આવતાં
પાનસોપારીનું બિંડલું; પાનની બીડી;
(લા.) સાહસિક કામ કરવાનો સ્વીકાર

બીબી [ફા.] સ્ત્રી. મુસ્લિમ સ્ત્રી

બીબું નપું. કોઈ આકૃતિ ઢાળવાનું
ચોકકું; કાચબો; આકૃતિ છાપવાનું
કોતરેલું સાધન; છાપવાનો સીસાનો
અક્ષર; (લા.) નમૂનો

બીમાર [ફા.] વિ. માંદું, આબર;
-રી સ્ત્રી. માંદગી, આબરી

બીવું અ. કિ. ભય પામવો, ડરવું;
બિવડા(-રા)વવું સ. કિ. (પ્રેરક)
ડરાવવું; બીક સ્ત્રી. ભય, ડર

બુકાની સ્ત્રી., -નું નપું. દાદી-ગાલ
ઢંકાઈ જાય એવી રીતે માથે કપડું
બાંધી લેવું એ

બુઝાવું અ. કિ. અગ્નિ કે પ્રકાશનું
ઓલવાવું, ઠરવું; બૂઝવવું, બુઝાવવું
સ. કિ. (પ્રેરક) ઓલવવું, ઠરવું

બુટ્ટો પું. ભરત કે વણાટનો ફૂલગુચ્છ
જેવો આકાર; (લા.) મનનો તરંગ;
-ટ્ટાદાર વિ. બુટ્ટા ભરેલું; -ટ્ટી
સ્ત્રી. નાની ફૂલભાત; (લા.) અકસીર
ઉપાય; વિ. પહેંચેલ (માણસ), નંગ
બુટું, બૂટું વિ. અણી કે ધાર તૂટી ગઈ
હોય એવું; બાંકું; (લા.) જાડી બુદ્ધિનું;
લાગણીહીન

બુટું, બૂટું, વિ. વૃદ્ધ, ઘરડું; બુઠાપો
પું. ઘડપણ

બુતાન નપું. ડોરણું, બોરિયું

બુદ્ધિ [સં.] સ્ત્રી. અક્ષલ, સમજ;
વિચાર; ઓમાન, ઓશાળી વિ.
બુદ્ધિવાળું

બુરખો પું. આંખ પર જાળીવાળો
સંપૂર્ણ અંગો ઢાંકતો પટ્ટો

બુંદ નપું. ટીપું; (લા.) વીર્યનું ટીપું;
પું. બ. વ. જેની કોફી બને છે તેવા
એક વિદેશી દાણા

બૂકવું સ. કિ. (દાણા) ફાકવું; -ડો પું.
દાણા કે કણનો ફાકડો

બૂચ નપું. એક પ્રકારના ઝાડમાંથી
બનતો ડાટો (શીદી-શીશાએને)
બૂચું વિ. બેઠા નાકનું; બેઠેલા કે વિના
કાનનું

બૂટ સ્ત્રી. કાનનું ચાપવું; ઠડું
નપું. ઘોરખોદિયું (એક હિંસ્ર પ્રાણી)

બૂટ [અં.] પું. યુરોપિયન પ્રકારનો
જોડો-પગરખું

બૂડવું અ. કિ. ફૂલવું; બોળવું સ. કિ.
(પ્રેરક) ફૂલે એમ કરવું; બોળો પું.
ગૂંદાને ખારા ખાટા પાણીમાં ડુબાવી
રોખી કરવામાં આવતું અથાણું

બૂ (-બૂં) ધું નપું. જાડો દંડકો;
બૂંધિયાળ (લા.) વિ. જડ પ્રકૃતિનું

ખૂમ સ્ત્રી. મોઢાથી કરતો મોટો અવાજ,
ખરાડા; (લા.) અફવા

ખૂરણું સ. કિ. (ખાણ વગેરેને) પૂરવું;
ખૂરું નપું. સાકરનો દળેલો ભૂંડો

ખૂરું વિ. દુષ્ટ, ખરાબ બુદ્ધિ કે આચ-
રણવાળું

ખૂસટ સ્ત્રી. ગાલ ઉપર મરાતી થરપડ;
-રિયો પું. સીમંત વખતે લાલીને

વિધિ અંગેની ખૂસટ મારતો દિયર
ખંગિયો પું. આફત વખતે એકઠાં

કરવા અને શૂરાતન ચડાવવા વગાડ-
વામાં આવતો દોલ

ખેગમ [તુકી] સ્ત્રી. ઉચ્ચ વર્ગની
મુસ્લિમ સ્ત્રી

ખેટ પું. ચારે બાજુએ પાણીથી
વીંટાયેલો જમીનનો ભાગ, દ્વીપ, ટાપુ

ખેટરી [અ.] સ્ત્રી. વીજળીની શક્તિ
સાચવવાનું સાધન; કૃત્રિમ વીજળીનો
દીવો, ટોચ

ખેડી સ્ત્રી. કેદીને હાથે પગે નાખવામાં
આવતું લોખંડતું બંધન, જંજીર;
સ્ત્રીના પગનું ચાંદીનું એક ધરણું;
(લા.) બંધન; જંજીળ

ખેડું નપું. હાંડો કે દેગડી ને ઘડો, બે
વાસણની પાણીની હેલ

ખેડો પું. વહાણનો સમૂહ

ખેડાળ વિ. કદરૂપું

ખેઢંગું વિ. ઢંગ વિનાનું, કંઢંગું

ખેતાણું વિ. ગાયન-વાદનમાં તાલના
જ્ઞાન વિનાનું

ખેધડક અ. ડર વિના, હિંમતભેર

ખેધ્યાન વિ. ધ્યાન વિનાનું, વ્યગ્ર

ખેન્ડ [અ.] નપું. સમૂહમાં વગાડવામાં
આવતું યુરોપિયન પદ્ધતિનું વાદ્ય;
(લા.) એવા બજવૈયાનું ટોળું

ખેડામ વિ. લક્ષ્ય-ધ્યાન વિનાનું; અ.

(લા.) જોયા વિના ગમે તે બાજુ

ખેફિકર, -રું વિ. ફિકર વિનાનું, નિર્ચિંત

ખેખાકળું વિ. લયવ્યાકુળ, ગાભરું

ખેખી [અ., બાલક સામાન્ય] સ્ત્રી.

નાની બાળકી

ખેભાન વિ. ભાન વિનાનું, ખેશુદ્ધ

ખેરખો પું. પહોંચાનું એક ધરણું;

રુદ્રાક્ષ તુલસી કે એવા પદાર્થના બાર

અઢાર કે સત્તાવીસ પારાની માળા

ખેલ, ઠડી સ્ત્રી. ખેની જોડી; ઠડું નપું.

જોડિયું બાળક

ખેલી પું. રક્ષક

ખેવડુંદ [ફા.] વિ. મૂખ; -ફી [ફા.]

સ્ત્રી. મૂખતા

ખેવડા [ફા.] વિ. નિમકહરમ

ખેશક [ફા.] અ. શક વિના; (લા.)

જરૂર, ચોક્કસ

ખેશરમ, -મું વિ. લાજ વિનાનું

ખેશુદ્ધ વિ. શુદ્ધિ વિનાનું, ખેભાન;

-દ્ધિ સ્ત્રી. ખેભાનિયત, મૂર્છા

ખેસણું અ. કિ. નીચે પગ વાળી

સ્થિતિ કરવી; નીતરવું; બજરમાં

આવવું; લાગવું; ગોઠવાવું; અટકવું;

ભમવું; ખેસાડ(-ર)ણું સ. કિ.

(પ્રેરક) ખેસે એમ કરવું; ખેઠક સ્ત્રી.

ખેસણી; આસન; ઘણા મળી ખેસ-

વાની મંડળી; એક કસરત; ખેઠાડુ

વિ. ખેસીરહેવાની ટેવવાળું; ખેસણી

સ્ત્રી. ખેઠક; ખેસણું નપું. (લા.)

મરી ગયેલાંની પાછળ લોકો ખરખરે

કરવા આવે છે તે વખતે ખેસવામા

આવે છે એ સ્થિતિ

બેહુદ [કા.] વિ. હદ વિનાનું; પુષ્કળ,
ખૂબ

બેહુલ [કા.] વિ. ખરાબ હાલતમાં
આવી પડેલું; પુ. બ. વ. ખૂરી દશા

બેહુદું [કા.] વિ. બેવકૂફી ભરેલું;
અધટિત; (લા.) નકામું

બેહુશ [કા.] વિ. બેલાન, બેશુદ્ધ
બૈરું નપું. સ્ત્રી. બાઇડી; -રી સ્ત્રી.

સ્ત્રી, પત્ની

બોખ સ્ત્રી. પાણી ભરવાની ચામડાની
ડોલ

બોખું વિ. દાંત પડી ગયા હોય તેવા
મોઢાવાળું

બોઘડું, -રડું, -રણું નપું. પહોળા
મોઢાનું ધાતુનું હાંડલું, વટલોઈ

બોધું, -ઘણું વિ. બુદ્ધિહીન, મૂખ,;
બાધું

બોચી સ્ત્રી. ગરદન

બોજ, -જો પુ. ભાર, વજન; (લા.)
જોખમદારી

બોટવું સ. ક્રિ. હોડથી અડકી પીવું કે
ખાવું; (લા.) અભડાવવું

બોડ સ્ત્રી. હિંસ પશુઓને રહેવાની
ગુફા કે કોતર

બોડું વિ. માથે વાળ વિનાનું; -ડડું
વિ. વાળ વિનાનું (માથું વગેરે);

-ડિયું; વિ. બોડું; કાના માત્ર
વિનાનું

બોણી સ્ત્રી. 'બોનસ', બિલટ-લેટ;
પહેલો વકરો

બોદું વિ. અંદરથી પોલાણવાળું,
બોખરું; (લા.) ઢીલું; કાચું

બોધ [સં.] પુ. ઉપદેશ; બપાઈ [સં.]
પુ. નમૂના તરીકેનો પાઠ; શિખામણ

બોખડું વિ. ખરાબર બોલી ન શકે
એવું

બોરિયું નપું. ભુતાન, ડોરણું

બોલવું સ. ક્રિ. મોટેથી વાણી
કાઢવી, ઉચ્ચાર કરવો; (લા.)

ઠપકો આપવો; બોલ પુ. ઉચ્ચાર;
વચન, શબ્દ; કડી કે તૂટતું ચરણ;

(લા.) મહેણું; -બાલા સ્ત્રી. (લા.)
વાહવાહની સ્થિતિ; બોલાચાલી

સ્ત્રી. વાણીયા થયેલી તકરાર; બોલી
સ્ત્રી. માત્ર બોલવામાં પ્રયોજાતી

ગોણુ ભાષા; બોલવાની ક્રિયા

બોંબ [અં.], બોંબો પુ. દાડગોળા-
નું કે રાસાયણિક હાંસક લશ્કરી

સાધન બોરો પુ. બોંબ નાખવાં
એ; બર [અં.] નપું. બોંબ લઈ

જનારું વિમાન

બ્રાહ્મણ [સં.] પુ. હિંદુઓની મુખ્ય
ચાર વર્ણોમાંની પહેલી વર્ણવું;

દ્વિજ

ભ

ભક્ત [સં.] વિ. -ને શરણે ગયેલું;
ભજનિક, ભગત; -કિત [સં.]

સ્ત્રી. ભજન, શરણ ભાવના; -જન
[સં.] નપું. ભક્તિ; -જનિક વિ.

ભજન કરનારું; -જનિયું નપું.
ગવાતું ભજન; ભજવું સ. ક્રિ.

આશરો લેવો; ભજન કરવું;
ભજવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) નાટકમાં

પાત્રનો વેશ કરવો; ભજવણી સ્ત્રી.
ભજવવું એ

ભક્ષ [સં.] પુ. ખોરાક; -કથ [સં.]
વિ. ખાવાનું

ભગર, રું- વિ. ભૂરા રંગનું

ભગવાન [સં.], ભગવંત પુ. પરમે-
શ્વર; પૂજ્ય પુરુષ

ભગવું વિ. ગેરુવા રંગનું; ભગુવો
પુ. ભગવું; પહેરનારો સંન્યાસી

ભજિયું નપું. વેસણના ખીરામાં
ફળ વગેરે ટુકડા મેળવી તળી ખનાવ-
વામાં આવતી એક વાની

ભટકવું અ. ક્રિ. આટકવું, રખડવું;

ભટકાવું અ. ક્રિ. (લા.) અથડાવું;

ભટકવું સ. ક્રિ. રખડવું; અથડાવું

ભટ્ટ [સં.] પુ. પૌરાણિક કથા
કહેનારો બ્રાહ્મણ; બ્રાહ્મણની એક
અટક; રસોધી; -રાણી સ્ત્રી. ભટ્ટ-
ની સ્ત્રી

ભડવું સ. ક્રિ. (લા.) ધમકાવવું,
ઠપકો આપવો; અ. ક્રિ. ચિડાવું;

ભઠ, -ઠ સ્ત્રી. ધિક્કાર; અ. ધિક્કાર;

ભટ્ટી સ્ત્રી. મોટી ચૂલ; ભટ્ટિયારું

નપું. ભટ્ટી ઉપરની કામગીરી

ભડ વિ. બહાદુર

ભડ પુ. : નપું. દૂવામાંથી પાણી

ખેંચવાની સગવડ મોટેનું ચણતર

ભડકવું અ. ક્રિ. ચમકવું, ઓચિયું

ડરવું; ભડકે સ્ત્રી. ખીક; ભડકણુ વિ.

ડરકણુ; ભડકિયું વિ. ભડકે બળે એવું;

ભડકો પુ. તાપના છોળ, અગ્નિનો

ભભૂકો; ભડાકો પુ. ભારે અવાજ,

ધડાકો; ભડકડું નપું. ભરભાખળું,

વહેલી પરાક; ભડકિયો પુ. શુક્રનો

તેજસ્વી તારો (સવારે દેખાય ત્યારે)

ભડથું, -થિયું નપું. આખું ફળ
અગ્નિ ઉપર મૂકી કરવામાં આવતું
ખાદ્ય, ઓળો

ભણવું સ. ક્રિ. બોલવું; શીખવું;
વાંચવું; -કાર, -કારો પુ. કાંઈક

અવાજ થવાની આગાહી; -તર સ્ત્રી.

ભણવામાં આવેલું તે; શિક્ષણ

ભત્રીજો પુ. ભાઈનો પુત્ર; -જી સ્ત્રી.

ભાઈની પુત્રી

ભથ્થું નપું. મોઢરી ઉપર બહારગામ

કામગીરીએ ગયેલાને અપાતું

વધારાનું વેતન

ભભૂકવું અ. ક્રિ. સળગી ઊઠવું; (લા.)

ગુસ્સે થવું; ભભ(-પ)કો પુ.

તેજસ્વી દેખાવ કે શોભા, આડંબર;

ભભૂકો પુ. ભડકો; પાણીની નીચેથી

ઊઠતી છોળ (ખાસ કરી જમીન-

માંથી); ભભૂંકવું અ. ક્રિ. સળગી ઊઠવું

ભમર સ્ત્રી. ભવું

ભમરો પુ. ભ્રમર (ગુંજતું કાળું ઊડતું

જીવકું); (લા.) પાણીના પ્રવાહમાં

પડતું વમળ; વાળતું ફૂંડાળું; -રી

સ્ત્રી. ભ્રમરના માદા; (લા.) નાનો

વમળ, ધૂમરી, ચકરી, તમ્મર

ભમવું અ. ક્રિ. ભટકવું; રખડવું કરવું;

(લા.) મગજમાં ધૂસ આવવી; ચલિત

થવું; ભમાડ(-વ)વું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)

રખડાવવું (લા.) ભુલાવામાં નાખવું

ભય [સં. નપું.] પુ. ખીક

ભર [સં.] પુ. ભાર, બોળો; ધાસનો

ભોર

ભરખવું સ. ક્ર. આખું તે આખું

ખાઈ જવું, ગળી જવું

ભરચક વિ. પૂણી

ભરડવું સ. કિ. અનાજ બહુ બહુ
દળવું; (લા.) ભીંસમાં લેવું; ભરડકું
નપું. બહુ બહુ દળાયેલું દાણોદૂણી;
ભરડો પું. મજબૂત વીંટણ (સાપ
વગેરેનું)

ભરનીંગળ પું. ભરાય ને ફૂટે તેવું
ગૂમકું; મજબૂત ગાંઠ

ભરપાઈ વિ. પૂરું પતાવવું એ રીતનું

ભરપૂર વિ. પૂરેપૂરું ભરેલું

રવાડ પું. ગાય ભેંસ ચારનારી એક
હિંદુ જાતિનો પુરુષ; ઠણ સ્ત્રી.
ભરવાડની સ્ત્રી

ભરાડી વિ. ખૂંમ ખેપાની; લુચ્ચું

ભરવું સ. કિ. પૂરવું, ખાલી પદાર્થમાં
પૂરણી કરવી; સંધરવું; ચૂકવવું;
એકઠું કરવું; ગૂંથવું; લાદવું; ભરાઈ
સ્ત્રી., ભરામણ નપું., ભરામણી
સ્ત્રી. ભરવાતું મહેનતાણું; ભરાઉ વિ.
ભરેલું; પુષ્ટ, દળદાર; ભરાવ (-વો)
પું. જમાવ; ભરપૂરણું; ભરણું [સં.]
નપું. ભરવું એ; ગુજરાન; ભરણું નપું.
નાણું ભરવું એ; ભરેલું નાણું; ભરત
નપું. માપ, પ્રમાણ; લૂગડા ઉપર ફૂલ
વગેરે ખીલવું એ; ભરતિયું સ્ત્રી.
આંકડો, ખિલ; ભરતી સ્ત્રી. ઉમેરણ;
સમુદ્રમાં આવતો જુવાળ; ભરાવું અ.
કિ. (લા.) સંતાવું, છુપાવું; સપડાવું;
ભેરવવું સ. કિ. (પ્રેરક) સાલવવું;
-માં નાખવું

ભલું વિ. ભદ્ર, સદ્ગતિ; સારું; માયાળુ;
-લપણ નપું., -લાઈ સ્ત્રી. સાલસપણું;

-લમનસાઈ સ્ત્રી. મનનું સાલસપણું;
-લા અ. વારુ; કેમ -લીવાર સ્ત્રી.
(લા.) બરકત; -લે અ. ઠીક, સારું

ભવ [સં.] પું. જન્મ; જન્મારો;
ભસાગર, ભસિંધુ [સં.] પું. આ
જન્મારો-સંસારરૂપી સાગર

ભવાઈ સ્ત્રી. અનુકરણરૂપે થતું લોક-
નાટક; (લા.) ફજેતી; ભવાડો પું.
(લા.) ફજેતી; ભવાયો, ભવૈયો પું.
ભવાઈ કરનારો નટ; ભવાયાનો ધંધો

કરનારી એક મુસ્લિમ જાતનો પુરુષ
ભવિષ્ય [સં. 'ભવિષ્યત્'] વિ. આવતા
સમયનું; હવે પછીનું; નપું. નસીબ

ભવું નપું. ભમર, ભમા

ભસવું અ. કિ. ફૂતરાતું ખોડવું; (લા.)
નિરર્થક બકવાટ કરવો

ભસ્મ [સં. નપું.] સ્ત્રી. રાખેડી;
યજ્ઞની પ્રસાદી રાખ; ધાતુને સળગાવી
કરેલી વૈદ્યકીય ખાખ

ભળવું સ. કિ. ભેગું મળી જવું;
ભળાવવું અ. કિ. (પ્રેરક) (લા.)
ભલામણ કરવી; સોંપવું; (દોરને)
હેવા કરવા; ભલામણ, -ણી સ્ત્રી.
ભળાવવું એ, સિદ્ધારસ

ભંગ [સં.] પું. ભાંગો પડવું એ;
ભાંગવું એ, નાશ; વિદન

ભંગી, -ગિયો પું. જાજર વાળનાર
હરિજન; -ગિયણ સ્ત્રી. ભંગી સ્ત્રી

ભંગક નપું. ભોંયરું; સ્ટીમરમાં ત્રીજા
વર્ગના ઉતારાઓને ખેસવાની જગ્યા,
ફાલકું; -કિયું નપું. નાનું ભોંયરું

ભંડાર [સં.] પુ. કીમતી માલ સામાન
વગેરે રાખવાનો ઓરડો; ખજાનો;
-રિયું નપું. ભીંતમાં કચેલું ગુપ્ત
કબાટ; ગોડા નીચેનું નાનું કાટિયું;
-રી પુ. કોઠારી; -રો પુ. સાધુ
બાવાઓના મરણ પાછળ અપાતું
ભોજન; ઠણું સ. કિ. ભંડારમાં મૂકવું;
ઘાટવું

ભંડોળ નપું. એકઠી કરેલી મૂડી

ભંભો પુ. પાણી રાખવાનું જીલું-
સાંકડા મોતું માટીનું વાસણ; -ભલી
સ્ત્રી. નાનો ભંભો

ભંભેરણું સ. કિ. કાનમાં ખોટું સાચું
કહી ઉશ્કેરણી કરવી; -ણી સ્ત્રી, એવી
જાતનો ઉશ્કેરાટ

ભાઈ પુ. સહોદર, માજીયો; કાકા
મામા મારી વગેરેનો દીકરો; પુરુષને
માટે માનવાચક શબ્દ; ઠ્યારો પુ.
દોસ્તી; ઠમ્મ પુ. મિત્ર; -ચડો પુ.
પુરુષ (સામાન્ય); (લા.) બહાદુર
માણસ; -ચાત વિ. પિતરાઈ

ભાખરી સ્ત્રી. (ખાસ કરી બહેની)
જાડી રોટલી

ભાગ [સં.] પુ. હિસ્સો, અંશ;
પુસ્તકનો ખંડ; ઠમ્મટાઈ સ્ત્રી.
મહેસૂલ તરીકે લેવામાં આવતો
જપજનો ભાગ; ઠલો પુ. ટુકડો; ઠણું
સ. કિ. ભાગ કરવા; ભાગાકાર કરવો;
નાસવું; -ગાભાગી સ્ત્રી. નાસભાગ;
-ગિયું, -ગીદાર વિ. વેપાર વણજમાં
હિસ્સો ધરાવતું; -ગેડું વિ. ભાગવાની
આદતવાળું; ભાગી જનારું, નાસેકું

ભાગોળ સ્ત્રી. શહેર કે ગામનો દરવાજો;
દરવાજા આગળની જમીન

ભાગ્ય [સં.] નપું. નસીબ; ભાગ્યે,
-ગ્યેજ અ. કવચિત જ

ભાણ સ્ત્રી. શાક કરવા લાયક છેડ કે
છોડનાં પાંદડાં; ઠમૂળા વિ. (લા.)
તુચ્છ, લેખામાં ન લેવા જેવી ચીજ
કે બ્યક્તિ

ભાટ પુ. રજવાડામાં ગુણગાન કરનારી
જાતનો પુરુષ; એ ઉપરથી જાતરી
આવેલી એક હિંદુ જાતિ, બ્રહ્મભટ્ટ;
ઠણી સ્ત્રી. ભાટની સ્ત્રી; -ટાઈ સ્ત્રી.
ભાટનું કામ; (લા.) વખાણ ભરેલી
ખુશામત

ભાટું નપું. સમુદ્ર કે નદીના કાંઠાની
પથરાળ ભેખડ; શેરડીનો મૂળવાળો
ટુકડો; કપડા ઉપર કે શરીર ઉપર
પડેલું ચાંદણું; -ઠ સ્ત્રી. ભાટાની જમીન
મોટું ભાટું

ભાડું નપું. કોઈ પણ ચીજ કે સ્થાન
વાપર્યા બદલ નાણું આપવામાં આવે
એ; ભાડવાત, ભાડૂત વિ. ભાડે
રહેનારું; ભાડૂતી વિ. ભાડે રાખેલું;
પૈસા ખાતર કામ કરતું

ભાણું નપું. કામ, વાસણ; પીરસેલું
વાસણ-જમણ

ભાણેજ, ભાણો, ભાણિયો પુ.
બહેનનો દીકરો; ભાણેજી, ભાણી
સ્ત્રી. બહેનની દીકરી

ભાત પુ. રાંધેલા ચોખા; નપું.
કામગીરીના સ્થાન ઉપર લઈ જવામાં
આવતું ભાજન (ખાસ કરી ખેતરમાં);
-તું નપું. મુસાફરીમાં લઈ જવાતું
ખાવાનું, ભાતું

ભાત સ્ત્રી. રીત, પ્રકાર; આકૃતિનો દેખાવ; -તીગર વિ. અનેક પ્રકારની ભાતવાળું

ભાથું નપું. ભાતું

ભાથો પુ. બાણ રાખવાની ક્રેથળા

ભાન [સં.] નપું. શુદ્ધિ, હોશ; (લા.) સ્મરણ; સમઝ; કલ્પના; સાવચેતી

ભાભી સ્ત્રી. ભાઈની પત્ની, બોજાઈ; -ભુ સ્ત્રી. ભાભા (માનવાચક)

ભાભો પુ. વૃદ્ધ પુરુષ

ભામવું સં. કિ. વેઠ વગેરેનું કહેણ કહી આવવું; ભામ સ્ત્રી. ચામડા ઉપરનો વેરો

ભાર [સં.] પુ. બોજો; બ. વ. ગુંજશ; -રી -રે, વિ. વજનદાર; -રો પુ.

. મોટો ગાંસડો (ચાર-કડબનો); -રી સ્ત્રી. પોટલી (ધાસની) -રેવણું વિ. ગર્ભ રહ્યો હોય તેવું (સ્ત્રી પશુ વગેરે)

ભારત [સં. નપું.] પુ. નપું. હિંદ ભૂમિ; અંગ્રેજોના ગયા પછી પાકિસ્તાન-હિંદુસ્તાન જુદાં પડતાં હિંદુસ્તાનનો પ્રદેશ (સિંધ, પશ્ચિમ પંજાબ, સરહદી પ્રાંતો, બલૂચિસ્તાન અને પૂર્વબંગાળ સિવાયનો પ્રદેશ); -તી [સં.] સ્ત્રી. સંસ્કૃત ભાષા; વાણી, સરસ્વતી; -તીય [સં.] વિ. ભારતને લગતું

ભારવું સં. કિ. રાખમાં દાળી રાખવું (અનાજને); -ણ નપું. દબાણ; બોજો

ભાલું નપું., -લો પુ. અણીદાર. ફણાવાળું-લાંબી લાકડી કે કંઠણ વાંસવું હથિયાર, બલ્લમ; -લોડું નપું. તીર; તીરવું ફળું

ભાવ [સં.] પુ. હોવાપણું; ધરાદો મતલબ; વૃત્તિ, લાગણી; અભિપ્રાય, તાત્પર્ય; ચેષ્ટા, અભિનય; પ્રેમ, હેત; દર, કીમત; ઠના [સં.] સ્ત્રી. કલ્પના, ધારણ; અભિલાષા, ઇચ્છા; લાગણી; -વાર્થ [સં.] પુ. તાત્પર્ય; ભાવ [સં.] નપું. નસીબ; ભાવી [સં.] વિ. ભવિષ્યમાં થવાનું; ભાવુક [સં.] વિ. પ્રેમાળ; રસજ્ઞ

ભાવવું અ. કિ. સ્વાદ ગમવો

ભાષા [સં.] સ્ત્રી. જેમાં સાહિત્ય રચના થઈ હોય અને થતી હોય તેવી પ્રધાન બોલી (તે તે દેશ કે પ્રાંતની); -બ્ય [સં.] નપું. વિષય સંશય પૂર્વપક્ષ ઉત્તરપક્ષ અને સમાધાન આવાં પાંચ અંગનો વિસ્તાર હોય તેવું મોટું વિવેચન

ભાસ [સં.] પુ. આભાસ; ખ્યાલ, જાપ; સરખાપણું; ઠવું અ. કિ. આભાસ થવો; દેખાવું; (લા.) સમઝાવું, લાગવું

ભાળવું સં. કિ. જોવું; ભાળ સ્ત્રી. સંભાળ; પતો, ખચર, માહિતી; ભાળવણી(-ણી) સ્ત્રી. સંભાળ રાખવા સોંપવું એ; ભાળવવું સં. કિ. સંભાળ રાખવા સોંપવું; સિફારસ કરવી

ભાંખોડિયું નપું. ઘૂંટણિયે ચાલવું એ (બચ્ચાણું)

ભાંગવું અ. ક્રિ. તૂટવું; સ. ક્રિ. તોડવું,
કંકડા કરવા; (લા.) લૂંટી પાયમાલ
કરવું; ભાંગવડ સ્ત્રી. (લા.) તકરાર;
પંચાત

ભાડવું સ. ક્રિ. ગાજો દેવી
ભાડું નપું. ભાઈ બહેન વગેરે
અંતરનું સચું

ભાંભરવું અ. ક્રિ. ગાયનું બરાડવું
ભાંભર, -રું, -ણું વિ. ખારાશ અને
મોખારાવાળું (પાણી)

ભિક્ષા [સં.] સ્ત્રી. ભીખ; (લા.)
ભીખમાં મળેલી વસ્તુ; -ક્ષુક [સં.]
વિ. પું. ભિખારી

ભિંગડું નપું. ચામડી ઉપરની રૂઝવું
છોડું; માછલીની ચામડી ઉપરનું
આવરણ

ભીખવું સ. ક્રિ. ભિક્ષા માગવી; ભીખ
સ્ત્રી. ભિક્ષા; (લા.) ભીખીને મેળવેલી
ચીજ વસ્તુ; ભિખારી વિ. પું.
ભીખ માગવાનો ધંધો કરનારું;
ભિખારણ સ્ત્રી. ભિક્ષુક સ્ત્રી

ભીડવું સ. ક્રિ. વાસવું, બંધ કરવું;
કસીને બાંધવું, ભેટીને દબાવવું;
ભીડ સ્ત્રી. ગિરદી, ભીંસ; (લા.)
તંગી, અછત; ભીડો પું. કોઈ પ્રણ
પદાર્થને ભીડવાનું લાકડાનું કે લોહાનું
યંત્ર

ભીનું વિ., પલળેલું, આર્દ્ર; કાળી
ઝાંચ મારતા રંગનું (શરીર વગેરે);
-નાશ સ્ત્રી. ભીનાપણું, આર્દ્રતા

ભીલ પું. જંગલની એક પ્રજાનો પુરુષ;
ઠડી સ્ત્રી; ભીલ સ્ત્રી; -લી વિ. ભીલ
સંબંધી

ભીલું વિ. તોડેલું (ભેંસનું શિંગડું
વગેરે); નપું. ગોળતો રવો

ભીંજ(-જા)વું અ. ક્રિ. ભીના થવું,
પત્તણવું; ભીંજણું નપું. માંગલિક
પ્રસંગે કેમ્પડાં વગેરેનાં રંગીન પાણીથી
ભીંજવવાનો પ્રસંગ

ભીંડી સ્ત્રી. શણુની જાતનો એક છોડ;
-ડો પું. એક લાંબી સફેદ શિંગ;
(લા.) ગમ્પ

ભીંત સ્ત્રી. દીવાલ; -તિયો પું. ભીંતમાં
પછાડવામાં આવતો ગોળીના રૂપનો
એક ફટાકડો

ભીંસવું સ. ક્રિ. સખત રીતે ભીંટી
દાખવું; પીસવું; ભીંસ સ્ત્રી., ભીંસો
પું. સખત ભયરડો

ભું(-ભૂં)ગળ સ્ત્રી. પોલી નળીના
આકારનું ફૂંકવાનું એક વાદ્ય; નપું.
ભૂંગળું; -ળી પતરાની નાની નળી;
-ળું નપું. પોલું નળાકાર (ધુમાડો
નીકળવા તેમજ શિશોટી મારવા);
ચિમની (મિલ વગેરે કારખાનાંની)

ભૂંકો પું. ચૂરો, ચૂર્ણ; -કી સ્ત્રી.
ખારીક ભૂંકો; -કેભૂંકો પું. બ.વ. ચૂરે-
ચૂરો

ભૂખ સ્ત્રી. ખાવાની તીવ્ર લાગણી;
હુધા; (લા.) તીવ્ર ઇચ્છા; -ખ્યું વિ.
ભૂખની લાગણી થઈ છે તેવું; હુધિત;
-ખાળવું વિ. ભૂખ લાગ્યા કરે એવા
સ્વભાવનું; ખાઉધર; ઠમરો પું.
ભૂખથી થતી મરણ જેવી હાલત

ભૂખરું વિ. રાખોડી રંગનું

ભૂગોળ [સં.] પુ. પૃથ્વીનો ગોળો;
સ્ત્રી. પૃથ્વી ઉપરના દેશપ્રદેશોની
અનેક પ્રકારની વિગતોને સાંચવતું
શસ્ત્ર કે વિદ્યા

ભૂત [સં.] વિ. થયેલું; વીતેલું; નપું.
આકાશ વાયુ તેજ પાણી ને પૃથ્વા
એ પાંચે તત્ત્વ; સચેતન પ્રાણી માત્ર;
(લા.) પ્રેત-પિશાચ; ઠંડાળ [સં.] પુ.
વીતી ચૂકેલો સમય કે યુગ; ઠંડાલીન
[સં.] વિ. ભૂતકાળમાં થયેલું, પ્રાચીન

ભૂદેવ [સં.] પુ. બ્રાહ્મણ

ભૂમિ [સં.] સ્ત્રી. પૃથ્વી; જમીન;
-મિકા [સં.] સ્ત્રી. પાયર; નાટકનું
પાત્ર કે એનું કામ; ટૂંકી પ્રસ્તાવના
(ગ્રંથની)

ભૂમિતિ [સં.] સ્ત્રી. રેખાગણિત
ભૂરકી સ્ત્રી. (લા.) મોહની; જાદૂ મંત્ર
ભૂરશી(-સી) સ્ત્રી. લગ્ન વગેરે
મૌંગલિક પ્રસંગને અંતે અપાતી
બ્રાહ્મણોને રોકક દક્ષિણા, ભૂયસી
દક્ષિણા

ભૂરું વિ. રાખેડો આસમાની રંગનું;
ગુલાબી ગોરા રંગનું

ભૂલવું અ. ક્રિ. ચૂક કરવી, પ્રમાદ
કરવો; સ. ક્રિ. વિસ્મરણ કરવું; ભૂલ
સ્ત્રી. ચૂક, ખામી; (લા.) ગેરસમજ
ભૂલકણું વિ. ભૂલવાના સ્વભાવવાળું;
ભૂલવણી સ્ત્રી. ભૂલવું એ; ભૂલ-
ભૂલામણી સ્ત્રી. ભૂલા પડી જવાય
તેવી અટપટી રચના; ભૂલાવો પુ.
ભૂલવું એ, ભ્રમ

ભૂસકો પુ. જીયેથી નીચે પડવું એ,
ધુખાકો, ધૂપકો; ઠેકકો

ભૂસું નપું. ધઉં વગેરે અનાજની
ફેતરી; ચવાણાનું એક મિશ્રણ, ભેળ
ભૂંકવું અ. ક્રિ. ગધેડાનું ભોંભોં કરવું
ભૂંજવું સ. ક્રિ. કડાયામાં નાખી
શેકવું

ભૂંડ નપું. દાતરડાં ન હોય તેવી
જાતનું કુકર; ઠણ, ઠણી સ્ત્રી.
ભૂંડની માદા; -કું વિ. ખીલતસ
દેખાવતું કે શબ્દવાળું; ખરાખ; (લા.) દેખી

ભૂંસવું સ. ક્રિ. છેકી કાઢવું; (લા.)
જાણે થયું જ ન હોય તેમ કરી
નાખવું; ભૂંસાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
ભૂંસાય એમ કરવું

ભેખ પુ. સંન્યાસી કે સાધુખાવાની
દીક્ષા; દીક્ષા લીધા પછીનો પહેર-
વેશ; (લા.) કામ પાર પડે એ રીતે
કરવાની મનોવૃત્તિ

ભેખડ સ્ત્રી. કરાડ; ભાહું

ભેગ પુ. મિશ્રણ; -ગું વિ. એકઠું;
મિશ્ર; -ગાભેગું વિ. અ. સાથોસાથ

ભેજ [સં.] પુ. લીનાશ

ભેજું નપું. મગજ; (લા.) હોશિયાર

ભેટવું સ. ક્રિ. આલિંગન આપવું;
મુલાકાત કરવી; (લા.) લડવા માટે
એકઠા મળવું; ભેટ સ્ત્રી. મુલાકાત,
મેળાપ; બક્ષિસ; ભેટાડવું સ. ક્રિ.
(પ્રેરક) ભેટ એમ કરવું; ભેટિયો પુ.
મંદિર વગેરેમાં ભેટ લાગા ઉધરાવ-
નારો મુનીમ કે કાસદ; ભેટો પુ.
મેળાપ

ભેદ [સં.] પુ. જુદાપણું, તફાવત;
પ્રકાર, વર્ગ; (લા.) છાની વાન;
ફાટફટ; ૦પું સ. ક્રિ. આરપાર કાણું
પડે એમ ફેંકવું; વચ્ચેથી એ ભાગ
પડે એમ તોડવું; -દી વિ. (લા.)
રહસ્યમય

ભેરવાવું અ. ક્રિ. સંડોવાવું; ભેરુ પુ.
સાથીદાર

ભેળવવું સ. ક્રિ. ભેથું કરવું,
મિશ્રણ કરવું; સામેલ કરવું; ભેળ
પું. મિશ્રણ; ભેગ; ભેલાડ; એક
ચવાણું, ભૂંસું; ભેલાડ પું. ઊગેલા
મેલમાં પશુ ચરાવવાં એ; ખગાડ

ભેંશ (-સ) સ્ત્રી. ડેથું, મહિયી
(એક દૂધાળું પ્રાણી)

ભોગ [સં.] પુ. ભોગવવું-માણવું
એ; ભોગવવાની સામગ્રી; દેવને
ધરવાની સામગ્રી; પુષ્ટિમાર્ગીય
મંદિરોમાં બપોર પછીના ઉત્થાપનનાં
દર્શન બાદનું દર્શન; (લા.) માઠી
દશા; અન્નિદાન: ૦વટો પું. ભોગવ-
વાનો હક્ક; માલિકી હક્ક

ભોગળ સ્ત્રી. દરવાજા-આરણ્યની
અંદરની બાજુએ ભરાવવામાં
આવતું આકું લાકડું કે આગળો

ભોજ પું. ભોજન-સમારંભ; ભોજન
[સં.] નપું. જમવું એ, જમણ

ભોજર્ધ સ્ત્રી. લાલી

ભોટવો પું. માટીનો ચણ

ભોડું નપું. સાપ વગેરેનું માથું

ભોણુ નપું. મૃદંગમાં લગાવતો
લોટનો પિંડો; દર; -ણિયું નપું.
નરધાંમાંનું નાનું, બાંયું

ભોથું નપું. મૂળિયાંનો ઝૂંડો

ભોદું વિ. (લા.) ભદું, જડ
સ્વભાવનું

ભોપું વિ. મૂખ; ભોપાળું નપું.
પોકળ, પોલ; ભારે ગોટાળો

ભોમિયું વિ. જાણકાર; -ચો પું. સ્થળ
પહાડ વગેરેના જાણકારીવળો પુરુષ

ભોળું, -ળિયું વિ. ફૂડ કપટના ખ્યાલ
વિનાનું, સાત્તસ

ભોંકવું સ. ક્રિ. અણીદાર પદાર્થથી
વીંધવું

ભોંડું વિ. ક્ષોભ પામેલું; -ઠપ સ્ત્રી.
ભાઠાપણું

ભોંચ સ્ત્રી. ભૂમિ, જમીન; શરીરની
ચામડીના સપાટી

ભ્રમ [સં.] પું. સંદેહ; ૦ણ [સં.]
નપું. ફરવું એ; ૦ણા સ્ત્રી. ભ્રમ,
ભ્રાંતિ

ભ્રષ્ટ [સં.] વિ. ઊંચેથી પડેલું; (લા.)
વટલેલું

મ

મકાન [આ.] નપું. ઘર, પાકું
બાંધેલું રહેણાણ

મકોડો પું. કીડીના વર્ગનું કાળું
છવડું; ત્રોડાનો કે ઝાંઝર વગેરેનો
પ્રત્યેક આંકડો, મંકોડો; -ડી સ્ત્રી.
નાનો મકોડો

મક્કમ વિ. દઢ ચિત્તનું, સ્થિર વિચારનું

મખમલ [આ.] નપું. સ્ત્રી. એક
જાતનું રેશમી કાપડ

મગજ [ધા.] નપું. જોપરી અંદરનો
જ્ઞાનતંતુઓનો મુલાયમ જથ્થો, ભેજું;
ફળનું મીંજ; (લા.) બુદ્ધિશક્તિ;
ઠમારી સ્ત્રી. (લા.) માથાફટ

મગજ પુ. ચણાનું વેસણ ધી અને
 ગળપણની એક નાગરી મીઠાઈ; મગદળ
 મગજ સ્ત્રી. કોષપણ લૂગડાને સીવીને
 લગાવવામાં આવતાં બીજા રંગના
 કાપડની પટ્ટી
 મગદળ પુ. મગના લોટનો મગજ
 જેવો લાડુ; મગજ
 મગર, ઠમચ પુ. પાણીનું એક
 હિંસ્ર પ્રાણી
 મચક સ્ત્રી. ડગવું એ, પાછું હઠવું એ;
 -કો પુ. (લા.) ગર્વ
 મચકોડવું, મચડવું સ. કિ. મરડવું,
 આંખળવું
 મચવું અ. કિ. તલ્લીન થવું, મંડવું,
 નોસમાં આવવું
 મચર પુ. ડાંસ, -રું, -લું નપું.
 ખારીક ઊડતી જીવાત
 મછવો પુ. મધ્યમ પ્રકારનું હોડકું
 મજબૂત [આ.] વિ. દઢ; સખળ,
 શક્તિમાન; -તી સ્ત્રી. મજબૂતપણું
 મજરે અ. સાટે, પેટે
 મજલ સ્ત્રી. એક દિવસની મુસાફરી
 જેટલું અંતર; મજલ પૂરી થાય તે
 મુકામ; (લા.) મુસાફરી, ટરપો
 મળ, -ઝા [ફા.] સ્ત્રી. આનંદ, લહેર,
 મોજ; ઠક સ્ત્રી. મશકરી
 મળગરું નપું. મિળગરું, ખરડવું
 મળ્યારું વિ. સહિયારું, પતિયાળું
 નપું. ભાગીદારી
 મજૂર પુ. નપું. શ્રમજીવી દહાડિયો;
 -રી સ્ત્રી. વૈતરું, મહેનત; (લા.)
 મજૂરીનું મહેનતાણું

મજૂસ પુ. ચાર પાયાનો હાટિયાન
 ધાટનો ઊભો માટીનો કે લાકડાનો
 જૂની પદ્ધતિનો કબાટ (જેમાં દૂધ
 દહીં વગેરે રહે, તે ઉપરની સપાટી
 ઉપર ગાદલાં ગોદડાં મૂકવામાં આવે)
 મટકું નપું. કડોળમાં પડતી એક જીવાત
 મટકું નપું. પાણીનું માટલું; -કી સ્ત્રી.
 નાનું માટલું, મથની, મટકી
 મટકું નપું. આંખની પલક;
 મટમટાવવું સ. કિ. આંખના પલકારા
 કરવા
 મટવું અ. કિ. આળસવું; દૂર થવું;
 બંધ થવું; રોગમુક્ત થવું
 મઠ [સં.] પુ. સાધુનો આશ્રમ;
 વિદ્યાનું મથક
 મઠા(-ઠે)રવું સ. કિ. ટીપીને કે રંદો
 ફેરવીને સપાટ બનાવવું; ટાપટીપ
 કરવા
 મઠો પુ. દહીં ભાગીને બનાવેલો રગડ,
 બાડી છાશ
 મડું નપું. મૃતદેહ, મડદું, શબ; -ડાગાંઠ
 સ્ત્રી. (લા.) છોડી છટે નહિ તેવી ગાંઠ
 મઠ પુ. માતાનું સ્થાનક; -ઢી સ્ત્રી.
 સાધુબાવાની નાની ઝૂંપડી; -ઢૂલી
 સ્ત્રી. નાની છાપરી
 મણકો પુ. વેહવાળો ગોળ કે લાંબો
 પારો; અંકોડો
 મણા સ્ત્રી. ઊણપ, ખામી
 મત [સં. નપું.] પુ. અભિપ્રાય;
 સંપ્રદાય; -તું, -તું નપું. કમ્બલાત-
 ની સહી; -તાદાર વિ. (વેપારીને
 ત્યાંનો) ખાતેદાર; ગામમાંથી
 સરકારને ભરાણું ભરાય એની સાખ
 કરનારો

મતલબ [આ.] સ્ત્રી. આશય; તાત્પર્ય,
 ભાવાર્થ; -ખી, -મિયું વિ. સ્વાર્થ
 મતા, -તા સ્ત્રી. માલમિલકત
 મતિ [સં.] સ્ત્રી. બુદ્ધિ
 મથક નપું. મુખ્ય સ્થાન, કેંદ્ર
 મથવું સ. ક્રિ. વલોવવું; અ. ક્રિ.
 (લા.) પ્રયત્ન કરવો; મંડવું; -ની
 સ્ત્રી. વલોણની ગોળી; નાની માટલી
 (ઠંડા પાણીની); મથામણ સ્ત્રી. (લા.)
 મહેનત, માથાકોડ
 મદ [સં.] પું. ગર્વની મસ્તી; કેદની
 ખુમારી; -દીલું વિ. મદમસ્ત
 મદદ સ્ત્રી. સહાયતા; ઠગાર, ઠનીશ
 [કા.] વિ. સહાયક
 મદાર [આ.] પું. આધાર
 મધ નપું. મધમાખીઓએ એકઠો કરેલો
 રસ; -ધિયું વિ. મધ જેવું મીઠું
 મધ્ય [સં.] વિ. વચ્ચેનું; નપું. વચ્ચે
 ભાગ; ઠકાલીન [મં.] વિ. વચ્ચેના
 યુગમાં થયેલું; ઠમ [સં.] વિ. વચ્ચેનું;
 -ધ્યાઈ [સં.] પું. બ. વ. બપોરનો
 ભાગ
 મન [સં.] નપું. ચિત્ત, અંતઃકરણ;
 (લા.) ઇચ્છા; મનસ્વી [સં.] વિ.
 સ્થિરધીર-બુદ્ધિવાળું; (લા.) મનમોહ;
 તરંગી
 મનખો પું. મનુષ્ય તરીકેનો જન્મભારો
 મના [આ.], ઠઈ સ્ત્રી. બંધી, નિષેધ
 મનુષ્ય [સં. પું.] પું. નપું. માણસ
 મદત અ. વગર પૈસે, કાંઈપણ ખર્ચકે
 મળતર વિના; ફેગટ; ઠનું, -તિયું
 વિ. મદત લેનાર વાપરનાર; ફેગ-
 ટિયું; મદતનો માલ ખાનારું
 મદલર [અં.] નપું. ગલપટો
 મલ (-લ) મ વિ. મોઘમ

મમરો પું. ચોખાની ધાણીનો દણો;
 (લા.) ઉશ્કેરણીનો બોલ
 મમળાવવું સ. ક્રિ. મોંમાં આમતેમ
 ફેરવવું
 મરકવું અ. ક્રિ. આછું હસવું, મલકવું
 મરકલું, મરકલડું નપું. મરકવું એ
 મરકું નપું. ફૂકડું; -ધી સ્ત્રી. માદા
 ફૂકડું; -ધો પું. નર ફૂકડું
 મરચું નપું. તીખી રસોઈમાં એક
 ઉપયોગી ચિંગ; -ચી સ્ત્રી. મરચાંનો
 છોડ; મરચાંના આકારનું એક દાર-
 ખાનું
 મરજદ સ્ત્રી. મર્યાદા, મરજાને;
 સમ્યક્તા; વૈષ્ણવ-પુષ્ટિમાર્ગ સંપ્ર-
 દાયની ખૂબ શુદ્ધિ જાળવનારી એક
 આચાર-પ્રણાલી; -દી વિ. પુષ્ટિ-
 માર્ગથી મરજદ પાળનારું
 મરજી [આ.] સ્ત્રી. ઇચ્છા; -જયાત
 વિ. મરજી પ્રમાણેનું
 મરડવું સ. ક્રિ. મચડવું; આમળવું;
 મરડ સ્ત્રી. પું., મરડાટ પું.
 મરડવું એ; (લા.) ગર્વ; રીસ;
 લટકો; -ડો પું. આમ પડે એવો
 ઝાડનો શેગ; અતીસાર; -ડિયો પું.
 માટીથી મિશ્રિત પ્રકારની ઝીણી
 કાકરી, મરખી
 મરદ પું. મદદ, આદમી, પુરુષ; (લા.)
 બહાદુર માણસ
 મરવું અ. ક્રિ. -નો પ્રાણ નીકળી જવો,
 નાશ પામવું; (લા.) ખુદાર થવું;
 તુકસાન ભોગવવું; -ણ [સં.] નપું.
 મરવું એ; મૃત્યુ; મરો પું. (લા.)
 મોતના જેવી સ્થિતિ, હેરાનગતી;
 મરડી સ્ત્રી. ગાંઠીયો તાવ, પ્લેગ

મરવો પુ. નાની કાચી કેરી; તુલસીની
જાતનો એક છોડ

મરસિયો પુ. મૃત્યુગીત, રાજિયો

મરહૂમ [આ.] વિ. મરણ પામેલું,
સ્વર્ગસ્થ; કૈલાસવાસી; વૈકુંઠવાસી

મરા(-રે)ઠો પુ. મહારાષ્ટ્ર દેશનો વાસી
કે વતની; -ઠણ સ્ત્રી. મરાઠા સ્ત્રી;

મરાઠી વિ. મહારાષ્ટ્રને લગતું

મરામત સ્ત્રી. જીર્ણોદ્ધાર, સમારકામ
મરોડ પુ. (અક્ષરનો) વળાંત

મર્મ [સં. નપું.] નપું. શરીરમાંનું
સુકોમળ સ્થાન; પુ. ભેદ, છૂપી વાત;
તાત્પર્ય; રહસ્ય

મલક(-કા)પું અ. ક્રિ. મંદમંદ
હસવું; મલકાટ પુ. મલકવું એ,
આનંદ; મલકુંકું વિ. સહેજમાં મલકી
જાય એવું; (લા.) ખુશામતિયું

મલપતું વિ. ઉમંગથી ઠઠારે ધીમેધીમે
આગતું

મલમ પુ. ગડગૂમડ વગેરે ઉપર
ચોપડવાની દવાની લૂગદી

મલાઈ સ્ત્રી. દૂધ-દહીની તર

મલાજો પુ. મર્યાદા, અદ્ય; મર્યાદા
બતાવવાની ક્રિયા

મલોખુ નપું. સાંદાનો ટુકડો;
રેંટિયાની માળ ખસી ન જાય એ
માટે બે ઢિંગલી વચ્ચે ખોસાતી સળી

મદલ [સં.] પુ. પહેલવાન

મવાલ(-ળ) વિ. નરમ કે સમાધાન-
કારક વૃત્તિનું

મવાલી [કા.] પુ. લિખારી; કંગાળ;
(લા.) ગુડો

મશક [કા.] સ્ત્રી. પાણી ભરવાની
ચામડાની કોથળી

મશાલ [આ.] સ્ત્રી. લાકડી ઉપર
ચીંથરાં વીંટી-તેલ ઊંચી સળગાવવામાં
આવતી દીવી; ઠ્યો પુ. મશાલિયો

મશી,-સી [સં.] સ્ત્રી. મેશ; કાજળ;
ગવાર વગેરેમાં પડતી કળી જવાત

મશ્કરી સ્ત્રી. મજાક, ઠેંકો, ટોળ; -રું
વિ. ઠકાણોર

મસ પુ. ચામડી ઉપર ઊંચી આવતો
કાજો દાણો; -સો પુ. મસ; હરસના
રોગનું નાનું આયળ

મસ સ્ત્રી. મેશ, કાજળ; -સોતું નપું.
માણું, રસોઈ કરતાં ન દઝાય એ
માટે વપરાતો કપડાનો ડૂચો

મસળવું સ. ક્રિ. ધસીને ચોળવું,
ગદળવું, મર્દન કરવું

મસાણુ નપું. મુઠદાં બાળવાની જગ્યા,
સ્મશાન

મસાલો [આ.] પુ. તેજના; રસોઈમાં
ધમધમાટ આવે એ માટેનો તેજનાનો
ભૂકો; સામગ્રી-સાધન

મસીદ સ્ત્રી. મસ્જિદ, મુસ્લિમોનું
ધર્મસ્થાન

મસ્ત,-સ્તાન [કા.] વિ. મદમાતું,
ચકચૂર; -સ્તી સ્ત્રી. મસ્તપણું; (લા.)
તોફાન

મહંત પુ. મોટો સાધુ, મહાધિકારી

મહા, ઠન [સં.] વિ. મોટું - હિમા
[સં.] પુ. મહત્તા; પ્રતાપ, યશ

મહાલ [આ.] પુ. પરગણાનો એક
ભાગ, તાલુકો; ઠકારી પુ. મહાલનો
વહીવટદાર

મહાલવું સ. ક્રિ. માણવું, વરણાગિયા
થઈ ફરવું

મહાવત પુ. હાથીનો હાંકનાર
મહાવરો [આ.] પુ. આદત, ટેવ,
અભ્યાસ

મહિનો પુ. વરસનો આરંભો ભાગ,
માસ; (લા.) માસિક પગાર

મહિયર નપું. સ્ત્રીને માતાનું ધર,
પિયર; મહીમાટલું નપું. લગન પછી
વિદાય વખતે કન્યાને અપાતું માટલું

મહિયારી સ્ત્રી છાશ વેચનારી
મહિલા સ્ત્રી. (કોઈપણ) સ્ત્રી

મહેણું નપું. માર્મિક વચન, ટોણો

મહેતર પુ. ઢેકનો મુખી; ઝાડુવાળો
ભંગી (સામાન્ય); ઠણુ, -રાણી સ્ત્રી.
ઢેરી

મહેતલ સ્ત્રી. મુદત, (વચ્ચેનો) સમય

મહેતો પુ. શિક્ષક; શુભાસ્તો, કારકુન;
મુતીમ; -તાણુ પુ. શિક્ષક; મુતીમ;
-તી સ્ત્રી. સ્ત્રીશિક્ષક

મહેનત સ્ત્રી. શ્રમ; પ્રયત્ન; -તાણું નપું.
મહેનતનો આર્થિક બદલો; -તુ વિ.
મહેનત કરનાર

મહેમાન પુ. નપું. પરોણો; ઠગીરી,
-ની સ્ત્રી. પરોણાગત

મહેર, ઠ્યાની સ્ત્રી. કૃપા, દયા; ઠ્યાન
વિ. કૃપાળુ, દયાળુ

મહેરામણ પુ. મહા અર્ણવ-મહા-
સાગર, દરિયો

મહે(-હો)લ પુ., -લાત સ્ત્રી. રાજ
બાદશાહની હવેલી

મહેસૂલ સ્ત્રી. જમીન ઉપરનો કર;
રાંજનની કુલ આવક

મહેર સ્ત્રી. છાપ; છાપવાળો સોનાનો
સિક્કો, ગીની; ચલણી સિક્કો; -રું
નપું. શેતરંજનો સોગટું; મૂર્તિના
મુખ ઉપર ચડાવવામાં આવતો સોના
ચાંદીનો મુખાકૃતિ ખોલરો; -રો પુ.
સાપના તાળવામાં થતો એક ચપટો
ગોળ પદાર્થ; મોઢામોઢ કરવામાં
આવતો સામનો; મોખો; મોરાપી
પુ. બાતમીદાર; શુનેગારને શોધી
કાઢનાર

મહેદલો, મહેદલો પુ. પા, પાડો;
મોટી ફળી

મળ [સં] પુ. મેલ, કચરો; વિષ્ણુ

મળવું અ. કિ. જોડાવું, ભેળું થવું,
એકરૂપ થવું; સમાન હોવું; હાથ
લાગવું; મેળવવું સ. કિ. (પ્રેરક) મળે

એમ કરવું; મેળ પુ. મળતાપણું;
બનાવ, સંપ; રોજનો આવક બચકનો

હિસાબ; સરખાઈ, જોગવાઈ; સગવડ;
મેળવણુ નપું. દૂધમાં નાખવાનું

આખરણ; મેળો પુ. ઘણા માણસોનું
એકઠા થવું એ; એકઠા થઈ

માણવાનો ઉત્સવ; મેળાપ પુ.
મળવું એ, ભેટો; મેળે અ. આપો-
આપ, મેલે

મળી સ્ત્રી. પૈડાની નામાં બિજેલા
દિવેલનો થતો ધૂળવાળો ચીકણો

મેલ; હનુમાનની મૂર્તિ ઉપરનો
સિંદૂર ને તેલનો મેલ; ગોદડાંની

ચપ્પીનું ખોળિયું; એ ખોળિયામાંનો
ગોદડાંનો સમૂહ

મરવો પુ. નાની કાચી કેરી; તુલસીની
જાતનો એક છોડ

મરસિયો પુ. મૃત્યુગીત, રાજિયો

મરહૂમ [આ.] વિ. મરણ પામેલું;
સ્વર્ગસ્થ; કૈલાસવાસી; વૈકુંઠવાસી

મરા(-રે)ઠો પુ. મહારાષ્ટ્ર દેશનો વાસી
કે વતની; -ઠણ સ્ત્રી. મરાઠા સ્ત્રી;

મરાઠી વિ. મહારાષ્ટ્રને લગતું

મરામત સ્ત્રી. જીર્ણોદ્ધાર, સમારકામ
મરેડ પુ. (અક્ષરનો) વળાંત

મર્મ [સં. નપું.] નપું. શરીરમાંનું
સુકોમળ સ્થાન; પું. ભેદ, છૂપી વાત;
તાત્પર્ય; રહસ્ય

મલક(-કા)પું અ. ક્રિ. મંદમંદ
હસવું; મલકાટ પું. મલકવું એ,
આનંદ; મલકુંડું વિ. સહેજમાં મલકી
જાય એવું; (લા.) ખુશામતિયું

મલપતું વિ. ઉમંગથી ઠકારે ધીમેધીમે
આકતું

મલમ પું. ગડગૂમડ વગેરે ઉપર
ચોપડવાની દવાની લૂગદી

મલાઈ સ્ત્રી. દૂધ-દહીંની તર

મલાજો પું. મર્યાદા, અદબ; મર્યાદા
બતાવવાની ક્રિયા

મલોખુ નપું. સાંદાનો ટુકડો;
રેંટિયાની માળ ખસી ન જાય એ
માટે બે ઢિંગલી વચ્ચે ખોસાતી સળી

મલ્લ [સં.] પું. પહેલવાન

મવાલ(-ળ) વિ. નરમ કે સમાધાન-
કારક વૃત્તિનું

મવાલી [ફા.] પું. લિખારી; કંગાળ;
(લા.) ગુડો

મશક [ફા.] સ્ત્રી. પાણી ભરવાની
ચામડાની કોથળી

મશાલ [આ.] સ્ત્રી. લાકડી ઉપર
ચીંથરાં વીંટી-તેલ ઊંચો સળગાવવામાં

આવતી દીવી; ઠ્યો પું. મશાલિયો

મશી,-સી [સં.] સ્ત્રી. મેશ; કાજળ;
ગવાર વગેરેમાં પડતી કળી જવાત

મશ્કરી સ્ત્રી. મગક, ઠોં, ટોળ; -રું
વિ. ઠકાખોર

મસ પું. ચામડી ઉપર ઊગી આવતો
કાળો દાણો; -સો પું. મસ; હરસના
રોગનું નાનું આચળ

મસ સ્ત્રી. મેશ, કાજળ; -સોતું નપું.
માતું, રસોઈ કરતાં ન દઝાય એ
માટે વપરાતો કપડાનો ડૂચો

મસળવું સ. ક્રિ. ધસીને ચોળવું,
ગદળવું, મર્દન કરવું

મસાણુ નપું. મુઠદાં બાળવાની જગ્યા,
સ્મશાન

મસાલો [આ.] પું. તેજના; રસોઈમાં
ધમધમાટ આવે એ માટેનો તેજનાનો
ભૂકો; સામગ્રી-સાધન

મસીદ સ્ત્રી. મસ્જિદ, મુસ્લિમોનું
ધર્મસ્થાન

મસ્ત,-સ્તાન [ફા.] વિ. મદમાતું,
ચકચૂર; -સ્તી સ્ત્રી. મસ્તપણું; (લા.)
તોફાન

મહંત પું. મોટો સાધુ, મહાધિકારી

મહા,ન [સં.] વિ. મોટું -હિમા
[સં.] પું. મહત્તા; પ્રતાપ, યશ

મહાલ [આ.] પું. પરગણાનો એક
લાગ, તાલુકો; વકારી પું. મહાલનો
વહીવટદાર

મહાલવું સ. ક્રિ. માણવું, વરણાગિયા
થઈ ફરવું

મામો પુ. માનો ભાઈ; -મી સ્ત્રી.
મામાની પત્ની; -મેરું નપું. મોસાળું,
મામા તરફથી શુભ પ્રસંગે
લાણુજાને મળતી ભેટ; (લા.) એ
પ્રસંગનો વરઘોડો

માયા [સં.] સ્ત્રી. ઈશ્વરની એક પ્રમળ
શક્તિ; શાંકર વેદાંતમાં—જેનાથી
આ જગત અને જગતના પદાર્થ
દેખાય છે તેવી મિથ્યાદર્શન કરાવ-
નારી અનાદિ શક્તિ; (લા.) છળ

પ્રપંચ; મમતા, હેતુ; ધન, દોલત
મારવું સ. ક્રિ. ('મરવું' નું પ્રેરક)
પ્રહાર કરવો; હત્યા કરવી; (લા.)
ચોરી કરવી, ખૂંચવી લેવું; માર પુ.
મારવું એ, પ્રહાર; મારણ [સં.]
નપું. મારવાનો તાંત્રિક પ્રયોગ;
ઝેરી કે કેફી પદાર્થની અસરવું નિવા-
રણ; મારામારી સ્ત્રી. મારવામાં
પરિણમતો ઝઘડો; મારો પુ. મારી
નાખવાનો ધંધો કરનારો; ઉપરા-
ઉપરી ફેંકવા—મારવાની ક્રિયા

મારફત અ. વચમાં રાખીને, દ્વારા;
સ્ત્રી. આડત, દલાલી; -તિયો પુ.
આડતિયો, દલાલ

માર્ગ [સં.] પુ. રસ્તો, ઉપાય, મત,
સંપ્રદાય; -ગી વિ. રામદેવીરના
પંથનું અનુયાયી; એ પંથના બાવાની
જાતનું

માલ [આ.] પુ. સામાન; દોર હાંખર;
ઠધારી વિ. પુ. દોર હાંખર પાળવાનો
ધંધો કરનાર રખારી-ભરવાડ વગેરે
જાતિનું; ઠપાણી નપું. બ.વ. (લા.)
મિઠાન

માલિ(-લે)ક [આ.] પુ. સ્વામી, શેઠ;
પરમેશ્વર; -ડી સ્ત્રી. સ્વામીપણું,
ઘણી-હક્ક

માલિશ [ફા.], (-સ) સ્ત્રી. ચોળી
ચાંપવું એ

માલૂમ વિ. જાણવામાં આવેલું
માવડું નપું. કમોસમનો વરસાદ
(ખાસ કરી માધ મહિનાની આબુ-
ખાબુનો)

માવું અ. ક્રિ. સમાવું

માવો પુ. દૂધને ઉકાળી કરવામાં
આવતો ઘટ્ટ પદાર્થ (જેમાંથી પેંડા
વગેરે બને છે); ફળનો ગર

માશી (-સી) સ્ત્રી. માતી બહેન; -સો
પુ. માસીનો ઘણી; મશિ(-સિ)-
યાઈ વિ. માસીને લગતું, માસીનું

માસ [સં.] પુ. મહિનો; -સિક
[સં.] વિ. મહિનાનું; નપું. મહિને
પ્રસિદ્ધ થતું ચોપાનિયું, માહને
કરવામાં આવતું શ્રાદ્ધ; -સીસો પુ.
મરેલાં પાંછળા દર મહિને કરવામાં
આવતાં શ્રાદ્ધ અને બ્રહ્મભોજન

માસ્તર [અં.] પુ. મહેતાજી, શિક્ષક;
(પોસ્ટ રેલ મિલ વગેરેમાં) અમલદાર

માહિત, ઝગાર પુ. વાકેઝગાર; -તી,
ઝગારી સ્ત્રી. વાકેઝગારી

માહે [ફા.] અ. -નો મહિનો

માહ્યરું નપું. માનાને ઘેર લગ્ન
વખતે વરકન્યાને બેસવાને માટેની
મંડણી કે મંડપ; એ રીતે
મંડણીમાં વરકન્યાને બેસવાની
ક્રિયા

માળ પુ. મેડો, મળલો; ૦ખુ નપુ. સળિયા કે દોરડામાં પરાયી કે બાંધી કરવામાં આવેલો કાચો આકાર; ખાલી માળા કે પાંજરા જેવું ખે ખુ; હાડપિંજર; ૦પુ. સ. ક્રિ. છાપરું 'છાજવું'; ૦ણુ નપુ. 'છાજ'; 'માળાયુ' નપુ. સરસામાન રાખવા 'છાપરા' કે ધાગાની તીચે કરેલો મેડો; 'માળો પુ. પક્ષીનું ઘર; ઘણાં માણસ રહી શકે તેવી અનેક માળવાળી મોટી મહોલાત (મુ'બઈમાં હોય છે તેવી)

માળા [સં.] સ્ત્રી. હારડો, શૂખલા; ક્રમિક સંકલના; -ળી પુ. દૂલઝાડ ઉછેરનારો તે દૂલની માળા બનાવનારો; -ળણુ સ્ત્રી. માળીની

માંકડું નપુ. લાલ મેંતું વાંદરું; -ડી સ્ત્રી. માંદગીની માદ; ઘંટીના ઉપલા પડમાં બેસાડેલો લાકડાનો ટુકડો; ગોળી ઉપર ચપસીને બેસતો રવૈયાનો ભાગ; દોર બાંધવાની મોળીમાં ગાળામાં રહેતો લાકડાનો ટુકડો; હળમાંની ઉપરતે છેડે બોસેલી નાની ડાંડી; ઘોડીની એક જાત

માંચડો પુ. મંચ, બિંચી માડણીની બેઠક; માંચી સ્ત્રી. નાની ચોરસ ખાટલી કે માંડણી

માંજર સ્ત્રી. તુલસી ડાંગર વગેરેની મંજરી

માંજરું વિ. બિલાડીના જેવી લીલી ભૂરી કીકીવાળું

માંજવું સ. ક્રિ. બિટકવું; ધસીને સાફ કરવું; માંજો પુ. કાચ પાચેલી દોરી માંડવું સ. ક્રિ. ગોઠવું, મૂકવું; લખવું, નોંધવું; શરૂ કરવું; માંડ સ્ત્રી. શોભા મટે ગોઠવેલી માંડણી કે ઉતરડ; માંડણી સ્ત્રી. ગોઠવણો; માલની બિલણી; માંડમાંડ અ. મદા-મુશ્કેલીથી, જેમ તેમ કરી; માંડવાળ સ્ત્રી. હિસાબ કે ગઢાડાનું નિરાકરણ

માંડવો પુ. મંડપ; (લા.) દીકરી, કન્યા; -વી સ્ત્રી. નાનો મંડપ; નવરાત્રિમાં દીવા મૂકવા કરેલી માંડણી; જકાત વસૂલ કરવાનું ચાણું; મુખ્ય બજાર; ભોંયશિંગ, મગફળી

માંદું વિ. બીમાર, આબર; માંદ નપુ., માંદગી સ્ત્રી. બીમારી, આબરી; માંદણું વિ. માંદું રહ્યા કરે તેવું; મંદવાડ પુ. લાંબી ચાલેલી માંદગી

માંસ [સં.] નપુ. શરીરમાંની માટી; ૦લ [સં.] વિ. માંસે ભરેલું, મજબૂત સ્નાયુવાળું

મિજળ [આ.] પુ. ગુસ્સાવાળો સ્વભાવ; (લા.) પ્રકૃતિ, તગિયત; -છ વિ. મિજળવાળું

મિતિ [સં.] સ્ત્રી. તિથિ

મિત્ર [સં. નપુ.] પુ. દોસ્ત

મનાર, -રો પુ. [હિં.] મસીદોના આગલા ભાગમાં સ્તંભના આકારનું રહેલું બાંધકામ, ટોડો

મિનિટ [અ.] સ્ત્રી. કલાકનો સાઠમા
લાગતો સમય

મિયાં [હિ.] પું. મુસ્લિમ ગૃહસ્થ;
એતું સંબોધન

મિલ [અ.] સ્ત્રી. યંત્રથી ચાલતું
(મોટું કોપડતું) અને નાનું તેલ કે
અનાજ પીસવાનું કે પાણી કાઢવાનું)
કારખાનું

મિલકત [આ.] સ્થાવર જંગમ પૂંજી
મિશ્ર, -શ્રિત [સં.] વિ. ભેળવેલું;
ભેળસેળવાળું

મીટ સ્ત્રી. મટકું માર્યા સિવાયની નજર
મીઠું વિ. ગળ્યાસ્વાદનું; મધુરસ્વાદનું;
-ઠાઠ સ્ત્રી. મિષ્ટાન્ન

મીઠું નપું. લૂણ, નમક

મીણ નપું. મધપૂડામાંથી મધ કાઢી
લીધા પછી કાઢવામાં આવતો
ચીકણો પદાર્થ; -ણિયું નપું. મીણ
ચડાવેલું કોપડ

મીંચવું સ. ક્રિ. (આંખોનું) બંધ
કરવું; મીંચામણું નપું. બ. વ.
મીંચવું ખેલવું એ; એના વડે કરવામાં
આવતી ઇશારત

મીંજ નપું. કોટલામાંનું ખીજ

મીંડલો પું. માથાના વાળની સેરાને
એકઠો વળ આપી ગૂંથવી એ; એનો
આકાર; -લી સ્ત્રી. નાનો મીંડલો

મીંડું નપું. પોલું બિંદુ, શૂન્ય;
મીંડવું સ. ક્રિ. ખાતાવહીમાં
ખાતાં ખતવતાં જતાં રકમ નીચે
મીંડાં કરતા જવું

મીંઢળ નપું., પું. લગનપ્રસંગે
વરકન્યાને કાંડે બાંધવામાં આવતું
એક સૂકું ફળ, મદનફળ

મીંદું વિ. પછું ખંધું, મનનો
આશય બહાર સમજવા ન દે તેવું
મીંદડું નપું. બિલાડું, મીનડું; -ડી
પું માદા મીંદડું; ફૂવા વગેરેમાંથી
પડેલો પદાર્થ કાઢવાની બિલાડી.
-ડા પું નર મીંદડું, બિલાડો

મુકાદમ પું. મજૂરકામની દેખરેખ.
રાખનાર

મુકાબલો પું. સરખામણી; યુદ્ધ
વગેરેમાં સામનો

મુકામ [આ.] પું., નપું. રહેઠાણ;
પડાવ, ઉતારો

મુક્તિ [સં.] સ્ત્રી. મોક્ષ; છુટકારો;
-કત [સં.] વિ. છૂટું

મુખત્યાર વિ. પૂરો પ્રતિનિધિ; ઠનામું
નપું. મુખત્યાર બનાવવાનું લખત;
-રી સ્ત્રી. મુખત્યારપણું; સત્તા

મુખ [સં.] નપું. મોઢું; ચહેરો;
આગલો ભાગ; નદી સમુદ્રમાં કે
જ્યાં મળતી હોય તે ભાગ; -ખિયો
પું. પુષ્ટિમાર્ગીય મંદિરનો મુખ્ય
સેવા કરનારો અધિકારી; -ખી પું.
ગામનો પટેલ; -ખ્ય [સં.] વિ.
પ્રધાન, મોખરે રહેલું

મુગટ પું. માથા ઉપરનો પાંધના આ-
કારનો એક શણગાર; રાખનો તાજ

મુગટો પું. અખોટિયું, રેશમી વસ્ત્ર
(પુરુષ માટેનું); -ટી સ્ત્રી. નાનો
મુગટો

મુચરકો પું. જામીનખત

મુજબ વિ. પ્રમાણે, પેકે, —ની જેમ
મુજરો પુ. વાંકા વળીને કરવામાં
આવતા સલામ; એ નિમિત્તે કે
માંગલિક પ્રસંગોના દિવસોમાં
સવારસાંજ વગાડવામાં આવતાં દોલ
શરણાઈ

મુડદું નપું. મરેલું શરીર, શબ, મકું
મુદત [આ.] નક્કી કરેલો સમય;
સમયનો ગણો

મુદલ નપું. મૂળ થાપણ, મૂડી; અ.
તદન; બિલકુલ; જરાપણ, સાવ
મુદો પુ. પુરાવો, પ્રમાણ, મૂલ હકીકત;
તાત્પર્ય

મુદ્રક [સં.] પુ. છાપનાર; —ણ [સં.]
નપું. છાપવું એ; છાપ; —ણાલય [સં.]
પુ. નપું.] નપું. છાપખાનું; મુદ્રા
[સં.] સ્ત્રી. છાપ; સિક્કો; વીંટી; દાથે
કે શરીરનાં અંગો પર મારેલી ધાર્મિક
ચિહ્નોના રૂપમાં છાપ; નિશાન

મુનિ [સં.] પુ. ઋષિ
મુનીમ પુ. પેઢીનો મુખ્ય મહેતાજી
મુરત નપું. મુહૂર્ત, સારું ટાણું; — તિથો
પુ. (લા.)કન્યા માટે શોધાતો વર

મુરખમી [આ.] પુ. વડીલ
મુરખમો [આ.] પુ. ચાસણીમાં
આથેલો કે ચડાવેલો કેરી આંખળાં
વગેરેનો પાક

મુલક પુ. દેશ
મુલતવી [આ.] વિ. મોદક
મુલાકાત [આ.] સ્ત્રી. મેળાપ,
સમાગમ

મુલાયમ [આ.] વિ. સુંવાળું, નરમ

મુસ્લાં [આ.] પુ. મુસ્લિમ ધર્મનો
પુરોહિત

મુશાયરો પુ. કવિસંમેલન : (અરબી-
દારસી પદ્ધતિની કવિતાનું)

મુરકેલ વિ. અધરું, કઠણ; —લી સ્ત્રી.
મુસીબત

મુસદ્દી પુ. મુત્સદ્દી, રાજદારી પુરુષ

મુસદ્દો પુ. લખાણનું કાચું માળખું,
ખરડો

મુસલમાન [આ.] પુ. ઇસ્લામધર્મનો
અનુયાયી, મુસ્લિમ

મુસાફર [આ.] પુ. પ્રવાસી, વટે-
માર્ગી

મુસીબત [આ.] સ્ત્રી. અડચણ, તકલીફ

મુસ્લિમ [આ.] વિ. ઇસ્લામધર્મનું;
પુ. મુસલમાન

મુહૂર્ત [સં.] નપું. માંગલિક કામનું
શુભ ટાણું

મુંજ [સં.] નપું. દર્લ જેવું એક
પોચું ઘાસ

મૂઝું વિ. મરી ગયેલું

મૂકવું સ. ક્રિ. મુકત કરવું; છોડવું;
સ્થાપિત કરવું, રાખવું, ધરવું;
પહેરવું, ચડાવવું, ધાલવું

મૂછ સ્ત્રી. પુરુષને ઉપદ્રા હોઈ ઉપર
જોગતા વાળ; સિંહ સાપ બિલાડી
વગેરે પ્રાણીને નાક પાસે થતા એવી
જાતના વાળ

મૂઠ સ્ત્રી. મૂઠી; તલવાર વગેરેનો હાથો;
એક મેલો માંત્રિક પ્રયોગ; —ઠી સ્ત્રી.
હથેળાનો બીડો; —ઠો પુ. મોટી મૂઠી

મૂડી સ્ત્રી. વેપાર ઉદ્યોગમાં રોકવામાં આવતી થાપણ; પૂંછ; ઠંદાર પું. પૈસાદાર; ઠંદાદી વિ. માત્ર પૈસા જ એકત્રિત કરવા અને ખીજનાં કિત ન વિચારવાં તેવા પ્રકારનું (માણસ-ધનિક)

મૂઠ [સં.] વિ. મૂંઝાઈ સ્તબ્ધ બની રહેવું; (લા.) મૂર્ખ, ઠોક

મૂત્ર [સં.] નપું. પેશાબ; મુતરડી સ્ત્રી. પેશાબખાનું; મૂતરણું અ. કિ. પેશાબ કરવો; મુતરણું વિ. વારંવાર પેશાબ જનારું; મુતરાણું વિ. પેશાબની જેને હાજત થઈ છે તેવું

મૂમતી સ્ત્રી. જૈન સાધુઓ મોઢે બાધે છે તે દુકડો

મૂર્ખ [સં.] વિ. બેવકૂફ, બુદ્ધિહીન; (લા.) અભણ; -મૂર્ખ સ્ત્રી. મૂર્ખતા; -મૂર્ખ, મૂરખું વિ; મૂર્ખ

મૂર્છા [સં.] સ્ત્રી. બેશુદ્ધિ

મૂર્તિ [સં.] સ્ત્રી. ધાતુ પથ્થર લાકડું વગેરેનું કોતરેલું બાવલું, પ્રતિમા, સ્વરૂપ; સાધુ (વ્યક્તિ)

મૂલ્ય [સં.] નપું. કીમત, મૂલ્યવતું સ. કિ. મૂલ્ય કરવું; (લા.) કદર કરવી

મૂળ [સં.] નપું. વનસ્પતિની જડ; મંડાણ, પાયો; નદીનું નીકળવાનું સ્થાન; -ગાડું, ગિયું નપું. જડ; -ળી સ્ત્રી. ઝીણા ઝાણા મૂળના ફણગા; -ળો પું. શાકમાં વપરાતું એક મૂળ

મૂંઝું વિ. જેની બોલવાની ઈદ્રિય અને સાંભળવાની ઈદ્રિય કામ નથી કરતી તેવું; બોલતું બંધ રહેલું, શાત

મૂંછ વિ. કંજૂસ

મૂંઝાવું સ. કિ. મોઢમાં કે ગૂંચવણમાં પડવું; મૂંઝ સ્ત્રી., -ઝારો પું શ્વાસ મૂંઝાવાનો એક રોગ; મૂંઝવણું સ. કિ. (પ્રેરક) મૂંઝવણમાં નાખવું, અકળાવવું; મૂંઝવણ સ્ત્રી. અકળામણ, ગલરામણ

મૂંડવું સ. કિ. મુંડન કરવું, બોડવું; (લા.) છેતરવું; ચેતો બનાવવો; મૂંડ, -ડી, સ્ત્રી. -ડો પું. માથું, માથાનું તાલકું; મૂંડાવણું સ. કિ. (પ્રેરક) મૂંડાય એમ કરવું; (લા.) ખૂબ મહેનત કરવી; મૂંડામણ નપું. મૂંડવાનું મહેનતાણું; મૂંડણ નપું. મુંડન, માથું બોડવું એ; મૂંડકું નપું. બોડા માથાવાળું; નપું. મુંડ

મેખ [ફા.] સ્ત્રી. ખીલી; ફાયર

મેઘ [સં.] પું. વરસાદ, ઠલી વિ. સ્ત્રી. ઘેરાં વાદળાંવાળી (રાત)

મેજ [ફા.] સ્ત્રી. નપું. ટેબલ

મેડો પું. ઉપરનો માળ; માળિયું; -ડી સ્ત્રી. ઉપરનો નાનો માળ; અગાશી. વળું મકાન; અગાશી

મેથી સ્ત્રી. એક બિયું કે એની લાણ; -થિયું નપું. મેથીનો હવેજ ભરી બનાવેલું આંથણું (કેરી ગૂંદા વગેરેનું)

મેદ [સં.] પું. ચરખી

મેદની સ્ત્રી. મનુષ્યોની ભીડ

મેદાન [ફા.] નપું. ખુલ્લી સપાટ જમીન

મેરાઈ પુ. દરજી

મેરા(-રે)યુ નપું. દિવાળીમાં ઊંઝા-
ડિયા જેવા કરવામાં આવતી દીવડી

મેલતુ સ. કિ. મૂકવું; મેલાણ નપું.

રકમનો કે દેવામાં છુટકારો; મુકામ

મેલું વિ. મલિન, ગંદું; (લા.) કપટી;

મેલ પું. શરીર ઉપરનો સૂકો

ગંદવાડ; ગંદકી; મેલડી સ્ત્રી. એક

મેલી દેવી

મેવો [ફા.] પું લીલાં સૂકાં ફળ

મેશ(-સ) સ્ત્રી. મશી, કાગળ

મેહ, -હુલો પું. વરસાદ, મેઘ

મેહું નપું. થેડું; -ઢી સ્ત્રી. માદા થેડું;

-ઢો પું. નર થેડું

મેંદી સ્ત્રી. હેના, એક વનસ્પતિ

મેંદા પું. ધડેને પલાળી સૂકવી ફળી

ફાતરી ઉડાડી કરવામાં આવતો

બારીક લોટ, પરસૂદી

મેયત [આ.] સ્ત્રી. મરણ; મુડું

મોઈ સ્ત્રી. ગિલ્લી

મોકલતું સ. કિ. રવાના કરવું;

પહોંચાણ

મોકળું વિ. મુક્ત, છૂટું, બંધન

રહિત, ખુલ્લું

મોકાણ સ્ત્રી. મરેલા પાછળનું કાણ

ફટણું; (લા.) પીડા, આફત

મોકૂદ [આ.] વિ. રહેવા દીધેલું;

મુક્તતરી રાખેલું

મોકો [આ.] પું. પ્રસંગ, લાગ

મોક્ષ [સં.] પું. મુક્તિ, છુટકારો

મોખ પું. મોઢો, લાગ, પ્રસંગ

મોખરો પું. આગળનો સીનામાં
આવતો લાગ

મોગરો પું. એક દૂધ-છોડ, કુંદ;

નાના ધૂમટ કે શિખર જેવો આકાર;

દીવાની વાટનો ઉપરનો સળગી

ગયેલો ગઢો; એક શાક; -રી સ્ત્રી.

હથોડી જેવું લોઢાનું કે લાકડાનું

ઘંટ વગાડવાનું કે ખાંડવાનું

ઓળંગ; એક શાકના શિંગ; -ર

સ્ત્રી. પલાળીને જેની ફાતરી કાઢા

નાખી છે તેવી દાળ, છડિયાર દાળ;

-રેલ વિ. નપું. મોગરાનું તેલ

મોઘમ વિ. મબ્લમ; મૂંઢ (માર)

મોચી પું. ચામડાં-જોડા સીવવાનો ધંધો

કરતી જતનો માણસ, જણસારી

મોજ [આ.] સ્ત્રી. આનંદ; (લા.)

મરજ; -જી, -જીલું વિ. આનંદી

મોજણી સ્ત્રી. જમીનની માપણી

મોજડી સ્ત્રી. નાજુક કે કસબવાળી

પગરખી

મોજું નપું. હાથ પગનું ઢાંકણ

મોજું નપું. પાણીનો તરંગ; -જો

પું. મેટો (દરિયાઈ) તરંગ

મોજે અ. -ના મુકામે, -ગામે

મોટું વિ. મહાન, જમરું; (લા.) ઉદાર,

સખી; પ્રનિહિત; અગત્યનું;

મહત્ત્વનું; -ટપ, -ટમ, -ટાઈ સ્ત્રી.

મોટાપણું; -ટિયાર પું. મોટો કે

જુવાન છોકરો

મોટલો પું. ગાંસડો; -લી સ્ત્રી. ઘાસ

વગેરેની નાની ગાંસડી

મોડ પુ. શુભ પ્રસંગે સ્ત્રીને કપાળે
મુંજની કે એવી સળાઓનો ભરેલો
ઘાટ બાંધવામા આવે છે તે; (લા.)
જોખમદારી; ઓખધો પુ. જેને માથે
મુગટ બાંધ્યો છે તેવો તાજો જ
જુવાન બહાદુર રાજા; વરરાજા

મોડું વિ. નકકી કરેલા સમય પછીનું;
અસૂરું; નપું. અસૂર, મોડા થવું એ
મોડું નપું. મુખ, મોં; -ઢિયું નપું.
સૈથી ઉપરનો ભાગ, ઢાંકણું;
દીવાળત્તીની વાટ જેમાં રહે છે તે
ભાગ; રેંટિયાનું ત્રાક તથા ચમરમાં
રહે છે તે ચોખું, ઢોંગના મોઢા ઉપર
બાંધવામા આવતી કાથળી

મોત નપું. મૃત્યુ, મરણ

મોતી નપું. છીપમાંથી નીકળતી એક
દરિયાઈ કીમતી ચીજ, મુક્તા; ઓચૂર
પુ. કળીના લાકુ; ઓચેરો પુ. શરીરે
ઝીણી ફેલ્લોઓ થઈ આવે છે તેવો
એક કાતિત રોગ; ઓતિયું નપું.
છાપરાનાં તેવ તેમજ કરાની કિનારીએ
નાખવામાં આવતું પાટિયું; -તિયો
પુ. મોતિયું; આંખની કીકી ઉપર
જેમાં પડ બાંધે છે તેવો રોગ; -તૈયો
પુ. મોતીચૂર (લાકુ)

મોદી પુ. અનાજ ધી તેલ વગેરે
ધરસામાન વેચતો વેપારી; નેગતી

મોલ પુ. છાપરા કે ધાબાના આધાર
માટે વચ્ચે એક કરા ઉપરથી બીજા
કરા સુધી પહોંચતું આડસર;
-ભારિયું, -ભિયું નપું. છાપરા
ઉપર મોભની માથેની નળિયાની
કિનારીઓ દાકતું નળિયાનું ઢાંકણ-
(મોટાં નળિયાં); -ભી પુ. (લા.)
ધરનો મુખ્ય માણસ

મોલો પુ. પ્રતિષ્ઠા, આબરૂ; દરજ્જો
મોર, ઓલો પુ. મયૂર પક્ષી
મોર પુ. આંખા આંખલી વગેરેની કૂત્ર-
માંજર, ઓવું અ. કિ. માંજર આવવી,
કોરવું

મોર અ. આગળ, પહેલાં, મોખરે

મોરચો [કા.] મોખરા ઉપરની લશ્કરી
વ્યૂહરચના

મોરડો પુ. ઘોડા બળદ ગાય વગેરેને
બાંધવાનું ઘાટીયું દોરડું, ગાળિયું;
મોરી સ્ત્રી. ગાય ભેંસને બાંધવાનું
દોરડું; મોરડી સ્ત્રી. નાનો મોરડો

મોરલી સ્ત્રી. નાની ઊભી તૂંબીનું
એક વાંદ, મુરલી; વાસળી

મોરસ સ્ત્રી. (મૂળ 'મોરિશિયસ' ટાપુ-
માંથી આવવાને કારણે) દાણાદાર ખાંડ
મોરિ(-રૈ)ચો પુ. સામા જેવું એક
ખડધાન્ય

મોરી [કા.] સ્ત્રી. ગંદા પાણીની નીક,
ખાળ

મોલ પુ. ખેતર વગેરેમાં ખીલતો પાક
મોલવી [આ.] પુ. મુસલમાન વિદ્વાન
મોલો પુ. વનસ્પતિમાં પડતી એક
કાળી જીવાત

મોવડ પુ. સ્ત્રી., મોવાડું નપું.
મોખરાનો ભાગ; મોવડી વિ.
મોખરાનું; પુ. અગ્રેસર

મોવાળો પુ. વાળ

મોવું સ કિ. લોટમાં તેલ ધીનો પાસ
આપવો; તેલ-દિવેલથી અનાજને
પાસ આપવો; કરમોવવું; મોણ,
મોવણ નપું. મોવાની ક્રિયા;
મોવાની ક્રિયામાં નાખવાનું ધી તેલ
દિવેલ વગેરે

મોસમ સ્ત્રી. ઋતુ -મી વિ. ઋતુનું
 મોસારથું નપું. યુકાનું
 મોસલ પું. સરકારનો હુકમથી તેડવા
 આવેલો ને તાકીદ કરનાર અમલદાર
 મોસમી સ્ત્રી. (મોઝાંખિક ટાપુમાંથી
 પ્રથમ આવેલું તેથી) લીંથુની જાતનું
 એક મીઠું ફળ
 મોસાળ નપું. માનું પિયર; -ળિયું
 નપું. મોસાળ પક્ષતું; -ળું નપું
 મામેરું; મોળાઈ વિ. મોસાળને લગતું
 મોહ [સં.] પું. મૂંઝવણ; બેહોશ;
 ભ્રમ, અજ્ઞાન; પ્યાર, આસક્તિ; ઠણું
 સ. ફિ. મોહ પામવું; વારી જવું
 મોળિયું નપું. કપડાંની બાંધે કે પાઘડીને
 છેડે ચોડવામાં આવતો કસબી પટ્ટો
 મોળું વિ. કોઈપણ જાતના વિશિષ્ટ
 સ્વાદ વિનાનું; ફિજ્જું; (લા.) ઢીલું
 પોચું, કમતોકાત; :મોળ સ્ત્રી.
 ભણટીનો હીમકો; મોળપ સ્ત્રી.
 મોળાપણું
 મોં નપું. મોહું; ઝમદલો પું મૌખિક
 સોદો; વળતર; ઠસૂઝણું નપું.
 મરોઢિયું મોંધું :વિ. ભારે કીમતનું;
 (લા.) દુર્ગંહ, અતિપ્રિય; -ઘવારી,
 -ઘાઈ સ્ત્રી., -ધારથ(-તા) નપું.
 મોંધું હોવું કે મળવું એ
 મૌન [સં.] નપું. મૂંગાપણું; મૂંગા-
 પણાનું વ્રત
 મ્યાન નપું. ધારવાળા હથિયારનું ધરું
 મ્યાનો પું. એક જાતની પાલખી
 મ્યુનિસિપાલિટી [અં.] સ્ત્રી.
 મુધરાઈ આવું

ય

ય અ. પણ

યજમાન [સં.] પું. માંગલિક કર્મ
 કરનાર ગૃહસ્થ; સત્કારક ગૃહસ્થ
 યજ્ઞ [સં.] પું. એક વૈદિક હોમવિધિ;
 (લા.) સેવા અર્થે કરેલું જાહેર કર્મ
 યતિ [સં.] પું. યોગી; જૈન સાધુ,
 જતિ; સ્ત્રી. પિંગળમાં છંદમાં
 આવતો વિરામ
 યત્ન [સં.] પું. મહેનત
 યશ [સં. નપું.] પું. જશ, કીર્તિ;
 -સ્વી [સં.] વિ. નામાંકિત
 યંત્ર [સં.] નપું. સંયો; યાંત્રિક
 [સં.] વિ. યંત્રને લગતું; (લા.) કૃત્રિમ
 યાચવું સ. ફિ. લીખ માગવી; યાચના
 [સં.] સ્ત્રી. લિક્ષા, માગણી
 યાતના [સં.] સ્ત્રી. દેહપીડા
 યાત્રા [સં.] સ્ત્રી. તીર્થસ્થાનોમાં
 જવું એ, જાત્રા; -ત્રી, ઠણુ વિ.
 જાત્રાળુ
 યાદ [દા.] સ્ત્રી. સ્મરણ, ટાંચણ;
 ઝગાર વિ. યાદ રહે તેવું; ઠદાસ્ત
 સ્ત્રી સ્મરણશક્તિ; -દી સ્ત્રી. વિગત-
 વાર ટાંચણ, તોંધ
 યાર [દા.] પું. દોસ્ત; આશક
 યાળ [તુકીં] સ્ત્રી. સિંહની કેશવાળા
 યુક્તિ [સં.] સ્ત્રી. તદબીર, કરામત;
 તક
 યુગ [સં.] પું. સત્ય ત્રેતા દ્વાપર અને
 કળિ એવા ચાર પૌરાણિક યુગોમાંનો
 દરેક; (લા.) જમાનો
 યુદ્ધ [સં.] નપું. લડાઈ
 યુનિવર્સિટી [અં.] સ્ત્રી. વિશ્વ-
 વિદ્યાલય, વિદ્યાપીઠ

યુવક [સં.] પુ. જુવાન; -તિ [સં.] સ્ત્રી. જુવાન સ્ત્રી; યુવાન [સં.] યુવા; યુવક; યુવાવસ્થા [સં.] સ્ત્રી. જુવાની

યોગ [સં.] પુ. જોડાણ; મેળાપ; (લા.) ઉપાય; ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ; અવસર, પ્રસંગ; -ગ્ય [સં.] વિ. લાયક; ઘટતું, છાજતું; -ગ્યતા [સં.] સ્ત્રી. લાયકાત

યોજવું [સં.] ક્રિ. જોડવું; યોજના કરવી; -ક [સં.] વિ. યોજના કરનાર; -ના [સં.] સ્ત્રી. ગોઠવણ, વ્યવસ્થા; આયોજના, સંકેતના

યોનિ [સં.] સ્ત્રી. ઉત્પત્તિસ્થાન; આદિકારણ; દેવ મનુષ્ય; પશુ પક્ષી વગેરેની તે તે જાતિ

૨

રકઝક સ્ત્રી. (લા.) તકરાર; વાણીની ખેંચાખેંચી-તાણખેંચ

રકમ [આ.] સ્ત્રી. મોટી સંખ્યામાં નાણું; સંખ્યાનો આંક; (લા.) દાગીનો, ધરેણું વગેરે કીમતી ચીજ; (લા.) 'લુચ્ચાર્ધ' વગેરેમાં નમૂનેદાર માણસ

રકા(-કે)ખી [ફા.]; સ્ત્રી. અડાળી, છીછરી નાની તાસક

રકત [સં.] નપું. લોહી; ઝવાહિની [સં.] સ્ત્રી. લોહી વહેનારી નસ; રપિત્ત [સં.] નપું. હાથ પગનાં આંગળાંમાથો લોહી પરુ નીકળવાનો રોગ

રક્ષક [સં.] વિ. રક્ષણ કરનાર; -ણ [સં.] નપું. રક્ષક એ; -ણું સ. ક્રિ. બચાવવું, પાળવું, સાંચવવું; રક્ષા [સં.] સ્ત્રી. રક્ષણ; રીખડી; રાખોડી

રખડવું અ. ક્રિ. ભટકવું, રઝડવું; -પટ્ટી સ્ત્રી. રખડરખડ કરવું એ; રખડાઉ, રખડુ વિ. ભટકવું, રઝડવું રખરખવું અ. ક્રિ. અગ્નિનો જળ નીકળતી રહેલી, ધગધગવું

રખે અ. કદાચ

રગ [ફા.] સ્ત્રી. નસ; (લા.) વલણ

રગ [અં.] પુ. નપું. અતૂસ

રગડવું સ. ક્રિ. પ્રવાહીને જાડું ઘૂંટવું; ચોળવું; (લા.) ખૂબ મહેનત કરાવવી; રગડ, -ડો પુ. જાડો પ્રવાહી પદાર્થ

રગદોળવું સ. ક્રિ. ધૂળમાં ખરડાય એમ કરવું

રગવું સ. ક્રિ. કરગરવું, જાચવું; રગિયું, રગીલું વિ. રગવાના સ્વભાવનું

રઘવાટ પુ. ઉતાવળમાં થતો ગભરાટ; -ટિયું વિ. રઘવાટ કરવાની ટેવવાળું

રચવું સ. ક્રિ. બનાવવું; રચના [સં.] સ્ત્રી. બનાવટ; ગોઠવણ

રચ્યું પચ્યું વિ. (લા.) તક્ષીન, મશગૂલ

રજ [સં. નપું.] સ્ત્રી. આરીક કણ; ધૂળ; (લા.) વિ. થોડું, જરાક; -જિયું નપું. રજ રાખવાની ડખી, રેતદાની

રજકો પુ. મેથીની જાતનું એક ઘાસ, ગદબ

રજા સ્ત્રી. પરવાનગી; છૂટી; રુખસદ
 રજાઈ સ્ત્રી. થોડા રવાળું ધાટીલી
 સિલાઈનું ગોઠું
 રજિસ્ટર [અ.] નપું. નોંધપત્રક
 રજૂ [આ.] વિ. તજર સામે રાખેલું,
 હાજર કરેલું, ઠગ્યાત સ્ત્રી. રજૂ
 થવું કે કરવું એ
 રઝળવું અ. કિ. રખડવું; -પટ્ટી સ્ત્રી.
 રખડપટ્ટી
 રટવું સ. કિ. વારેવારે બોલવું; -ણ
 નપું., -ણા સ્ત્રી. રટવું એ
 રડવું અ. કિ. રોવું, રુદન કરવું;
 રડારોળ સ્ત્રી. પોકેપોક મૂકી રોવું એ
 રઝ્યું 'ખઝ્યું' વિ. ભૂલું પડેલું; વેરવિખેર
 થયેલું; ભાગ્યેજ કોઈ
 રહ સ્ત્રી. લગની; (લા.) આગ્રહ, હરં;
 -દિયાળું વિ. સુંદર દેખાવતું
 રણ નપું. રેતીનું મેદાન
 રણ [સં. પું.] નપું. સંગ્રામ, લડાઈ;
 લડાઈનું મેદાન
 રણકવું અ. કિ. ભેંસનું ખરાડવું;
 રણકાર, રણકો પું. ધાતુની વસ્તુનો
 હલ ખડખડાટ; અવાજ પૂરો થયા
 પછી નીકળતો કે પતો સ્વર
 રણવાસ પું. રાણીઓને રહેવાનું
 સ્થાન, રાણીવાસ, જનાનો
 રતન નપું. આંખની કીકી
 રતલ [આ.] સાડા આડત્રીસ તોલાને
 આશરેનું વજન; એ વજનનું
 કાટલું; -લી વિ. એક રતલના માપનું

રતવાં પું. ચામડીનો એક ગંભીર
 પ્રકારનો વાત-રોગ
 રતાળુ નપું. અંદરથી કિરમળ ઝાંઘ
 મારતું ખરસટ હાલતું એક કંદ;
 લીસી કિરમળ કે સફેદ હાલતું ખીજું
 કંદ, સફરિયું
 રતી સ્ત્રી. ચણોદા જેટલું વજન
 રતન [સં.] મણિ વગેરે કીમતી
 પથ્થર; (લા.) ઉત્તમોત્તમ વસ્તુ
 રથ [સં.] પું. ધૂમટવાળું ચાર પૈડાંનું
 એક વાહન; લડાઈની ગાડી
 રદ [આ.] વિ. નકામું ગણેલું, ખાતલ
 કરેલું; -દિયો પું. કહેલી વાતને રદ
 કરે તેવો ખુલાસો; -દી વિ. નકામું,
 રદખાતલ ગણેલું (કાળવતું) લખાણ
 કપડાં વગેરે)
 રફતે રફતે [ફ.] અ. કમે કમે, ધીમે
 ધીમે
 રફૂ [આ.] નપું. તૂણવાનું કામ;
 ઠગર વિ. તૂણવાનું કામ કરનાર
 રફેરફે અ. અસ્તવ્યસ્ત; ફનાફનાયા
 રખડી [હિં.] સ્ત્રી. બાસુંદી
 રખ(-ખખ)ર [અ.] નપું. એક ઝાડના
 રસનો બનતો સ્થિતિસ્થાપક પદાર્થ
 રખારી પું. ગુજર પશુપાલક જાતિનો
 પુરુષ (ઉત્તર ગુજરાતનો); દૂણ પશુ-
 પાલક જાતિનો પુરુષ (સોરઠના
 દરિયા કિનારાનો); -રણ સ્ત્રી. રખારી
 સ્ત્રી

રમવું અ. ક્રિ. ખેલવું; આનંદ પામવો;
-કડું નપું. રમવાની વસ્તુ, ખિલોનું;
-ખાણુ નપું. (લા.) મારફાડ,
તોફાન; હુલ્લડ, ધિંગાણું; -ઝટ સ્ત્રી.
(લા.) તડામાર ઝડી; -ણુ [સં.]
નપું. રમવાની ક્રિયા; -ણી [સં.]
સ્ત્રી. સુંદર સ્ત્રી; રમણીક વિ. સુંદર;
રમણીય-[સં.] વિ. સુંદર, મનોહર
રમાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) રમે એમ
કરવું; (લા.) બનાવવું, છેતરવું;
રમ્ય [સં.] વિ. સુંદર .

રમૂજ સ્ત્રી. મન ખુશ થાયતેવી ગમત,
વિનોદ; (લા.) મશકરી

રવડવું અ. ક્રિ. રખડવું, આથડવું;
ધંધા ધાપા વિના રઝડવું

રવદ સ્ત્રી., પું. બ. વ. શરત, હોડ
રવાઇ સ્ત્રી.: રવૈયો પું. દહીં
વલોવવાનો મંથન-દંડ

રવાડી સ્ત્રી.; ઉત્સવના દિવસોમાં દેવ-
મૂર્તિને નાની પાલખીમાં લઈ
લજન કીર્તન સાથે કાઢવામાં
આવેલો વરદોડો; દેવની એ પ્રસંગની
પાલખી;-ડો પું. (લા.) ખોટી આદત,
છંદ

રવાના [આ.], -ને સ્ત્રી. મોકલેલું,
વિદાય કરેલું; -નગી સ્ત્રી. રવાના
થવું એ, વિદાયગીરી

રવેશ [કા.] પું. ખહાર પડતો ઝડખો

રવૈયું નપું. નાનો ગોળ ભુટ્ટો

રવૈયો પું. રિવાજ, શિરસ્તો

રવો પું. કણીદાર લોટ; ધાતુના રસનો
જમી જઈ બનેલો કણ; ગોળની
ચાકા, ભીલું

રસ[સં.] પું. પ્રવાહી પદાર્થ; ફળ ફૂલ
ડાળી વગેરેમાં રહેતું પ્રવાહી; ધાતુનું
ઓગાળેલું પ્રવાહી; પારો; (લા.)
જીલને થતો સ્વાદનો અનુભવ;
કોઈ પણ વસ્તુ જેવા સાંભળવાથી
થતો આનંદસ્વાદ; એ રીતનો
કાવ્યાસ્વાદ; પ્રીતિ, આનંદ; -ચિક
[સં.], -સીલું વિ. રસ ધરાવતું
રસાકશી(-સી) સ્ત્રી. ચડસપૂર્વક
ખેંચાખેંચી; રસાયન(-ણુ) ધાતુ
પારા વગેરેની: ભસ્મવાળું આપધ;

રસાયનવિદ્યા [સં.] સ્ત્રી.,

રસાયનશાસ્ત્ર [સં.] નપું. લૌકિક

પદાર્થોના ગુણ ધર્મની ચર્ચાકરતું

શાસ્ત્ર; રસી સ્ત્રી. પરુ; રસો પું. શાક

આંધણું મુરખા વગેરેનું રગડદાર

પ્રવાહી; રસોઈ સ્ત્રી. રાંધવામાં

આવેલી સામગ્રી; રાંધવાની ક્રિયા;

રસોઈયો, રસોયો પું. રાંધનાર;

રસોયણુ સ્ત્રી. રાંધનાર સ્ત્રી; રસોડું

નપું. રાંધવાની જગ્યા, રાંધણિયું;

રસોળી સ્ત્રી. શરીરની ચામડી ઉપર

ઊપસી આવતો એક ગાંઠિયો રોગ

રસાલો પું. ઘોડેસવાર પલટન; (લા.)

રાજા રજવાડાં કે અમલદાર તેમજ

શ્રીમંત અને ગૃહસ્થ આચાર્યનો

પરિવાર .

રસીદ સ્ત્રી. ખહોંચ; પાવતી

રસ્તો પું. માર્ગ; (લા.) ઉપાય

રસ્સો પું. બહુ દોરકું; -રસી સ્ત્રી.

દોરડી

રહેમ સ્ત્રી. દયા, મહેરબાની

રહેવું અ. ક્રિ. વસવું; કરવું, ટકવું; સમાવું; થોભવું, અટકવું; શેષ વધવું; જીવવું; રહીશ વિ. રહેવાસી; રહેકાણુ નપું. રહેવાતું સ્થાન, વાસ; રહેણાકં વિ. રહેવામાં વપરાતું (ધર; રહેણી સ્ત્રી. રહેવાની રીત; રહેવાશી(-સી) વિ. રહીશ, વતની રળવું સ. ક્રિ. કમાવું; -તર નપું. કમાણી; રળાડિ વિ. રળવું, કમાવું; નફા થાય એવું

રળિયાત વિ. ખુશી, પ્રસન્ન રળિયામણું વિ. સુંદર, મનોહર રંગ [સં. દ્વા.] પું. લાલ પીળા વગેરે ઝાંઘની લકી કે પ્રવાહી, એનો દેખાવ; (લા.) આનંદ, મસ્તી; કેદ, નશો; આખર, વટ; રંગવું સ. ક્રિ. રંગ ચડાવવો; રંગત સ્ત્રી. રંગની છટા રંગભૂમિ [સં.] સ્ત્રી. નાટ્ય ભૂમિ, 'થિયેટર'; રંગભેદ [સં.] પું. જાત-પાંત વગેરે વચ્ચેનો ભેદ, રંગાઈ સ્ત્રી. રંગામણ; રંગાટ પું. રંગવાતું કામ અને કળા; રંગાટી પું. રંગવાતું કામ કરનારો; રંગીન [દ્વા.] વિ. રંગેયું; રંગીલું વિ. આનંદી, રસિયું; છેલખટાઉ; રંગાળી સ્ત્રી. જમીન ઉપર રંગો પૂરી લાત પાડવી એ

રંજ [દ્વા.] સ્ત્રી. પું. દિવંગીરી, ખેદ, દુઃખ; -જાડ પું. બગાડ, તુકસાન; કંનડગત; રંજાડવું; સ. ક્રિ. કંનડગત કરવી

રાઈ સ્ત્રી. એક જાતનાં મસાલાનાં બી; -ચતું નપું. દહીંમાં રામની વાટેલી લૂગદી નાખી કાયાં ફેળો વગેરેની કાનરી નાખી કરેલી એક વાતી

રાક્ષસ [સં.] પું. તામસ પ્રકૃતિનો એક પૌરાણિક જાતિનો પુરુષ; -સી [સં.] સ્ત્રી. રાક્ષસ સ્ત્રી; વિ. રાક્ષસને લગતું; (લા.) ગંજાવર

રાખ સ્ત્રી. બળવાને અંતે રહી જતી રજ, વાની; -ખોડી વિ. રાખના રંગનું; સ્ત્રી. રાખ, વાની; ઠડી સ્ત્રી. અનિષ્ટમાંથી બચવાની લાવનાએ બળેવને દિવસે બાંધવામાં આવતો સુશોભિત કૂમતાંવાદો દોરો; ગર્ભવતી સ્ત્રીને કાંડે પાંચ મહિને બાંધવામાં આવતી માંગસિક દોરી કે ચાદાની પટ્ટી

રાખવું સ. ક્રિ. રક્ષણ કરવું, પાળવું, બચાવવું; સંધરવું; ધારણ કરવું; ખરીદવું; રખેવાળ વિ. ચોકીદાર; રખેવાળી સ્ત્રી. ચોકી કરતી એ; રખોપિયો પું. ગામ કે ખેતરોનો રખેવાળ; રખોપું, -લું નપું. ચોકી કરતી એ

રાગ [સં.] આસક્તિ, મોહ; (લા.) બનતી, મેળ; કોવ; સંગીતની સાત સ્વરોના પલટામાંથી ઊભી થતી સ્વતંત્ર દરેક તાનુચ્છ; અવાજ, સ્વર; ઠડો પું. (લા.) ગાવાનો કે રોવાનો લાંબો સાદ

રાચવું અ. ક્રિ. શોભવું; રાજ થવું; રાચ, રાચરચીલું નપું. ધરવખરી

રાજગરો પુ. ફરાળમાં કામ આવતું
એક ખડધાન્ય

રાજ [સં.] પુ. રાજ્ય કરનાર પુરુષ;
ગંજીનાં પતાંમાંનો બાદશાહ; (લા.)
ભોળો ને ઉદાર સ્વભાવનો પુરુષ;
-જકારણુ [સં.] નપું. રાજ;
વિષય; -જધાની [સં.] સ્ત્રી.

રાજ્યનું પાટનગર; -જભોગ [સં.]

પુ. વૈષ્ણવ પુષ્ટિમાર્ગિય મંદિરમાં

બપોર પહેલાં ધરાવવામાં આવતો

મુખ્યભોગ; -જરોગ [સં.] પુ. ક્ષયનો

રોગ, ધાસણી, ટી.બી.; ૦શાહી,

-જશાહી વિ. સ્ત્રી. રાજની મરજી

પ્રમાણેના શાસનવાળું રાજ્ય;

-જસલા [સં.] સ્ત્રી. ખાસ

વર્ગના પ્રતિનિધિઓની ધારાસભા;

-જસ્થાન [સં.] પુ. જ્યાં

રાજ્યોનું રાજ્ય હતું તેવો

રાજપૂતાનાનો પ્રદેશ; -જય [સં.]

નપું. રાજસત્તાની હકૂમતનો પ્રદેશ

રાજિયો પુ. મરેલાંને ઉદ્દેશી ગવાતું

શોકગાન, મરસિયો

રાજી [આ.] વિ. ખુશ; સ્ત્રી. ખુશીપો;

૦પો પું. રાજી હોવા પછું

રાડ સ્ત્રી. બૂમ, અવાજ; (લા.)

તકરાર, કબિયો; ફરિયાદ

રાડું નપું. જુવાર બાજરીનો સંઘો

રાણી સ્ત્રી. રાજની પત્ની; રાજગાદી

પર બેઠેલી સ્ત્રી; ગંજીમાં રાણીનું

પાનું; ૦વાસ પું. રણવાસ, જનાનો

રાણો પું. રાજપૂત રાજ; (લા.)

ગોલા રાણાનો જાતનો પુરુષ

રાત સ્ત્રી. રાત્રિ; રતોવાઈ, રાતોરાત

અ. રાતે ને રાતે; રતાંધળું વિ.

રાતે ન દેખતું

રાતું વિ. લાલ રંગનું; રતુંબડું,

રતૂમડું વિ. લાલાશ પડતું

રાન નપું. જંગલ; -ની વિ. જંગલી

રાફ, ૦ડો પું. બિધધમે કરેલો ઉકેરો

(જમાં સાપ ઉંદર વગેરે રહે); રાફી

સ્ત્રી. હાથોપગનો રોગ

રાખ, ૦ડી સ્ત્રી. કાંજી, ઘેંસ

રાખેતો પું. ધારો, રિવાજ

રાણું વિ. (લા.) અણધક, જડ જેવું

જાડું મોડું

રામ [સં.] પું. ઇશ્વાકુ વંશના રાજા

દશરથનો પાટવી પુત્ર-એક ઈશ્વરાવ-

તાર; પરશુરામ; બળરામ; (લા.)

પ્રાણ, જીવ; બળ, તકાત; ૦પાત્ર

[સં.] નપું. શકોરું; -મૈયો પું. સૂંઢ

વિનાનો કોશ (ફૂવામાંથી પાણી

ખેંચવાનો); -મો પું. (લા.)

ધરકામ કરવાવાળો નોકર; -મોશી

(-સી) [મરા.] પું. પહેરેગીર,

ચોકીદાર, (મૂળ સલાદ્રિના વતની

ધાટી લોકો મુંબઈમાં આવી ચોકી

અને ધરકામ કરવા લાગ્યા એ

ઉપરથી)

રાયકો પું. રબારી

રાવ સ્ત્રી. ફરિયાદ; ચાડી

રાશ સ્ત્રી. બળદ અને ઘોડાનું દોરડું

રાશ સ્ત્રી. બ્યાજમુદલ

રાશિ [સં.] સ્ત્રી. ૨૭ નક્ષત્રોનાં

દર સવાળે નક્ષત્રે એક એવાં બાર

ઝૂમખાનું પ્રત્યેક 'મેય' વગેરે

રાશી વિ. ખરાબ, નપાવટ

રાષ્ટ્ર [સં.] નપું. એક જ શાસન નીચેનોદેશ; ઠંઘજ [સં.] પુ. રાષ્ટ્રનો વાવટો; ઓપતિ [સં.] પુ. રાષ્ટ્રની મહાસલાનો પ્રમુખ ઠાપા; [સં.] સ્ત્રી. આખા રાષ્ટ્રમાં વ્યવહારને માટે સ્વીકારાયેલી; મુખ્ય ભાષા; હિંદી ઠાંધ્રય [સં.] વિ. રાષ્ટ્રને લગતું

રાસ [સં.] પુ. એક ગાણા-ખજાણા સાથેનું નૃત્ય એવા નૃત્યમાં ગવાતું ગીત; ઠોડા પુ. બનેલા ઐતિહાસિક ખનાવતી હકીકત સાચવતું લાંબું ગીત; સ્ત્રીઓ મળી રાસ ગાતાં ગોળાકારે તાલમાં ધૂમે એ

રાહ [કા.] પુ. રસ્તો, માર્ગ; સ્ત્રી. રીત, ચાલ; (લા.) વાર, પ્રતીક્ષા; ઠઠારી વિ. રસ્તે ચાલનારું; વટેમાર્ગ

રાહત [આ.] સ્ત્રી. દુઃખ કે તકલીફમાં અપાતી મદદ

રાંક, -કું વિ. ગરીબ, નરમ પ્રકૃતિનું; (લા.) લિખારું

રાંગ સ્ત્રી. કોટ-કિલ્લાના દીવાલ; ઘોડે-સવારી; ઊભા બે પગ વચ્ચેનો કોલો

રાંટું વિ. પગની આડે પગ આવે એમ ચાલતું; રાંટ સ્ત્રી. પગની એ જાતની વાંકાઈ

રાંડવું અ. ક્રિ. ધણીનું મરી જવું, વિધવા થવું; રાંડ સ્ત્રી. વિધવા; (લા.) વેશ્યા સ્ત્રી; રાંડીખાજ વિ. પુ. વ્યભિચારી પુરુષ

રાંઠવું નપું. દોરકું

રાંધવું સ. ક્રિ. ખોરાક પકવવો; -ણ નપું. રાંધવાની ક્રિયા; સ્ત્રી. રસોઈનો ધંધો કરનારી સ્ત્રી; -ણિયું નપું. રસોડું; -ણું નપું. રાંધવાની ક્રિયા; રસોડું

રાંપ, ઠડી સ્ત્રી. ખેતરમાં નકાસું ઊગેલું ધાસ કાઢી નાખવાનું એાજર -પી સ્ત્રી. મોચીનું પહોળા પાનાનું એક એાજર

રિક્સા [અં.] સ્ત્રી. માણસથી ખેંચાતી બે પૈડાંની ગાડી; ત્રણ પૈડાંની માણસ બેસી ચલાવે તે બે માણસ પાછળ બેસી શકે તેવી સાદી કે મોટર-ચંત્ર વાળી ગાડી

રિવાજ [આ.] પુ. ચાલ, ધારો, રસમ

રી(-રી)ખવું અ. ક્રિ. ધૂંટણિયે ચાતવું (ખાળકતું)

રીઝવું અ. ક્રિ. ખુશ થવું; રીઝ સ્ત્રી. ખુશી, આનંદ; સંતોષ; રીઝવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) ખુશ કરવું; રિઝવણી સ્ત્રી. ખુશ કરવું એ

રીત સ્ત્રી. પ્રકાર, ચાલ; રિવાજ, રસમ; (લા.) કરિયાવર

રીખવું સ. ક્રિ. જુલમ કરવો, કચડવું; રિખાવણી સ્ત્રી. જુલમ

રીસ સ્ત્રી. ગુસ્સો; રિસાવું અ. ક્રિ. ગુસ્સો કરવો; રીસમાં અલગ જઈ રહેવું કે બેસવું; રિસામણી સ્ત્રી. લાજાળુનો છોડ (જેને અડવાથી પાંદડાં તરત બિડાઈ જાય છે); રિસામણું નપું. રિસાવાની ક્રિયા

રીંછ નપું. શરીરે ખૂબ વાળવાળું
કાળા રંગનું એક હિંસ્ર પ્રાણી
રુઆખ [આ.] પું. રોષ, પ્રભાવ, ઓ
રુક્ષો [આ.] પું. મકાન વેચાણ-ગિરો
વગેરેનો દસ્તાવેજ, ખત
રુખસદ [આ.] સ્ત્રી. ખરતરફી,
ફરજિયાત રખ
રુચ્યું અ. કિ. ગમવું; રુચિ [સં.]
સ્ત્રી. ગમે, ઇચ્છા, ભાવ
રુશવત સ્ત્રી. લાંચ
ર નપું. બી કાઠી લીધેલો કપાસ;
આંકડાની એ રીતની વસ્તુ
રખ સ્ત્રી. બજારનું વલણ; ભાવતાલ
રઝવું, રુઝાવું અ. કિ. શરીર પરના
ધારામાં ચામડી આવવી; રઝ સ્ત્રી.
રુઝાવું એ
રઠવું અ. કિ. ગુસ્સો કરવો
રેડું વિ. રૂપકડું સુંદર; ઉત્તમ; -ડપ
સ્ત્રી. રૂપાણું
રેઠ [સં.] વિ. ધણા સમયથી વપરાશ
થયે દેખાતું; -ઢિ [સં.] સ્ત્રી. રેઠ
થયેલો રિવાજ
રેપ [સં.] નપું. આકાર, દેખાવ;
(લા.) સૌંદર્ય; પ્રત્યયો લાગી થયેલું
શબ્દસ્વરૂપ; રેખા [સં.] સ્ત્રી.
આછો ખ્યાલ, ટૂંકું ખ્યાન; -પાળું
વિ. સુંદર રૂપવાળું; -પું નપું. ચાંદી
નામક ધાતુ; -પિયો પું. સોળ
આનાની કીમતનું રૂપાનાણું
રેખર [ફા.] અ. સમક્ષ, હરુલરુ
રેખાલ [ફા.] પું. કાથ મોં લોવાનો
કાપડનો ટુકડો

રે(-રે)વું નપું. શરીર ઉપર ભગતા
નાના વાળમાંનો દરેક; રેવાંટી,
રુવાંટી સ્ત્રી. તદ્દન ઝીણાં રવાં;
રેવાડું (-ડું), રુવાડું (-ડું)
નપું. રેવું;
રેસાણું નપું. રિસામણું
રેંગું નપું. આંસુનું ટપકું
રેંછું, -છડું નપું. ટૂંકો વાળ કે તાંતણો
રેંધવું સ. કિ. ગૂંચળાવવું; રેકવું;
રેંધામણ સ્ત્રી. ગૂંચળામણ
રેખ સ્ત્રી. રેખા; (લા.) દાંતે જડાવેલી
સોનાની ટપકી; રેખા [સં.] સ્ત્રી.
રેખ, લીટી, આંકો; રેખાંશ [સં.]
પું. ઉત્તર અને દક્ષિણ ધ્રુવમાંથી
પસાર થતી નકશામાંની રેખા
રેચ [સં.] પું. જુલાખ; ચોમાસામાં
પાણીની ભીનાશથી જમાનમાંથી
ઉપર છૂટતી પાણીની ફૂટ; ઠંક [સં.]
વિ. જુલાખ કરે એવું
રેજો [ફા.] પું. કોરા કાપડનો ટુકડો
રેડવું સ. કિ. પ્રવાહીની ધાર કરવી;
નીચેના પદાર્થ ઉપર પડે એ રીતે
નાખવું; રેડ પું. જાડું રંગા જેવું
રેડિયો [અ.] પું. દોરડાં વિના
અવાજને દૂર સુધી પહોંચાડનારું
યંત્ર
રેડો પું. વાછડો; નર હરણ (કાળિયર
નહિ)
રેહું વિ. સંભાળ વિના રખડતું;
-ઢિયાળ વિ. ધણી વિના રખડતું;
(લા.) જ્યાં ત્યાં રખડતું, રખડુ
રેણુ નપું. ધાતુ-પદાર્થોની સાંધનું ઝારણુ

રેતી સ્ત્રી. વેળુ, પથ્થરનો ઝીણો ભૂડો;
-તાળ વિ. રેતીમય, રેતીથી ભરેલું;
-તિયું નપું. રજિયું, રજપાત્ર

રેફ [સં.] પું. અક્ષર ઉપર ચડતી 'ર'-
કારની માત્રી

રેખઝેખ અ. પસીનાથી નીતરતું હોય
ઝેખ

રેલ, ઠેવે [અં.] સ્ત્રી. ચંત્રથી ચાત્રતી
આગગાડી; ઠેલાઈ નપું. આગગાડી-
માં જવા આવવાનું નૂર; ઠે-લાઈન
[સં.] સ્ત્રી. રેલમાર્ગ

રેલ(-લા)વું અ. ક્રિ. પાણીનું ફરી
વળવું; રેલ સ્ત્રી. પાણીનું પૂર;
રેલ-સંકટ નપું. પાણીના પૂરથી
ઊંચું થયેલું લોક અને જનમાત્ર
ઉપર સંકટ; રેલો પું. પાણીના
આછો તદ્દન સાંકડો પ્રવાહ;
રેલમછેલ સ્ત્રી. પાણીનું ફરી વળવું
એ; (લા.) પુષ્કળતા

રેવડી સ્ત્રી. ખાંડ કે ગોળની ચાસણીમાં
સેકેલા કે કાચા તલની એક વાની;
(લા.) ફળેતી

રેવવું સ. ક્રિ. રેણુ કરવું, ઝરવું

રેવાલ વિ. સ્ત્રી. ફૂદે નહિ છતાં વેગ-
વાળી ઘોડાની ચાલ

રેશન [અં.] નપું. ભાગે પડતું નક્કી
કરેલું સીધું સામાન

રેશમ નપું. એક જાતના કીડાની લાળ-
માંથી બનેલા તંતુ અને એનું કાપડ

રેસો પું. ઝાડ-ફળ-ફૂલનો તાંતણો;
-સાદાર વિ. રેસાવાળું

રેંકડો પું. -ડી સ્ત્રી., નાની બગદ-
ગાડી

રેંટ પું. વાવ-ફૂવામાંથી પાણી કાઢ-
વાનું ઢોલકાંવાળું ચક્ર-ચંત્ર, પાવઠી;
-રિયો પું. હાથે સૂતર કાંતવાનું
ચક્ર-ચંત્ર

રેંડલો, રેંદલો પું. નાનો વાછડો;

રેંડલી, રેંદલી સ્ત્રી. નાની વાછડી

રેંસવું સ. ક્રિ. હથિયારથી ચીરી ફાડી
નાખવું, કતલ કરવી

રેંયત [આ.] સ્ત્રી. પ્રજા

રેંકવું સ. ક્રિ. અટકાવવું; આંતરવું;

(લા.) કામે વળગાડવું, નોકરીમાં

રાખવું; વેપાર ધંધામાં નાખવું

(નાણું વગેરે); રેંક(ઠેરેક) સ્ત્રી.

રુકાવટ; વિ. રેંકડું; રેંકડ વિ.

રેંકડું; સ્ત્રી. રેંકડા પૈસા; રેંકડમેળ

પું. રેંકડી આવક જવકના હિસાબ-

નો ચોપરો; રેંકડિયું વિ. રેંકડો

જ (ઉધાર નહિ એવો) વેપાર નુકે

લેવડદેવડ કરનારું; રેંકત સ્ત્રી. રેંકવું

એ; રેંકાણુ નપું. રેંકવું એ; રેંકાવું

એ; ખોટીયો; રુકાવટ સ્ત્રી. રેંકવું એ,

અટકાયત

રેંગ [સં.] પું. શરીરમાં થતો મિગાડ,

બાધિ; ઠંચાળો પું. રેંગનો ફેલાવો;

-ગી [સં.], -ગિયું, -ગીયું વિ.

રેંગવાળું મિમાર; રેંગિઝ[સં.] વિ.

ખૂબ રેંગી

રેંગાન [ફા.] પું. તેલ મીણ લાખ

વગેરેનું એક જાતનું મિશ્રણ (લૂગાં
પર લગાવવાનું)

રોચું વિ. નકચું, કેવળ
 રોચક [સં.] વિ. મનને ગમે તેવું
 રોજ [ફા.] પુ. દિવસ; નપું. (લા.)
 એક દિવસની મજૂરી; અ. હંમેશાં;
 ઠગાર પું., ઠગારી સ્ત્રી. કામધંધો;
 ઠનીશી [ફા.] સ્ત્રી. રોજનાં કામોની
 કે અનુભવોની નોંધણી; એવી
 નોંધણીની પુસ્તિકા; ઠખરોજ [ફા.]
 અ. રોજ રોજ; ઠમેળ પું. દરરોજના
 હિસાબનો ચોપડો; -જી સ્ત્રી. રોજ-
 ગાર; રોજની આવક; ગુજરાન
 રોજો [આ.] પું. મુસલમાન ધર્મગુરુ
 કે નવાબ-આદશાહની સારી ઇમારત-
 બંધ કબર; મુસલમાનનો દિવસ
 વખતનો ધાર્મિક ઉપવાસ (જેમાં
 પાણી તો શું પણ થૂંક પણ ગળે ન
 ઉતારાય)
 રોઝ નપું. ઘોડાને મળતું પણ ફાટેલી
 ખરીવાળું હરણની જાતનું પશુ;
 -ઝી સ્ત્રી. એક જાતની ઘોડી
 રોટલો પું. હાથે કે થાપા બનાવેલી
 ભાખરી; -લી સ્ત્રી. વણીને બનાવેલી
 પતલા પડનો ભાખરી
 રોડું નપું. સુઠાઈ ચીમળાઈ ગયેલું
 કાચું સોપારો; -ઠો પું. સોપારીનું
 ફળ; રૂઝ
 રોડું નપું. ઇંટનો તૂટેલો ટુકડો;
 રોઢણું નપું. (લા.) વાતકની કથની;
 રોન [અ. 'રોનડ'] સ્ત્રી. રાતના ચોકી
 માટે ફરવું એ; (લા.) રોનની પોલીસ
 રોનક [આ.] સ્ત્રી. ભપકો

રોપવું સ. ફિ. ખોડવું; વાવવું; રોપ
 [સં.] પું. રોપવા માટે તૈયાર કરેલ
 રોપો; રોપણી સ્ત્રી. રોપવું એ,
 વાવણી; રોપો પું., રોપું નપું. છોડ
 રોફ પું. રુઆખા, ભપકો, દબદબો;
 (લા.) સરસાર્ધી કરવામાં આવતી
 દબાવણી

રોલું વિ. બાધું, મૂખ, રોચું

રોવું અ. ફિ. રડવું; સ. ફિ. ને રડવું;
 -ણું નપું. રડવું એ, રુદન; -તડ
 (-ડું, -લ, -લું) વિ. ઝટઝટમાં રોઈ
 પડે એવું

રોશની [ફા.] સ્ત્રી. દીવાએનો સામટો
 પ્રકાશ; વરણાગી; શાફી (લખવાની)

રોષ [સં.] પું. ક્રોધ, ગુસ્સો

રોળવું સ. ફિ. ચોળવું; રંગદોળવું;
 રોળ પું. જુલમ, કેર

રોચું વિ. રાહું, રોલું

રોંડું નપું. ખપોર પછીનું ટાણું; -ઠો
 પું. રોડું; (લા.) રોંડાનું જમણું

લ

લકવો [આ.] પું. શરીરનું એકાદ
 અંગ ઝકઝાઈ જવાનો રોગ, પક્ષધાત
 લક્ષણ [સં.] નપું. ગુણધર્મ; વ્યાખ્યા;
 નિશાન, ચિહ્ન; બ. વ. (લા.) ઢંગ,
 આચરણ

લક્ષ્મી [સં.] સ્ત્રી. ધનની દેવી-
 વિષ્ણુપત્ની; ધન, દોલત; શોભા

લક્ષ્ય [સં.] વિ. ધ્યાનમાં લઈ શકાય
 તેવું; નપું. લક્ષ, ધ્યાન; ધ્યેય; નિશાન

લખલૂટ વિ. (લા.) પુષ્કળ, બેશુમાર
 લખવું સ. કિ. કલમ કે કલમ જેવા
 સાધનથી અક્ષર કરવા; -ણી સ્ત્રી.
 યાદી, ટીપ; -ણું નપું. સ્ત્રીને છૂટા
 છેડાનો કાગળ લખી આપવો એ;
 લખાઈ સ્ત્રી. લખવાની ઢબ;
 લખવાનું મહેનતાણું; લખાણુ નપું.
 લખવું એ; લખેલી વિગત વગેરે;
 લખાવટ સ્ત્રી. લખવાની ઢબ;
 લખિતંગ, લિખિતંગ કે લિ.
 (ટૂંકમાં) વિ. લખનાર, હાથદસ્ત
 કરનાર (પત્ર વગેરેમાં)

લખોટવું સ. કિ. લાખ ચડાવવી
 -લાખનો ઓપ આપવો; લખોટો પું.
 સરકારી કાગળિયાનો સીલખંધ વીંટો;
 મોટી લખોટી; લખોટી સ્ત્રી. કાચ
 પથ્થર વગેરેની નાની રમવાની ગોળી,
 ઠેર

લગડી સ્ત્રી. સોના ચાંદીની પાટ કે નાનું
 ચોસડું-ગચિયું
 લગલગ અ. નજીકમાં; આશરે
 લગામ [ફા.] સ્ત્રી. ઘોડાના મોંમાં
 નાખવામાં આવતું લોદાની કડીઓનું
 ચોકડું (પકડવાની દોરી કે ચામડાની
 પટ્ટી સાથેનું); (લા.) અંકુશ; પકડ

લગજ [અ.] નપું. રેલવે કે સ્ટીમરનાં
 ઉતારુઓનો સામાન

લગન [સં.] લગન નપું. પરણવું
 એ, વિવાહ; કોઈપણ ગ્રહ એક
 રાશિમાં રહે તેટલો સમય; (લા.)
 શુભકાર્યનું મુહૂર્ત; પરણવાનું
 મુહૂર્ત; લગનિયો પું. લખેલા
 લગનેના પડો લઈ આવનારો બ્રાહ્મણ
 કે કાસદ

લચકવું અ. કિ. લચી પડવું; સાંધા-
 માંથી અંગનું ખસી જવું; કરમોડાવું;
 લચક સ્ત્રી. કરમોડાવું એ, મચકોડ;
 લચકો પું. લોચો; ખીચડી જેવી
 નરમ દાળ

લચ્છો પું. માંજો પાયેલી દોરીની
 આંટલી

લટ સ્ત્રી. થોડા વાળની સેર; વડવાઈ;
 દોરાની ફેલ; મોતીની સેર; -ટિયું
 નપું. વાળની સેર

લટકવું અ. કિ. ટિંગાવું, ઝૂલતા
 રહેવું; (લા.) રખડી પડવું; લટકું
 સ્ત્રી. (લા.) છટા, ખૂખી; શૈલી;
 લટકણુ(-ણિયું) નપું. લટક્યા કરે
 તે; કાનનું એક લટકતું ધરણું;
 લટકું સલામ સ્ત્રી. દિલ વિનાની
 કરેલી સલામ; લટકું નપું. હાથને
 ખભેથી વાળી ફેરવવાનું નખરું;
 લટકો પું. લટકું, નખરું; લટકો-
 મટકો પું. હાથ ખલા અને આંખનો
 ચાળો; લટકાણું વિ. લટકો કરનારું;
 લટકો કરવાની ટેવવાળું

લટાર સ્ત્રી. લહેરથી ફરવું એ

લટુ વિ. (લા.) ખૂબ આસક્ત હોય
 તેવી રીતે હીલું હીલું વર્તનારું;
 આશક

લટું વિ. જાડું અને મજબૂત; લટિયું
 વિ. લટું; નપું. ગાડાની નીચેની લાટ
 (જેમાં ધરી રહે છે); લટો પું. ગાડી
 કે ગાડાનાં પેડાંની ધરી; જાડો માદર-
 પાટ; (લા.) લટ માણસ; ડંગોર

લડધું વિ. પુખ્ત ઉમરનું (કટાક્ષમાં)
 લડધું અ. ક્રિ. એક બાજુ નમી પડવું
 લડધું સ. ક્રિ. લડાઈ કરવી; ઠપકો
 દેવો, વઢવું; કોટે અડવું; લડવૈયો પુ.
 યોદ્ધો; લડાઈ સ્ત્રી. યુદ્ધ; (લા.)
 ખોજાચાલી; લડવાડિયું વિ. ઝઘડા
 કરવાના સ્વભાવવાળું, ઝઘડિયું;
 લડાયક વિ. લડી શકે તેવું; લડાઈના
 ખપમાં આવે તેવું; લડાલડ(-ડી)
 સ્ત્રી. વઢવાડ

લઢવું સ. ક્રિ. લસોટવું; -ણ નપું. સ્ત્રી.
 લસોટવું એ; ટેવ, આદત, કામ કર-
 વાની પદ્ધતિ

લણવું સ. ક્રિ. કણસલાં કાપી ઉતાર-
 વાં; (લા.) ફળ મેળવવું; -ણી સ્ત્રી.
 કણસલાં કાપી ઉતારવાં એ, વાઢ

લત સ્ત્રી. લગની; ટેવ, આદત; વ્યસન
 લતાડ, લતોડ પુ. થાકને લઇને શરીર-
 ને થતી કળતર વગેરેની પરેશાની

લતો [ફા.] પુ. મહોલ્લો, ફળિયું, પા
 લથડવું અ. ક્રિ. ઠોકરાઈને કે અશક્તિ-
 ને લીધે ગોથું ખાવા જેવું થવું;
 ખોલતાં અચકાવું; (માંદગીમાં)
 દૂબળું પડી જવું; લથડિયું નપું.
 લથડવું એ, અડખડિયું

લપ સ્ત્રી. વળગણ, ઉપાધિ, લફરું;
 -પિયું વિ. લપ કરનારું; લપસિંદર
 નપું. (લા.) નકામી લાંબી વાત

લપટવું અ. ક્રિ. કાદવ વગેરેથી
 લપસવું; લપટાવું અ. ક્રિ. (લા.)
 આસક્તિથી ફસાવું; લપેટવું સ. ક્રિ.

(પ્રેરક) પટો કે પાટા જેવું કાંઈ
 વીટવું; લપેટો પુ. વીટવું એ;
 ઢાંકણ, આવરણ; વાળંદ દાઢી ઉપર
 અસ્ત્રો ફેરવે છે એ ક્રિયા

લપડાક, લપાટ સ્ત્રી. હથેળીથી મરાતો
 તમાચો; લપડાવવું સ. ક્રિ. લપડાક
 મારવી

લપલપ સ્ત્રી. બકબક; -પાટ પુ. બક-
 વાટ; -પિયું વિ. લપલપાટ કરનારું;
 લપૂકું વિ. વાતોડિયું; લપલપિયું
 લપાવું અ. ક્રિ. છુપાઈને ખેસી જવું;
 સોડમાં ભરાવું; અડોઅડ દબાઈને
 ખેસવું

લપેડવું સ. ક્રિ. થાપ ચોપડવી; લપેડો
 પુ. જાડી થાપ

લપોડ, ઠશંખ વિ. ખોટી ડંફાસ
 મારનાર

લફરું નપું વિદન કરનારી નડનર;
 એની નડતર કરનારું માણસ વગેરે
 લફંચું [તુકીં] વિ. લંપટ, વ્યભિચારી;
 દગલખાજ, કપટી

લખ, ઠલખ અ. નિરર્થક ખોલખોલ
 કરવામાં આવે એમ; લખકાવવું
 સ. ક્રિ. લખલખ કરી ખાઈ જવું;

લખલખાટ પુ. લખલખ કરવું એ
 લખડવું અ. ક્રિ. લટકવું; લખડધક્કે
 અ. (લા.) ધમકાવીને, ગોદાવીને

લખદો વિ. પ્રવાહીથી તદ્દન તરખોળ
 લખરેકા પુ. જીલ કાઢી કાઢી ચૂસવું
 એ; (લા.) તે છાઈથી વધારે પડતું
 ખોલવું એ

લખાચો પુ. મેલાં દોટલાં લૂગડાંતો
જથો; (લા.) 'ભાંગી તૂટી ધરનખરી
લખાડ વિ. જૂઠું બોલવાની આદત-
વાળું; જૂઠાણું ચોરા વ્યભિચાર
વગેરે કરવાની દેવવાળું; -ડી સ્ત્રી.
લખાડપણું

લખણું નપું. બંને આંખની આબુનો
કાન સુધીનો સહેજ ખાડાવાળો
સુકોમળ લાગ; : (લા.) વિચારશક્તિ;
મગજ

લય [સં.] પું. નાશ; સંગીતની લે
લલકારવું સ. ક્રિ. લાંબે સ્વરે આલાપ-
થી ગાવું; લલકાર પું. લલકારવું
એ; લલકારવાની તાલ

લલાટ [સં.] નપું. કપાળ, ભાવ

લાલત [સં.] વિ. સુંદર, મનોહર;
લકળા [સં.] સ્ત્રી. ચિત્રકળા
ગાનકળા લેખનકળા વગેરે-મનને
આનંદ આપનારી કળા

લવવું સ. ક્રિ. બોલબોલ કરવું; -રી
સ્ત્રી. બોલબોલ કરવું એ; (લા.) જીલ;
લવારો પું. બોલબોલ કરવું એ

લવાજમ [આ.] નપું. ફી, સભ્ય ફી;
વર્તમાનપત્ર વગેરેની મુદતબંધી
ખરીદ-ફીમત

લવાદ પું. અઘડતા બે પક્ષના સમાધાન
માટે નિમાતો પત્ર; -દી સ્ત્રી. લવાદ-
પણું, લવાદનું કામ

લવારું નપું. ખકરીનું અચ્ચું
લવારો પું. મોગરાની જાતનો પણ
એકવડા ફૂલનો છોડ

લવિંગ નપું. એક તેજનો; (લા.) એ
આકારનું 'રટવ' વગેરેમાં વપરાતું
સાધન

લશ્કર [કા.] નપું. સેના; -રી વિ.
લશ્કરને લગતું

લસરવું અ. ક્રિ. લપટવું; -કો પું.
લસરવું એ

લસોટવું સ. ક્રિ. ધસીને ધૂંટવું

લસસી સ્ત્રી. દૂધ-પાણીનું શરબત;
આછી જાશ

લહાણુ, -ણી સ્ત્રી. ખુશાલીને પ્રસંગે
અપાતી ભેટ; -ણું નપું. ખુશાલીને
પ્રસંગે ભેટની વહેંચણી; એવી ભેટનો
પદાર્થ; -વ, -વો પું. ખુશાલીના
પ્રસંગનો ઉપભોગ

લહિયો પું. લખવાનું કામ કરનાર;
લખવાનો ધંધો કરનાર

લહુ સ્ત્રી. લગની

લહેકવું અ. ક્રિ. વાણીનો મોહક મર-
ડાટ કરવો; લહેકો પું. લહેકવું એ

લહેર સ્ત્રી. લહરી, મોજું; (લા.) સહેલ,
ચમન; -રિયું નપું. મોજની લાતની
રંગ બેરંગી સાડી; -રી વિ. આનંદી;
ઈશ્કી; ઉડાઉ

લંગડ, -ડું વિ. કપાયેલા કે ખોટા એક
કે બે પગવાળું, લૂલું; ખોડું; -ડાપું
અ. ક્રિ. ખોડાંગવું; -ડી સ્ત્રી. (લા.)
જેમાં ખોડાંગતા ચાલવાનું છે તેવી
એક રમત; -ડો પું. કનકત્તા બાજુ
થતી હાકૂસ કેરીની એક ખાસ જાત

લંગર [ફા.] નપું. વહાણ કે સ્ટીમરને એક સ્થળે લીલી રાખવા પાણીમાં નખાતું મોટા આંકડિયાવાળું સાધન; સ્ત્રીઓના પગતું એક ધરેણું, ઝાંઝર; (લા.) લાંબી; હાર, લંગાર; ઓવું; અ. ફિ. નાંગરવું, લંગર નાખી પડવું;

લંગાર સ્ત્રી. લંગર જેવી લાંબી હાર
લંગોટ પું. કચ્છો; સ્ત્રી. લંગોટી; -ટી
સ્ત્રી. લૂગડાની ગુદા ભાગને ઢાંકી રહે તેવી રીતે ખોસાતી ચીરી; -ટિયું વિ.
લંગોટી પહેરતું-નાની ઉમરતું; -ટિયો
પું. (લા.) બચપણના સમયથી ચાલ્યો આવતો મિત્ર

લંધન [સં.] નપું. (લા.) લૂખ્યા
રહેવું એ, લાંધણ

લંધાવું અ. ફિ. લંગડાવું

લંધો પું. શરણાર્થ વગાડવાનો ધંધો
કરનાર; -ઘી સ્ત્રી. રાજિયા ગાર્થ મરણ
પાછળ કુટાવવાનો ધંધો કરતી બાર્થ

લંપટ વિ. વ્યભિચારી, વિષયી

લાકડું નપું. ઝાડનો સૂકો અવશેષ;
(લા.) નડતર; -ડી સ્ત્રી. લાકડાની કે
વાંસની સોટી; લક(-ફ) (ડિયું) વિ.
લાકડાતું બનેલું; (લા.) ઝાડને બાળી
મૂકે તેવું (હિમ); ગડાકુ બનાવવાતું
ખાપણાવાળું ગચિયું

લાખ વિ. એકસો હજાર

લાખ સ્ત્રી. ખાખરો પીપલો બોરડી
વગેરે ઉપર થતા કીડાએએ બના-
વેલો તરત સળગી જઈ એવો એક
પદાર્થ

લાખું નપું. શરીર ઉપર જન્મથી
પડેલું સપાટ કાળાશ લતું ચાકું;
વિ. (લા.) વગર નોતરે ખાવા
આવનારું; -ખેણું વિ. લક્ષણવતું
લાગવું અ. ફિ. અથડાવું, વાગવું,
સંબંધ કે સ્પર્શ થવો; (લા.)
લાગણી કે અસર થવી; જણાવું;
ભાસવું, દેખાવું; શરૂ કરવું; બંધ
ખેસતું થવું; લાગ પું. આધાર,
ટેકણ; (લા.) તાકડો, દાવ; ચુકિત;
લાગટ(-ઠ) અ. સતત, ચાલુ,
લગાતર; લાગટું(-કું) નપું. ગાઢો
સંબંધ; પરાયા સ્ત્રી પુરુષોનો ગેર-
કાયદે સતત સંબંધ; લાગણી સ્ત્રી.
(લા.) મનની વૃત્તિ કે ભાવ; દયા,
સમભાવની વૃત્તિ; લાગણી-પ્રધાન
વિ. માત્ર માનસિક વૃત્તિથી જ કામ
કરનારું (વિચાર કર્યા વિના);
લાગત સ્ત્રી. થયેલું ખર્ચ; મૂળ
કીમત; જકાત, દાણ; લાગતું
(વળગતું) વિ. કોઈ અને કોઈ રીતે
સંબંધમાં આવેલું; લાગલાગ પું.
સંબંધીતરીકેનો હિસ્સો; લાગલાગટ,
લાગલાગટ(-ઠ) અ. સતત ચાલુ;
લાગલું વિ. અ. તરત જ; લાગુ વિ.
વળગેલું; બંધ ખેસતું; અ. ચાલુ,
જરૂરી; લાગો પું. હકસી; કર વેરો; લગ
સ્ત્રી. મોલતું ટેકણ; સૂતરની આંટી;
લગણ, લગી અ. સુધી; લગત વિ.
લગતું; અ. લાગીતે, સાથે; લગતું
વિ. સંબંધી; લગવાડ સ્ત્રી. (લા.)
પ્રીતિ, સંબંધ; લગવું નપું. નક્કી
કરેલા દરે દરેજનું દૂધ વગેરે વસ્તુ
લેવી એ; લગાડવું સ. ફિ. (પ્રેરક)
લાગે એમ કરવું; લગાતાર અ.
લાગલાગટ; લગાર (-રેક), લગીર,
લગરીક વિ. અ. જરાક; લગાવ
પું. લગાડવાનો પદાર્થ (મીણ વગેરે);
લગોલગ અ. છેક અડીતે

લાચાર [ક્રા.] વિ. નિરુપાય; પરવશ;
(લા.) ગરીબ, રાંકું

લાજવું સ. કિ. શરમાવું; લાજ સ્ત્રી.
શરમ; લાજાળુ, લાજમણી સ્ત્રી.
રિસામણીતો છોડ; લાજાળું વિ.
શરમાળ; લાજવવું સ. કિ. (પ્રેરક)
શરમાવવું

લાટ સ્ત્રી. લાકડાની ધરી; -ટી સ્ત્રી.
લાકડાં વેચવાનું પીકું; -ટો પુ. સાણ
કે પતરાનો પટ્ટો; મોણું, તરંગ

લાઠી સ્ત્રી. જડી લાકડી, ડાંગ

લાડ નપું. હુલાવી કુલાવી-હસાવી
રમાડી રાજી રાખવું-ઉછેરવું એ;
એવું વર્તન; ઠકું, લાડ(ઠક) વાયું
વિ. જેને ખૂબ લાડ લડાવવામાં
આવેતેવું; લાડી સ્ત્રી. દીકરી; -ડીલું
વિ. લાડવાયું; લાડો પુ. દીકરો;
વરરાજી

લાહુ, -ડવો પુ. મિષ્ટાન્નનો ગોળો;
(લા.) ગોળમટાળ પદાર્થ, પિંડો

લાત સ્ત્રી. પગથી મારવું એ, પાટું

લાતી સ્ત્રી. બંદર ઉપરની વખાર

લાદવું સ. કિ. લાર લરવો (જિંટ
ગધેડાં વગેરે ઉપર); લાદ સ્ત્રી. ઘોડાં
ગધેડાંની વિષ્ણ; લાદી સ્ત્રી. પથ્થરની
પાતળી ચપટી તકતી; લાદેડો,
લાદેડો પુ. લાદવામાં આવતો ગાંસડો

લાધવું સ. કિ. હાથ લાગવું, જડવું,
મળવું; અ. કિ. વહાણનું પાણીને
તળિયે જડાઈ જવું

લાપરવા [ક્રા.] વિ. બેપરવા

લાપશી(-સી) સ્ત્રી. ધઉંની એક
મીઠી વાની, ખાટ

લા(-લાં)પી, -ખી સ્ત્રી. બેસતેલ અને
સફેદા કે ખડીની બનાવેલી લૂગદી
લાફે પુ. તમાચો; બારીબારણાંમાં
જડાતો લાકડાનો આડો ટુકડો

લાભ [સં.] પુ. પ્રાર્થિત; ફાયદો

લાય, -હા સ્ત્રી. આગ; બળતરા

લાયક [આ.] વિ. યોગ્યતાવાળું
ઉચિત, યોગ્ય; (લા.) બંધ બેસવું;
-કાત સ્ત્રી. યોગ્યતા

લાયરી સ્ત્રી. બોલબોલ કરવું એ,
લવારો

લાર સ્ત્રી. લાંબી હાર

લારી [અ.] સ્ત્રી. ટેલીને ચલાવવાની
હાથગાડી (સાદી કે માલ ભરવાના)

લાલ [ક્રા.] વિ. રાતું; -લી સ્ત્રી.
લાલાશ; (લા.) શરીરનું નેમ

લાલ [સં.] પુ. પુત્ર; -લી સ્ત્રી.
પુત્રી; -લો પુ. પુત્ર; પહાણ; લાલન
[સં.] નપું. લાડ લડાવવાં એ; લાલાં
નપું. બ. વ. (લા.) આગલી
જહોજલાલીની યાદ

લાલચ સ્ત્રી. લાલસા, લોભ; લાંચ;
લલચાવવું સ. કિ. લાલચ આપી
ભોળવવું; લાલચુ વિ. લાલચની
આશા રાખવું

લાવવું સ. કિ. લઈ આવવું, આણવું
લાશ(-સ) [તુકી] વિ. બરબાદ,
પાયમાલ

લાશ(-સ) [ક્રા.] સ્ત્રી. મુડકું

લાસુ' વિ. લીસું; લાસરિયું' વિ
 ધીકમાં પૈસા ન કાઢે એવું
 લાહી સ્ત્રી. ધઉ આરાલોટ કે
 'ચોખાના લોટની ખેળ
 લાળ સ્ત્રી. મોઢામાંથી નીકળતો-ઝરતો
 ચીકણો પ્રવાહી પદાર્થ; -ળી સ્ત્રી.
 મોઢાની અંદરની કંઠનળી ઉપરની
 નાની જીભ; જેવાદેસી; કાનનું ચાપલું;
 ધંટની જીભ; -ળો પુ. અંગારો
 લાંઘવું અ. કિ. ખોરાક ખાધા રિના
 રહેવું; -ણ નપું. લાંઘવું એ ઉપવાસ;
 -ણું નપું. કોઈ અર્થ સરે એ માટે
 લાઘવા બેસવું એ; લાંઘો પુ. લાંઘણ;
 ઉપવાસ
 લાંચ સ્ત્રી. રુશવત; -ચિયું ત્રિ. લાંચ
 લેનાની વૃત્તિવાળું, લાંચખોર
 લાંછન [સં.] નપું. નિશાન, ચિહ્ન;
 (લા.) એખ, કલંક
 લાંપડું વિ. કળ દીલી પડી ગઈ હોય
 એવું
 લાંપું વિ. માપ સમય વગેરેમાં ધણું;
 લાંખાઇ સ્ત્રી. લાંખાપણું
 લિજ્જત સ્ત્રી. લહેજત, સ્વાદ
 લિપિ [સં.] સ્ત્રી. અ ક્ષરો લખવાની
 રીત
 લિલાઉ, -મ [પોચું.] નપું. હરાજ
 લિંબુ નપું. એક ખાટું ફળ; લિંબુડી
 સ્ત્રી. લિંબુનો છોડ
 લીખ સ્ત્રી. માથામાં પડતી જૂની ઈંડાર
 લીટી સ્ત્રી. રેખા; પંક્તિ; -ટો પુ. રેખા
 લીરો પુ. કપડાનો લાંબો ચીરો
 લીલ પુ. સ્ત્રી. શેવાળ; પુ. નીલો-
 ત્સર્ગમાં પરણાવવામાં આવતો
 આખલા

લીલા [સં.] સ્ત્રી. રમત, ક્રીડા, અદ્-
 ભુત ખેલ
 લીલું વિ. હર્યા રંગનું; લીનું; તાજું;
 (લા.) ખૂબ માલદાર; -લવો પુ.
 કઠોળની લીલી શિંગ; -લાશ
 સ્ત્રી. લીલાપણું; લીલીસૂકી સ્ત્રી.
 (લા.) ચડતી પડતી
 લીસું વિ. લાસું, સુવાળું; લિસોટો
 પુ. લીટો
 લીંટ નપું. સેડાં, નાકનો ચીકણો મળ
 લીંડું પુ. ગોળ બંધાયેલી વિષ્ઠા
 (ધોડા ગધેડા ઊટ વગેરેની); -ડી સ્ત્રી.
 નાની ગેળીના રૂપની વિષ્ઠા (ઉંદર
 બકરાં વગેરેની)
 લીંપવું સ. કિ. લેપ કરવો, ખરડવું;
 -ણ, (બૂ'પણ) નપું. લીંપવું એ
 લીંખડો પુ. એક વૃક્ષ, લીમડો;
 લિંખોળી સ્ત્રી. લીંખડાનાં ફળ
 લુચ્યું વિ. કપટી; ખંધું; વ્યભિચારી;
 મસ્તીખોર; -ચ્યાઈ સ્ત્રી. લુચ્યાપણું
 લુહાર પુ. લોઢાકામ કરનાર
 કારીગર; એ જાતનો પુરુષ; ઠણ સ્ત્રી.
 લુહારની સ્ત્રી
 લુંગી [હિં.] સ્ત્રી. લાંગ ન વાળવામાં
 આવે તે રીતે વીંટીને પહેરાતા ઘોતી
 લૂંખ સ્ત્રી. ઉનાળામાં આવતો ગરમ
 પવનનો ઝપાટો
 ળો પુ. વણવા માટે લીધેલો કણકનો
 ગોળવો
 લૂખસ સ્ત્રી. શરીરે ખજવાળનો એક
 રોગ

લૂખું iv. સીકાંશ વિનાનું, રક્ષ,
રસ વિનાનું; (ભોજનમાં) સાથે કોઈ
પ્રવાહી ન હોય એવું; (લા.) નિર્ધન,
ખાલી

લૂગડું નપું. વસ્ત્ર, કપડું
લૂગદી સ્ત્રી. પ્રવાહી સાથે લસોટી
કરવામાં આવતો મલમ જેવો પદાર્થ
લૂ(-લૂં)છવું સ. ક્રિ. લોવું, પોંછવું;
ચોપડવું; લુછણિયું નપું. લૂછવાનું
સાધન

લૂ(-લૂં)ટવું સ. ક્રિ. ઝૂંટવી લેવું;
લૂ(-લૂં)ટ સ્ત્રી. લૂંટવું એ;
(લા.) લૂંટનો માલ; લૂ(-લૂં)ટણિયું
વિ. લૂંટ કરવાના વૃત્તિ નાનું; લૂ(-લૂં)-
ટારું(-રો) પું. લૂંટનો ધંધો કરનાર,
ઘાડપાકુ

લૂણ નપું. મીઠું, લવણ; -ણી સ્ત્રી.
ખાટી લાણ; -ણો પું. જમીન વગેરે
ઉપર લાગતો ખાર; લૂણારી સ્ત્રી.
લગ્ન વખતે વરને માથેથી લૂણ ઉતાર-
નારી બહેન; (લા.) બહેન

લૂમ સ્ત્રી. ફળનું ઝમખું; ઠખું નપું.,
ઠખો પું. નાની લૂમ

લૂલું વિ. લંગડું; -લી સ્ત્રી. (લા.) જીભ
લેખ [સં.] પું. લખાણ; શિલા કે
તાંખાના પતરા ઉપરનું લખાણ;
(લા.) વિધિનું લખાણ; નિર્ણય
વગેરેના રૂપનું લખાણ; ખત, રુકો,
દસ્તાવેજ; ઠક [સં.] વિ. લેખ
લખનાર; -ખિકા [સં.] સ્ત્રી. સ્ત્રી
લેખક; ઠત [સં.] નપું. લખવું એ;
લખાણ; ઠની [સં.] સ્ત્રી. લેખણ,
કલમ; ઠવું સ. ક્રિ. ગણતરી કરવી;

ગણતરીમાં લેવું; માનેવું, ગણકારવું;
-ખું નપું. મોઢે ગણાય તેવો દૂંડો
હિસામ; ગણતરી; (લા.) ગઠું; -એ
અ. ગણતરી પ્રમાણે

લેટવું અ. ક્રિ. એક બાજુ પડી રહેવું,
આડા પરવું, સૂવું

લેપવું સ. ક્રિ. ચોપડવું; લેપ [સં.]
પું. થપેડો, ચોપડવું એ; ચોપડવાનો
લૂગદી જેવો મલમ; લેપડો પું. પોપડો;
લેપાવું અ. ક્રિ. (કર્મણિ) (લા.)
આસક્ત થવું

લેવલ [અં.] નપું. સમથળપણું,
સપાટપણું; (લા.) સપાટી ઉપર ચડેલી
સમથળ ભિંચાઈ

લેવું સ. ક્રિ. ગ્રહણ કરવું, પકડવું,
ઝાંઝવું; સામેલ કરવું; સ્વીકારવું;
ખરીદવું; રાખવું; મૂકવું; કરવું;
-ણદાર વિ. લેણવાળું; -ણદેણ
સ્ત્રી. લેવડલેવડનો સંબંધ; -ણિયાત
વિ. લેણદેણ; -ણું નપું. આપેલું કે
ધીરેલું પાછું લેવું એ; માગણું;
-તાણ સ્ત્રી/ (લા.) હાથવોય;
-વડદેવડ સ્ત્રી. ઉછીનું લેવા
દેવાનો સંબંધ; -વડાવવું સ. ક્રિ.
(પ્રેરક) લે એમ કરવું; (લા.) ધમ-
કાવવું; -વાદેવા પું. બ. વ., સ્ત્રી.
લેવાનો અને દેવાનો સંબંધ; લેવાવું
અ. ક્રિ. (કર્મણિ) (લા.) શરીરનું
સુકવું

લેંધો પું. નાડીવાળો સરખી ચાડતો
સૂયણો; સ્ત્રીનો પહાણી ધાડતો
સૂયણો; -ધી સ્ત્રી. નાનો લેંધો

લોક [સં.] પુ. જગત; જનતા, જન-
સમૂહ; નપું. ખ. વ. ઊતરતા
વર્ગની હિંદુ પ્રજા; ઓમત [સં.
નપું.] પુ. લોકોનો અભિપ્રાય, પ્રજા-
મત; ઓવાયકા સ્ત્રી. લોકોમાં ચાલતી
વાત, અફવા; ઓસાહિત્ય [સં.]
નપું. માત્ર લોકમાં જ પરંપરાએ
મોઢે ઊતરી આવેલું સાહિત્ય;
લૌકિક [સં.] વિ. આ લોકને
લગતું; લૌકિક સ્ત્રી. મરણ પામેલા
પાછળ ખરખરે જવું એ
લોખંડ નપું. લોહું; -ડી વિ.
લોખંડનું બનાવેલું; (લા.) ધણું જ
મજબૂત દઢનિશ્ચયવાળું, અણુનમ
લોચ [સં.] પુ. માથાના વાળ ટૂંપવા
એ
લોચો પુ. લોંછો; (લા.) ગોટાળો,
ગરમડ; તકરાર, વાંધો વચકો
લોટ પુ. આટો, બારીક લૂકી; -ટિયું
વિ. લોટ માગનારું લિલુક
લોટવું અ. કિ. આજોટવું; -ણ નપું.
લોટવું એ; સ્ત્રી. કેળની એક જાત-
જે લલલગ જમીન સમી રહે છે
લોટો પુ. કળશો; -ટી સ્ત્રી. નાનો
કળશો; ગંગા-ચમુનાનાં પવિત્ર
પાણીનો પેક કરી લાવવામાં આવતો
કુંલ-કળશો; -ટકો પુ. ખાસ
કરી જાનર જવામાં કામ લાગતો
માટીનો કળશો; -ટિયો પુ. દાઉદી
વહોરો (શિયા મુસ્લિમ ધર્મનો)
લોડાવવું સ. કિ. ડોડાવવું (ખાસ
કરીને હાથને)
લોહ પુ. પાણીનો પહેળોમોળો

લોહવું સ. કિ. ચરખાથી (રતે)
પીંજવું
લોહું નપું. લોખંડ; -હાં નપું. ખ. વ.
લોહાંનાં ઓજાર; -હી સ્ત્રી. લોહાની
તત્તી, પેણી
લોથ સ્ત્રી. મુઠ્ઠું; લાસ; (લા.) તદ્દત
થાકીગયેલું; ઉપાધિ; -થારવું સ. કિ.
સખત માર મારવો, લમધારવું
લોભ [સં.] પુ. લાલચ; -ભાવું અ.
કિ. લોભમાં પડવું, મોહ પામવું;
-ભી [સં.], -ભિયું વિ. લોભ-
વાળું
લોહ [સં.] નપું. લોહું; ઓચુંબક
નપું. લોહને ખેંચવાની શક્તિવાળું
ખનિજ; -હિયું નપું. તાવડી, પેણી
લોહી નપું. શરીરમાંનું રાતું પ્રવાહી,
રુધિર, ખૂન; (લા.) ખાનદાન, કુળ;
ઠંડુ(-લો)હાણ વિ. લોહીથી
ખરડાયેલું; -હિયાળ(-ણું) વિ.
લોહીવાળું; જેમાં લોહી વધુ હોય
તેવું (ખનાવ, કાંતિ વગેરે)

૫

વકરવું અ. કિ. વિકાર થવો;
(લા.) ઉરકેરાવું; વીકરવું
વકરો પુ. વિક્રય, વેચાણ; વેચાણથી
મળેલી રકમ
વકી સ્ત્રી. સંભવ
વકીલ [આ.] પુ. સનંદવાળો ધારા-
શાસ્ત્રી; એક રાષ્ટ્રનો ખીજ રાષ્ટ્રમાં
રહેતો એલચી; -લાત સ્ત્રી. વકીલનો
ધંધો, વકાલત

વક્કર [આ.] પું. મોલો, વજન; લાયકી
વક્તા [સં.] પું. ગોલનાર, લાપણ
કે કથા કરનાર

વખત [આ.] પું. સમય; (લા.) તક;
માઠી હાલત; વાર, ફેરો

વખાણવું સ. ક્રિ. પ્રશંસા કરવી;
વખાણ નપું. પ્રશંસા; જૈન સાધુ કરે
છે તે વ્યાખ્યાન

વખાર સ્ત્રી. માલસામાન રાખવાની
જરા મોટી જગ્યા, ગોદામ; -રિયો
વખારવાળો (વેપારી)

વખોડવું સ. ક્રિ. નિંદા કરવી,
વગોવવું

વગ પું. સ્ત્રી. ઓળખાણ

વગડવું અ. ક્રિ. વાદનો અવાજ
થવો, અજવું; વગાડવું સ. ક્રિ.
(પ્રેરક) બળવવું

વગડો પું. વેરાન જંગલ; -ડાઉ વિ.
વગડામાં થનારું, જંગલી

વગડું વિ. લેપરું, માલાફૂલિયું; નપું.
ફાંફું

વંગર અ. વિતા, સિવાય

વધારવું સ. ક્રિ. ધી કે તેલમાં મરચાં
રાષ્ટ્ર હિંગ મેથી વગેરે કંકડાવી
છમકારવું; વધાર પું. છમકારવું એ;
વધારણી સ્ત્રી. હિંગ; વધારિયું વિ.
વધાર લીધેલું; નપું. માત્ર વધાર
દઈતારી લીધેલ કાચું શાક-મૂળા
પોપૈયાં વગેરેનું

વચક(-કા)વું અ. ક્રિ. વચ્ચેથી છટકી
જવું; (લા.) રિસાવું, માર્દ
લાગવું; છેડાવું

વચન [સં.] નપું. શબ્દ, વેણ; (લા.)
પ્રતિજ્ઞા, કોલ; -નિકા સ્ત્રી. પ્રમાણ
માટેનું અવતરણ

વચ્ચે, વચમાં, વચોવચ અ. કોઈ બે
પદાર્થના અંતરાલ ભાગમાં;
વચાળું નપું. વચ્ચેનો ભાગ, ખાલું;
વચેટ વિ. ભાઈ ભાંડુઓમાં મોટાં
અને નાનાં વચ્ચેનું; વચલું વિ.
વચ્ચેનું; વચગાળો પું. વચાળું;
વચ્ચેનો સમય

વછિયાત પું., નપું. બ. વ. માલ
ખરીદવા બહાર ગામથી આવેલો
વેપારી; બહાર ગામડેથી હટાણું કરવા
આવેલું માણસ

વછૂટવું અ. ક્રિ. છૂટીને દૂર પડવું,
છોડવું; વછૂટું વિ. વિખૂટું; વછોડવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) વછૂટે એમ કરવું

વછેરું પું. ઘોડા કે ગધેડાનું બચ્ચું;
-રો પું. નર વછેરું; -રી સ્ત્રી. માદા
વછેરું

વજન [આ.] નપું. લાર, બોજ;
તોલ; (લા.) મોલો

વજો સ્ત્રી. ખેતરમાં પાકેલા અનાજનો
સરકારી વિનય-ભાગ, ગણોત

વટ પું. સ્ત્રી. ટેક; ગવીંછું વર્તન;
વટુંકમ પું. ખાસ સત્તાથી કાઢેલો
હુકમ

વટકવું અ. ક્રિ. રીસમાં દોરવું દોવા
ન દેવું; (લા.) છટકવું, રીસે લરાવું;
વટક સ્ત્રી. તુકસાનીનું વળતર

વટલ(-લા)વું અ. ક્રિ. હલકી
મનાતી ભતિ કે ધર્મમાં જવું;
એવા સાથે ભેજન લઈ ભ્રષ્ટ થવું;
વટાળ, -ળો પું. વટલાવવું એ;
વટલાવવાની પ્રવૃત્તિ
વટલોઈ સ્ત્રી. તાંગડી
વટવું સ. ક્રિ. ઓળંગવું; અ. ક્રિ.
સમયનું પસાર થવું
વટેમાર્ગ પું. નપું. મુસાફર
વડું નપું. અડદની વાટેલી દાળની એક
તળેલી વાની; -ડી સ્ત્રી. ચણા ચોળા
વગેરેની દાળના ઢોટની એક વાની
વડું વિ. ઉમરે મોટું; -ડ સ્ત્રી. સમાન
ઉમર; -ડપણ નપું. ઉમરે મોટાપણ;
-ડવો પું. પૂર્વજ, આપદાદો; -ડાઈ
સ્ત્રી. મોટાઈ; (લા.) બડાઈ,
પતરાળ; -ડિયું વિ. સરખી ઉમરનું;
(લા.) હરીફ, પ્રતિસ્પર્ધી; -ડીલ વિ.
મોટરું, મુરબ્બી; પૂર્વજ
વઢવું સ. ક્રિ. ઠપકો આપવો; અ. ક્રિ.
લાડવું; -કણ(-ણું) વિ. કળિયા-
ખેર; -વાડ સ્ત્રી. કળિયો, તકરાર;
-વાડિયું વિ. કળિયાખેર
વણવું સ. ક્રિ. (દોરા-દોરી-દોરડાંને)
આમળવું; વળદેવો; સાળ વડે કાપડ
બનાવવું; ગોળાકાર સળી કે ચપટ
થાય એમ કરવું (સેવ પોળી રોટલા
વગેરે); -કર પું. વણવાનો ધંધો
કરનાર (હરિજનોની એક ભત);
-તર સ્ત્રી. વણવું એ, વણવાની ભાત;
વણાઈ સ્ત્રી. વણવાની રીત; વણવાનું
મહેનતાણું; વણાટ પું. વણતર; વાણો
પું. વણતાં નખાતો આડો તાર

વણસવું અ. ક્રિ. વિનાશ થવો;
બગાડવું; વણસાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
બગાડવું

વણિક [સં.] પું. વાણિયો

વતન [આ.] નપું. જન્મભૂમિનું ગામ
કે સ્થળ; ઇનામમાં મળેલી જગીર;
ઠઠાર વિ. જગીરદાર; -ની વિ. રહીશ

વદિ [સં.], વદ અ. અંધારિયામાં, કૃષ્ણ
પક્ષમાં; સ્ત્રી. અંધારિયું, કૃષ્ણપક્ષ

વધ [સં.] પું. કાપી નાખવું એ, કતલ

વધવું અ. ક્રિ. સંખ્યા કદ માપ
વગેરેમાં મોટા થવું; બાકી રહેવું,
બચવું; (લા.) આગળ જવું; વધ સ્ત્રી.
વધારો; વધઘટ સ્ત્રી. વધારો-ઘટાડો;
વધાઈ, વધામણી સ્ત્રી. (લા)
ખુશીના સમાચાર; ખુશીના સમાચાર
લાવનારને અપાતી ભેટ; વધારવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) વધારો કરવો,
ઉમેરવું; લાંબું કરવું; બાકી રાખવું,
બચત કરવી; વધારે અ. અધિક,
વધુ, વિશેષ; વધારો પું. ઉમેરો;
(લા.) નફો; સિલક; બચત; પુરવણી
(છાપાની); વધાવવું સ. ક્રિ.
ચડતીનો આનંદ અતાવવો; હર્ષભેર
આવકાર આપવો; વધાવો પું.
વધાવવાની સામગ્રી; (દાણા જવામાં)
એક દાણો; વધાવું નપું. મંગળ ભેટ,
આંદલો; વધુ વિ. વિશેષ; વધૂકું વિ.
વધારે પડતું; વધેરવું સ. ક્રિ.
બલિદાન આપતાં કાપવું કે ફેંડવું;
વધ્યો પું. વધાઈ ખાનાર, સારા
સમાચાર આપનાર; વાધણી સ્ત્રી.
બાળકને આવતી એડકી

વન [સં.] નપું. જંગલ, વગડો;
 ઓસ [સં.] પું. વનમાં જઈ રહેવું;
 વનસ્પતિ [સં.પું.] સ્ત્રી. ઝાડઝોડ
 વેલી વેણા કંદમૂળ વગેરે ઉદ્ભિજ્જ,
 ઓપધિ; વનસ્પતિ ઘી નપું. તેલો-
 ગિયાંના તેજને થિજ્જની બનાવેલો;
 ઘીના દેખાવનો સ્તિગ્ધ પદાર્થ
 વફાદાર [આ. ફા.] વચનને વળગી
 રહેનારું; સ્વામિલક્ષ્મી; -રો સ્ત્રી. વફા-
 દારપણું
 વર [સં.] પું. પરણનારો માણસ;
 વરદાન; વધોડો પું. વરની સવારી;
 એવી જાતનું કુત્તેકું; (લા.) ફળેતી;
 વવું સ. ક્રિ. વરણી કરવી; પરણવું;
 વણી સ્ત્રી. પસંદગી; વર(-રો)ણી
 સ્ત્રી. ધાર્મિક કર્મકાંડમાં જપ પાઠ
 વગેરે તેમજ કર્મમાં સહાયક તરીકે
 પસંદગી; વરોડી સ્ત્રી. વરવાળાં
 તરફથી અપાતું લગ્નની ખુશાલીનું
 જમણું
 વરણાગી સ્ત્રી. લપડો, શોભા;
 વરધોડો
 વરત સ્ત્રી. કોસ ખેંચવાની નીચેની
 દોરડી
 વરતવું અ. ક્રિ. વર્તન રાખવું,
 ચાલવું; સ. ક્રિ. ઓળખવું; ઉકેલવું;
 વરતારો પું. લવિષ્ય-કથન
 વરવું વિ. વિરૂપ, કદ્રૂપ, ખેડાળ
 વરસ નપું. વર્ષ-૧૨ મહિનાનો
 સમય; -શી, -સી સ્ત્રી. વાર્ષિક શ્રાદ્ધ
 અને ભોજન; વવું અ. ક્રિ. વરસાદનું
 પડવું; વરસાદની જેમ પડવું; (લા.)

સ. ક્રિ. છૂટથી આપવું કે વેરવું;
 -સાદ પું. વાદળાંમાંથી પાણીનું
 પડવું એ; -સોવરસ અ. દર વર્ષે
 વરંડો પું. ઢાંકેલી ત્રણ બાજુ કે
 આગલી બાજુ ખુલ્લી ઓસરી
 વરાધ સ્ત્રી. નાનાં બાળકનો છાતીમાં
 શરદીનો રોગ, બ્રોંકો ન્યુમોનિયા,
 ભરાણી
 વરાપ સ્ત્રી. વરસાદ આવી ગયા પછી
 ઉઘાડ નીકળવો એ
 વરાળ સ્ત્રી. પાણીનું વાયુરૂપ રૂપાંતર;
 (લા.) હૃદયની દાઝ; વ્યંત્ર નપું.
 વરાળની મદદથી ચાલતો સાંચો
 વર્ગ [સં.] પું. મોટા સમુદાયનો એક
 ભાગ; જાત પ્રમાણે પાડવામાં આવતો
 વિભાગ; શ્રેણી; વનિગ્રહ [સં.] પું.
 સમાજમાં ઉચ્ચનીચ વગેરે વચ્ચેનો
 અંધડો; -ગીકરણ [સં.] નપું. વર્ગ-
 વાર; જુદા પાડવાનું કાર્ય
 વર્ચસ [સં.] નપું. આભા, ઓ,
 પ્રભાવ
 વર્ણ [સં.] પું. રંગ, વાન; અક્ષર;
 રૂપ; પું. સ્ત્રી. હિંદુ સમાજમાંની
 કક્ષાવાર ચાર જાતિમાંની દરેક;
 વન [સં.] નપું. ખ્યાન; પ્રશંસા
 વવું સ. ક્રિ. વર્ણન કરવું;
 વસંકર [સં.] વિ. ઊતરતા વર્ણના
 પુરુષથી ચડતા વર્ણની સ્ત્રીમાં કે ચડતા
 વર્ણના પુરુષથી ઊતરતા વર્ણની
 સ્ત્રીમાં ઉત્પન્ન થયેલું (જાળક);
 -ણશ્રમ [સં.] પું. હિંદુઓના ચાર
 વર્ણ અને આશ્રમની મર્યાદા;
 -ણીતર નપું. જુદો વર્ણ

વર્તન [સં.] નપું. આચરણ; —માન
[સં.] વિ. ચાલુ કામનું, આધુનિક;
—માનપત્ર [સં.] નપું. છાપું, સામ-
યિક; વર્તવું : અ. ક્રિ. આચરણ કરવું;
વર્તણું સ્ત્રી. રીતભાત, ચાલ-
ચલગતે; વર્તાવ પું. ખીજની સાથેની
રીતભાત

વર્ણ, —ળ [સં.] નપું. ગોળ કૂંડાળું;
ગોળ આકૃતિ

વર્ષ [સં.] નપું. બાર માસનો સમય;
—ર્ષ [સં.] સ્ત્રી. વરસાદ; —ર્ષાસન
[સં.] નપું. ગુજરાન માટે મળતી
વાર્ષિક જિવાઈ; વાર્ષિક [સં.]
વિ. વર્ષને લગતું

વલૂરવું સ. ક્રિ. ચામડી ઉપર ખણવું;
વલૂર સ્ત્રી. ચળ, ખરજ; વલૂરો પું.
નહોર ને નખનો ઉઝરડો

વલો [આ.] સ્ત્રી. દશા, હાલત

વલોવવું સ. ક્રિ. મંથન કરવું,
માખણ કાઢવું; વલોણું, વલોવણું
નપું. વલોવવાનું સાધન; વલોવ-
વાની ક્રિયા; વલોપાત પું. (લા.)
અધીરાઈથી થતો માનસિક ઉલ્કા-
પાત; ભારે રોકકળ; વલોપાતિયું
વિ. વલોપાત કરનારું

વવઠાવું અ. ક્રિ. પવનની અસરથી
ભીનાશ ઊડતી જતી હોય એવી
રીતની સ્થિતિ હોવી (આમાં ભીનાશ
તદન દૂર નથી થઈ હોતી)

વશ [સં.] વિ. તાબે, શરણે, અંકુશ
નીચે; મુઘ; —શીકરણ [સં.] નપું.
વશ કરવું એ; વશ કરવાનો જાદુ કે
યાંત્રિક પ્રયોગ

વસરાળું નપું. વિષ્ટિ, સમાધાનનું
કહેણું

વસમું વિ. મુશ્કેલ, આકરું

વસવસો પું. કરવાનું કામ કયું હોત
તો ઠીક એવા પ્રકારની માનસિક
લાગણી

વસવું અ. ક્રિ. રહેવું; —તિ [સં.]
સ્ત્રી. વાસ, રહેઠાણ; વસવાટ પું.
વસવું એ; વસ્તી સ્ત્રી. વસેલી પ્રજા;
વસાહત સ્ત્રી. મૂળ સ્થાનેથી ખસી
ખીજે સ્થાને થયેલો સામુદાયિક વાસ;
વાસવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) વસાવવું;
બંધ કરવું (ધર બારણાં વગેરે);
વાસ [સં.] પું. રહેવું-વસવું એ;
રહેઠાણ; વાસી [સં.] વિ. રહેવાશી;
વાસુ પું. ખેતરમાં રાત રહેનારો
રખોપિયો

વસાણું નપું. સુવાસિત પદાર્થો
(તેલમાં કે પાકમાં નાખવાના)

વસકવું અ. ક્રિ. (ગાય ભેંસ બકરી
વગેરેનું) દૂધ દેતાં બંધ થવું

વસૂલ [આ.] અ. ચૂકતે થાય કે
થયેલું હોય એમ (માગણાની રકમ);
—લાત સ્ત્રી. વસૂલ થવું કે કરવું એ;
વસૂલ થવા-કરવાની રકમ; મહેસૂલ
વસ્તુ [સં. નપું.] નપું. નાટક કે કથાનો
મૂળ વિષય; સ્ત્રી. ચીજ, પદાર્થ

વસ [સં.] નપું. કપડું

વહાણું નપું. પ્રભાત

વહાર સ્ત્રી. (લડાઈ કે ઝઘડામાં આવતી)
સહાય, કુમક

વહાણું વિ. પ્રિય, ગમતું; વહાણ નપું.
ત્રેમ, હેત; વાસત્ય; વહાણપ સ્ત્રી.
હેત; વહાણમ પું. પ્રિયતમ, પતિ;
વહાણેશરી વિ. હિત ધચ્છનારું

વહી [આ.] સ્ત્રી. ખુદાનો સંદેશ;
નામાનો ચોપડો; વંશાવળીનો ચોપડો;
૦વટ પું. કારભાર, વ્યવસ્થા;
૦વટદાર પું. વહીવટ કરનાર; ૦વટી
સ્ત્રી. વહીવટને લાગતું; ૦વંચો પું.
વંશાવળી રાખી વાંચનારો ખારોટ

વહેમ પું. સંદેહ, શક; ભ્રમ; -માવું
અ. ક્રિ. વહેમમાં પડવું; -મી, -મીલું
ત્રિ. વહેમથી ભરેલું

વહેરવું સ. ક્રિ. કરવત વડે કાપવું;
વહેર પું. વહેરવું એ; વહેરતાં પડેલે,
ભૂકો; ફાટ, ચીરો; -ણિયો પું.
વહેરવાનું કામ કરનારો કારીગર;
વહેરાઈ, વહેરામણી સ્ત્રી., વહે-
રામણ નપું. વહેરવાનું મહેનતાણું

વહેલું વિ. સમય પહેલાંનું; ઉતાવળું,
જલદી

વહેવાર પું. વ્યવહાર; સંમધ જાળવ-
નારું વર્તન; (લા.) આચરણ; -રુ વિ.
વ્યવહારમાં ચાલી શકે એવું

વહેવું અ. ક્રિ. પ્રવાહ ચાલવો; વીતવું;
(લા.) વેંડી જવું; સ. ક્રિ. ખમવું,
વેઠવું; જિંચકવું; -ણ નપું. વહેવું,
પ્રવાહ ચાલવો એ; પ્રવાહ; -ળો પું.

નાનો પ્રવાહ; -ળિયું નપું. નાનો
વહેજો; વહાણ નપું. મોટા મછવો,
નાવ; વહાણવટું નપું. વહાણ
ખેડવાનો ધંધો; વહાણોટ પું.
ખલાસી, ખારવો

વહેંચવું સ. ક્રિ. હિસ્સા પાડવા,
વાંટવું; -ણ, -ણી સ્ત્રી. વાંટવું-
વહેંચવું એ; હિસ્સો

વહોરવું સ. ક્રિ. ખરીદ કરવું; (લા.)
જોખમ ઉપાડવું; -ત. સ્ત્રી. વહોરવું
એ; (લા.) જોખમ; વહોરો પું.
(વેપાર વણજ કરનારો વેપારી - એ
ઉપરથી) નાગર વાણિયા વગેરેમાં
એક અટક; મુસલમાનોમાં શિયા-
પંથી લોટિયા-દાઉદી જમાતનો
પુરુષ; મુસલમાન સુન્નીપંથનો એ
નામથી ઓળખાતી જાતનો પુરુષ;
વહોરી સ્ત્રી. વહોરાની સ્ત્રી

વળગવું અ. ક્રિ. બાઝવું. ચોટવું,
લપેટવું; (લા.) આગ્રહથી કામે
લાગવું; -ણ નપું. વળગેલો પદાર્થ;
(લા.) ભૂતપ્રેતનો વળગાડ; -ણી સ્ત્રી.
લૂગડાં મૂકવાનો છાપરામાં કે
ધાખામાં દોરીએ બાંધેલો વાંસડો;
વળગાડ પું. (લા.) ભૂતપ્રેત વગેરેની
છાયામાં આવી જવું એ; વળગાડવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) વળગે એમ
કરવું; (લા.) માથે નાખવું

વળવું અ. ક્રિ. વાંકા થવું; મરણવું; પાછા ફરવું; બિપજવું, ચાલવું; બંધાવું; વળ પુ. આમળો; આટો, ફેર; વગ; અંટસ, કીનો; આગ્રહ, વટ; સાંધામાં ધલાતી ગાંઠ; વલણુ નપું. વૃત્તિ; વળતર; વળતર નપું. બાદલ તરફે વાળી આપવાનું કે મજરે આપવાનું હોય એ; વળદાર વિ. વળવાળું; વળાકો પુ. વલણુ; વાળવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) વાંકું કરવું; નમાવવું; પાછા ફેરવવું; આકાર કરવો; કચરો કાઢવો; ઢાંકી દેવું; રસ્તો કરવો; વ(-વો)ળાવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) કન્યા કે વહુને સાસરે મોકલવું; વળામણુ નપું. વાળવાનું મહેનતાણું; વાળતાં નીકળેલો કચરો; વળામણું નપું. વળાવવું એ; વિદાય, વ(-વો)ળાવિયો, વળાવો પુ. રસ્તામાં સંભળી રાખનાર; વળાંક પુ. માર્ગ જ્યાં વળતો હોય તે ભાગ; (અક્ષર કે લેખનનો) મરોડ; વળિયું નપું. સોના કે ચાંદીનું બાળકના પગનું ધરણું; વળું નપું. જમીનનું પડ

વળો પુ. જાપરાનું મોટું અણુધડ પીઠ; -ળી સ્ત્રી. નાનો વળો

વાઈ સ્ત્રી. વાયુરોગ, ફેફસું

વાગવું અ. ક્રિ. વાજવું, બજવું, (વાદ્યનો) અવાજ નીકળવો; ઈજા થવી, જખમ થવો; ટકોરાનો અવાજ થવો-સમય થવો

વાગોળવું સ. ક્રિ. ખાધેલું પેટમાં જઈ પાછું મોંમાં આવ્યે ચાવવું; (લા.) ધીમે ધીમે ખાઈ વાર લગાડવી; વાગોળ નપું. ઓગાળ; સ્ત્રી. વડ-વાંદરું

વાઘ પુ. એક હિંસક પ્રાણી-બિલાડી-ની જાતનું; ળુ સ્ત્રી. વાઘની માદા વાઘરી પુ. ગુજરાત-સૌરાષ્ટ્રની દાતણ વેચવાં-મધ ઝેરવું વગેરે કામ કરનારી જાતિનો પુરુષ; (લા.) મેલો ગંદો કે લુચ્ચો માણસ; -રણુ સ્ત્રી. વાઘરીની સ્ત્રી

વાઘો પુ. ઠાકોરજીનં ચડાવવામાં આવતું કોઈ પણ સીવેલું વસ્ત્ર; પોશાક

વાચા [સં.] સ્ત્રી. વાણી; વાચક [સં.] વિ. દર્શક, બોધક; વાંચનાર; વાચન [સં.] નપું. વાચવું એ; વાચના [સં.] સ્ત્રી. ગ્રંથની લિખિત ઇમારત, પાઠ

વાછટ, વાછંટ સ્ત્રી. પવનથી ઊડતી વરસાદની ઝીણી છાંટ; -ટિયું નપું. વાછટ રોકવા કરવામાં આવતું જીનું

વાછરું નપું. ગાયનું બચ્ચું; -રો પુ. શીતળા માતાનો વાછડાની આકૃતિનો દેવ; વાછ(૦ર)ડું નપું. ગાયનું બચ્ચું; વાછ(૦ર)ડો પુ. નર વાછડું; વાછ(૦ર)ડી સ્ત્રી. માદા વાછડું

વાજળી [આ.] વિ. યોગ્ય, ઘટતું

વાજિન્નનપુ. કોષપણ પ્રકારનું વાઘ;
વાળુ નપું. વાઘ; સૂરવાળું હાર્મો-
નિયમ; ગ્રામોદ્દેશન

વાજેવાજ અ. ઝપાટાખંધ, વેગથી
વા(વ્યા)જોડું નપું. પવનનું તોફાન
વાટ સ્ત્રી. રસ્તો, માર્ગ; (લા.) રાહ,
પ્રતીક્ષા; વટેમાર્ગુ વિ. મુસાફર

વાટ સ્ત્રી. દિવેટ; ગણ કે રથના પૈડા
ઉપર ચડાવવામાં આવતો લોખંડનો
પાટો; ટ્યૂબ-ટાપર (સાઈકલ
વગેરેનાં)

વાટ(-ડ)કો પું. ધાતુનું બિભી દીવાલનું
છાલિયું; -ડી સ્ત્રી. નાનો વાટકો
વાટવું સ. ફી. ખારીક ભૂકો-લસોટીને-
કરવો

વાટાવાટ સ્ત્રી. મસલત, ભાંજવડ

વાડ સ્ત્રી. ખેતર કે ખાગ વગેરેને ફરતી
કાંટા વગેરેની આડચ; -ડી સ્ત્રી.
ખગીચો; ઉનાગામાં પાણી પાછને કરેલું
જુવાર વગેરેની વાવણીવાળું ખેતર;
નાતની વંડી; -ડો પું. ઘર નજીકનો ઘાસ
પૂળા રાખવાનો ખુદ્દો વાડ કરેલો
ભાગ; વાત્રી વગેરે જ્યાં શાક વાવે છે
તેવું નાનું ખેતર; અકરાં ઘેટાં પૂરવાની
જગ્યા; ખુદ્દામાં જગજ ખેસી શકાય
તેવો આંતરેલો ભાગ; (લા.) તડ,
પક્ષ; વાડ (-ઢ) પું. શેરડીનું ખેતર
વાડિયું નપું. ખજૂર ભરવાનું સાદીનું
છાતકું

વાઢવું સ. ફિ. ઓળંગ વતી કાપવું;
(લા.) ધસાતું ખોલવું; વાઢવું. વાઢવું
(બોલેલા મોલને) ઓ; કાપ; જખમ

વાણિયો પું. વાણ; -ચેણ, -ચણ,
-ચાણી સ્ત્રી. વણીક સ્ત્રી; વાણાતર
પું. ગુમાસ્તો

વાણી [સં.] સ્ત્રી. વાયા, ખોડી

વાત સ્ત્રી. વારતા; વાતચીત; -તૂ-
(-તો)ડિયું વિ. વાત જ કર્યા કરનારું

વાતાવરણ [સં.] નપું. પૃથ્વીને વીંટાઈને
રહેલું વાયુનું આવરણ; (લા.) આબુ-
ખાબુની પરિસ્થિતિ

વાદ [સં.] પું. ચર્ચા, શાસ્ત્રાર્થ;

તકરાર; હઠ; જ્ઞાન વિજ્ઞાન વગેરેનું

સિદ્ધાંત વિશેનું તારણ; ઠવિવાદ

[સં.] પું. સામસામા સવાલ જવાબ;

-દાવાદી સ્ત્રી. વાનવિવાદની ખેંચા-

ખેંચી; અદેખાઈ ભરેલું અનુકરણ;

-દી [સં.] વિ સંગીતમાં જે સ્વરથી

સપ્તક બાંધવામાં આવે છે તે સ્વર;

પું. સાપના ખેલ કરનારી જાતનો

આદમી; -દણ સ્ત્રી. વાદીની સ્ત્રી;

-દીલું વિ. (લા.) હકીકત; મમતી

વાન પું. (શરીરનો) રંગ; શરીર; -ની

સ્ત્રી. રાખ

વાનગી સ્ત્રી. નમૂનો (ખાસ કરીને

ખાવાના પદાર્થનો); સંગીત વગેરેની

નમૂનેદાર ચીજ

વાનું નપું. ચીજ, જણસ; -ની સ્ત્રી.

(જમણ) ની ચીજ

વાપરવું સ. ફિ. ઉપયોગ કરવો;

(જેનોમાં) પદાર્થ ખાવો, બોજન

કરવું-પીવું; વાપર પું., વપરાશ

પું., સ્ત્રી. ઉપયોગ

વામ, વાંસ સ્ત્રી. ખે હાથ ખલાસમાં-

તર લંબાવતાં થતું માપ

વામણું વિ. ડિંગણું, નીચા ધાટનું

વામવું સ. કિ. (તોફાન વખતે વહાણ
ન ડૂબે એ માટે ભાર ઓછો કરવા)

સામાનને દરિયામાં ફેંકી દેવો

વાયકા સ્ત્રી. વાત, અફવા; (લા.) નિંદા

વાયકું વિ. પેટમાં ગેસ ઉત્પન્ન કરે

તેવું; (લા.) આડા ટારડા સ્વભાવનું;

હઠીલું; -ડાઈ સ્ત્રી. વાયકાપણું

વાયદો પુ. સોદાની મુદત; અવધિ

વાયુ [સં.] પુ. પવન; વાયરો પુ.

ફૂંકાતો પવન; (લા.) શરીરની શક્તિ;

વાયલ વિ. (લા.) મનનું તરંગી

વાયું નપું. પેટમાં ગેસની પીડા

વાર પુ. ત્રણ ફૂટનું માપ

વાર [સં.] પુ. અઠવાડિયાનો દરેક

દિવસ; -રંવાર [સં.], -રોવાર અ.

હરધડીએ જ્યારે ને ત્યારે; -રોવારિયું

નપું. દિવસો ગણીને દિવસ વારને

હિસાબે ગણવામાં આવતું

વ્યાજ

વારવું સ. કિ. અટકાવવું, રોકવું;

મના કરવી; (લા.) ઓવારણાં લેવાં;

દિદા થઈ જવું; -ણ [સં.] નપું.

વારવું એ; નિવારવાની ક્રિયા; -ણું

નપું. વરવધૂ પરણીને ગયા પછી

કન્યાવાળાં એ એકીને તેડી લાવે એ;

વાર સ્ત્રી. વિલંબ, સમય, વખત;

વારી સ્ત્રી. ક્રમ, વારો, પાળી; વારો

પુ. ક્રમ

વારંટ [અં.] નપું. કચેરી કે અદા-

લતમાં હાજર થવાનું સરકારી

ફરમાન; એવા ફરમાનનું કાગળિયું

વાર્તા [સં.] સ્ત્રી. સમાચાર, ખબર;
નાની કથા

વાલ પુ. બ. વ. વાલોરના દાણા;

ઓળિયાના દાણા; ત્રણ રતી જેટલું

તોલ (ત્યાં એ. વ. માં પણ); -લોળ

સ્ત્રા. જેમાંથી વાલ થાય છે તે શાક

વાલી [આ.] પુ. રક્ષક-પાલક વડીલ

વાવ સ્ત્રી. મોટો પહોળો ફૂલો; પગ-

ધિયાંવાળો ફૂલો; ઠકું નપું. વાવના

પાણીથી જ્યાં પાઈ પાક તેમજ

ફળફૂલ વગેરેનાં ઝાડ-છોડ ઉછેરવામાં

આવે છે તેવું ખેતર

વાવટો પુ. ધ્વજ; -ટી સ્ત્રી. નાની

ધ્વજ

વાવડ પુ. સમાચાર; લાળ, પત્તો

વાવલવું સ. કિ. કણસલાં સહિતના

દાણાને સૂપડામાંથી એવી રીતે નીચે

નાખવા કે ફેતરી ઊડી જાય અને

દાણાનો નીચે ઢગલો થાય

વાવવું સ. કિ. ઉગાડવા માટે જમીનમાં

ખી ડાળી કે રોપાં બોવાં; -ણી સ્ત્રી.

વાવવું એ; (લા.) વાવણી કરી શકાય

એટલો વરસાદ; -ણું નપું. વાવવું એ;

વાવેતર નપું. વાવવું એ; વાવેલું એ

વાવું અ. કિ. (પવનનું) ફૂંકાવું;

(શરીરે ટાઢની) અસર થવી

વાશ સ્ત્રી. શ્રાદ્ધભોજન વખતે કાગડાને

ખવડાવવા નાખવામાં આવતું

ખાવાનું, કાગવાશ

વાસ સ્ત્રી. ગંધ; દુર્ગંધ; -સી વિ.

આગલા દિવસનું ઊતરી ગયેલું-
બગડી ગયેલું; આગલા દિવસનું

વપરાયેલું પહેલું

વાસણ નપું. ઠામ, પાત્ર

વાસના [સં.] સ્ત્રી. પૂર્વ (જન્મ)ના સંસ્કારોથી મગ્નબૂત બનેલી કામના

વાસી(-સી)દું નપું. ઝાડુથી સાફ કરવું એ; ઠોરનાં છાણ મૂતર વગેરે સાફ કરવાં એ; એવો પડેલો કચરો

વાહન [સં.] નપું. આવળ કરવા માટે વપરાતું બેસવાનું સાધન; વિચાર લાગણી વગેરે બોલીને પ્રકટ કરવાનું સાધન, માધ્યમ

વાહુ, વ્વાહુ અ. આશ્ચર્યનો ઉદ્ગાર; સ્ત્રી. સારી એવી કીર્તિ

વાહિયાત અ. વિ. વ્યર્થ, નકામું. સ્ત્રી. વાયડાપણું

વાળ પું. કશ, મોવાળો; -ળુંદ પું. વાળ કાપવાનો ધંધો કરનાર જાતનો પુરુષ; -ળો પું. હાથ પગ વગેરેમાં ફેડો પડી એમાંથી નીકળતી તાતણા જેવી છવાત; એનો રોગ

વાળુ નપું. સાંજનું ભોજન

વાળો પું. ધાતુનો તાર; -ળી સ્ત્રી. કાન નાકમાં પહેરવાની સોના ચાંદી કે પિત્તળ વગેરેની કડી

વાંકું વિ. સીધું-સપાટ નહિ તે, ગોળાંક લેતું; (લા.) કુટિલ; વિરુદ્ધ પડેલું; નપું. વાંકાઈ; વાંધો; ગેરસમજ; વાંક પું. ગુનો, અપરાધ; સ્ત્રીઓના હાથનું એક ધરણું; સ્ત્રી. રાંટ, વાંકાઈ

વાંકડું, -ડિયું વિ. વળાંક લેતું (વાળ વગેરે); વાંકાઈ સ્ત્રી. વાંકાપણું; વંકાવું અ. ક્રિ. વાંકું થઈ જવું

વાંધું નપું. કોતર, વાયુંવાળું

વાંધો પું. વર્ગ, પ્રકાર

વાંચવું સ. ક્રિ. લખેલું ઉકેલી બોલવું એ; લખેલું મનમાં ઉકેલવું એ

વાંચવું સ. ક્રિ. વાંછવું; (લા.) લાખવું

વાંછવું સ. ક્રિ. ઇચ્છવું

વાંઝ, વ્વાઝી, -ઝિયણ સ્ત્રી. સંતાન ન થતાં હોય તેવી સ્ત્રી, વંધ્યા; -ઝિયું વિ. જેને સંતાન નથી થયું તેવું (પુરુષ કે સ્ત્રી)

વાંઝો પું. વણકર; દરજીની એક જાત

વાંટવું સ. ક્રિ. વહેંચણી કરવી; વાંટ પું. હિસ્સો, ભાગ; વાંટો પું. વાંટ; ગરાસમાં આપવાનો કે મળેલો જમીનનો ટુકડો

વાંહું વિ. જેનું સગપણ નથી થયું તેવું (સ્ત્રી કે પુરુષ), અપરિણીત

વાંદર પું. વાનર; -રું નપું. વાનર (સામાન્ય)

વાંદવું સ. ક્રિ. પવિત્ર કે પ્રસાદી પદાર્થને માન આપવું; પ્રસાદનો કણ મોંમાં મૂકવો કે માથે ચડાવવો

વાંધો પું. બાધા, હરકત; વિરોધ; (લા.) ઝંધો, તકરાર

વાંલ સ્ત્રી. બે હાથ પહેળા કરી જેટલી લંબાઈ થાય તેટલું માપ, વામ

વાંસ પુ. સોટા. જેવો એક જંગલી છોડ; એનો સોટો, બાંજુ; સાતથી આઠ હાથ જેટલું માપ; ઠોડા પુ. વાંસનો સોટો; ઠળી સ્ત્રી. ખંસી; રૂપિયા ભરવાની લાંબી પાતળી કોથળી (જે કેડ ઉપર બાંધી લેવાય); ઠલો પુ. સુતારનો ચપટો કુહાડો; વાંસો પુ. ખરડો, પીઠ; વાંસે અ. પાછળ વાંસલું વિ. પાછળની બાજુએ રહેતું; પછી થયેલું, પાછળનું
 વિકરાળ [સં.] વિ. ભયાનક, બિહામણ
 વિકલ્પ [સં.] પુ. તર્કવિતર્ક, સંદેહ; એમાંથી સ્વીકારવા જેવી વાત કે વસ્તુ
 વિકાર [સં.] પુ. ફેરફાર; શારીરિક કે માનસિક બગાડ
 વિકાસ [સં.] પુ. ખીલવું એ, ઉત્ક્રાંતિ વિકસવું અ. ફિ. ખીલવું
 વિખવાદ પુ. (લા.) વેરઝેર ઉત્પન્ન થાય તેવી સ્થિતિ; અધડો
 વિગત સ્ત્રી. છૂટે છૂટી હકીકત, ખીના વ્યાર અ. છૂટે છૂટી તપસીલવાર
 વિગ્રહ [સં.] પુ. યુદ્ધ; અધડો; વધરો
 વિઘ્ન [સં.] નપું. અડચણ, નડતર; સંકટ, મુશ્કેલી
 વિચાર [સં.] પુ. મનથી ચિંતવવું એ; ઉદ્દેશ, આશય; મનસૂમો; વ્યું અ. ફિ. વિચાર કરવો, ચિંતવવું; વિચરવું અ. ફિ. આમતેમ ફરવું
 વિચિત્ર [સં.] વિ. વિલક્ષણ; અદ્ભુત; તરેહવાર

વિજય [સં.] પુ. જીત, ફતેહ; -ચી વિ. વિજયવાળું
 વિજોગ પુ. વિગોગ, છૂટા થવાપણું
 વિજ્ઞાન [સં.] નપું. બ્રહ્મવગેરે અલૌકિક પદાર્થોનું જ્ઞાન; શાસ્ત્રીય જ્ઞાન; લૌકિક પદાર્થોની સૂક્ષ્મતાનો વિચાર કરતું શાસ્ત્ર, 'સાયન્સ'
 વિટંબણા, વિટમણા સ્ત્રી. મુશ્કેલી; સંતાપ, દુઃખ
 વિદાય વિ. વળાવેલું; સ્ત્રી. છૂટા થવા દેવું એ, રવાનગી
 વિદેશ [સં.] પુ. પરદેશ; -શી [સં.] વિ. પરદેશી
 વિદ્યા [સં.] સ્ત્રી. જ્ઞાન; કોઈપણ શાસ્ત્ર કે કળાની સૂઝ; તે તે શાસ્ત્ર કે કળા; વ્હીઠ સ્ત્રી. વિશ્વવિદ્યાત્રય; વિદ્યાર્થી [સં.] શિષ્ય, નિશાળિયો; વિદ્યાર્થીની [સં.] સ્ત્રી. શિષ્યા; વિદ્વાન [સં.] વિ. વિદ્યાવાળું
 વિધવા [સં.] સ્ત્રી. રાંડેલી સ્ત્રી
 વિધાન [સં.] નપું. વિધિ, કરવું એ; શાસ્ત્રની આજ્ઞા; રાષ્ટ્રનું બંધારણ; વસલા [સં.] સ્ત્રી. રાષ્ટ્રને માટે કાયદા બાંધતી વરિષ્ઠ સલા
 વિધિ [સં. પુ.] પુ. બ્રહ્મા; સ્ત્રી. ભાગ્યદેવતા, વિધાતા; પુ. સ્ત્રી. શાસ્ત્રાજ્ઞા; સંસ્કાર; ધાર્મિક ક્રિયાક્રમ
 વિધુર [સં.] પુ. જેની સ્ત્રી મરી ગઈ છે તેવો પુરુષ, રાંડેલો પુરુષ
 વિનય [સં.] પુ. કેળવાયેલ સ્થિતિ; વિવેક; -ચી [સં.] વિ. વિવેકવાળું; વમંદિર [સં.] નપું. 'આર્ટ્સ કોલેજ'

વિનંતિ, —તી સ્ત્રી. વિનમિ, આજીજી,
 અરજ
 વિના [સં.] અ. વગર, સિવાય
 વિનાશ [સં.] પુ. ભારે નાશ; ઠક
 [સં.] વિ. નાશ કરનારું; —શિક્ષા
 [સં.] સ્ત્રી. લોદાના અખતરવાળી
 લડાપક પ્રકારની આગબોટ
 વિલાગ [સં.] પુ. લાગનો પણ લાગ,
 લાગલો, ખંડ
 વિમાન [સં.] નપું. આકાશયાન,
 આકાશી વાહન; સાધુ સંતોની
 નનામી—હાકડી (મ્યાનાના ઘાટતી)
 વિમાસવું અ. કિ. પસ્તાવું; —ણ સ્ત્રી.
 પસ્તાવો; જાડો ચિંતા
 વિયોગ [સં.] પુ. જુદા પડવું એ,
 વિભેગ, વિરહ
 વિરલ [સં.], —લું વિ. લાગ્યેજ
 મળે એવું
 વિરહ [સં.] પુ. સ્નેહીઓનું છૂટા
 પડવું એ, વિભેગ
 વિરામ [સં.] પુ. થેલવું—અટકવું
 એ; વિસામો; ઠવું અ. કિ. થેલવું,
 અટકવું
 વિરોધ [સં.] પુ. સામનો કરવો એ;
 (લા.) શત્રુવટ; તકરાર; —ધી [સં.]
 વિ. વિરુદ્ધતું; દુશ્મન
 વિલંબ [સં.] પુ. વાર લગાડવી
 એ, ઢીલ
 વિલાપ [સં.] પુ. મોટેથી રડવું એ
 વિલાયત [આ.] સ્ત્રી. નપું. વતન;
 (લા.) અંગ્રેજોનો પોતાનો દેશ,
 ઇંગ્લેન્ડ; —તી વિ. ઇંગ્લેન્ડમાં બનેલું;
 (લા.) પરદેશી; અદ્ભુત, અસાધારણ

વિવાહ [સં.] પુ. ચર્યા; ઝંઘડો
 વિવાહ [સં.] પુ. લગ્ન; સગપણ;
 —હિત [સં.] વિ. પરણેલું; વિવાહો
 પુ. વિવાહ-ગાળો, લગ્નસરા
 વિવેક [સં.] પુ. શું સારું-શું નરસું
 એ જોવાની સમજ; સભ્યતા ભરેલું
 વર્તન, વિનય; (લા.) કરકસર; —કી
 [સં.] વિ. વિવેકવાળું, વિનયી;
 વિવેચન [સં.] નપું. સ્પષ્ટીકરણ—
 ગુણદોષ જુદા પાડી વિવરણ કરવું
 એ
 વિશેષ [સં.] પુ. વધારો; વિ. વધારે
 વિશેષણ [સં.] નપું. વધારે કરે
 તેવો શબ્દ; વિશેષ્ય [સં.] વિ.
 નપું. જેનો વધારો થાય તેવો શબ્દ
 વિશ્વ [સં. સર્વ.] નપું. સૃષ્ટિ, જગત;
 ઠવિદ્યાલય [સં. પુ. નપું.] નપું.
 વિદ્યાપીઠ, 'યુનિવર્સિટી'
 વિશ્વાસ [સં.] પુ. ભરોસો; ખાતરી;
 શ્રદ્ધા, આસ્થા; —સી વિ. (લા.)
 ખ્રિસ્તી ધર્મમાં માનનારું; —સુ વિ.
 ભરોસો રાખી રહેનારું
 વિષ [સં.] નપું. ઝેર
 વિષમ [સં.] વિ. અસમાન; (લા.)
 મુશ્કેલ
 વિષય [સં.] પુ. ઈંદ્રિય ગ્રહણ કરી
 શકે તે પદાર્થ કે ભાવ; ભોગવવું
 એ; કામભોગ; અભ્યાસ કે મનન
 વગરનો મુદો; —યી [સં.] વિ.
 કામાસક્ત
 વિસાત [આ.] સ્ત્રી. મામલત, કિંમત
 મહત્તા; (લા.) ગુજું, તાકાતદ
 ગણના, ગણતરી, લેખું

વિસામો પુ. વિશ્રામ, થાક ખાવો
એ; થાક ખાવાની જગ્યા; એવી
જગ્યા ઉપર બાંધેલો ઝોટલો

વિરુમય [સં.] પુ. અચંખો, અચરજ
વિહાર [સં.] પુ. આનંદમાં હરવું
ફરવું એ; ક્રીડા; જૈન સાધુઓનું
એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે જવું એ;

(ખોદેનો) મઠ; બિહાર રાજ્ય
વીખરાવું અ. ક્રિ. છૂટા પડવું-છિન્ન-
ભિન્ન થઇ :વેરાવું; વિખેરવું સ.
ક્રિ. (પ્રેરક) વીખરાય એમ કરવું
વીધુ* નપું.-ઘો પુ. પચોસેક ગુંઠાનું
જમીનનું એક માપ; વિઘોટી સ્ત્રી.
વીધા દીઠ નક્કી કરેલી રોકડ
મહેસૂલ

વીછળવું સ. ક્રિ. ઊટકેલાં કે એઠાં
વાસણ કે હાથ વગેરે પાણીથી ધોવાં
વીજ, ંળી સ્ત્રી. વિદ્યુત; યંત્રથી ઊભી
કરેલી વિદ્યુત; ંળિક વિ. વીજળીના
જેવું

વીણવું સ. ક્રિ. કણે કણે કરી ઊચકવું
વીતવું અ. ક્રિ. ગુજરવું, પસાર થવું;-ક
નપું. વીતેલું હોય તેવું; દુઃખ, સંકટ;
વિતાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) સંકટ-
માંથી પસાર કરવું; દુઃખ દેવું

વીનવવું સ. ક્રિ. વિનંતિ કરવી;
વિનવણી સ્ત્રી. વિનંતિ, આજીજી

વીમો પુ. વસ્તુ કે જીવનને નુકસાન
પહોંચતાં એ બદલ પૈસાથી થતી
ભરપાઈ; એનો કરાર; એ પેટે ભર-
વામાં આવતો હપતો

વીર [સં.] વિ. બહાદુર, શૂર; પુ.
(બહેનને) ભાઈ; -રી સ્ત્રી. બહેન; -રો
પુ. (બહેનને) ભાઈ

વીરડો પુ. તળાવમાં કે નદીની રેતીમાં
ખોદવામાં આવતો ઢીકવો

વીલ [અં.] નપું. વસિયતનામું
વીલું વિ. ઢીલા કે નિમાણા મોઢાવાળું;
(લા.) રઝળવું

વીશી સ્ત્રી. પૈસા આપીને જ્યાં જમ-
વાનું મળે તેવી જગ્યા, 'લોભ'

વીસરવું સ. ક્રિ. ભૂલી જવું
વીખવું સ. ક્રિ. ખેરવિખેર કરવું,
ખીખવું

વીચવું સ. ક્રિ. આંખ ખંધ કરવી,
મીચવું

વીંછી પુ. જેની પૂછડીમાં ઝેર છે તે
એનાથી ડંખ આપે છે એવું જંતુ;

-છિયો પું., -યાં, નપું. બ. વ.,
વીંછુવા પું. બ. વ. વીંછીના

આકારનું પગના પંજા ઉપરનું
ધરણું; -છુટો પું. (લા.) આકાશમાં

વૃશ્ચિક રાશિનો વીંછીના આકારનો
તારકસમૂહ; એક કુયોગ

વીંજણો પું. પંખો

વીંઝવું સ. ક્રિ. હવામાં (હથિયારને)
જોરથી ફેરવવું

વીંટવું સ. ક્રિ. લપેટવું; વીંટો, વીંટલો
પું. બીડલું; વીંટલી સ્ત્રી. નાનો

વીંટો; વીંટાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
વીંટે એમ કરવું

વીંધવું સ. ક્રિ. વેહ પાડવો; ભોંકવું;
વીંધ નપું. કાણું, બાકું, નાકું

વૃતાંત [સં.] પુ. સમાચાર, હકીકત

વૃત્તિ [સં.] સ્ત્રી. મનનું વલણ;
વિચાર; (લા.) દૂંદૂં વિવરણ;
આશ્ચર્યક

વૃદ્ધ [સં.] વિ. ધરકું; વડીલ; -દ્ધિ
[સં.] સ્ત્રી. વધારો; (લા.) ચડતી
વેકળો પુ. વેકર-ઝડી રેતીવાળો પહોળો
વહેળો, વેકળો

વેકર સ્ત્રી. ઝડી રેતી
વેખલું વિ. તૂટેલા દાતવાળું; (લા.) લુચ્ચુ
વેગ [સં.] પુ. ગતિ, ઝડપ, ભેસ;
-ગીલું વિ. વેગવાળું, ઝડપી

વેગળું વિ. ફર રહેલું, જુદું, અલગ
વેચવું સ. કિ. મૂલ્ય લઈને આપવું;
-ચાલ વિ. વેચવાવાળું; વેચાઉ વિ.
વેચવા માટે કાઢેલું; વેચાણ નપું.
વેચવું એ

વેળ સ્ત્રી. (લા.) ઉપાધિ કરે એવી સંતતિ
વેળું નપું. દરવાજે કે રસ્તા ઉપર
વીંધવાના નિમિત્તે બાંધવામાં
આવતું નાળિયેર

વેઠ સ્ત્રી. ફરજિયાત વૈતરું; (લા.)
પોડા, ઉપાધિ; ઠવું સ. કિ. સહન
કરવું, ખમવું; (લા.) નિભાવવું;
-ઠિયો પુ. વેઠ કરનારો મજૂર

વેડકું સ. કિ. નકાસું ખરચી
નાખવું

વેડમી સ્ત્રી. પૂરણપોળા

વેડવું સ. કિ. (આંખા વગેરે વૃક્ષ
ઉપરથી વાંસડા વતી) ફળ તોડવાં;
વેડી સ્ત્રી. વાંસડાને છેડે ફળ
પકડવાની જાળીવાળી થેલી; વેડો પુ.
વેડવાનું કામ કરનારો

વેઢ પુ. આંગળામાં સાંધાઓ આગળનો
કાપ; વેઢ ઉપર પહેરવાનો આંટા-
આંટાવાળો કરડો; વેઢલો પુ.
સ્ત્રીઓના કાનમાં પહેરવાનું એક
ધરણું; વેઢો પુ. આંગળાનો દરેક
સાંધો

વેણી [સં.] સ્ત્રી. અખોડો; છૂટો
ગૂંથેલો ચોટલો; અખોડામાં
ધાલવાની ફૂલ વગેરેની બનાવટ;
કમાડમાં જડેલી ઊભી ચીપ

વેતર નપું. જનવરોમાં પ્રત્યેક
જન્મવાનું વિધાનું એ; એ રીતે
વિધાયેલું પ્રત્યેક જન્મું

વેતરવું સ. કિ. ભાગ પાડવા; કપડું
સીવવા માપસર કાપવું; -ણ સ્ત્રી.
વેતરવું એ; (લા.) ગોઠવણ, વ્યવસ્થા

વેદ [સં.] પુ. આર્યોનું મૂળ ધાર્મિક
સૂક્તોનું પુસ્તક (એ ચાર છે : ઋગ્વેદ
યજુર્વેદ, સામવેદ, અથર્વવેદ); ઠના
[સં.] સ્ત્રી. દુઃખ, પીડા; -દાંત
[સં. પુ.] નપું. આર્યોનું તત્ત્વજ્ઞાન
(ઉપનિષદોમાં ચર્ચાયેલું); -દાંતી
[સં.] વિ. તત્ત્વજ્ઞાની; -દિયું વિ.
(લા.) માત્ર પુસ્તકિયા જ્ઞાનવાળું;
મૂર્ખ

વેદી [સં.] સ્ત્રી. યજ્ઞકુંડ; હોમ વગેરે
કરવાની ચોરસ ઓટલી

વેપાર પુ. માલ વેચવા સારવાનો
ધંધો; -રી વિ. વેપાર કરનારું
વેર નપું. શત્રુતા; દુશ્મનાવટ; (લા.)
દ્વેષ; -રી વિ. શત્રુ; -રણ સ્ત્રી. શત્રુસ્ત્રી

વેરવું સ. ક્રિ. છૂટું છૂટું વીખરાય
 એમ નાખવું; વેરણછેરણ નપું.
 વેર વિખેર થઈ પાથરવું-પથરાવું એ
 વેરાન વિ. ઉજ્જડ
 વેરે અ. (લગનમાં જોડાઈને) જોડે, સાથે
 વેરો પું. કર, જકાત
 વેલ, ઠડી, -લી સ્ત્રી. લતા; -લો પું.
 મોટી વેલ
 વેલ સ્ત્રી. (લા.) પુનર્લગ્ન કરવાની ધણી
 છૂટ આપે ત્યારે જ્યાં બીજે પુનર્લગ્ન
 કરવા બાધ બન્ય તે લોકો પાસેથી
 મળતી રકમ; ઠડું નપું. વહુને સાસરે
 લાવતાં સગાવહાલાનો સમૂહ;
 એવી રીતે લવાતું ઢાંકણું ગાડું
 વેવણું વિ. આકુળ; માલાકુયું; -લામ
 સ્ત્રી. વેવલાપણું; -લાં નપું. બ. વ.
 વલખાં, ફાંફાં
 વેવાઈ પું. દીકરા કે દીકરીનો સસરો
 (પરસ્પર); -ણ સ્ત્રી. દીકરા કે
 દીકરીની સાસુ (પરસ્પર);
 વેવશાળ, વેશવાળ નપું.
 સગપણ, વિવાહ
 વેશ [સં.] પું. પોશાક, પહેરવેશ;
 (લવાઈમાં) પાત્રનું ઊતરવું એ;
 સોહાગણનાં ચિહ્ન
 વેસણ નપું. ચણાનો લોટ
 વેહ પું. વીંધ, કાણું
 વેળા [સં.] સ્ત્રી. ટાણું, સમય
 વેળુ સ્ત્રી. વેકૂર, જડી રેતી
 વેંત સ્ત્રી. હથેળીનો અંગૂઠાના નખથી
 ટચલી આંગળીના નખ સુધીનો
 પાથરેલા ભાગ વેંત અ. તરતજ,
 લાગણું

વૈતરું નપું. થાક કે કંટાળો આપે તેવું
 કામ; મજૂરી; મજૂર
 વૈઘ [સં.] પું. દેશી દવા જાણનાર;
 ઠક [સં.] નપું. વૈઘવિદ્યા; -કું નપું.
 વૈઘનું કામ, વૈઘનો ધંધો
 વૈભવ [સં.] પું. જહોજહાંલી,
 સમૃદ્ધિ; -વી [સં.] વિ. વૈભવવાળું
 વૈરાગ્ય [સં.] નપું., -ગ પું. સંસાર
 ઉપરની આસક્તિનો અભાવ;
 વૈરાગી પું. વૈરાગ્યવાળું
 વૈષણવ [સં.] વિ. વિષ્ણુની ભક્તિ
 કરનારું; એ ધર્મનું
 વોડળો પું. નાનો વહેજો
 વોટ [અં.] પું. ચૂંટણીનો મત
 વોડકું નપું. -કી સ્ત્રી. જુવાન ભેંસ
 વોળાવણું સ. ક્રિ. વળાવવું, વિદાય
 કરવું; વોળામણું નપું. વોળાવવું
 એ; વોળાવો (-વિયો) પું. વળાવો
 વ્યાભચાર [સં.] પું. પારકાં સ્ત્રી
 પુરુષનો આડો સંબંધ; -રી [સં.] વિ.
 છિનાળનું
 વ્યવહાર [સં.] પું. વહેવાર
 વ્યસન [સં.] નપું. દુઃખ; ખૂરી લત;
 -ની [સં.] વિ. ખૂરી લતવાળું
 વ્યાકરણ [સં.] નપું. ભાષાના
 પ્રયોગને જાળવનારું શાસ્ત્ર
 વ્યાજ [સં.] નપું. નાણાં વાપરવા
 બદલ અપાતો રોકડ રકમનો વધારો;
 ઠખાઉ, ઠખોર વિ. વ્યાજ ખાનાર;
 ઠખાધ સ્ત્રી. વ્યાજની ખેટ; ઠવડું
 નપું. વ્યાજે નાણાં આપવાનો ધંધો
 વ્યાધિ [સં. પું.] સ્ત્રી. રોગ; (લા.) ચિંતા

વ્યાપક [સં.] વિ. બધે ઠેકાણે
 પ્રસરીને રહેનારું
 વ્યાપાર [સં.] નપું. હિલચાલ; વેપાર
 વણજ
 વ્યાયામ [સં.] પુ. કસરત; મહેનત
 વ્રત [સં.] નપું. નિયમ પ્રમાણે કર-
 વામાં આવતું ઉપવાસ વગેરે
 ધાર્મિક કાર્ય; (લા.) કરવા ન કર-
 વાના નિર્ધાર

શ

શક [આ.] પુ. વહેમ, શંકા; ઠંદાર [દ્રા.]
 વિ. જેના ઉપર વહેમ છે તેવું; ઠંદ [દ્રા.]
 વિ. શકવાળું, સંશયમાં રહેલું
 શકરો પુ. બાળ પક્ષી; (લા.) પાકો
 ઉઠાવગીર
 શક્યું અ. ક્રિ. શક્તિમાન થવું; સંભ-
 વિત થવું; શક્તિ [સં.] સ્ત્રી.
 બળ, તાકાત; શક્તિમાન [સં.]
 વિ. શક્તિવાળું; શક્ય [સં.]
 વિ. બની શકે તેવું, સંભવિત
 શકોરું નપું. માટીનું બટેરું
 શક્કર-ટ્ટી સ્ત્રી. ટટી, ખડખડ્યું,
 તળિયું; શક્કર-પારા પુ. બ.વ.
 ખાંડની ચાસણી ચડાવેલા ચણા
 વગેરે; શક્કરિયું નપું. ભાંખણું કે
 સફેદ રતાળું
 શગ સ્ત્રી. દીવાની જ્યોત
 શઠ [સં.] વિ. દુષ્ટ્યું
 શણ [સં.] નપું. ભીંડાની બાતનો એક
 છોડ; -ણિયું નપું. શણની બના-
 વટનું અભોષિયું; કંતાન, ગૂણિયું
 શણગારવું સ. ક્રિ. સુશોભિત કરવું;
 શણગાર પુ. શેલા

શત્રુ [સં.] પુ. દુશ્મન; વ્યટ સ્ત્રી. શત્રુતા
 શમ [સં.] નપું. મુહું
 શબ્દ [સં.], પુ. અવાજ; ખોલ, વચન
 શરણ [સં.], -ણું નપું. આશ્રય,
 આશરો
 શરણાર્થ સ્ત્રી. કૂંડીને વગાડવાનું નળી
 જેવું વાળું
 શરત [આ.] સ્ત્રી. હોડ; ખેલી
 શરદી [દ્રા.] સ્ત્રી. ઠંડી, ભેજ; સળખમ
 શરખત [આ.] નપું. ફગના રસનું
 બનાવેલું ગળ્યું પીણું
 શરમ [દ્રા.] સ્ત્રી. લાજ; (લા.)
 પ્રતિષ્ઠા, આબરૂ; -માવું અ. ક્રિ.
 લજવું; -માળ વિ. શરમાઈ જવાની
 પ્રકૃતિનું; -મિંદું વિ. શરમથી
 ઝંખવાણું પડેલું
 શરાફ [આ.] પુ. નાણાંની ધીરધાર
 કરનાર વેપારી, નાણાવટી; -ફી વિ.
 શરાફને લગતું; સ્ત્રી. નાણાવટું
 શરીર [સં.] નપું. દેહ
 શર [આ.] વિ. આરંભાયેલું, ચાલુ;
 વ્યાપ્ત સ્ત્રી. આરંભ
 શસ્ત્ર [સં.] નપું. હથિયાર (મારવાનું)
 શહીદ [આ.] વિ. પુ. ધર્મયુદ્ધમાં
 મરેલું
 શહેનશાહ [દ્રા.] પુ. પાદશાહ; -હી
 વિ. શહેનશાહને લગતું; સ્ત્રી.
 શહેનશાહત; -હત સ્ત્રી. શહેનશાહી,
 સાર્વભૌમતા
 શહેર [દ્રા.] નપું. નગર; -રી વિ.
 શહેરને લગતું; પુ. શહેરમાં વસનારો
 શંકા [સં.] સ્ત્રી. વહેમ, શંકા,
 સંશય; વશીલ વિ. વહેમાળું

શાખ [સં.] પુ. એક દરિયાઈ
પ્રાણીનું ગોળ ધાટનું કોટલું (જે
ફુંકવાથી અવાજ થાય); (લા.)
મૂખ

શાંભુ [સં.] પુ. મહાદેવ, શિવજી;
૦મેળો પુ. જુદી જુદી જાતો કે
ચીજોનો અવ્યવસ્થિત સમૂહ

શાક [સં.] નપું. ખાઈ શકાય તેવી
લીલોતરી (કંદ મૂળ લાજી શિંગો
ફળો વગેરે); -કાહારી [સં.] વિ.
માત્ર વનસ્પતિજન્ય ખોરાક ઉપર
જીવનાર; ૦પીઠ સ્ત્રી. શાકખજાર

શાખ સ્ત્રી આખર; અટક, અવટક; સાક્ષા

શાખા [સં.] સ્ત્રી ડાળી; વિભાગ
૦મૃગ [સં.] નપું. વાંદરું
શાખું વિ. બુદ્ધિશાળી, ડાહ્યું; -જુપણ
નપું. બુદ્ધિ, ડહાપણ

શાતા સ્ત્રી. શાંતિ, નિરાંત, સુખાકારી
શાદી [ફા.] સ્ત્રી. લગ્ન, વિવાહ

શાન [આ.] સ્ત્રી. લપકો; દેખાવ,
છટા; ૦દાર [ફા.] વિ. લપકાદાર,
ધાટીયું

શાપ [સં.] પુ. કટુવા; ૦પું સ. કિ.
શાપ આપવો

શાખાશ [ફા.] અ. વાહવાહ, ધન્યવાદ
શાયર [આ.] પુ. કવિ; ૦રી સ્ત્રી.
કવિશક્તિ; કવિતા

શાર પુ. ડાહ્યું, વેહ

શાલ [ફા.] સ્ત્રી. જાનનો કીમતી
ખારીક એટો

શાસન [સં.] નપું. અધિકાર, સત્તા;
આજ્ઞા; શિક્ષા, સભા; ૦ક [સં.] વિ.
સત્તા ચલાવનાર; શાસ્ત્ર [સં.] નપું.
કોઈપણ વિષયનું વ્યવસ્થિત જ્ઞાન
આપનાર ગ્રંથ; ધર્મગ્રંથ; શાસ્ત્રી
[સં.] વિ. પુ. શાસ્ત્ર જાણનાર;
શાસ્ત્રીય [સં.] વિ. શાસ્ત્ર
પ્રમાણેનું

શાહ [ફા.] પુ. બાદશાહ, શહેનશાહ;
-હી વિ. શાહને લગતું

શાહી સ્ત્રી. લખવાની રેશની

શાહુકાર પુ. સંપત્તિવાન, ધનિક
પુરુષ; -રી સ્ત્રી. ધનવાનપણું; (લા.)
લુચ્ચાઈ

શાળ સ્ત્રી. ડાંગર

શાળા [સં.] સ્ત્રી. નિશાળ;
-જોપયોગી [સં.] વિ. નિશાળમાં
ચાલતું

શાંત [સં.] વિ. શમવાળી પ્રકૃતિનું;
-તિ [સં.] સ્ત્રી. શમતા; ઉપદ્રવનો
કે માનસિક ત્રાસનો અભાવ; ચિત્ત-
વૃત્તિઓની સમધારણ સ્થિતિ;
અવાજનો અભાવ; (લા.) ધીરજ,
ખામોશ; નિરાંત

શિકલ સ્ત્રી. ચહેરાની આકૃતિ,
સુખાકૃતિ

શિકાર [ફા.] પુ. પશુ પંખીને રમત
ખાતર મારવાં એ; નિશાની હિંસા;
(લા.) ભોગ; -રી વિ. શિકાર ખેલનાર
શિક્ષણ [સં.] નપું. ફળવણી; બોધ,
ઉપદેશ; શિક્ષા [સં.] સ્ત્રી. શિખા-
મણ; (લા.) સભા

શિખર [સં.] નપું. ટોચ, મથાળું;
પર્વતની ટોચ

શિખંડ નપું. દહીંમાંથી પાણી કાઢી
નાખી ગજાશ ભેળવી કરેલી એક
વાતો

શિખા [સં.] સ્ત્રી. ચોટલી; શગ

શિયાળ નપું., સ્ત્રી., -ખિયું નપું.
કૂતરાની જાતનું એક જંગલી પ્રાણી

શિયાળો પું. ઠંડીની ઋતુ; -ળ વિ.

શિયાળાની ઋતુને લગતું કે થતું

શિરસ્તો પું. રિવાજ, પ્રથા; -સ્તો-
દાર પું. અમલદારનો મુખ્ય કારકેન

શિરાવ વું અ. ક્રિ. સવારનું પહેલું
ભોજન કરવું; શિરામણ નપું.

શિરાવવું એ; શિરાવવાતું ભોજન;

શિરામણી સ્ત્રી. શિરાવવું એ

શિક્ષા [સં.] સ્ત્રી. પથ્થરની છાત;

ઠલેખ [સં.] પું. પથ્થર ઉપર
કોતરેલો લેખ-લખાણ

શિલ્પ [સં.] નપું. કળા; શિક્ષણ,
તાલીમ; બાંધકામની કળા; -લ્પી

[સં.] પું. શિલ્પકાર, સલાહ

શિવ, ઠળ પું. બ.વ. (માનાથે) મહા-
દેવજ; ઠરાત્રિ [સં.], ઠરાત્ર સ્ત્રી.

માત્રવદિ ૧૪ની રત્રિ; ઠલિંગ [સં.]
નપું. શિવની ગાળાકાર ઊભી મૂર્તિ

શિબ [સં.] વિ. (લા.) વિદ્યા અને
સંસ્કારવાળું, સંભાવિત; -બ્યાચાર

[સં.] પું. આદરસત્કાર

શિબ્ય [સં.] પું. વિદ્યાર્થી; -બ્યા

[સં.] સ્ત્રી. વિદ્યાર્થિની; -બ્યવૃત્તિ

[સં.] સ્ત્રી. વિદ્યાર્થિની મળતી
નાણાની હપતાબંધી કે સામટી
રોકડ મદદ

શિસ્ત સ્ત્રી. નિયમોને બરાબર અનુસરી
કરવામાં આવતું વર્તન

શિંગ નપું. ખશુના માથા ઉપરનું
બહાર નાકળેલું ગાળાકાર હાડકું;

સ્ત્રી. પનસ્પતિની બીવાળી સહેજ કે
વધુ લાંબા આકારની પાપડી (ગાળ

પણ હોય, ચપટ પણ હોય); ઠડું
નપું. ઢોરના માથા ઉપરનું નાતું

શિંગ કે શિંગ સામાન્ય; ઠડી સ્ત્રી.
નાતું શિંગ; -ગું નપું. શિંગડાના

આકારનું પવન ફૂંકી વગાડાય તેવું
એક વાંજું, રણશિંગું; -ગાળું વિ.

શિંગડાવાળું; -ગી સ્ત્રી. શિંગું, રણ-
શિંગું; -ગોડી સ્ત્રી. શિંગોડાનો વેલો

(પાણીમાં જ થાય છે); -ગોડું નપું.
પાણીમાં થતા શિંગોડીના એક

વેલાનાં ફળ જેના લોટનો ફળારમાં
કેપયોગ થાય છે

શીખ સ્ત્રી. શિખામણ; માંગલિક
વિદાયગીરી; એવી વિદાયગીરી વખતે

અપાતી ભેટ; ગોર કે ગારોટ વગેરેને
અપાતી ભેટ; ઠવું સ. ક્રિ. તાલીમ

લેવી, લાણવું; ઠવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
લાણાવવું, તાલીમ આપવી; શિખા-

મણ સ્ત્રી. સારી સલાહ; શિખાડ-
વું, શિખવાડવું, શિખડાવવું

સ. ક્રિ. (પ્રેરક) શીખવવું

શીખ પું. ગુરુ, નાનકેના સંપ્રદાયનો
અનુયાયી

શીત [સં.] વિ. ઠંડું, ટાહું; નપું.

અ. વ. શરીરની અતિશિથિલતામાં કે મરણ થવાની પહેલાં શરીરમાંથી પસીનાની જેમ છૂટતાં પાણી; ૦ળ [સં.] વિ. ઠંડું, ટાહું; ૦ળા [સ્ત્રી.] બળિયાનો રોગ, શીળી, માતા; બળિયાના રોગની દેવી

શીઠ અ. શા માટે; કયાં; ૦ને અ. શા માટે

શીરો [ક્રા.] પું. ઘઉંના લોટની એક ઢીલી મીઠી વાની, માનભોગ

શીશો પું. કાંચનું ઊભું ગોળાકાર-સાંકડાં મોંનું પાત્ર, બાટલી; -શી સ્ત્રી. નાનો શીશો

શીળું વિ. શીતળ, ઠંડું; નપું. છાંયડો; -ળસ નપું. શરીર ઉપર ઓચિંતો નાનાં નાનાં ઢીમણાં થઇ આવવાનો રોગ; -ળી સ્ત્રી. શીતળાનો રોગ, માતા

શીંકું નપું. અધ્ધર લટકાવી ચીજ વસ્તુ રાખી શકાય તેવો દોરી કાથી કે સળી-સળિયાનો ઘાટ; -કી સ્ત્રી. નાનું શીંકું; -કદી સ્ત્રી. બળદ ઊંટ વગેરેને મોઢેબાંધવામાં આવતી શીંકી

શુકન નપું. લવિષ્યના શુભ-અશુભ બનાવોની આગાહીની નિશાની; શુકન બતાવનારું પ્રાણી પદાર્થ કે બનાવ; સારું શુકન; -નિયાળ વિ. શુકનવાળું, માંગલિક

શુદ્ધ [સં.] વિ. સ્વચ્છ, ચોખ્ખું; પવિત્ર; દોષ વિનાનું; ભેળસેળ વગરનું; -દ્ધિ [સં.] સ્ત્રી. સ્વચ્છતા; પવિત્રતા; પવિત્ર કરવાપણું; નિર્દોષતા; (લા.) ભાન, જાગૃતિ

શુભ [સં.] વિ. માંગલિક

શુભાર [ક્રા.] અડસટ્ટો, અંદાજ, આશરો; (લા.) હિસાબ, ગણતરી; -રે અ. આશરે, અંદાજે

શું સર્વ. પદાર્થ બતાવનાર પ્રશ્નાર્થ સર્વનામ; ક્યું; અ. ખાલી પ્રશ્નાર્થ-વાચક અવ્યય; ખાલી આશ્ચર્ય બતાવનાર અવ્યય; ૦ય વિ. કાંઈનું કાંઈ.

શું વિ. જેવું

શૂદ્ર [સં.] હિંદુઓમાં ચોથી વર્ણનો પુરુષ; -દ્રાણી, -દ્રી સ્ત્રી. શૂદ્ર સ્ત્રી

શૂન્ય [સં.] વિ. ખાલી; ભાન કે સંજ્ઞા વગરનું; નપું મીઠું; -નકાર પું. તદ્દન ઉજ્જડપણું

શૂર, ઓવીર [સં.] વિ. બહાદુર; શૂર નપું. શૂરાતનનો જોરસો; શૂરું વિ. બહાદુર; શૂરોપૂરો પું. લડાઈમાં કે ધિંગાળામાં અથવા ખૂન થયે મરી ગયેલો પૂર્વજ

શૂળ [સં.] નપું. નાનું ભાલું; (લા.) શૂળ ભોંકાયા જેવું દર્દ; -ળી સ્ત્રી. જમીનમાં અણીદાર ખીલો ઊભો રાખી જેના ઉપર મૂકી માણસને મોતની સજા કરવામાં આવતી તે સાધન; એ પ્રકારની સજા

શેકવું સ. ક્રિ. અગ્નિ ઉપર નાખી પકવવું કે આકરું કરવું; ગરમ કપડા કે પાણી વતી તેમજ વીજળીથી કે ખાટલા નીચે અંગીઠી રાખી ગરમી આપવી; (લા.) દુઃખી કરવું; શેક પું. શેકવું એ—ખાસ કરી શરીરને ગરમી આપવી એ

શેખાઈ સ્ત્રી. (લા.) ખડાઈ, પતરાળ
 શેઠ પુ. પ્રતિષ્ઠિત વેપારી; ધંધાદારી
 માલિક; -ઠિયો પુ. શેઠ; નાતનો
 પટેલ; -ઠાઈ સ્ત્રી. શેઠપણ; -ઠાણી
 સ્ત્રી. શેઠની સ્ત્રી
 શેડ સ્ત્રી. ઝીણી ધારા; શગ
 શેડાં નપું. બ. વ. લીંટના લખકા
 શેઠો પુ. ખેતરની ચોમેર હદ ઉપરની
 વણખેડાયલી પટ્ટી
 શેતરંજ [આ.] સ્ત્રી. એક રમત,
 ચતુરંગ; -જ [કા.] સ્ત્રી. એક
 પ્રકારનું ભાતીગર પાયરણ; ચટાઈ
 શેતાન વિ. (લા.) ભારે કૂર કે નીચ
 પ્રકૃતિનું; ખંધું; લુચ્ચું
 શેર(-લ)ડી સ્ત્રી. જેમાંથી ગોળ સાકર
 બને છે તે સાંઠવાળી વનરપતિ
 શેરડો પુ. પગવાટ, કેડી; (લા.) લોહી
 તરી આવતાં ગાલ ઉપર દેખાતો
 ક્ષિસોટો; ક્રાસકો; ઠંડું પાણી કે એવો
 કોઈ પદાર્થ પીતાં છાતીમાં થતી
 ઠંડકની ક્ષિસોટી જેવી અસર
 શેરી સ્ત્રી. સાંકડી ગલી; ફળિયું, નાની
 પોળ
 શેલું નપું. કસબી પાલવવાળી સાડી;
 -લારી સ્ત્રી. સ્ત્રીઓની એક આછી-
 ભાતની રેશમી સાડી; -લારો પુ.
 (લા.) પાણીમાં તરતાં ભરવામાં
 આવતી લાંબી સૂતી દોટ
 શેવડો પુ. જૈન સાધુ
 શેવું વિ. ઢાળ પડતું; નપું.
 ખેતરમાંનો આડો ચાસ

શેષ [સં.] વિ. બાકી રહેલું; સ્ત્રી.
 પ્રસાદી શેષ ભાગ; ભાગાકારની
 વધતી રકમ
 શેહુ સ્ત્રી. ઓ, પ્રભાવ; પતંગના પેચ
 વખતે મૂકવામાં આવતી દોરીની ઢીલ
 શોક [સં.] પુ. દિલગીરી, સંતાપ
 શોક સ્ત્રી. એક જ પતિની એકથી વધુ
 સ્ત્રી (પરસ્પર)
 શોખ પુ. હેંશ, મોજ માણવાની
 તીવ્ર ઇચ્છા; (લા.) રંગપાણ; -ખીન,
 -ખીલું વિ. શોખવાળું
 શોગટું, -હું નપું. ચોપાટ વગેરેની
 રમતનું લાકડા ધાતુ કે હાથીદાંતનું
 અર્ધગોળ મહોરું; -ટી, -ઠી સ્ત્રી.
 શોગટા આકારની દવાની ગોળી
 શોધ [સં. પુ.] સ્ત્રી. શોધવું એ,
 તપાસ, ખોજ; ઠન [સં.] નપું.
 શોધવું એ; શોધવું સ. ક્રિ. ખોજવું,
 ગોતવું; સ્વચ્છ કરવું (ધાતુ વગેરેને);
 પરીક્ષા કરવી; -ધાશોધ સ્ત્રી.
 ખોજખોજા
 શોભા [સં.] સ્ત્રી. સુંદર દેખાવ,
 સૌંદર્ય; (લા.) આખર, પ્રતિષ્ઠા;
 શોભવું અ. ક્રિ. સુંદર દેખાવું;
 લાયક હોવું; શોભીતું, શોભાયમાન
 વિ. સુંદર; શણગારેલું
 શોર [કા.] પુ. કલબલોટ, કોલાહલ
 શોષ [સં.] પુ. સુકાવું એ; ગળામાં
 પડતું સુકવાણું; ઠવું સ. ક્રિ. ચૂસી
 લેવું, સકું કરવું

શ્રદ્ધા [સં.] સ્ત્રી. વિશ્વાસ, આસ્થા;
શ્રાદ્ધ [સં.] નપું. મરણ પામેલા
પાછળ કરવામાં આવતી ધાર્મિક
ક્રિયા; શ્રદ્ધાળુ, વિ. શ્રદ્ધાવાળું,
આસ્તિક

શ્રમ [સં.] પું. થાક; મહેનત
શ્રાવક [સં.] પું. જૈન મુર્તિપૂજક
ગૃહસ્થ; શ્રાવિકા [સં.] સ્ત્રી.
શ્રાવકની સ્ત્રી

શ્રેય [સં.] નપું. કલ્યાણ; લાભ, હિત
શ્રોતા [સં.] પું. સાંભળનાર
શ્વાન નપું. કૂતરું
શ્વાસ [સં.] પું. નાકથી વાયુ લેવા કે
મૂકવો; (લા.) દમ કે હાંફનો રોગ

ષ

ષડ્યંત્ર [સં.] (લા.) કાવતરું
ષઠ [સં.] પું. નપુસક

સ

સર્ધ પું. દરજી
સકરકંઠ નપું. શકરિયું; સકરકોળું
નપું. મીઠું કોળું
સખત વિ. કઠણ; દઢ; કઠોર; (લા.)
નિર્દય; ખૂબ
સખતળી સ્ત્રી. જોડામાં અંદર
નાખવામાં આવતી ચામડાની ચીપ
સખા [સં.] પું. મિત્ર
સખાવત [આ.] ઉદારતા ભરેલું દાન
સખી [આ.] દાની, ઉદાર
સખી [સં.] સ્ત્રી. સહિયર
સગડ પું. પગેરું; (લા.) ખખર, ખાતમી

સગડી સ્ત્રી. પૈડાંવાળો ચૂલો, કોયલા કે
કોલસા વગેરેથી રસોઇ કરવાનો ગોળ
કે ચોરસ ઊભો લોઢાનો ચૂલો; -ડો
પું. મોટી સગડી

સગરામ પું. બળદ કે ઘોડાથી ચાલતો
ચાના જેવો ગાડલો

સગવડ સ્ત્રી. અનુકૂળતા, જોગવાઈ;
-ડિયું વિ. સગવડવાળું

સગીર [આ.] વિ. કાયદા પ્રમાણે હજી
ઉમરે ન પહોંચેલું

સગું વિ. એક લોહીનું કે લગ્ન સંબંધે
જોડાયેલું; -ગપણ નપું., -ગાઈ સ્ત્રી.
લોહીનો સંબંધ; વર કન્યાનું
વાગ્દાન, વિવાહ

સઘળું વિ. બધું

સચેત વિ. સાવધાન, સાવચેત

સચોટ વિ. બંધમેસવું; નિષ્ફળ ન
જાય એવું

સચોડું વિ. સમૂળયું, સમગ્ર

સજ (-જ) વિ. સાવધાન, સાવચેત

સજવું સં. ક્રિ. ધારણ કરવું; તૈયાર
કરવું; સજઈ સ્ત્રી. સજવું એ,
તૈયારી; સામાન; ઘોડા ઉપર મૂકવાનો
સામાન; સજવટ સ્ત્રી. સજવું એ;
સજેલી સ્થિતિ; સજિયો પું. અસ્ત્રો;
સાજવું સં. ક્રિ. સાજ સજ તૈયાર
કરવું; સાજ પું. તૈયારી; કપડાં
વગેરેની તૈયાર સજવટ

સજવ, જન [સં.] વિ. જીવવાળું,
જીવતું

સજજડ વિ. ખૂબ ચપોચપ; દઢ,
મજબૂત

સજ્જન [સં.] પુ. સારો માણસ
 સટકવું અ. ક્રિ. છટકી નાસી જવું;
 સટાકો પુ. સાટકો; સટોસટ અ.
 એક પછી એક; તરત જ
 સટો પુ. લાભની આશાએ કરેલી હોડ
 કે એવું આર્થિક સાહસ; ઠરિ-
 (-ડિ)યો પુ. સટો ખેલનાર
 સડક સ્ત્રી. પાકો આંધેલો રસ્તો
 સડવું અ. ક્રિ. કોહી જવું; (લા.)
 સાવ બ્રજ થવું; સડો પુ. કોહવાણ;
 (લા.) બ્રજતા; સેડવું સ. ક્રિ.
 (પ્રેરક) સડે એમ કરવું
 સડાક અ. ગટ દબને; -કો પુ.
 ચાણકનો અવાજ; સળડો, મોમાં
 કોળિયો કે પ્રવાહી મૂકતાં થતો
 અવાજ; સડોડા અ. સડડ કરીને
 સીધી ગતિએ, સડસડાટ
 સઠ [દિ.] પુ. સ્ત્રી. વહાણને ગતિ મળે એ
 માટે વહાણના કૂવાને ઝેરથી નીચેના
 ભાગ સુધી ત્રિશૂળાકારનું બાંધવામાં
 આવતું વિશાળ સીવેલું કપડું
 સણકો પુ. શૂળ ભોંકાતી હોય તેવું દર્દ
 સણગટ પુ. ધૂંધટ
 સણગો પુ. કઠોળ પલળ્યા પછી
 નીકળતો કોંટો; કોંટો ફૂટેલો કઠોળનો
 દાણો
 સણસણવું અ. ક્રિ. સણસણ અવાજ
 થવો; સણસણ સ્ત્રી. (લા.) બનાવની
 આછી લાળ-આતમી થવી એ
 સતપ વિ. થોડું થોડું તપેલું
 સતાણ વિ. ખેંચીને તંગ
 સતાવવું સ. ક્રિ. પજવવું;
 સતામણી સ્ત્રી. પજવણી

સતી [સં.] સ્ત્રી. પતિવ્રતા સ્ત્રી; પતિ
 પાછળ મરી જતી કે ગયેલી સ્ત્રી
 સતેજ [સં.] વિ. વધારે, સળગતું;
 (લા.) ઉત્સાહવાળું
 સત્તા [સં.] સ્ત્રી. અધિકાર, અમલ,
 શાસન; મળ, જોર
 સત્ય [સં.] વિ. સાચું; નપું. સાચ;
 -ત્યાગ્રહ [સં.] પુ. સત્યના
 પાલનનો આગ્રહ; એવું વર્તન;
 સત્યાનાશ નપું. તદ્દન પાયમાલી;
 (લા.) નખખોદ
 સત્ર [સં.] નપું. યજ્ઞનો સંપૂર્ણ
 સમય; યજ્ઞ; લાંબી રજાઓ વચ્ચેનો
 અધ્યયન-અધ્યાપનકાળ; સદાવ્રત
 સત્સંગ [સં.] પુ. સાધુ પુરુષોની
 સોબત; -ગી [સં.] વિ. સત્સંગ
 કરનારું; (લા.) સ્વામિનારાયણ
 સંપ્રદાયનું અનુયાયી
 સથવારો પુ. સાથ; ઉત્તર ગુજરાત
 અને સૌરાષ્ટ્રમાં એ વર્ણનો આદમી
 સદર [આ.] વિ. મુખ્ય, વડું; ઠાંડું
 વિ. એતું એ, આગળ જણાવેલું
 સદરો પુ. ટૂંકી બાંધતું ખૂણતું પહેરણ
 સદવું અ. ક્રિ. માફક આવવું
 સદસ્ય [સં.] પુ. સભાસદ
 સદાચાર [સં.] પુ. સારું આચરણ;
 -રી [સં.] વિ. સદાચારવાળું
 સદાવ્રત [સં.] નપું. ભૂખ્યાંને કોરું કે
 પાકું અન્ન આપવાનું સ્થાન, અન્ન-
 ક્ષેત્ર; એવું વ્રત
 સદી [દ્વ.] સ્ત્રી. સૈકું
 સદ્ગત [સં.] વિ. સારી ગતિ પામેલું;
 સ્વર્ગસ્થ, મહર્મ; -તિ [સં.] સ્ત્રી.
 સારી ગતિ, ઉત્તમ લોકની પ્રાપ્તિ

સદ્ગુણ [સં.] પું. સારો ગુણ
સદ્ગૃહસ્થ [સં.] પું. પ્રતિષ્ઠિત
માણસ

સદ્ધર વિ. આર્થિક રાતે મળ્યૂત;
(લા.) શક્તિમાન

સન [આ.] પું. ખ્રિસ્તી હિન્દી વગેરે
સંવત્સર; -ને અ. સન પ્રમાણે

સનદ [આ.], સનદ સ્ત્રી. સરકારી
પરવાનગી; પરવાનગી બતાવનારો
પત્ર; -દી વિ. સનદવાળું

સનસનાટી સ્ત્રી. અચંબો કે ધબક
ખવાઈ જાય તેવો બનાવ કે એની
અસર

સનાતન [સં.] વિ. કાયમતું; પરાપૂર્વથી
ચાલ્યું આવતું; ઓંકર્મ [સં.] પું.
હિંદુઓનો વેદધર્મ; -ની [સં.] વિ.
વેદધર્મનું અનુયાયી

સન્નિપાત [સં.], સનેપાત પું.
મરણ નજીક થતો કંઈ વાત અતે
પિત્તનો સામટો ઉપદ્રવ; એવા
ઉપદ્રવને લીધે થતા ચાળા

સપડાણું અ. કિ. ફસાણું, પકડાણું
સપરમું વિ. માંગલિક, ખુશાલીનું
(દિવસ વગેરે)

સપાટ વિ. ખાડા ટેકરા વિનાનું,
સમથળ; (લા.) તળિયાઝાટક; -ટી
સ્ત્રી. સપાટ ભાગ

સપાટો પું. ઝપાટો, ઝડપ; -ટાખંધ
અ. એકદમ ઝડપખંધ

સપાડું નપું. પાડ, ઉપકાર; ભલામણ
સપૂરું વિ. સમૂળગું, તમામ

સપૂત પું. કુટુંબને યશ અપાવે તેવો
પુત્ર

સફર [આ.] સ્ત્રી. દરિયાઈ મુસાફરી;
મુસાફરી; -રી વિ. દરિયાઈ મુસાફરી
કરતું

સફળ [સં.] વિ. જેનો હેતુ પાર
પહોં છે તેવું

સફા [આ.] વિ. સાફ, સ્વચ્છ; પૂર્ણ
ખલાસ; ઓઈ [ફા.] સ્ત્રી. સાફસૂફી;
(લા.) ખડાઈ, સાફાઈ; ઓચટ અ. તદ્દન
ખલાસ; સાફ વિ. સ્વચ્છ કરેલું;
સાફાઈ સ્ત્રી. (લા.) ખડાઈ, પતરાળ

સફાળું વિ. ફાળ પડી હોય એવું;
ઓચિંતું

સફેદ [ફા.] વિ. ધોળું; -દી સ્ત્રી.
ધોળાપણું, ધીંગનો ગર; -દો પું.
તેલવાળો ધોળો રંગ

સળડકો પું. પ્રવાહી પદાર્થનો
કોળિયો કે ધૂંટકો લેતાં થતો અવાજ

સળડવું અ. કિ. વાસી પડ રહેવાથી
સજા કરવું; (લા.) નકામું થઈ પડી
રહેવું

સળખ [આ.] પું. કારણ
સળરસ [હિં.] નપું. મીઠું, નિમક,
લૂણ

સળળ [સં.] વિ. બળવાન
સળૂર [આ.] સ્ત્રી. ખામોશ, ધીરજ
સલર વિ. સરેલું; ગભાવાળું (ઢોર
વગેરે)

સલા [સં.] સ્ત્રી. મેળાવડો, પરિષદ;
મંડળી; ઓપતિ [સં.] પું. પ્રમુખ,
અધ્યક્ષ; -લ્ય [સં.] વિ. શિષ્ટ,
વિવેકો; પું. સલાસદ; -લ્યતા [સં.]
સ્ત્રી. સભ્યપણું, વિવેક; -લાસદ
[સં.] પું. સલાનો લવાજમથી
થયેલો પુરુષ (કે સ્ત્રી) સભ્ય, સદસ્ય

સમ પુ. બ. વ. કસમ, સોગંદ
સમ [સં.] વિ. સરખું; ઓચોરસ વિ.
જેની ચારે બાજુ સરખા માપની
છે તેવું

સમઘરી સ્ત્રી. સાંવત્સરિક શ્રાદ્ધ;
વાર્ષિક શ્રાદ્ધ-દિન

સમજ(-ઝ)વું અ. ક્રિ. જાણવું, જોધ
થવો; અર્થનું ગ્રહણ કરવું; સમજ-
(-ઝ), (ઠણ) સ્ત્રી. સમજવું; એ;
સમજુ(-ઝ), સમજ(-ઝ)દાર વિ.
સમજણવાળું, ડાહ્યું; સમજૂ-
(-ઝ)તી સ્ત્રી. વિવરણ, ખુલાસો
સમડી સ્ત્રી. એક જાતના બાળપક્ષીની
માદા, સમળા

સમતળ, સમથળ વિ. સપાટ

સમય [સં.] પુ. કાળ, વખત;
મોસમ; અવસર; લાગ; શાળામાં
ભણવા માટે નક્કી થયેલો શીખવ-
નારનો વખત; સામયિક [સં.] વિ.
સમયને લગતું; નપું. વર્તમાનપત્ર;
છાપું; સમયો, સમયો પુ. અમુક
એક ધર્મના માણસોનો મેળો; સમો
પુ. સમય; ટાણું, અવસર; સામા-
યિક [સં.] નપું. સમય પ્રમાણે
કરવામાં આવતું ધ્યાન વગેરે
(જનોમાં)

સમર્થ [સં.] વિ. શક્તિમાન

સમસ્ત [સં.] વિ. બધું, સમગ્ર

સમસ્યા [સં.] સ્ત્રી. કોયડો, ઉપાણું;
(લા.) સાર, સંજ્ઞા

સમાગમ [સં.] પુ. મેળાપ; સોજત

સમાચાર [સં.] પુ. બ. વ. ખબર,
વૃત્તાંત

સમાજ [સં.] પુ. જાતિસમૂહ; લોક
સમુદાય, લોક સમૂહને લગતું; ઓપાદ
[સં.] પુ. જેમાં સમાજની જ સમગ્ર-
પણે સત્તા રહે તેવો સિદ્ધાંત; ઓપાદી
વિ. સમાજવાદમાં માનનારું;
ઠશાસ્ત્ર [સં.] નપું. સમગ્ર સમાજના
રીતરિવાજ વગેરે પર ચર્ચા
વિચારણા કરતું શાસ્ત્ર; ઠશાસ્ત્રી
[સં.] પુ. સમાજશાસ્ત્રનો વિદ્વાન;
સામાજિક [સં.] વિ. સમાજને
લગતું

સમાધાન [સં.] નપું. નિવેડો, નિરા-
કરણ; પતાવટ; (લા.) વૈષ્ણવોમાં
જાહેર ભોજનસમારંભ; ભોજનની
વ્યવસ્થા; -ની [સં.] વિ. મંદિરમાં
વૈષ્ણવોને સમજાવી મંદિરની
વ્યવસ્થા કરનારો અમલદાર

સમાન [સં.] વિ. સરખું; સામાન્ય
[સં.] વિ. સાધારણ

સમારવું સ. ક્રિ. દુરસ્ત કરવું; -કામ
નપું. દુરસ્તી

સમારંભ [સં.] પુ. મોટો મેળાવડો

સમાવું, સામવું અ. ક્રિ. અંદર
બરાબર આવી રહેવું, માવું;
સમાવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) સમાવેશ
કરવો

સમાવેશ [સં.] પુ. સમાવું એ, દાખલ
થવું એ

સમાસ [સં.] પુ. સમાવેશ; સંક્ષેપ;
બાકરણમાં વચ્ચેથી વિભક્તિ પ્રત્યયો
લુપ્ત થયે શબ્દોનું જોડાઈ રહેવું

સમાંતર [સં.] વિ. સરખા અંતરવાળું

સમિતિ [સં.] વિ. નાની સભા,
મંડળી

સમીકરણ [સં.] નપું. સરખું કરવું
એ- 'ઇક્વેશન'

સમીક્ષા [સં.] સ્ત્રી. અવલોકન,
સમાલોચના

સમુદાય [સં.] પું. સમૂહ; મંડળ;
સામુદાયિક [સં.] વિ. સમુદાયને
લગતું; સાર્વજનિક

સમુદ્ર [સં.] પું. સિંધુ, સાગર, દરિયો
સમું વિ. સરખું; દુરસ્ત

સમૂહ [સં.] પું. ટોળું, સમુદાય;
સામૂહિક [સં.] વિ. સમૂહને લગતું,
સમગ્ર સમૂહનું

સમૂળ, ંગું, -ળું વિ. તમામ, પૂરે-
પૂરું, સપૂરું

સમૃદ્ધિ [સં.] વિ. સારી રીતે વૃદ્ધિ-
ચડતી પામેલું, સંપત્તિ; -દ્ધિ [સં.]
સ્ત્રી. આબાદી, ચડતી; વૈભવ,
દોલત

સમેટવું સ. ક્રિ. પૂર્ણ કરવું, આટોપી
લેવું

સમોવડ, -ડું વિ. સરખી ઉમર
સમૃદ્ધિ વગેરે ધરાવતું, બરાબરિયું,
પ્રતિસ્પર્ધી

સમોવડું સ. ક્રિ. ગરમ પાણીને વાપરી
શકાય તેવું કરવા એમાં ઠંડું પાણી
ઉમેરવું; સમોવણુ નપું. સમોવડું
એ

સમ્રાટ [સં.] પું. ચક્રવર્તી રાજા;
મોટા રાષ્ટ્રનો રાજા; સામ્રાજ્ય [સં.]
નપું. રાષ્ટ્ર અને એના તાબાના
મુલકોનું એક વિશાળ રાજ્ય

સર [દ્ર.] પું. પતાની રમતમાં પડતો
હુકમ (હુકમનું પાનું;) મુદત અને

મુદતના મહિનાનો વ્યાજગણતરીમાં
ગુણાકાર; -રાસરી, -રેરાશ વિ.
નાની મોટી રકમોનો સરવાળો કરી
એ રકમે ભાંગતાં નીકળતું,
'એવરેજ'

સરકવું અ. ક્રિ. આસ્તે ખસવું;
લપસવું; -ણું વિ. સરકી જાય તેવું

સરકસ [અં.] નપું. જનાવરોના અને
અંગકસરતના ખેલનો તમાસો

સરખું વિ. સમાન, બરાબર; સપાટ;
-ખાઈ સ્ત્રી. સરખાપણું; અનુકૂળતા;
-ખાવવું સ. ક્રિ. મુકાબલો કરવો,
તુલના કરવી; -ખામણી સ્ત્રી. તુલના

સરઘસ નપું. વરઘોડાની જેમ
નીકળતો માનવસમૂહ

સરજોર [દ્ર.] વિ. માથું ઊંચકી
ફરનાર; જુલમી; -રી સ્ત્રી. જુલમ
સરત સ્ત્રી. ધ્યાન, સ્મૃતિ; ઠંડૂક સ્ત્રી.
બેધ્યાનપણે થયેલી ભૂલ

સરદાર [દ્ર.] પું. નેતા, આગેવાન;
-રી [દ્ર.] સ્ત્રી. સરદારપણું, નેતા-
ગીરી

સરનામું [દ્ર.] નપું. નામ-ગામ-
દામનો પત્તો; એનું લખાણ

સરપણુ નપું. બાળવાનાં લોકડાં,
બળનાણુ

સરપંચ પું. પંચનો વડો

સરપાવ પું. શાખારી બદલ આપવામાં
આવતો પોશાક

સરસર વિ. હિસાબમાં બેઉ બાંજુ
સરખું

સરભરા સ્ત્રી. આદરસત્કાર, ખાતર-
બરદાસ્ત

સરમુખત્યાર વિ. કલ સત્તાધારી; -રી
સ્ત્રી. સરમુખત્યારપણું

સરવડું નપું. વરસાદનું ઝાપડું
(વચ્ચે રહી રહીને પડે એ રીતનું)

સરવાયું, સરવૈયું નપું. આખા
વર્ષના બિસાબનું તારણ

સરવાળો પું. સંખ્યામાં સંખ્યાની
કિમેરણી, એથી થતી કુલ રકમ

સરવું વિ. ઝટ સાંભળે તેવા કાનવાળું
સરવું અ. કિ. ખસવું, સરકવું; (લા.)

પાર પાડવું; -ચાણી સ્ત્રી. પાણીની
કૂટ (કૂવા વગેરેમાં આવતી), ઝરણું;

સરું નપું. પાર, છેડો; સેરવવું
સ. કિ. (પ્રેરક) સરકાવવું; ધીમેથી

ખસેવું
સરવો પું. હોમમાં કામ લાગતો કડકી
આકારનો લાકડાનો ડોયો

સરસ [સં.] વિ. રસવાળું; સારું;
-સાર્ધ સ્ત્રી. ચડિયાતાપણું; (લા.)

સ્પર્ધા, ચડસાર્ધ
સરસવ પું. અ. વ. રાઈના આકારનાં

એક તેલીખિયાં; સરશિ(-સિ)યું
નપું. સરસવનું તેલ, કડવું તેલ

સરહદ [કા.] સ્ત્રી. સીમા, સીમાડો
સરળ [સં.] વિ. સહેલું, સીધું;

(લા.) નિષ્કપટી
સરંજામ [કા.] પું. જોઈતી સાધન-
સામગ્રી

સરંણ સ્ત્રી. પાર કાઢવાનું ચક્રચંદ્ર;
-ણિયો પું. હથિયાર સજવાનો

ધધો કરનાર; સરાડો પું. સરાણું;
(લા.) સીધો સરળ માર્ગ

સરિયામ [કા.] વિ. મુખ્ય ઘોડી
(માર્ગ); (લા.) સીધું, સરળ

સરેશ(-સ) [કા.] પું. ચામડામાંથી
કે કાડકામાંથી ઉકાળી મેળવવામાં

આવતો ચીકણો પદાર્થ
સરેયો પું. સુગંધી વસ્તુઓ વેચનારો

વેપારી
સરોવર [સં.] નપું. મોટું કુદરતી

તળાવ
સર્પ [સં.] પું. સાપ

સર્વ, -વૈ [સં.] સર્વ. બધું; -વૈજ્ઞ
[સં.] વિ. બધું જાણનાર; પું.

ઈશ્વર; -વાનુમત [સં.] વિ.
બધાને કબૂલ થયેલું; -વૌપરી

[સં. 'સર્વોપરિ'] સૌથી ચડિયાતું
સસાદ પું. પથ્થર ધનુરો, કડિયો;

એ જાતનો પુરુષ; -દણ સ્ત્રી
સસાટની સ્ત્રી

સસામ [આ.] સ્ત્રી. જમણી હથેળી
કપાળે ચત્તી લગાડી કરવામાં આવતી

વિદેશીય પ્રકારની વંદના; -મી સ્ત્રી.
સસામ આપવાની ક્રિયા; (લા.)

સસામ દાખલ આપવામાં આવતી
બેટ; ઠા [આ.] વિ. સુરક્ષિત;

(લા.) હયાત, તંદુરસ્ત; ઠતી સ્ત્રી.
સુરક્ષિતપણું; હયાતી

સસાહ [આ.] સ્ત્રી. શિખામણ;
અભિપ્રાય; ઠકાર વિ. સસાહ

આપનારું
સસેપાટ પું. રેલવેના પાટા નીચેનો

લાકડાનો પાટડો
સવડ પું. સ્ત્રી. સગવડ, અનુકૂળતા

સવણું [સં.] વિ. એક જ વણું; (લા.) ચાર વણુંમાં સમાવું (હિંદુ) સવણું વિ. સૂત્રું

સવાર નપું. સ્ત્રી. પ્રાતઃકાળ

સવાર [દ્રા.] વિ. ઘોડા વગેરે વાહન પર બેઠેલું; પું. એવો માણસ; ઘોડેસવાર સિપાઈ; -રી [દ્રા.] સ્ત્રી. સવાર થવું એ; ઘોડા વગેરે પર બેઠેલું ચણિયું; અમલદારનું એક ગામથી બીજો ગામ જવું એ; રાજશાહી સરઘસ; (લા.) ચડાઈ, હલ્લો

સવાલ [આ.] પું. પ્રશ્ન

સવાસૂરિયું વિ. એક બાળક જન્મ્યા પછી સવા સવા વરસે આવતું બાળક

સવેલું નપું. સગાઈ થઈ હોય છતાં આડે પડી બારોબાર બીજો પરણી લઈ જવાય તેવી સ્ત્રી; એવી રીતે લઈ જવાની ક્રિયા; -લી સ્ત્રી. સવેલાની સ્ત્રી

સસણી સ્ત્રી. બાળકને શ્વાસનો રોગ સસરો પું. વરને વહુનો અને વહુને વરનો બાપ; સાસરું નપું. -સાસરી સ્ત્રી. સસરાનું ઘર

સસલું નપું. એક ચોપણું નાનું સુકામળ જંગલનું પ્રાણી; -લો પું. નર સસલું; -લી સ્ત્રી. માદા સસલું

સસ્તું વિ. સોંઘું

સહકાર [સં.] પું. સાથે મળીને કામ કરવું એ; -રી [સં.] વિ. સહકારથી ચાલવું

સહવાસ [સં.] પું. સાથે રહેવું એ; સોબત .

સહશિક્ષણ [સં.] નપું. છોકરા-છોકરીનું સાથે થતું શિક્ષણ

સહાય સ્ત્રી. મદદ

સહિયર સ્ત્રી. સખી

સહિયારું વિ. ભાગિયા-ભાગનું; ભાગ જુદા વહેંચાયા ન હોય તેવું; નપું. પંતિયાળું

સહી [આ.] સ્ત્રી. કબૂલાતના હસ્તાક્ષર; વિ. ખરું; અ. કબૂલ, મંજૂર સહેજ વિ. થોડું, અલ્પ; -જે અ. મેજ; સરળતાથી

સહેલ [આ.] સ્ત્રી. આનંદથી આમ-તેમ કરવું એ; (લા.) લહેર; -લું વિ. સરળ

સહેવું સ. ક્રિ. ખમવું; વેઠવું

સળ પું. દબાવથી થતો આંકો

સળગવું અ. ક્રિ. બળવા લાગવું

સળવળવું અ. ક્રિ. સળ વળ એમ થવું, જરા જરા અમળાતું હાલવું;

સળવળાટ પું. સળવળવું એ

સળંગ વિ. જ્યે અંગ સલામત છે તેવું, આખું; અ. અટક્યા વિના

સળી સ્ત્રી. ધાતુ ધાસ વગેરેના પતલી ગોળ ચીરી; (લા.) છુંપું ઉશ્કેરવું એ; -ળિયો પું. ધાતુની મોટી સળી સળેખમ નપું. નાકમાં થતો શરદીનો રોગ

સંકટ [સં.] નપું. આફત, કષ્ટ. દુઃખ

સંકટપ [સં.] પું. ધરદોષ; વિચાર; નિશ્ચય

સંકેલવું સ. ક્રિ. આટોપવું; લૂગડાંની ઘડી પાડી એકઠું કરવું

સંખારો પુ. પાણી ગાળતાં ગળણાંમાં
 રહેતું કરતર
 સંખ્યા [સં.] સ્ત્રી. રકમ, આંકડો;
 (લા.) ગણતરી
 સંગ [સં.] પુ. સોખત
 સંગઠન [હિં.] સમૂહને એકઠો કરી
 એકસંપ કરવો એ
 સંગમ [સં.] પુ. મેળાપ; બે નદીઓ
 મળે એ ક્રિયા અને સ્થાન
 સંગાથ પુ. સાથ, સોખત (માર્ગમાં)
 -થી વિ. સોખતી, માર્ગનું સાથી
 સંગીત [સં.] નપું. ગીત વાદન ને
 તૃત્ય ત્રણે સાથે મળી થતી ક્રિયા;
 ગાન, ગીત
 સંગીન [દ્વા.] વિ. (લા.) મજબૂત,
 ટકાઉ; નપું. બંદૂકની નળીની
 બાજુમાં ખોસાતું ધારદાર ખાડું
 સંગ્રહ [સં.] પુ. એકઠું કરવું એ;
 સંઘરો, એકઠો કરેલો જથ્થો;
 ઠસ્થાન [સં.] નપું. દેશપરદેશની
 જોવા-જાણવા જેવી વસ્તુઓ એકઠો
 કરી સંગ્રહી રાખી બતાવવાનું સ્થાન
 સંગ્રામ [સં.] પુ. લડાઇ
 સંઘ [સં.] પુ. સમૂહ, ટોળું; યાત્રાળું-
 ઓતું ટોળું
 સંઘર્ષ પુ. ક્રિ. સંગ્રહ કરવો; જતન
 કરીને સાંચવી લેવું; સંઘરો પુ. સંગ્રહ
 સંઘાડો પુ. લાકડાં હાથીદાંત વગેરેની
 વસ્તુઓનાં રમકડાં ચૂરીઓ વગેરે
 ઉતારવાનું યંત્ર, સંઘેડો; -ડિયો પુ.
 સંઘાડા ઉપર કામ કરનારો કારીગર
 સંચયુ પુ. સ. ક્રિ. એકઠું કરવું;
 સંચાવયુ પુ. સ. ક્રિ. સંચી રક્ષણ
 કરવું; સાંચવણું નપું. તાળું

સંચાર [સં.] પુ. પ્રસાર, ફેલાવો; -રી
 [સં.] વિ. ફરનાર, લમનાર; ક્ષણિક;
 ઠવું સ. ક્રિ. નળિયાં ચારવાં;
 સંચરામણ નપું., સંચરામણી
 સ્ત્રી. નળિયાં ચારવાનું મહેનતાણું;
 સંચારો પુ. છાપરું ચારનારો મજૂર
 સંચિત [સં.] નપું. પૂર્વ જન્મમાં
 એકઠું કરેલું કર્મ; નસીબ
 સંચો પુ. સાંચો, યંત્ર
 સંજવારી સ્ત્રી. ઝાડુથી વાળવું એ
 સંજ્ઞા [સં.] સ્ત્રી. નામ; નિશાની;
 લાન, ચેતના
 સંઝા(-ધા)સ નપું. જાજર
 સંઝાવયુ પુ. સ. ક્રિ. સપડાવવું, ફસાવવું,
 સામેલ કરવું
 સંત વિ. પુ. સાધુ પુરુષ, પવિત્ર પુરુષ
 સંતાન [સં.] નપું. સંતતિ, છોકરાં-
 છૈયાં; છોકરું
 સંતાપ [સં.] પુ. કલેશ, દુઃખ;
 પરતાવો
 સંતાપુ અ. ક્રિ. છુપાવું (જુઓ
 'સાંતવું'.)
 સંતોષ [સં.] પુ. તૃપ્તિ; સુખ;
 સમાધાન
 સંદેશ [સં.], -શો પુ. કહેણ; સમાચાર
 સંદેહ [સં.] પુ. શંકા, વહેમ
 સંધિ [સં. પુ.] સ્ત્રી. જોડાણ; સાંધ;
 (લા.) સલાહસંપ
 સંધૂકવું સ. ક્રિ. અગ્નિ પેટાવવો
 સંધ્યા [સં.] સ્ત્રી. બે સમયની સંધિ;
 એ સંધિમાં કરવામાં આવતું વેદ-
 માર્ગીય સૂર્યોપાસના વગેરે નિત્ય-
 કર્મ; સાંઝ

સંન્યાસ [સં.] પુ. ત્યાગ કરવો એ; હિંદુઓમાં ૪ આશ્રમમાંનો છેલ્લો; -સાશ્રમ [સં.] પુ. ૪યા સંન્યાસી સ્થિતિ; સંન્યાસીઓને રહેવાનું સ્થળ; -સી [સં.] પુ. સંન્યાસ લીધો છે તેવો પુરુષ

સંપ પુ. મેળ, એકતા; વ્યુ. સ. ક્રિ. મેળ કરવો, હળીલળી રહેવું; -પીલું વિ. સંપીને રહેનારું

સંપદ, -દા, -તિ [સં.] સ્ત્રી; વૈભવ, ધન-દોહત

સંપાદક [સં.] વિ. પુ. તૈયાર કરનાર; છાપવાનો ગ્રંથ વગેરે સુધારી પ્રેસમાં મોકલી તૈયાર કરનાર

સંપાડું નપું. પાડ, ઉપકાર

સંપૂર્ણ [સં.] વિ. પૂરેપૂરું પૂર્ણ

સંપેતરું નપું, બીજાને પરગામ પહોંચાડવા માટે સોંપાયેલી ચીજ વસ્તુ

સંપ્રદાય [સં.] પુ. રીતરિવાજ, ચાલ; ધર્મનો પેટાફાટો

સંબંધ [સં.] પુ. જોડાણ; (લા.) સગાઈ, વિવાહ; -ધી [સં.] વિ. સંબંધવાળું; સગું

સંભવ [સં.] પુ., સંભાવના [સં.] સ્ત્રી. શક્યતા; સંભવિત [સં.] વિ. શક્ય; સંભાવિત [સં.] વિ. પ્રતિષ્ઠિત, આશરદાર

સંભાર [સં.], -રો પુ. અથાણાં માટેનાં હિંગ હંવેજ-રાધમેથી વગેરેનો ભૂકો; -રિયું વિ. નપું. સંભાર ભરેલું અથાણું; એવું શાક વગેરે

સંભાળવું સ. ક્રિ. જતન કરવું, સાચવવું; (લા.) સાવચેત રહેવું; સંભાળ સ્ત્રી. જતન; (લા.) સાવચેતી

સંમત [સં.] વિ. સંમતિ આપેલું, માન્ય; -તિ [સં.] સ્ત્રી, કબૂલાત, અનુમતિ

સંમાન [સં.] નપું. આદરમાન; (લા.) પ્રતિષ્ઠા, ગૌરવ; -નિત [સં.] વિ. જેને આદરમાન આપવામાં આવ્યું છે તે; -ન્ય [સં.] વિ. આદરમાન આપવા લાયક કે જેને આદરમાન અપાયું છે તેવું, માનાર્હ (સન્માન વગેરે શબ્દસ્વરૂપ અશુદ્ધ છે)

સંમેલન [સં.] નપું. એકઠા થવું એ; મેળાવડો

સંયમ [સં.] પુ. કાબુમાં રાખવું એ, નિગ્રહ; -મી [સં.] વિ. ઈંદ્રિયોને કાબુમાં રાખનાર

સંયોગ [સં.] પુ. જોડાવું કે ભેગા કરવું એ; સંબંધ; અનુકૂળ સમય કે કાર્ય

સંવત, -તસર [સં.] પુ. વર્ષ; વિક્રમનું વર્ષ

સંવાદ [સં.] પુ., એકરાગ હોવાપણું; વાતચીત

સંશય [સં.] પુ. શંકા, વહેમ; -ચી [સં.] વિ. વહેમી

સંશોધન [સં.] પુ. શુદ્ધ કરવું એ, સુધારણા; શોધી કાઢવું એ, શોધ-ખોળ; -ક, વકાર [સં.] વિ, શોધ ખોળ કરનાર (વિદ્વાન)

સંસદ [સં.] સ્ત્રી, સભા, મંડળ

સંસર્ગ [સં.] પુ. પાસ, સોબત; સંબંધ, સંગતિ

સંસાર [સં.] પુ. જન્મમરણની ઘટ-
માળ; પતિ-પત્નીતું જીવન; સૃષ્ટિ,
જગત; -રી [સં.] વિ. સંસારને
લગતું; સંસારમાં રહેનારું; સાંસારિક
[સં.] પુ. સંસારને લગતું
સંસ્કાર [સં.] પુ. શુદ્ધ કરવું એ; સારા
શિક્ષણ વગેરેથી મળતું સદાચારી
વર્તન; શિક્ષણ, ઉપદેશ; બ્રાહ્મણો
વગેરેને ગર્ભાધાનથી લઈ કરવામાં
આવતો ૧૬માંનો પ્રત્યેક ધાર્મિક
વિધિ; -રી [સં.] વિ. સંસ્કારવાળું;
સંસ્કૃત [સં.] વિ. સંસ્કાર પામેલું;
સ્ત્રી. નપું. વેદોમાંથી ઉતરી આવેલી
આર્યોની ગીર્વાણ ભાષા, દેવભાષા;
સંસ્કૃતિ [સં.] સ્ત્રી. સામાજિક
સંસ્કારની સ્થિતિ, મુદારો; સભ્યતા
સંસ્થા [સં.] સ્ત્રી. મંડળ; મંડળને
બેસવાનું કાર્યાલય; ઓપક [સં.] વિ.
સ્થાપના કરનાર; ઓપના [સં.] સ્ત્રી.
સ્થાપના
સંહાર [સં.] પુ. કતલ; નાશ
સાકર સ્ત્રી. ખાંડના પાસાદાર ગાંગડા;
-રિયું વિ. સાકરની ચાસણી
ચડાવેલું
સાક્ષર [સં.] વિ. પુ. (લા.) વિદ્વાન;
સાહિત્યકાર
સાક્ષાત્કાર [સં.] નપું. નજરોનજર
જોવું-અનુભવવું એ, પ્રત્યક્ષ દર્શન
સાક્ષી [સં.] વિ. પુ. નજરેનજર
જોનાર; શાહેદ; સાક્ષી સ્ત્રી. શાહેદી,
સાખ
સાખ સ્ત્રી. શાહેદી, સાક્ષી; -ખો પુ.
લોકનો અભિપ્રાય; આખર.

સાખી સ્ત્રી. રાસડા વગેરેમાં આવતો-
વિરામલેવા માટેનો બેલીટીનો ટુકડો
સાગર [સં.] પુ. સિંધુ, સમુદ્ર
સાચ નપું. સત્ય; ઠક વિ. સાચું
બોલનારું; પ્રામાણિક -ચું વિ. ખરું;
સત્યબોલનારું; -ચાખોલું વિ. સાચું
બોલનારું સચ્ચાઈ સ્ત્રી. સાચાપણું
સાજન નપું. સજ્જતોનો સમૂહ;
વરઘોડામાં આવતો પ્રતિષ્ઠિત
નાગરિકોનો સમૂહ; (લા.) રાત
સાજું, -જું વિ. તંદુરસ્ત; આખું,
અખંડ
સાટું નપું. વસ્તુનો ફેરબદલો, વિનિમય;
મલ્ય ફેરવવું એ; -ટવવું સ. ફિ. સાટું
કરવું, બદલો કરવો; ફેરવવું
સાઠમારી સ્ત્રી જંગલી પ્રાણીઓને
ખીજનીને લડાવવાનો તમાશો;
(લા.) લડાલડી; ભારે કામ
સાડી સ્ત્રી. સ્ત્રીતું રેશમી ઓઢણ; ચાલુ
સાલ્લો; -ડલો પુ. ચાલુ સામાન્ય
સાડી, સાલ્લો
સાહુ, ઓસાઈ પુ. સાળીનો વર
સાણુરી સ્ત્રી. રસોઈમાં કામ લાગે તેવી
પકડ; -સો પુ. સાપ વગેરે પકડી
શકાય તેવી મોટી પકડ; (લા.)
મુશ્કેલી, કસામણ
સાથ પુ. સથવારો, સંગાથ; -થે અ.
સંગાથે, જોડે; -થી વિ. પુ. સહકાર્ય-
કર; ખેતરમાં સહાયક બિલડ ખેડૂત;
ઠંધાંદાર વિ. પુ. સહકાર્યકર, મિત્ર
સાથરે પુ. ઘાસની પથારી
સાથવો પુ. શેકેલા અનાજના લોટમાં
ગળાશ ને ઘી ભેળાં કરેલી સૂકા વાની

સાથળ સ્ત્રી. જન્ધ

સાથિયો પુ. 𑀧𑀺 આવી મંગળ
આકૃતિ; અલણ સ્ત્રીઓ સાખને
ઠેકાણે કરે છે તે ચિહ્ન

સાદ પુ. ધાંટો, સૂર; ખૂમ

સાદડી સ્ત્રી. ધાસની સળી કે તાડછાંની
કરેલી શેતરંજી, ચટાઇ

સાદું વિ. ડોળડમાક વિનાનું; સીધું;
આસાન (કેદ-ભારે મજૂરી વિનાનું);
-દાર્ઠ સ્ત્રી. સાદાપણું

સાધન [સં.] પુ. ઓગર, હથિયાર;
સામગ્રી; ઉપાય; -ક [સં.] વિ.

ઉપાસના કરનારું; -ના સ્ત્રી. સાધકનું

કર્મ; -વું સ. ક્રિ. સિદ્ધ કરવું;

મેળવવું; સાધુ [સં.] વિ. પુ. સાધન

કરી સિદ્ધિ પામેલો બાવો; સારા

ચારિત્રવાળો પુરુષ; સાધવી [સં.]

સ્ત્રી. સાધુ સ્ત્રી; પવિત્ર સ્ત્રી, સતી

સાન સ્ત્રી. સંજ્ઞા, ઇશારો, સંકેત;
સમજણ, અક્ષલ

સાપ પુ. સર્પ; -પોલિયું નપું. સર્પનું
પરડકું-બચ્યું

સાપ્તાહિક [સં.] વિ. અઠવાડિયાને
લગતું; નપું. અઠવાડિયે એક વાર
પ્રસિદ્ધ થતું છાપું

સાર્ક[આ.] [જુઓ 'સર્ક'] વિ. સ્વચ્છ;
(લા.)નિષ્કપટી; ઠસૂફી સ્ત્રી. વાળઝૂડ;

સ્વચ્છતા; -ફાઈ સ્ત્રી. (લા.) પતરાજી,

બડાઈ; -ફી વિ. વળતર વિનાનું

(વ્યાજ કે ભાવ વગેરે); ચલમ

પીવામાં છેડા આડો રખાતો કપડાનો

ટુકડો

સાફે પુ. ફેંટો, ઇરંકી પાઘડી

સાખડું વિ. સજ્જ, સોંઢેયું (માણસ)

સાખિત [આ.] વિ. સિદ્ધ, પુરવાર;

-તી સ્ત્રી. પુરાવો, ખાતરી; પ્રમાણ

સાખૂ, -ખુ પુ. મેલ કાઢવા માટેની તેલ

અને ક્ષારની બનાવટ

સામગ્રી [સં.] સ્ત્રી. ઉપયોગી સામાન;

ઠાકોરજીને ધરવા માટે તૈયાર કરેલી

અનેક પ્રકારની ચીજ વસ્તુ

સામાન [દ્ર.] પુ. સામગ્રી, ઉપયોગી

ચીજ; વાડાનો સાજ, સજ્જ

સામું વિ. સંમુખ રહેલું; વિરુદ્ધ;

-મસામું વિ. બરોબર સામું;

-મનો પુ. સામે થવું એ, વિરોધ;

-માવાળું વિ. સામેના-વિરુદ્ધ

પક્ષવાળું; -માસામી અ. એક-

બીજાની સામે; -મે અ. સામું રાખી;

(લા.) મોઢા ઉપર; -મૈયું નપું. સામે

વરઘોડા જેવું લઈ જઈ કરવામાં

આવતો સત્કાર

સાર [સં.] પુ. તત્ત્વ, તાત્પર્ય; (લા.)

લાલ

સાર-વાર સ્ત્રી. (માંદાની) સેવાચારી

સારવું સ. ક્રિ. શ્રાદ્ધ કરવું, સરાવ-

વું; ઉપાડી વહેવું; ટપકાવવું

(આંસુ); સરાવવું સ. ક્રિ. શ્રાદ્ધ

કરવું; સરવણી સ્ત્રી. હિંદુઓમાં

તેરમે દિવસે કરવામાં આવતો ધડ-

સાનો વિધિ; સરામણું નપું. શ્રાદ્ધ-

વિધિ, સરાવવું એ

સારુ અ. માટે, વાસ્તે, કાળે

સારું વિ. સુંદર, મઝાતું; શુભ, મંગલ;
[હિં.] બધું; અ. લલે, ઠીક; -રાસાર
[સં.] પુ. સારું અને ખોટું; -રાસારી
સ્ત્રી. સારા મેળ

સાર્વજનિક [સં.] વિ. બધાં માણસોને
કામ લગતું, સૌજનને લાગતું

સાલ [કા.] પુ. સ્ત્રી. વર્ષ; મોસમ

સાલ નપું. નડતર, આડખીલી; વીધ-
માં ખેસે એવો લાકડાનો બંધખેસતો
ધડેલો છેડો; ઠવું અ. કિ. (લા.) મનમાં
ખૂંચે એવી રીતે દુઃખ થવું; ઠવું
સ. કિ. સાલ નાખવું; (લા.) ખોરી
મારવું; કેદ પકડવું; ઠવણું નપું.
(લા.) સલવાઈ પડવું એ; મુશ્કેલી;
સાલિયું નપું. સાલ; (લા.) નડતર;
સલ નપું. નડતર; સલાડવું સ. કિ.
એકબીજાની સાથે જોડવું; સલાડું
નપું. -ડો પું. (લા.) એકબીજાની
સાથેનું અનિચ્છનીય જોડાણ; એવું
મરણ વિરુદ્ધનું જોડાણ

સાવ અ. તદ્દન, તમામ

સાવડું વિ. અપર-માતું, ઓરમાયું
સાવચેત વિ. સાવધાન, સચેત; -તી
સ્ત્રી. સચેતપણું; ચેતવણી

સાવજ પુ. સિંહ; હિંસ પશુ
સાવધ વિ., -ધાન [સં.] વિ. સાવચેત,
સચેત; -ધાની સ્ત્રી. સાવચેતી

સાવરણી સ્ત્રી. ઝાક; -ણા પું. મોટી
સાવરણી

સાવસિયું નપું. આજ વણાટનું
ચોટીલાતનું પંચિયું

સામુ સ્ત્રી. કન્યાને વરની અને વરને
કન્યાની માતા

સાહસ [સં.] નપું. જોખમ ભરેલું
કામ; જોખમ બણ્યા છતાં ઝંપલાવવું
એ; -સિક [સં.], -સી વિ. સાહસ
કામ કરનાર

સાહિત્ય [સં.] નપું. સાધન સામગ્રી;
જ્ઞાન વગેરેની ગ્રંથસ્થ થયેલી રચના,
વાક્યમય; ઠકાર [સં.] વિ. ગ્રંથ વગેરે-
ની રચના કરનારો વિદ્વાન

સાહેબ [આ.] માલિક, ધણી; મોટો
માણસ; યુરોપિયન, માણસ; -ખી
સ્ત્રી. (લા.) જાહેજલાલી, વૈભવ

સાળ સ્ત્રી. કંપડ વણવાનું ઓળર
સાળો પું. પત્નીનો ભાઈ; -ળી સ્ત્રી.
પત્નીની બહેન

સાઈ, ઠું નપું. સ્ત્રીઓનું પરસ્પર
ભેટવું એ; -યાંમાયાં નપું. બ. વ.
લગ્ન પ્રસંગે વેવાણાનું પરસ્પર ભેટવું
એ

સાંકડું વિ. પહોળાઈમાં ખૂબ ઓછું;
(લા.) સંકુચિત મનવાળું; સાંકડ

સ્ત્રી. સંકટામણ; સંકટામણ નપું.,
(-ણી) સ્ત્રી. સંકટાઈને રહેવું એ, સાંકડ

સાંકળ સ્ત્રી. ધાતુની કડીઓ કે અંકડા
ભેળવી કરેલી લાંબી દાર; બારી

બારણાં બંધ રાખવા કરેલી એવી
દારનો દુકડો; જમીન ભરવાનું

૧૦૦ ફૂટનું માપ; ઠવું સ. કિ. જોડવું;
-ળિયું નપું. અનુક્રમણી; -ળી સ્ત્રી.
સાંકળની નાની સેર (સોના ચાદીની
કે બીજી ધાતુની); -ળું નપું. (સોના
ચાદીનું) હાથ-પગનું ધરણું

સાંખવું સ. કિ. ખોલ સંહન કરવા
સાંખવું અ. કિ. માપ કરી સરખાવવું;
માપવું

સાંગી સ્ત્રી. રથ કે મોટા ગાડાની ધરી
અને સોટી વચ્ચેનો કઠેરાવાળો ભાગ;
—ગામાંચી સ્ત્રી. આધાર લઈ ખેસાય
તેવી પાટીવાળી માંચી

સાં(—સા)ચવવું સ. કિ. સંધરી
રાખવું; —છું નપું. તાળું

સાંજ, —ઝ સ્ત્રી. સૂર્યાસ્તનો સમય
—જે, —જે, જરે, —ઝરે અ. સાંજને
સમયે; —છ, —ઝી સ્ત્રી. સાંજે કર-
વામાં આવતી ફૂલમંડળી (વૈષ્ણવ
મંદિરોમાં); શુભ પ્રસંગે સાંજે ગવાતું
ગીત; એવી રીતે સાંજનો ગીત
ગાવાનો પ્રસંગ

સાંઠો પું. જુવાર બાજરી શેરડી
વગેરેનો છોડ (લીલો કે સૂકો);
—ઠી સ્ત્રી. કપાસ કે તલ વગેરેનો સૂકો
છોડ, સરાંઠી

સાંઠ પું. આખલો, ખૂંટ; સાંઠ, ઠણી
સ્ત્રી. માદા ઊંટ; —ઠિયો પું. નર
ઊંટ; —ઠો પું. ઘોની જાતનું એક
પ્રાણી; ગળા કે કંઠ ઉપર કપડાંની
ગાંઠ વાળાને પહેરવું એ

સાંતવું, સંતાડવું સ. કિ. છુપાવવું
(‘સંતાવું’ નું પ્રેરક)

સાંતી સ્ત્રી. એક હળથી ખેડી વવાય
એટલી જમીન; નપું. હળ; —તીડું
નપું. હળ; —તેલું નપું. બળદને
જોતરવા વપરાતું લાકડાનું ચોકઠા
આકારનું ધોંસરું

સાંધ સ્ત્રી. જમીન-મહેસૂલ, ગણોત;
જમીન ખેડવા આપ્યા બદલ મળતી
રકમ

સાંધવું સ. કિ. જોડવું; ટાંકા મારી
જોડવું; સાંધ સ્ત્રી. જોડાણ; વચ્ચેની
ફાટની નિશાની; સાંધણ નપું.
સાંધવું એ; અનુસંધાન; પુરવણી;
સાંધણી સ્ત્રી. સાંધવાની રીત કે
ઢાંચ; સાંધો પું. જોડાણનો ભાગ;
જોડાણના ટાંકા વગેરેનો આકાર; સાંધ
સ્ત્રી. સંધિ, સાંધ; સંધાણ નપું.
જોડાણ

સાંખેલું નપું. ખાંડવાનું લાકડાનું
સાધન; વરઘોડામાં આગળ છોકરા-
છોકરીને શણગારી ઘોડા ઉપર
ખેસાડવામાં આવે છે એ; —લ સ્ત્રી.
ધૂંસરીની ખીલી

સાંભરવું અ. કિ. યાદ આવવું;
—ણ સ્ત્રી. યાદ; સંભારવું સ. કિ.
(પ્રરક) યાદ કરવું; સંભારણું નપું.
યાદગીરી; યાદગીરીની વસ્તુ કે
નિશાની

સાંભળવું સ. કિ. કાને શ્રવણ કરવું;
(લા.) ધ્યાનમાં લેવું

સાંસતું વિ. થાક પછી શ્વાસ હેઠા
ખેસતા બળ તેવું; (લા.) ધીરજવાળું;
—તા સ્ત્રી. (લા.) ધીરજ

સાંસો પું. સંશય, સંકલ્પવિકલ્પ;
સાંસા પું. બ.વ.(લા.) તંગી; મુરકેલી
સિક્કો [આ.] પું. મહોર, છાપ; મહોર-
વાળું ચલણી નાણું; (લા.) અમલ
સિગાર, —રેટ [અ.] સ્ત્રી. યુરોપિયન
પ્રકારની ખીડી

સિદ્ધ [નં.] વિ. તૈયાર થયેલું; પ્રાપ્ત; સફળ થયેલું; નિશ્ચિન; સાબિત; જોણે સિદ્ધિ મેળવી હોય તેવું (સાધુ બાવા વગેરે); મુક્ત (પુરુષ); ૦હસ્ત [સં.] વિ. હથોટાવાળું; -દ્વાંત [સં.] પુ. પૂની વિચારણા કે અનુભવ પછી નક્કી થયેલો મત કે નિર્ણય; -દ્ધ [સં.] સ્ત્રી. સફળતા; ફલપ્રાપ્તિ; યોગથી મળતી આઠ પ્રકારની અદ્ભુત શક્તિ; સિંધારવું, સિંધાવવું અ. ક્રિ. (લા.) વિદાય લેવી

સિનેમા [અં.] પુ. ચલચિત્ર

સિપાઈ પુ. લશ્કરનો માણસ, સૈનિક; પટાવાળો, પગી, ચપરાશી; પોલીસ સિલક સ્ત્રી. ખર્ચ જતાં બાકી વધેલી રકમ, જણુશ, પુરાંત; વિ. ખચત સિવાય [આ.] અ. વિના, વગર; ઉપરાંત

સિસોટી સ્ત્રી. સીટી, મોઢેથી શી શી એવો અવાજ; એવો અવાજ કરવાનું સાધન; -ડી સ્ત્રી. સિસોટી; સિસકારવું અ. ક્રિ સિસોટી બજાવવી; સિસકારો પુ. શી શી એવો અવાજ

સિસોળિયું નપું. શાહુડીનું પીછું; કાનનું એક ધરણું (પુરુષનું)

સિંદૂર [સં.] -પું. પારો સીસું ને ગંધકની મેળવણીથી થતો ખૂલના રાતા રંગનો ભૂકો; -નરયું વિ. સિંદૂરના રંગનું સૌરાષ્ટ્રની એક મુસ્લિમ જાતનું માણસ

સિંધી વિ. પું. સિંધ પ્રાંતનું રહેવાશી; -ધિયાણી સ્ત્રી. સિંધી સ્ત્રી; -ધુડો પું. સૂરાતન યડે એવો એક રાગ

સિંધાલૂણુ નપું. સૈંધવ નામનું ખનિજ મીઠું

સિંહ [સં.] પું. જંગલનું એક નીડર હિંસક પ્રાણી, સાવળ; -હાસન [સં.] નપું. સિંહની આકૃતિવાળું ચાર પાયાનું આસન

સીઝવું અ. ક્રિ. (લા.) ધીમે તાપે બફાઈ કે ચડીને તૈયાર થવું

સીડી સ્ત્રી. નિસરણી, નાનો દાર

સીદી પું. આફ્રિકાનો કાળો વતની, હામસી; -દણુ સ્ત્રી. સીદી સ્ત્રી

સીધવું અ. ક્રિ. સિદ્ધ થવું; સીધું વિ. પાધરું, પાંશરું; એક જ લાટીમાં રહેલું; (લા.) સરસ, કપટ; ભોજન માટેની કાચી સામગ્રી; -થો પું. ભોજન માટેની કાચી સામગ્રી, સીધું

સીનો [ફા.] પું. છાતીનો ફેલાવ

સીમા [સં.] સ્ત્રી., -મ સ્ત્રી. હદ, મર્યાદા; હદમાં આવી રહેલી જમીન; -માડો પું. સરહદ; -મંત [સં.] નપું. સેથો; (લા.) અધરણી

સીલ [અં.] સ્ત્રી. નપું. મહોર, મુદ્રા, છાપ; છાપ લગાડી કાગળ કે લાખથી બંધ કરવું; એવી રીતે બંધ કરવા માટેની લાખનું ચકતું

સીવવું સ. ક. ટાંકા મારી જોડવું;
 -ણ નપું., -ણી સ્ત્રી. સીવવું એ;
 સિવડાવવું સ. કિ. (ત્રેરક) સીવે
 એમ કરવું; સિવડામણ નપું.
 સિવડાવવાનું મહેનતાણું; સિલાઈ
 સ્ત્રી. સીવવું એ; સીવવાનું મહેનતાણું
 સીસું નપું. એક વજનદાર-તરત
 ઓગળી જાય એવી ધાતુ; -સાપેન
 સ્ત્રી. સીસાના પદાર્થમાંથી કરેલી
 સળીવાળી કલમ, પેન્સિલ
 સીંચવું સ. કિ. વાવ ફૂવામાંથી
 (પાણી) ખેંચવું; સીંચાણું નપું.
 સીંચવાનું દોરકું
 સીંદરી સ્ત્રી. કાંથીની દોરી
 સુકાન નપું. વહાણ કે હોડીની
 પાછળનો ઢાંડો (જેના ફેરવવા પ્રમાણે
 વહાણ દિશા બદલે છે.); -ની પું.
 સુકાન ઝાંઝી ખેસનારો ટુંડલ
 સુખ [સં.] નપું. આરામ-ચેત
 વગેરેનો અનુભવ; -ખાકારી- સ્ત્રી.
 સુખચેતની સ્થિતિ; -ખી [સં.].
 -ખિયું વિ. સુખવાળું; ઠણું;
 -ખિયારું વિ. સુખિયું
 સુખડ સ્ત્રી. ચંદનનું લાકડું
 સુખડું નપું. ઘઉંનો લોટ ધી અને
 ગોળનો પાક, પકવાન; -ડી સ્ત્રી.
 સુખડું; (સા.) વસવાયાં વગેરેને
 મળતી અનાજની હકસાર; -ડિયો
 પું. મીઠાઈ તૈયાર કરો વેચનારો
 સુઘડ વિ. સ્વચ્છ, ચોખ્ખું; (લા.)
 ચતુર
 સુતાર, સુથાર પું. લાકડાં ધડનાર
 કારીગર; ઠણ સ્ત્રી. સુતાર સ્ત્રી

સુદ્ધિ [સં.], -દ અ. અજવાળિયામાં;
 સ્ત્રી. અજવાળિયું
 સુધ્ધાં, ઠા અ. સાથે, સહિત; અશેષ
 સુનાવણી સ્ત્રી. ન્યાયાધીશ પાસે
 ફરિયાદની રજૂઆતને લેવાની સ્થિતિ
 સુન્નત [આ.] સ્ત્રી. મુસલમાનોમાં
 છોકરાની જનને દ્રિયનું ટોપચું કાપી
 નાખવાની ધાર્મિક ક્રિયા; સુન્ની
 [આ.] વિ. મુસ્લિમ ધર્મના એક
 પ્રકારનું
 સુપરત વિ. સોપેલું; સ્ત્રી. સોંપણી
 સુયાણી સ્ત્રી. પ્રસવ કરાવનારી બાઈ,
 દાયણ
 સુરમો [ફ.] પું. આંખ તંદુરસ્ત
 રાખવા આંખવામાં આવતો એક
 ખનિજ પદાર્થ, સોયરું
 સુરવાલ સ્ત્રી. નીચેથી સાંકડી ને
 ઘૂંટણ ઉપર ખૂલતી ચાડની ચોરણી
 સુરંગ સ્ત્રી. જમીનમાં કે પથ્થરમાં
 સાંકડું વાધ પાડી જેમાં દારૂ ભરી
 ફેડવામાં આવે (-જેનાથી પથ્થર તૂટે,
 તેમજ આ રીતે શત્રુનો નાશ કરવામાં
 પણ વપરાય-દરિયામાં પણ ખાસ
 રીતે સુરંગ ગોઠવાય છે.)
 સુલભ [સં.] વિ. સહેલાઈથી મળે તેવું,
 સલણું
 સુલેહ સ્ત્રી. ઝઘડા કે લડાઈનો અભાવ,
 સલાહશાંતિ; સંધિ, સમાધાન
 સુવાણ સ્ત્રી. રોગમાંથી મુક્ત થયાનો
 સ્થિતિ
 સુવારોગ પું. સુવાવડમાંથી થતો રોગ,
 સુવાવડ સ્ત્રી. બાળકને જન્મ
 આપવો અને એ કારણે ખાટલામાં
 પડી રહેવાની સ્થિતિ

સુવાસણી સ્ત્રી. સૌલાગ્યવતી સ્ત્રી,
એવસુ સ્ત્રી

સુવાંગ વિ. અંગતમાત્રિકીનું, સ્વાંગ
સુસ્ત [દ્રા.] વિ. આળસુ; (લા.) ધીમું;
-સ્તી સ્ત્રી. આળસ, ઊંઘનું ધેન;
(લા.) મંદતા

સુંદર [સં.] વિ. સુશોભિત, રૂપાળું;
સૌંદર્ય [સં.] નપું. સુંદરપણું; રૂપ
સુવાળું વિ. સુકોમળ, લીસું ને નરમ;
(લા.) સ્વલાવનું નરમ; નપું.
બાળક જન્મવાનું સૂતક, વૃદ્ધિસૂતક;
-ળા પું. બ. વ. મૃત્યુ પછીની
દસમાની ક્રિયા; -ળી સ્ત્રી. પૂરી
જેવી છરું વગેરે નીખેલી એક પોચી
વાની

સૂકું વિ. લીનાશ વિનાનું, શુષ્ક;
દૂબળું; (લા.) પ્રેમ કે આદર સત્કાર
વિનાનું; સુકાવું અ. ક્રિ. લીનાશ
ઊડી જની; દૂબળા પડવું; સૂકવવું;
સુકાવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) 'સુકાય'
એમ કરવું; સૂકલ વિ. સુકાયેલું; સૂકો
પું. તમાકુની પતરી, જરદો; સૂકગળું
નપું., સૂકઘાંટી સ્ત્રી. બાળકને
ગળું પડવાનો એક રોગ; સુકલકડી
વિ. લાકડી જેવું સુકાઇ એકવડી
હાંઠીનું; દુર્બળ શરીરનું; સુકવણી
સ્ત્રી. સૂકવેલા ચીજ વસ્તુ; સુકવણું
નપું. વરસાદ આશ્યો જતાં મોલનું
સુકાવું એ

સૂક્ષ્મ [સં.] વિ. બારીક, ઝીણું
સૂગ સ્ત્રી. ગંદકીને કારણે થતો અણ-
ગેમો; (લા.) ધૂણા; સુગાવું અ. ક્રિ.
સૂગ આવવી; સુગાળ, ઠવું, -ળું
વિ. સૂગ ચડે એવી પ્રકૃતિનું

સૂચન [સં.] નપું., -ના સ્ત્રી. ધ્યાન
દોરવું એ; ચેતવવું એ; -ક [સં.] વિ.
ધ્યાન ખેંચે એવું; ધ્યાન ખેંચનાર;
-વવું સ. ક્રિ. સૂચના કરવી, ધ્યાન
ઉપર લાવવું; સૂચિત [સં.] વિ.
સૂચવેલી; સૂચી [સં.] સ્ત્રી. યાદી,
ટીપ; સાંકળિયું, અનુક્રમણી

સૂઝવું અ. ક્રિ. સોજો આવવો,
ઊપસી આવવું

સૂઝવું અ. ક્રિ. છુદ્ધિમાં ઊભું થવું;
યાદ આવવું; દેખાવું, નજરે પડવું;
સૂઝ સ્ત્રી. સૂઝવું એ, ગમ, સમજ;
પહોંચ; સૂઝવું વિ. (લા.) જે સમયે
જે હાથમાં આવે કેમણા આવે તેવું
(આહાર વગેરે)

સૂડવું સ. ક્રિ. મૂળમાંથી છોડવા વગેરે
ખોદી કાઢવા; સૂડી સ્ત્રી. સોપારી
કાતરવાનું એ પાંખિયાવાળું સાધન;
સૂડો પું. મોટી સૂડી

સૂડો પું. ગજે કાંઠકા વિનાનો પોપટ
સૂણવું અ. ક્રિ. સોજો આવવો

સૂતક [સં.] નપું. સગાં સંબંધીના
મૃત્યુથી પાળવામાં આવતી આલડ-
છેટ; -કી [સં.] વિ. સૂતકવાળું

સૂતર નપું. ૩ કાંતીને કાઢવામાં
આવતો તાર; ઠંદેણી સ્ત્રી. એક
જાતની તાંતણા-તાંતણા જેવી મીઠાઈ;
ઠશાળ સ્ત્રી. એક જાતની ડાંગર;
સૂતર, -રું વિ. સૂતર જેવું સીધું;
સૂતરાઈ સ્ત્રી. સરળતા; સૂતરાઈ વિ.
સૂતરનું બનેલું; સૂતરિયો પું.
સૂતરનો વેપારી

સૂતળી સ્ત્રી. શણુની પાતળી દોરી
સૂત્ર [સં.] નપું. દોરો, તાવણો; સૂતર;
નિયમ, વ્યવસ્થા; ટૂંકું અર્થવાળું
વાક્ય; ધાર [સં.] પું. નાટકનો
પ્રધાન નટ; કડિયો-સુતાર

સૂધ સ્ત્રી. શુદ્ધિ, લાન; ખચર, લાળ;
-ધું વિ. સીધું, પાધરું; (લા.)
સરળ સ્વભાવનું; સુધરવું અ. ક્રિ.
શુદ્ધ થવું, સારું થવું; સુધારવું સ.
ક્રિ. (પ્રેરક) શુદ્ધ કરવું, સારું કરવું;
સુધરાઈ સ્ત્રી. ગામ કે શહેરને સાફ
રાખવાને માટે કામ કરતી પ્રજા-
પ્રતિનિધિઓની મંડળી; સુધાર પું.
સુધારવામાં આવે એ, શોધન;
સુધારક, વિ. સમાજની બધી દૂર
કરનારું કે કરવાનો મત ધરાવનારું;
સુધારો પું. સુધાર; સુધારકોનું
બધી દૂર કરવાપણું

સૂનું વિ. ખાલી; ઉજ્જડ, નિર્જન;
સંભાળ કે રક્ષણ વગરનું; સૂન નપું.
મીઠું; સૂન-મન વિ. સૂતું અને
મૂંઝું, તદ્દન લાન ભૂલેલું

સૂપડું નપું. અનાજ ઝાટકવાનું
સાધન; -ડી સ્ત્રી. નાનું સૂપડું

સૂળો [આ.] પું. ઇલાકો, પ્રાંત;
પ્રાંતનો હાકમ, 'ગવર્નર'; -એદાર
[ફા.] પું. સૂચના મુખ્ય અમલદાર;
લશ્કરમાં એક હોદ્દાનો અમલદાર

સૂમ [આ.] વિ. મૂંઝ, કંજૂસ; ઠસામ
વિ. તદ્દન શાંત, લેશ પણ અવાજ કે
ઘોંઘાટ વિનાનું

સૂર પું. સ્વર, ઘાંટો; સુરીલું વિ.
સારા ઘાંટાવાળું, સારા સ્વરવાળું;
સુરાવટ સ્ત્રી. સારો વ્યવસ્થિત
ઘાંટાનો અવાજ, રાગતાન

સૂરજ પું. સૂર્ય; ઠમુખી સ્ત્રી. દિવસે
ખીલતા ફૂલવાળો એક છોડ

સૂરણ [સં.] નપું. શાકમાં વપરાતું
એક કંદ

સૂરત [આ.] સ્ત્રી. ચહેરો; (લા.) યાદ,
ધ્યાન

સૂર્ય [સં.] પું. સૂરજ-પૃથ્વીને તેમજ
ખીજા ગ્રહોને પ્રકાશ આપતો આકા-
શીય તેજસ્વી ગોળો; ઠનમસ્કાર
[સં.] પું. સૂર્યને નમન; એ નામની
એક ખાસ કેસરત

સૂલટું વિ. ઊલટું નહિ એવું, સવળું;
ચતું; -ટાવું અ. ક્રિ. સૂલટું થવું
સૂવું અ. ક્રિ. આડા થઈ પડવું;

(લા.) ઊંધવું

સૂસવવું અ. ક્રિ. સૂ સૂ એવો અવાજ
થવો; સૂસવાવું અ. ક્રિ. સૂસૂ એવો
અવાજ થવો; (લા.) ટાઢથી ધૂંજવું;
સુસવાટ, -ટો પું. જોરથી વહેતા

પવનનો કે એવી કોઈ ગતિનો અવાજ

સૂંઘવું સ. ક્રિ. સુગંધ લેવો; સૂંઘાડવું
સ. ક્રિ. (પ્રેરક) સૂંઘે એમ કરવું;

સૂંઘણી સ્ત્રી. છીંકણી, પીએલી

તમાકું, બજર

સૂંઠ સ્ત્રી. સૂકવેલું આદુ

સૂંડો પું. વાંસની ચીપોનો કે લોઢાના
પતરાનો ટોપલો; -ડલો પું. સૂંડો;
-ડી, -ડલી સ્ત્રી. નાનો સૂંડલો

સૂંઠ સ્ત્રી. હાથીનો લાંબો નાકવાળો
અવયવ; (લા.) બાજુ વગેરેની પાઈપ
-દિયું વિ. સૂંઠના આકારનું

સૂંથણું નપું. પાપજામો, લેંધો; -ણી
સ્ત્રી. નાની લેંધી; સૂંથિયું નપું.
ચીયરાં દોરી કે મુંજ વગેરેની મોટી
છંટાણી

સૂષ્ટિ [સં.] સ્ત્રી. વિશ્વ, જગન
સેકંડ [અ.] સ્ત્રી. મિનિટનો ૬૦મો
ભાગ

સેટ [અ.] પું. જોડી
સેના [સં.] સ્ત્રી., સૈન્ય [સં.] નપું.
લશ્કર; સેનાપતિ [સં.] પું. લશ્કરનો
વડો; સૈનિક [સં.] પું. લશ્કરી
માણસ, સિપાઈ

સેર સ્ત્રી. જે દોરામાં મણકું પરાંચ્યા
હોય તે; એવી માળા

સેલડું, -ડું નપું. કુંવારપાકાનું
દાંડાવાળું ફૂલ

સેવ સ્ત્રી. ધઉંની કણકની લાંબી
દોરા જેવી વાની; ચણાના વેસણની
દોરા જેવી તળેટી વાની

સેવક [સં.] પું. સેવા કરનાર, તોફર,
ચાકર; શિષ્ય; વૈષ્ણવ મંદિરમાંનો
પૂજારી; સેવકી સ્ત્રી. વૈષ્ણવ મંદિરોના
સેવકને મળતી શેકડ બક્ષિસ; વિ.
વૈષ્ણવ મંદિરોમાં ખાસામાંથી જે
બહારનીકળી ગયું હોય તેવું; સેવિકા
[સં.] સ્ત્રી. સ્ત્રી સેવક; સેવા [સં.]
સ્ત્રી. તોફરી; વૈષ્ણવ મંદિરોમાં
હાકોરની પૂજા-અર્ચા અને બીજી
ખિજમત; સેવન [સં.] (લા.) નપું.
ઉપભોગ કરવો એ, ખાવું એ

સેવવું સ. ક્રિ. સેવા કરવી;
(પક્ષીઓએ ઈંડા કે બચ્ચાંને)
ઉછેરવું; (વ્યસન) રાખવું; ખૂબ
ઉપયોગ કરવો

સેસ સ્ત્રી. વરકન્યા અને સીમંતવાળી
સ્ત્રીના ખોળામાં અપાતાં નાળિયેર
પાન સોપારી અને રૂપિયો

સેળસેળ વિ. ગમે તે રીતે ભેળાઈ
ગયેલું; નપું. સ્ત્રી. ગમે તે રીતે થઈ
ગયેલું મિથળ

સેંકડો પું. સોની સંખ્યા; સો
વપનો સમૂહ, સૈંકો; વિ. અને કસો
સેંથો પું. માથા ઉપરના વાળને એ
ભાગમાં વહેંચતાં વચ્ચે પડતી લીટી,
સીમંત; -થી સ્ત્રી. નાનો સેંથો

સેકું પું., -કો પું. સો વર્ષનો સમહ
સોઈ સ્ત્રી. સગવડ

સોક(-ગ)ઉં(-હું) નપું. ચોપાટ
વગેરે રમતમાં વપરાતો અર્ધગોળ
લાકડા કે દાંતનો ટુકડો; -ટી(-ઠી)
સ્ત્રી. નાનું સોગહું; એ આકારની
ખાળકને ઘસી પાવાની દવાની પિંડી

સોખમાવું અ. ક્રિ. સંકોચ અનુભવવો;
શરમથી ક્ષોભથી પાછા હટવું

સોગન, સોગંદ પું. બ. વ. કસમ,
સમ, શપથ

સોગાત [તુકી] સ્ત્રી. નજરાણાની
ચીજ

સોગ પું. મરણ પામેલાંની પાછળનો
શેક પાળવો એ; -ગિયું વિ. સોગના
જેવાં સ્વભાવ અને વર્તનવાળું

સોજુ* વિ. ઉપદ્રવ કે તોફાન ન કરે
એવું; સારું; સ્વચ્છ
સોજો [ફા.] પુ. સૂજ-બિપસી આવવું
એ
સો(-સો)ટો પુ. ઝડપે સીધા
પતલો દાંડો; -ટી સ્ત્રી. પતલી લાકડી,
છડી
સોડ સ્ત્રી. સૂતેલા માણસનું પડખું;
સૂતેલું માણસ મોઢું ઢાંકવા ઓઢવાનું
પૂરું ઓઢે એ; પથારી ઉપર ઓઢવાની
સરળતા થાય એ રીતે ઓઢવાનું
ગોઠવી મૂકવું એ
સોણ નપું. નાની ફચર
સોઢો [તુકી] પુ. વેપાર, સારું,
વિનિમય; -દાગર [ફા.] પુ. મોટો
વેપારી; (લા.) ભારે ચતુર અને
હોશિયાર માણસ; ખેપાની
સોનું નપું. પીળી કીમતી ધાતુ,
સુવર્ણ; -નાર, -નારો, -ની પુ.
સોનું ધડવાનો ધંધો કરનાર કારી-
ગર; એ નાતનો પુરુષ; -નારણ સ્ત્રી.
સોનીની સ્ત્રી; -નેરી વિ. સોનાના
જેવા ચળકતા પીળા રંગનું -નૈયો;
પુ. સોનાનો સિક્કો; ગળાનું
સોનાના સિક્કાવાળું ધરણું
સોનારો પુ. ખાંટકી
સોપટ અ. સીધેસીધું, પાંશરું, પાધરું
સોપારી સ્ત્રી. નપું. ફેફાળ, મુખવાસ
માટેનું એક ફળ
સો(-સો)પો પુ. રાતના પહેલા
પહોરને છેડે લોકોનો ઊંઘમાં પડી
જતાં થતો જંપ

સોખત સ્ત્રી. સહવાસ, સંગત, સાથ;
-તી વિ. સાથીદાર
સોય સ્ત્રી. સીવવાનું કે એવું નાકા-
વાળું ધાતુનું અણીદાર સાધન;
પાતળું અણીદાર સાધન (ગ્રામોફોન
વગેરેમાં હોય છે તેવું); -ચો, -ધંચો,
પુ. મોટી સોય; -ચણી સ્ત્રી.
મોચીનું એક ઓળખર
સોર(-ડ)મ સ્ત્રી. ગંધ, વાસ
સોરવવું અ. ફિ. ગમવું, ગોઠવું
સોરવું સ. ફિ. ઉઝરડી કે આછું
છોલી પતલું કરવું
સોલો પુ. તરંગ, તુલ્લો
સોવું સ. ફિ. સૂપડામાં નાખી આમ-
તેમ હલાવવું; સોવાવું અ. ફિ.
(કર્મણિ) (લા.) અહીં તહીં મુરકે-
લીમાં અથડાવું
સોસ પુ. શાષ, પાણીની ગળે પડતી
ધખ, ગળાનું સુકાઈ જવું એ; ઠવું
અ. ફિ. (લા.) સહન કરવું; સ. ફિ.
ચૂસી લેવું, સૂકવી નાખવું; ઠવાવું
સ. ફિ. (લા.) ચિંતાથી દુઃખ અનુ-
ભવવું
સોહવું સ. ફિ. શોભવું, દીપવું;
સોહાગ પુ. હેવાતન; હેવાતનનાં
ચિહ્ન-ચાંદ્રો ચૂડી વગેરે;
સોહામણું વિ. સુશોભિત
સોહલું વિ સુલભ, સહેલું, સલખું
સોળ પુ. સોટી વગેરેના મારનો
ચામડી પર પડતો સળ
સોંધું વિ. સસ્તું; -ધવારી સ્ત્રી.
સોંધારથ નપું. સોંધું હોવાપણું,

સોંઠવું અ. ક્રિ. નીકળવા સાબદા-
તૈયાર થવું, તૈયાર થઇ નીકળવું,
મુંઢવું; સોંઠાડવું, સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
સોંઠે એમ કરવું, મુંઢાડવું
સોંપવું સ. ક્રિ. હવાલે આપવું,
ભાળવવું; -ણી સ્ત્રી. હવાલો આપવો
કે ભાળવવું એ
સોંસરું, -રવું વિ. આરપાર; કાણા-
માં થઇને પાધરું
સૌ સર્વ. સહુ, બધાં
સ્થેશન [અ.] નપું. આગાડીનું
મથક
સ્તુતિ [સં.] સ્ત્રી., સ્તોત્ર [સં.] નપું.
વખાણ; પ્રાર્થના
સ્ત્રી [સં.] સ્ત્રી. ઐરી; પત્ની
સ્થળ [સં.] નપું. સ્થાન, ઠેકાણું
સ્થાન [સં.] નપું. સ્થળ, ઠેકાણું;
એકક, આસન; (લા.) પદવી;
ઓધો; -નિકં [સં.] વિ. સ્થાનને
લગતું, અમુક ચોક્કસ જગ્યા
(રહેઠાણ) ને લગતું; -પકં [સં.]
વિ. સ્થાપનાર; -પન [સં.] નપું.
સ્થાપવું એ; પૂજા વગેરેમાં ચોખા
વગેરે મૂકી કરવામાં આવતું સ્થાન;
-પના સ્ત્રી. સ્થાપન કરવું એ;
મૂર્તિ વગેરેને સ્થાને સ્થાપવી એ;
-પિત [સં.] વિ. સ્થાપના કરેલું;
નક્કી કરી મૂકેલું; -પવું સ. ક્રિ.
પ્રતિષ્ઠા કરવી; મૂકવું; પ્રમાણથી
સાબિત કરવું; -વર [સં.] વિ.
અચલ, સ્થિર; જંગમથી ભિન્ન

સ્થિતિ [સં.] સ્ત્રી. રહેવું એ;
હાલત; સ્થિર [સં.] વિ. અચળ
સ્થૂળ [સં.] વિ. બહુમોટું; સૂક્ષ્મ
નહિ એવું
સ્નાન [સં.] નપું. નાહવું એ, નાવણ;
મરણ નિમિત્તે નાહવું એ, સ્નાન;
-તકં [સં.] વિ. પું. વિદ્યાભ્યાસ
' પૂરો કર્યો છે તેવું; 'એજ્યુએટ'
સ્નાયુ [સં.] પું. માંસના પટ્ટાના
આકારનો તંતુ
સ્નેહ [સં.] પું. પ્રેમ, નેહ, વહાલ;
ઠલગ્ન [સં.] નપું. માત્ર સ્નેહથી
કરવામાં આવેલાં લગ્ન; -હાળ વિ.
સ્નેહી સ્વભાવનું; -હી [સં.] વિ.
સ્નેહવાળું; સંબંધી
સ્પર્ધા [સં.] સ્ત્રી. હરીફાઈ, સરસાઈ
સ્પર્શ [સં.] પું. અડકવું એ; પાસ;
ઠવું સ. ક્રી. અડકવું; -શીસ્પર્શ
[સં.] પું. આલસછેડ
સ્પષ્ટ [સં.] વિ. ખુલ્લું દેખાય કે
સમજાય એવું, સ્ફુટ
સ્ફુરણ [સં.] નપું., -ણ સ્ત્રી. મનમાં
ભગીઆવવું એ; -વું અ. ક્રિ. મનમાં
ભગી આવવું એ; કંપવું, ફરકવું;
સ્ફૂર્તિ [સં.] સ્ત્રી. સ્ફુરણ; તેજ,
ચંચળતા
સ્મરણ [સં.] નપું, યાદ, સ્મૃતિ; -વું
સ. ક્રિ. યાદ કરવું; સ્મારક [સં.] વિ.
યાદ કરાવનારું; નપું. યાદગીરીનું
ચિહ્ન; સ્મૃતિ [સં.] સ્ત્રી, યાદ;
હિંદુઓનું ધર્મશાસ્ત્ર; સ્માર્ત [સં.]
વિ. સ્મૃતિઓ પ્રમાણેનો આચાર
પાળનારું (હિંદુ)

સ્વચ્છ [સં.] વિ. ચોખ્ખું; ંતા [સં.]
સ્ત્રી. ચોખ્ખાઈ

સ્વચ્છંદ [સં.] પુ. ઇચ્છા મુજબ
વર્તવું એ; -દી [સં.] વિ. ઇચ્છા
મુજબ વર્તનાર, સ્વેચ્છાચારી

સ્વતંત્ર [સં.] વિ. કોઈના તાબામાં
નાહ એવું, સ્વાધીન; ંતા [સં.]
સ્ત્રી., સ્વાતંત્ર્ય [સં.] નપું.
સ્વતંત્રપણું

સ્વરત્ન [સં.], રત્ન નપું. ઊંઘમાં જુદા
જુદા સજ્જત જેવા અનુભવ થવા એ

સ્વભાવ [સં.] પુ.; પ્રકૃતિ, તાસીર;
(લા) વિ. આદત; સ્વાભાવિક [સં.]
વિ. કુદરતી, એની મેળે થતું

સ્વર [સં.] પુ. અવાજ; વ્યંજન
ઉચ્ચારવા વપરાતો પ્રત્યેક ધ્વનિ

સ્વરાજ્ય [સં.], -જ નપું. પોતાની
સત્તાનું રાજ્ય, પ્રજાસત્તાક રાજ્ય

સ્વરૂપ [સં.] નપું. ધાટ, આકાર;
સુંદરતા; લક્ષણ; વૈષ્ણવ માન્યતા
પ્રમાણે ઠાકોરજીની મૂર્તિ (એમાં
સાક્ષાત્ તે તે દેવ આવી બિરાજે છે
એ ભાવનાથી)

સ્વર્ગ [સં.] પુ. નપું. દેવલોક

સ્વાગત [સં.] નપું. આવકાર, આદર
સત્કાર

સ્વાદ [સં.] પુ. જીભથી અનુભવાતી
લજ્જત; (લા.) રસ, આનંદ, શોખ;
-દિઠ [સં.] વિ. સારા સ્વાદવાળું;
-દિયું વિ. સ્વાદિષ્ઠ પદાર્થ ખાવાની
ટેવવાળું; (લા.) રસિક; -દીલું વિ.
સ્વાદિષ્ઠ; સ્વાદિયું

સ્વાધ્યાય [સં.] પુ. વેદ; વેદનો
અભ્યાસ; અધ્યયન, અભ્યાસ કયા
કરવું એ

સ્વાભિમાન [સં.] પુ. નપું. પોતાને
માટેનું અભિમાન, સ્વમાન; -ની
[સં.] વિ. સ્વાભિમાનવાળું; સ્વમાની

સ્વામી [સં.] પુ. ધણી, માલિક

સ્વાર્થ [સં.] પુ. પોતાની મતલબ;
-થી [સં.], -થીલું વિ. મતલબીયું,
પોતાનો જ વિચાર કરનારું

સ્વીકાર [સં.] પુ. કોઈનું આપેલું કે
કહેલું લેવું એ, અંગીકાર; ંવું સ. કિ.
અંગીકાર કરવો; કબૂલવું

હ

હકારું નપું. હાક મારીને બોલાવવું
એ; તેહું

હકીકત [આ.] સ્ત્રી. વિગતવાર ખરી
બીના; સત્ય

હકીમ [આ.] પુ. યુનાની વૈદ્ય કરનાર;
-મી સ્ત્રી. હકીમપણું, યુનાની વૈદ્ય

હકૂમત [આ.] સ્ત્રી. સત્તા, અધિકાર

હક્ક [આ.] પુ. હક, દાવો, અધિકાર;
લાગો, દસ્તૂરી; વિ. વાજબી,

દાવાવાળું; સાર્થક; -કદાર વિ. જેનો
હક્ક છે તેવું; હકસી, હકસાઈ સ્ત્રી.

હક્કતું લવાજમ, દસ્તર

હ (-હ)ગવું અ. કિ. ઝાડે કરવું; હગાર
સ્ત્રી. પક્ષીની ચરકનો જથ્થો; હગાણું

વિ. હગવાની ખણસવાળું; હગાણી
સ્ત્રી. હગવાની ખણસ, હંગણી

હયમયનું અ. કિ. હલી ઊઠવું,
હગવું; હયમયાવનું સ. કિ. (પ્રેરક)
હયમયે એમ કરવું; હયમય સ્ત્રી.,
હયમયાટ પુ. હયમયનું એ

હજ [આ.] સ્ત્રી. મજ્જાની જાત; હાજ
પું. હજ કરી આવેલ મુસલમાન;
હાજિયાણી સ્ત્રી. હજ કરી આવેલી
સ્ત્રી

હજમ [આ.] વિ. પચેલું, જરેલું;
(લા.) ઉચાપત કરેલું; -મો પું.,
-મિયત સ્ત્રી. પચી જવું એ, પાચન

હજમ [આ.] પું. મુસ્લિમ વાળંદ;
વાળંદ; જત સ્ત્રી. હજમનું કામ;
આલ કાપવાની ક્રિયા કે એનો
દેખાવ; (લા.) નકામી માથાફટ

હજ, -જ અ. અત્યાર લગી; હવે
પણ

હજુ અ. ક્રિ. ખસવું

હઠ [સં.] પું. જોડો આગ્રહ, જિદ્દી;
-ઠીલું જિદ્દી, દુરાગ્રહી

હઠવું અ. ક્રિ. પાછા ખસવું; પાછા
પડવું; હઠે અ. 'હઠ હઠ' એવા
ઉદ્ગારથી, ધક્કાર સાથે

હઠકું નપું. કૃતરાં શિયાળ વગેરેને થતો
એક એપી રોગ; એ કરડવાળી
થતો માણસ ગધેડાં થેડાં વગેરેનો એ
રોગ; હઠકવા પું. હઠકાનો રોગ;
(લા.) ગાંઠો આવેગ; હઠકાવું અ.

ક્રિ. હઠકવા લાગુ પડવો; હઠકાયું
(-ચેલ, -ચેલું) વિ. હઠકવા લાગ્યો
હોય તેવું; હઠકી વિ. સ્ત્રી. (લા.)
હઠકાયા કૃતરાને આવતી દોષ જેવી
ભારે પ્રકારની પાણીની રેલ;

હઠકારવું સ. ક્રિ. (લા.) તુચ્છકારથી
ખોલાવવું

હઠચો પું. (લા.) તુકસાન; થાક

હઠતાલ, -ળ સ્ત્રી. વિરોધ બતાવવા
કામ ધંધો બંધ કરી બેસવું એ;
-ળિયું વિ. જેણે હઠતાળ પાળી છે
તેવું

હઠદો, ઠલો પું. હાસેલાનો થાક
હઠધૂત વિ. ચારે બાજુથી તિરસ્કારા-
યેલું

હઠફો પું. પૈસાની પેટી, છઠ્ઠોનરો
હઠસેલવું સ. ક્રિ. ધક્કો મારી ઠેલવું;
હઠસેલો પું. ધક્કાવાળો ઠેલો

હડી સ્ત્રી. દોષ; હડેડ વિ. (લા.) ચુસ્ત
ધર્મને આચાર પાળનારું; હડેડાટ
અ. હડકું કરી

હણવું સ. ક્રિ. કનક કરવી, મારી
નાખવું; -હણ સ્ત્રી. હાનિ; તુકસાન
હત્યા [સં.] સ્ત્રી. કતલ, વધ; ઠકાંડ
[સં.] પું. ભારે સંદાર, મોટી કતલ;
ઠરું વિ. હત્યા કરનારું, ધાતકી

હઠ [આ.] સ્ત્રી. સીમા; અંત, છેડો;
ઠપાર સીમાની બહાર; દેશપાર;
ઠપારી સ્ત્રી. દેશપાર થવાની સગ
હપતો [કા.], હડતો પું. થોડે થોડે
મુદતબંધી પૈસાનું ચુકવણું

હમચી, -ચડી સ્ત્રી. સ્ત્રીઓનું ગીત કે
રાસ ગાતાં તાળીબદ્ધ થતું ગોળ
ધૂમરે કરવું એ; એવા ધૂમરામાં
ગવાતું ગીત

હમ(-વ)ણાં, હવડાં અ. અત્યારે,
આ સમયે

હ(-હં)મેશ, -શાં [આ.] અ.
દરેરોજ, નિત્ય

હયાત [આ.] વિ. જીવંત, વિદ્યમાન;
 -તી સ્ત્રી. હયાતપણું, જિંદગી
 હર [કા.] વિ. દરેક
 હરકત [આ.] સ્ત્રી. નડતર, અડચણ;
 (લા.) વાંધો
 હરખવું અ. ક્રિ. હર્ષે ખતાવવો,
 રાજ થવું; હરખ પું. હર્ષ, આનંદ
 રાજપો
 હરણુ, -ણું નપું. બકરીની જાતનું
 જંગલનું પશુ, મૃગણું
 હરવું સ. ક્રિ. ઝૂંટવી લઈ જવું, ચોરી
 જવું; હરણુ [સં.] નપું. ઝૂંટવી લઈ
 જવું એ
 હરસ પું. બ. વ. શુદ્ધમાં થતા મસા
 ને એનો રોગ
 હરાજ વિ. લિલામથી વેચેલું; -જ
 સ્ત્રી. લિલામ, જાહેરમાં કીમત
 ખોલાવી વધુ કીમત ખોલનારને
 વેચવાની ક્રિયા
 હરાડું, -યું વિ. નપું. ધણી-ધોરી
 વિનાનું ઢોર
 હરામ [આ.] વિ. કુરાનમાં જેને વિશે
 મનાઈ કરેલું હોય તેવું કામ કે ચીજ;
 નિષિદ્ધ, અશ્રાલ્ય; ઠનું વિ. વગર
 હજીવું; -મી વિ. (લા.) ખૂબ હુચ્ચુ
 હરીફ [આ.] વિ. પ્રતિસ્પર્ધી; વિરોધી,
 દુશ્મન; -ફાઈ સ્ત્રી. સ્પર્ધા, સરસાઈ
 હરુભરુ અ. રૂબરૂ
 હરું, -રું વિ. લીલા રંગનું; -રિયાળું
 વિ. લીલા રંગની ચાદર ખિજાવી હોય
 તેવું લીલું; -રિયાળા સ્ત્રી. તાજ
 ધાંસની ઊગથી હર્યા રંગની જમીન

હરોળ [તુકી] સ્ત્રી. લશ્કરનો પાઠલો
 ભાગ; હાર, પંકિત, ઓળ; (લા.)
 બરોબરી
 હર્તા-કર્તા [સં.] પું. વહીવટ કરનાર
 હલક [આ.] સ્ત્રી. સુરાવટ, સ્વર;
 -કાર પું. મોટેથી બૂમ પાડવી એ;
 -કારો [કા.] પું. ખેપિયો, કાસદ
 હલકું વિ. વજનમાં ઓછું; કીમતમાં
 ઓછું; પાચનમાં હળવું; ઊતરતી
 જાતિનું; ઊતરતા પ્રકારનું; ઊતરતા
 સ્વભાવનું, નીચ; -કટ વિ. નીચ
 હલફેલવું અ. ક્રિ. આમ તેમ ફરક
 ફરક કરવું; ધમાલ કરવી; હલફેલ
 સ્ત્રી. ધમાલ
 હલવું અ. ક્રિ. હાલવું, ડાલવું; હલન-
 ચલન નપું. હિલચાલ
 હલવો [આ.] પું. એક મીઠાઈ; -વાઈ
 પું. સુખડિયો, મીઠાઈનો વેપારી
 હલાક [આ.] વિ. અથડામણથી
 હેરાનહેરાન; -કી સ્ત્રી. હેરાનગત
 હલાલ [આ.] વિ. ધર્મશામ ધર્મમાં
 જેની છૂટ આપવામાં આવી હોય તેવું;
 વાજખીસરનું; (લા.) મારી નાખવું
 એ; ઠખોર [કા.] વિ. હલાલ
 ખાનારું; કસાઈ, ખાટકી; લાંઘિયો
 હલેસું નપું. હોડી ચલાવવાનું સાધન
 હલો પું. ચડાઈ કરવી એ, હુમલો,
 ધસારો
 હવડ વિ. અવડ, અવાવડ
 હવન [સં.] પું. હોમ, યજ્ઞ; હોમની
 આહુતિ
 હવસ [આ.] પું. કામવાસના

હવા [આ.] સ્ત્રી. પવન; વાતાવરણ;
મેજ; ઠંથિયું; નપું. (લા.) ફાંફું;
ઠવું અ. ક્રિ. મેજ લાગવો; ઠળો પું.
ચાળણી (ઝીણા વીંધની)

હવા(-વે)ડા પું. અવેડા, ઢારને પાણી
પીવાનો કુંડ

હવાલો [આ.] પું. કબજો; લાલવણી;
અખત્યાર, સત્તા; -લદાર [ફા.] પું.
સિપાઈઓની નાની દુકડીનો નાપક;
પટેલ કે તલાટીનો સિપાઈ

હવે અ. આ પછી, અત્યાર પછી
હવેજ પું. રાઈ મેથી હજાર મરચાં
ને મીકાનો મિશ્ર ભૂકો

હવેલી [ફા.] સ્ત્રી. સુંદર બાંધણીનું
મોટું મકાન; પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવોનું
દેવમંદિર

હસવું અ. ક્રિ. આનંદને લીધે મોઢા-
નો ખિલખિલાટ થવો; ગમત માટે
ખેલવું; મશ્કરી કરવી; હાંસી સ્ત્રી.
મશ્કરી; હસામણું વિ. હસાવે એવું;
હસમુખું; હસારત(-થ) સ્ત્રી. નપું.

હસવા જેવી વાત; હાંસી

હસ્ત [સં.] પું. હાથ; -સ્તાફર પું.
બ. વ. હાથદસ્કત; સહી; -સ્તે અ.
મારફત

હળ [સં.] નપું. જમીન ખેડવાનું મુખ્ય
ઓજાર; હાળી પું. ખેડૂત; ખેતીનો
સાધા

હળદર સ્ત્રી. એકં જાતનાં મૂળ કે
જે અથાણામાં કામ લાગે -આદુ
જેમ; એના સૂકા ગાંઠિયા, એનો ભૂકો
(જે દાળ શાક અથાણાં વગેરેમાં

વપરાય છે); ઠવો પું. ડાંગરમાં
આવતો એક રાગ

હળવું વિ. વજનમાં હલકું; ધીમું;
નરમ; -વે અ. ધીમે ધીમે

હળવું અ. ક્રિ. જીવ મળવો; ગોઠવું
આવવું; ગમી જવું; હેળવવું સ.
ક્રિ. (પ્રેરક) હળે એમ કરવું; હેળ
સ્ત્રી. હંવા, આદત; ગર્ભવતીને થતી
ઊલટી-ઘચ્છા વગેરે

હળાહળ [સં.] નપું. કાતિલ ઝેર
હંગામી [ફા.] વિ. મોસમ પૂરતું;
કામચલાઉ

હંસ [સં.] પું. પાણીનું એક પક્ષી;
(લા.) જીવાત્મા

હા અ. સંમતિસૂચક ઉદ્ગાર; સ્ત્રી.
સ્વીકાર, કબૂલાત; ઠસ્તો અ. હાજતો;
ખરું

હાઉ પું. બચ્ચાને લય ઉપજાવવા માટે
કલ્પેલો બિહામણો જીવ

હાક સ્ત્રી. હોકારો, ખૂમ; ડરામણી;
-કે(-કો)ટવું સ. ક્રિ. મોટેથી હાક
મારવી; હાકલવું સ. ક્રિ. હાક મારી
ખેલાવવું; હાકલ સ્ત્રી. ખૂમ; પડકાર;
હાકોટો પું. મોટેથી ખૂમાખૂમ કરવી
એ

હાજત [આ.] સ્ત્રી. ઝાડા પેશાબની
ખણસ; (લા.) જરૂરિયાત

હાજર [આ.] વિ. મોજૂદ હોય એવું;
-રાહજૂર અ. સાક્ષાત્; પ્રત્યક્ષ; -રી
[ફા.] હાજર રહેવું એ, ઉપસ્થિતિ

હાટ નપું. સ્ત્રી. દુકાન; ઠડી સ્ત્રી. નાની દુકાનડી; -ટિયું નપું. ભીંતમાંનું નાનું તાકું; હટાણું નપું. બજારમાં ખરીદ્યું કામ; ખરીદવા વેચવાનો ધંધો; હાટોડી સ્ત્રી. દુકાને દુકાને ફરીને માગવામાં આવતી ભીખ

હાડ નપું. હાડકું; શરીરનો બાંધો, કાઠું; ઠકું નપું. શરીરમાંનો કઠણ સફેદ ભાગ, અસ્થિ; -ડિયો પું. કાગડો; -ડી પું. મરેલાં દોર ઉમેરનાર ચમાર; -ડેતું વિ. બંધા બાંધાનું; -ડોહાડ અ. શરીરના દરેક દરેક હાડકે, સવાંગે હાથ પું. ખલાથી હથેલીનાં આંગળાં સુધીનો અવયવ; કોણીથી હથેલીનાં આંગળાં સુધીનું માપ; (લા.) પત્તાની રમતમાં જિતાયેતો દાવ; મદદ; રંગવા વગેરેમાં દરેક પદ; સત્તા, અધિકાર, ઠછડ સ્ત્રી. હાથેથી જ છડવામાં આવે તે; ઠધોણું નપું. અપચાના ઝાડા; ઠપ્પત સ્ત્રી. હાથથી લખેલ પોથી કે પાનાં; ઠલાકડી સ્ત્રી. (લા.) આધાર, ટેકો; -થી પું. ગજ; ઠણી સ્ત્રી. માદા હાથી; -થિયો પું. દસ્ત નક્ષત્ર; -થેવાળો પું. લગ્નમાં હસ્તમેળાપ; -થો પું. હથિયાર ઓળખ ન્યાંથી પકડાય એ મૂક કે દાંડો; ખુરશી વગેરેમાં આધારનું પાંખિયું; -થોહાથ અ. જાતોળન; જેને આપવાનું હોય તેના જ હાથમાં; હથેલી(-ળી) સ્ત્રી. કાંડાથી આંગળીનાં મૂળ સુધીની સપાટી; હથોડી સ્ત્રી. નાનો હથોડો; હથોડો પું. લોખંડના ગઢામાં દાંડો ભરાવેલું ઓળખ (ટીપવા તોડવાનું)

હામ સ્ત્રી. હિંમત

હાય અ. દુઃખ ત્રાસ વગેરેનો ઉદ્ધાર; સ્ત્રી. અંતરની બાંડી બદલવા, શાપ હાર [સં.] પું. ફૂલની મોટી માળા; ઠડો પું. મોટો હાર; ખાંડનાં ચકતાંનો હાર; ઠખંધ અ. એક હારમાં

હાર સ્ત્રી. પંક્તિ, ઓળ; -રાદોર, હારોહાર અ. પંક્તિમાં-હારમાં રહી હારવું અ. ક્રિ. પરાજય પામવો; હાર સ્ત્રી. પરાજય; હારણ વિ. હારેલા સ્વભાવનું

હાલ [આ.] પું. બ. વ., ઠત [આ.] દશા, સ્થિતિ; ઠહવાલ પું. બ. વ. ખૂરી દશા

હાલરડું, હાલું ન. બાળકને ઝુલાવતાં ગવાતું ગીત; હાલાં નપું. બ. વ. 'હજો હજો' કરી સુવડાવવું એ

હાલરું નપું. કણસલાંમાંથી દાણા નીકળે એ માટે કચડવા બળદની નેડીને બળામાં ગોળ ગોળ ફેરવવામાં આવે છે એ; (લા.) જૂથ; ટોળું

હાલવું અ. ક્રિ. હલવું; ચાલવું; -ચાલ સ્ત્રી. હાલવું ને ચાલવું એ હાલી-મવાલી પું. (લા.) તદ્દન હલકા દરજ્જાનો માણસ; રખડું

હાવલાવ [સં.] પું. બ. વ. અર્થ-વાળી ચેષ્ટા (નાટકમાં); સ્ત્રીનો શૃંગારિક ચાળો

હાશ અ. જંપ સંતોષ કે શાંતિનો ઉદ્ધાર

હાંકુવું સ. ક્રિ. પશુ વાહન વહાણ
ગાડા વગેરેને ચાલતાં કરવાં; (લા.)
ગપ મારવી

હાંજા પુ. બ. વ., -જાં નપું. બ. વ.
શરીરના સાંધા; (લા.) હિંમત,
શક્તિ

હાંડો પુ. તાંબા પિત્તળનો પાણી
ભરવાનો સમગોળ ઊભા ઘાટનો
દેગડો; -ડી સ્ત્રી. નાનો હાંડો;
લટકતો દીવો મૂકવાનું કાંચનું
વાસણ; -ડલું, -દલું નપું. માટીનું
પહોળા મોનું વાસણ; -ડલી,
-દલી સ્ત્રી. નાનું હાંડણું

હાંફવું અ. ક્રિ. ઉતાવળે શ્વાસ ચાલવો;
હાંફ સ્ત્રી. હાંફવું એ, શ્વાસ; હાંફાડો
પુ. આછી હાંફ

હાંસ સ્ત્રી. કિનારી, ખાર, કોર; હાંસડી
સ્ત્રી. ગળા નીચે છાતી ઉપરનું
હાડકું; એ સ્થાને રહે તેવું સોના
ચાંદીનું નકેકાર ઘરેણું; હાંસ ઉપરનો
ભાગ; હાંસિયો પુ. કાગળના
લખાણની ફરતો કોરો ભાગ; કાગળની
ડાબી બાજુનો કોરો ભાગ

હાંસલ વિ. મળેલું; નપું. નકે,
ફાયદો

હિંજરત [આ.] સ્ત્રી. વતનમાંથી
ચાલ્યા જવું એ; -તી વિ. હિંજરત
કરનારું; હિંજરતને લગતું; હિંજરી
[આ.] વિ. મહમદ પેગંબર મઝા

છોડી મદીને જઈ રહ્યા ત્યારથી
ગણાતું વર્ષ

હિંત [સં.] નપું. ભયું, કલ્યાણ; ઠંડર,
ઠંડારક, ઠંડારી વિ. [સં.] રિત
કરનારું-કલ્યાણ કરનારું; ઠંચિંતક
[સં.] વિ. ભયું વિચારનારું

હિંમ [સં.] નપું. કુદરતી ખરક; ધણો
સખત ઠાર

હિંમાયત [આ.] સ્ત્રી. પ્રચારનું સમર્થન
કરવું કે બક્ષામણ કરવી એ; -તી
વિ. હિંમાયત કરનાર

હિંલોળો પુ. તરંગનો લાંબો ઝોલો;
હીંચવામાં લેવાતો મોટો ઝોલો;
(લા.) ગમત, ખુશાલી; -ળવું સ.
ક્રિ. ખૂબ હીંચોળવું

હિંસાળ [આ.] પુ. ગણતરી;
-દાખલો; આવક જવકતું લેખું;
(લા.) વિસાન; -ળી વિ. હિંસાળને
લગતું; -એ અ. ગણતરી કરતાં

હિંસો [આ.] પુ. ભાગ, ફાળો

હિંગ સ્ત્રી. એક પ્રકારના ઝાડનો
તીખો અને ઉગ્ર ગંધવાળો ગુંદર
કે રસ, વધારણી

હિંગળો, ઠંક પુ. ગંધક ને પારાની
બનાવટનો રાતા રંગનો એક ભૂકો

હિંડોળો પુ. કંકેરાવાળો હીંચકો;
ઝૂલો; -ળાખાર સ્ત્રી. ખારકાઘાટનો
હિંડોળો

હિંદ [કા.] પુ. નપું. ભારતનો પાકિ-
સ્તાન સહિત પ્રદેશ, ભારતવર્ષ; -દી
વિ. હિંદને લગતું; સ્ત્રી. ઉત્તર
હિંદની: મુખ્ય ભાષા, ખડી બોલી;
રાષ્ટ્રભાષા; પુ. હિંદનો વતની;
-દુ વિ. વૈદિક બૌદ્ધ જૈન વગેરે
ભારતીય ધર્મોત્તુ અનુયાયી; -દુસ્તાન
[કા.] નપું. પુ. ભારતવર્ષ;
-દુસ્તાની વિ. ઉત્તર હિંદને લગતું;
સ્ત્રી. સંસ્કૃત અરબી ફારસી અને
ઉર્દૂ માંથી થયેલી હિંદીને મળતી
એક ભાષા; પુ. ઉત્તર હિંદનો
રહેવાશી

હિંમત [આ.] સ્ત્રી. બહાદુરી ભરેલું
નિગર; ઓવાન વિ. હિંમતવાળું

હિંસા [સં.] સ્ત્રી. કોઈપણ જીવની હત્યા
કરવી એ; -સકં [સં.] વિ. હિંસા
કરનાર; -સે [સં.] વિ. હિંસા કરવાના
સ્વભાવવાળું (જંગલી પ્રાણી વગેરે)

હીજડો [આ.] પુ. નપુંસક, પવૈયો

હીણપત સ્ત્રી. હલકાઇ

હીબકવું અ. ક્રિ. ડૂસકાં ખાવાં;

હીબકું નપું. ડૂસકું

હીમજ સ્ત્રી. નાની હરડે

હીર નપું. રેશમનો દોરો; (લા.) કાંતિ,
તેજ

હીરો પુ. એક બહુ મૂલ્યવાન સફેદ પથ્થર

હીચવું. હીચકવું અ. ક્રિ. ઝૂલવું;

હીંચ સ્ત્રી. પુરુષો અથવા તો પુરુષો
અને સ્ત્રીઓ મળી તાળી પાડતાં ગોળ
ધૂમરે ગીત સાથે નૃત્ય કરે એ;

હીંચોળું પુ. સ. ક્રિ. (પ્રેરક) ઝુલાવવું

હીંડવું અ. ક્રિ. પગથી ડગલાં ભરતાં
ચાલવું; હીંડાડવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક)
ચલાવવું, ડગલીઓ ભરાવવી

હુંકમ [આ.] પુ. આજ્ઞા, ફરમાન;
ગંજીશમાં દાવનો મુખ્ય સર

હુંજત [આ.] સ્ત્રી. નિદ, હઠ;
(લા.) તકરાર

હુંત્ર [આ.] પુ. કારીગરી, કસબ;
-રી કસબખાજ, કરામતી

હુંભલો [આ.] પુ. ચડાઇ કરી જવી
એ; હલ્લો, ધસારો

હુંરિયો [અં.] પુ. મજાક ઉડાવવી
એ; (લા.) ફજોતો, ભવાડો

હુંલાવું અ. ક્રિ. આનંદમાં આવવું;

હુંલાવવું સ. ક્રિ. (પ્રેરક) હુંલાય
એમ કરવું; હુંલરાવવું સ. ક્રિ.
ઝુલાવવું; હુંલામણું નપું. હુંલાવવું
એ; લાડમા પાડેલું બીજું નામ

હુંલલડ [હિં.] નપું. બંડ, બખેડો,
બળવો; ઓખોર વિ. બંડખોર

હુંબહુ [આ.] અ. આખેહુંબ, તાદશ

હુંડી સ્ત્રી. નાણાંની આપલે માટે દેશ-
વિદેશમાં સ્થાનિક આપલે કરવા
માટેની શાહુકારી ચિટ્ટી; એક;

-ડિયામણ નપું. હુંડીના વટાવનો

દર: -ડો પુ. આખો જથ્થો; એક
ગામથી બીજો ગામ વેચવા લઇ
જવાતું વાછડાઓનું ટોળું

હુંંઈ સ્ત્રી. ઉભા, ગરમાવો; (લા.)
આશરો, સહાય; -ફાળું વિ.
હુંફાળું; ગરમાવાવાળું

હુંદયે [સં.] નપું. હૈયું; (લા.) છાતી;

દિલ, અંત:કરણ; મર્મ, રહસ્ય;

હુંદરોગ [સં.] પુ. હુંદરોગ રોગ

હેહું વિ. નીચેના લાગમાં કે લાગવું;
 -હહું વિ. હેઠેના લાગમાં રહેહું,
 નીચેહું; -હવારા(-સ) અ. પવન
 કે પાણીના પ્રવાહની નીચેની દિશા
 તરફ; -ઠાણ નપું. નીચાણવાળો
 લાગ, હેઠલી બાજુ તરફની જગ્યા
 હેડકી સ્ત્રી. શ્વાસની આંચકી, એડકી
 હેડી સ્ત્રી. સમાન ઉમરની અવસ્થા;
 -ડા પું. અતિશય લગની
 હેત નપું. સ્નેહ, ભાવ, પ્રીતિ, વહાલ;
 -તાળ વિ. હેતવાળું, પ્રેમાળ
 હેતુ [સં.] પું. આશય, ઉદ્દેશ; કારણ
 હેમખેમ વિ. તદ્દન કુશળ,
 સહી સલામત
 હેરત [આ.] સ્ત્રી. નવાઈ, આશ્ચર્ય
 હેરવું સ. ક્રિ. ડોકિયાં કરી જોવું;
 નિહાળવું; હેરવવું સ. ક્રિ. જોવું;
 (લા.) રોજ મુક્તતવીરાખવું; હેરફેર
 સ્ત્રી. અદલાઅદલી; અહીંનું તહીં
 મૂકવું અને તહીંનું અહીં મૂકવું;
 ફેરવવો; હેરિયું નપું. ડોકિયું;
 હેરુ પું. જસૂસ, ખાતમીદાર;
 હેરોફેરો પું. આંટોફેરો
 હેલ સ્ત્રી. બોજો; વજન; વેચવા
 માટે માલથી ભરી લાવવામાં આવતું
 ગાડું; માથે લીધેલું બેડું; (લા.) હેલ
 ભયકવાનું મહેનતાણું; હેલ-
 કરીનું કામ; ઠંડરી પું. મજૂર,
 હેલ ઉપાડનાર; ઠંડારો, હેલારો
 પું. ધણે; હેલો પું. હેલારો;
 ખેલાવવું એ
 હેલી સ્ત્રી. સખત વરસાદ, એલી

હેવા પું. બ. વ. આદત, ટેવ, મહાવરો;
 બ્યું વિ. આદતવાળું, પરિચયવાળું
 હેવાતણ નપું. સોહાગ; સૌભાગ્યવતી
 અવસ્થા, સૌભાગ્ય
 હેવાન [આ.] વિ. ઢોર જેવું; નપું. ઢોર;
 -નિયત સ્ત્રી. પાશવતા, જંગલિયત
 હેવાલ [આ.] પું. અહેવાલ, વૃત્તાંત
 હેસિયત [આ.] સ્ત્રી. તાકાત, શક્તિ
 હેડિયો પું. ગળાની બહાર તરતો
 દેખાતો લાગ, ઘાંટો
 હેયું, -હું નપું. હૃદય; દિલ, અંતઃકરણ;
 -ચાફૂં વિ. (લા.) મૂખ, બેવકૂફ
 હોકાય ત્ર નપું. સમુદ્રમાં દિશા
 બાણવા લોહચુંબકની સળીવાળું
 યંત્ર
 હોકાટવું સ. ક્રિ. હોકારા કરવા;
 (લા.) ઠપકો દેવો; હોકારો પું.
 'હ-હ' કરી દેવામાં આવતો
 જવાબ; બૂમ, બરાડો; (લા.)
 ધમકાવવાની બૂમ
 હોકો પું. હુકો, પાણીનો ધુમાડો
 પીવાનું એક મોટું નળીવાળું સાધન
 હોજ [આ.] પું. પાણીનો કુંડ (જેમાં
 પાણી ભરવામાં આવે છે)
 હોજરું નપું. -રી સ્ત્રી. જર
 હોટલ, હોટેલ [અં.] સ્ત્રી. ચાપાણીની
 દુકાન; યુરોપિયન ઢબની હેતારાવાળી
 વીંશી
 હોઠ પું. મોઢાના બાંકાની ઉપર-
 નીચેની સહેજ ફૂલેલી ડિનારી
 હોડ સ્ત્રી. શરત, સ્વદ
 હોડું નપું. નાનો મછવો; હોડકું નપું.

નાનું હોડું હોડી; સ્ત્રી. ખૂબ નાનું
હોડું

હોદ્દો પુ. હાથીની અંગાડી
હોદ્દો પુ. ઓધો, પદવી; અધિકાર
હોનારત સ્ત્રી. અકસ્માત થયેલી
ખાનાખરાખી

હોમ [સં.] પુ. હવન, યજ્ઞ
હોરવું સ. ક્રિ. દરિયામાં વહોરવું
હોલવવું. હોલાણ, હોલાવું જુઓ
ઓલાવું

હોલું નપું. કબૂતરની જાતનું એક
નાનું પક્ષી; -લો પુ. નર હોલું;
-લી સ્ત્રી. માત્ર હોલું

હોશ [દ્વિ.] પુ. શુદ્ધિ, ભાન; પ્રાણ;
ઠકોશ પુ. ખ. વ. ચેતના, ભાન;
-શયાર [દ્વિ.] વિ. કુશળ, નિપુણ;

સાવધ, સાવચેત; (લા.) સમજુ
હોહા સ્ત્રી. (લા.) ગરબડ, ઘોંઘાટ
હોળવું સ. ક્રિ. જુઓ 'ઓળવું'

હોળી સ્ત્રી. ફાગણ સુદ પૂનમનો
તહેવાર-જે દિવસે લોકડાં છાણાં
વગેરે ખડકી સળગાવવામાં આવે છે
તે માંડવી; એ તહેવાર; -જોયું નપું.
હોળીમાં નાખવાનું છાણું; -જોયો
પુ. હોળી ખેલનાર ઘેરેયો

હોંશ, -સ સ્ત્રી. ગિલટ, ઉમંગ;
-શી(-સી)લું વિ. હોંશવાળું;
-શા(-સા)તોંશી(-સી) સ્ત્રી.
તાણખેંચ (વાણીના); ઝંઘડો

હૂસ્વ [સં.] વિ. ટૂંકું; ટૂંકા
અવાજવાળું

પુરવણી

પાયાનો શબ્દસંગ્રહ

[સર્વસામાન્ય વ્યવહારના શબ્દોનો સંગ્રહ]

(૧૨૦૦ શબ્દો આશરે)

કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી (ખાંલણિયા)

નોંધ :—મુખ્ય શબ્દો ૧૨૬૬ આપ્યા છે. એ શબ્દોમાંથી થનારા શબ્દોનો સંગ્રહ અભ્યાસક્રમે ખ્યાલમાં રહે તો વાપરમાં ઘણી સરળતા થાય. આ મુખ્ય શબ્દોથી નિશાળ, ખજાર, મુસાફરી, ખેતી, ધર, ધંધા વગેરેનો સામાન્ય વ્યવહાર ચાલી શકે. શબ્દપસંદગીમાં સમાન-અર્થવાળા શબ્દ ન બેવડાય એ દૃષ્ટિ રાખવામાં આવી છે.

અ

અકબ'ધ
 અકરમાત
 અકકડ, અકકાઈ, અકકાવું
 અક્ષર
 અગાશી
 અગિયાર, અગિયારસ
 અજ્ઞમો
 અટકવું, અટકણું
 અડકવું, અડકું
 અડદ, અડદિયો
 અડાળી
 અડાણી
 અદાર
 અણી, અણિયાળું, અણીદાર
 અત્યારે
 અને
 અખીલ
 અભરાઈ
 અમથું—અમસ્તું
 અમે, અમને, અમારે, અમારું
 અરધું, અરધો, અરધી
 અરજી
 અવળું, અવળાઈ
 અવાજ
 અસર, અસરકારક
 અસાડ
 અસીલ
 અસ્તર
 અસ્તરો—અસ્ત્રો
 અહીં, અહીંયાં
 અળાઈ

અંક, અંકોડો, અંકે
 અંગ, અંગત
 અંગાર, અંગારો
 અંગૂઠો
 અંગૂઠો
 અંજીર
 અંતર, અંતરિયાળ, આતરો
 અંદર
 અંધારું, અંધારિયું, અંધારી

આ

આ, આમને, આમનું; આવું,
 આવડું, આટલું, આમ
 આકરું
 આકાશ, આકાશવાણી
 આગ, આગગાડી, આગિયો
 આગલું, આગળ
 આગળો, આગળી
 આધું
 આધું, આધકડું
 આજ, આજે
 આઠ, અઠવાડિયું, અઠવાડિક;
 અઠાવીસ, અઠત્રીસ, અડતાળીસ,
 અઠાવન, અડસઠ, અઠ્યેતર,
 અઠ્યાશી, અઠ્યાણ
 આડત, આડતિયો
 આણું
 આથમવું, આથમણું
 આથવું, આથણું—અથાણું
 આદું
 આનો, આની
 આપ, આપને, આપનું
 આપણે, આપણને, આપણું

આપવું
 આરામ
 આરપાર
 આરે
 આહુ
 આવડવું, આવડત
 આવવું, આવક, અવરજવર,
 આવશે, આવ
 આશરે, આશરે
 આસો
 આળું
 આંખ
 આંગડી, આંગણું
 આંગળું, આંગળી, આંગળિયાત
 આંધળું, આંધળિયાં
 આંખલી, આંખલિયો
 આંખળું
 આંખો

ઇ

ઇન્દ્રો
 ઇતિહાસ
 ઇનાન, ઇનામી
 ઇમારત, ઇમારતી
 ઇસ્ત્રી
 ઇંચ
 ઇંદ્રિય

ઈ

ઈન્ન
 ઈંટ, ઈંટાળું
 ઈંડું, ઈંડાળ
 ઈંટાણી

ઉ

ઉછીકું—ઉછીતું—ઉછીતું
 ઉતાવળ, ઉતાવળું
 ઉત્તર
 ઉદ્યોગ, ઉદ્યોગી
 ઉધરસ
 ઉપયોગ, ઉપયોગી
 ઉપર, ઉપરિયામણ, ઉપરી, ઉપશું
 ઉપરણો
 ઉપાધિ
 ઉપાય
 ઉમર
 ઉંદર, ઉંદરી, ઉંદરિયું
 ઉંબર—ઉંબરો

ઊ

ઊકલવું, ઊકેલવું, ઊકેલ
 ઊકળવું, ઊકાળવું, ઊકાળો
 ઊગવું, ઊગાડવું, ઊગ
 ઊઘડવું, ઊઘાડવું, ઊઘાડ, ઊઘાડું
 ઊજળું, ઊંજળવું, ઊંજળિયાત
 ઊઠવું, ઊઠાડવું
 ઊતરવું, ઊતારવું, ઊતાર, ઊતારુ,
 ઊતારો, ઊતરડ
 ઊધરવું, ઊધારવું, ઊધાર, ઊધારો
 ઊન, ઊનું, ઊનાળો, ઊનાળુ
 ઊપજવું, ઊપજ
 ઊપડવું, ઊપાડવું, ઊપાડ, ઊપાડો
 ઊપળું
 ઊભું, ઊભવું, ઊભડ
 ઊંધવું, ઊંધાડવું, ઊંધ, ઊંધણી
 ઊંચું, ઊંચાઈ, ઊંચે, ઊચકવું

ભાંટ, ભાંટડો
ભાંડું, ભાંડાઈ

ઝ

ઝણ
ઝણ
ઝણિ

ઞ

ઞ, ઞમતે, ઞમતું; ઞવું, ઞવડું,
ઞટલું, ઞટલે; ઞમ
ઞક, ઞકવીસ, ઞકત્રીસ, ઞકતાળીસ,
ઞકાવન, ઞકસડે, ઞકોતેર,
ઞકયાશી, ઞકાણ; ઞકડું;
ઞકદમ; ઞકધારું, ઞકાઞક
ઞકાદ; ઞકમ

ઞકું, ઞકવાડ, ઞકવાડો

ઞમિલ

ઞનિન

ઞશી

ઞા

ઞાકટોળર

ઞાગઠ

ઞાગરદ

ઞાધો

ઞાચિંતું

ઞાચું

ઞાળર

ઞાટો, ઞાટલો

ઞારડો, ઞારડી

ઞાસડ, ઞાસડિયું

ઞાળવું
ઞાળિયો
ઞાળો

ક

કચડવું, કચરવું

કચરો

કચુખર

કચેરી

કચોરી

કઠણ

કડછી, કડછો

કડવું, કડવાશ, કડવાણ

કડું, કડી, કડિયાળી

કદવું, કદી, કદાયું, કાઢો

કણ, કણિયો, કણસલું, કણી,

કણીદાર

કદ

કપાસ, કપાસી, કપાસિયો

કપાળ

કખળો, કખળેદાર

કખાટ

કમળો

કચું

કરજ

કરવું, કરણી, કરતૂક

કરેણ

કરોડ

કલમ, કલમી

કલાક

કવિ, કવિત્ત, કવિતા

કહેવું, કહેણ, કહેણી, કહેણી

કસરત
 કળ
 કંકુ, કંકાવટી
 કંકોકું, કંકોલું
 કંદ
 કાકરી, કાકડો
 કાગડો
 કાગળ
 કાચ
 કાચું, કચાશ
 કાજુ
 કાટ
 કાટખૂણો
 કાઢવું
 કાણું
 કાતરવું, કાતર, કતરણ
 કાથો, કાથી
 કાન, કાનો
 કાપડ, કપડું, કાપડિયો, કાપડું,
 કાપડી
 કાપવું, કાપ, કાપો, કાપલો, કાપલી
 કામ
 કાયદો
 કારકુન, કારકુની
 કારણ
 કારતક
 કારેલું
 કાસ (આવતી અને ગઈ)
 કાળ, કાળું, કાળાશ, કાળપ
 કાંઈ, કાંઈક
 કાંગ
 કાંટો, કાંટી

કાંડું
 કાંઠો, કાંઠલો
 કાંતવું
 કાંસકો, કાંસકી
 કાંચું, કાંસિયું
 કિરણ
 કીકી
 કીડો, કીડી
 કીમત, કીમતી
 કુટુંબ, કુટુંબી
 કુશળ
 કુસ્તી, કુસ્તીયાળ
 કુહાડો, કુહાડી
 કુંડ, કુંડી, કુંડાળું, કુંડળી, કુંડળ
 ફૂટવું, ફૂટો
 ફૂતરું, ફૂતરિયું
 ફૂદવું, ફૂદ, ફૂદકો, ફૂદાફૂદ
 ફે
 ફેટલું, ફેવડું, ફેવું, ફેટલુંક, ફેમ,
 ફેમણું
 ફેડ, ફેડા, ફેડો
 ફેરી
 ફેળ, ફેળું
 ફેળવવું, ફેળવણી
 ફોઈ, ફોઈક—ફોઈએક
 ફોટો, ફોટલો, ફોટાર, ફોટારી
 ફોણ, ફોને, ફોનું
 ફોણી
 ફોથજો, ફોથળી
 ફોદાજો, ફોદાળી
 ફોખીજ—ફોખી
 ફોયલ, ફોયલી, ફોયલો

કોરવું, કોરામણ

કોરું

કોલસો

કોશ, કોશિયો

કોળું

કચારો, કચારડો, કચારી

કચાં, કચારે

ખ

ખજૂર, ખજૂરા, ખજૂરિયો

ખડિયો

ખણવું, ખણખોદ

ખખર, ખખરપત્રી

ખમીશ

ખરપો-ખરપિયો

ખરખચકું

ખરવું, ખેરવવું, ખેરો

ખરાખ, ખરાખી, ખરાખો

ખરીદવું, ખરીદ, ખરીદી

ખાટલો

ખાટું, ખટાશ

ખાડ, ખાડી, ખાડો

ખાણ, ખાણિયું

ખાતર, ખાતરી

ખાદી, ખાદીધારી, ખાદીલંડાર

ખાતું

ખામી

ખાર, ખારું, ખારાશ, ખારો, ખારવો

ખાતું, ખાધું, ખાધેલું, ખાણી,

ખાઉધર, ખાધ

ખાળ, ખાળિયો

ખાંડવું, ખાંડ, ખાંડણી, ખાંડણિયો

ખાંભી, ખાંભો

ખિસ્સું, ખિસ્સાકાતરુ

ખીજવું, ખીજ, ખિજવું

ખીજડો

ખીર, ખીરું

ખીલો, ખીલી

ખુરશી

ખૂણો, ખૂણિયો

ખૂન, ખૂની, ખૂનખાર

ખૂબ, ખૂબી

ખેડવું, ખેડ, ખેડ-ખેડત, ખેતર, ખેતી

ખેંચવું, ખેંચાણ, ખેંચતાણ

ખોટ, ખોટું, ખોટી, ખોટાટું

ખોડવું, ખોડું

ખોદવું, ખોદાણ

ખોરાક

ખોલું

ગ

ગણવું, ગણના, ગણતરી, ગણું,

ગણોત

ગધેકું

ગમવું, ગમો, ગમત

ગરમ, ગરમી, ગરમાવો

ગલકી, ગલકું

ગળવું, ગળણું, ગળ્યું

ગંદું, ગંદકી

ગંધ, ગંધાવું, ગંધાતું, ગંધારું,

ગાંધી, ગંધિયાણું

ગાડું, ગાડી, ગાડલો

ગામ, ગામકું, ગામડિયું, ગામઠા,

ગામેતી, ગામેટ

ગાય, ગોવાળ, ગોવાળણ

ગાયન

ગાડ

ગાંડું, ગાંડિયું, ગાંડાર્થ, ગાંડપણ

ગિલોડી (ગરોળી)

ગિલોડું (ધોણું)

ગુજરવું, ગુજરાન

ગુનો, ગુનેગાર, ગુનેગારી, ગુનાહિત

ગુરુ, ગુરુવાર

ગુલાબ, ગુલાબી, ગુલાબજળ

ગુલાલ

ગેરહાજર, ગેરહાજરી

ગોળ, ગોળો, ગોળી

ગ્રંથ, ગ્રંથકાર

ઘ

ઘઙ, ઘઉંલા, ઘઉંલો

ઘડિયાળ, ઘડિયાળી

ઘડો, ઘડવો, ઘડસું

ઘણું, ઘણુંખરું

ઘન, ઘનચક્કર

ઘર, ઘેર, ઘરું

ઘરડું, ઘડપણ

ઘરેણું

ઘસવું, ઘસારો, ઘસિયો

ઘંટે, ઘંટી, ઘંટૂડો

ઘા, ઘારું, ઘારી, ઘાત, ઘાતકી

ઘાઘરો, ઘાઘરી

ઘારી

ઘાસ, ઘાસિયું

ઘોટો, ઘાંટી

ઘી

ઘૂંટવું, ઘૂંટણ, ઘૂંટો

ઘેરું

ઘેરવું, ઘેરો, ઘેરી

ઘોડો, ઘોડી, ઘોડિયું, ઘોડાર,

ઘોડાગાડી

ઘોંઘાટ

ચ

ચકચકિત

ચકલી, ચકલો

ચકરી

ચટણી

ચડવું, ચડાર્થ, ચડિયાતું

ચણવું, ચણ, ચણતર

ચણો

ચમચો, ચમચી

ચરખી

ચરવું, ચારવુ, ચારો, ચરિયાણુ

ચહેરો

ચંદન

ચંદો, ચાંદો, ચંદરવો, ચાંદ, ચાંદની

ચંપલ

ચા

ચાક

ચાકુ

ચાખવું

ચાટવું, ચાટણ

ચાણક, ચાળકો

ચામડું, ચામડી

ચાર

ચારોળી

ચાલવું, ચાલ, ચાલી

ચાવવું, ચવાણું

ચાવી

ચાળવું, ચાળણી, ચાળણ

ચાળીસ

ચિઠ્ઠી

ચિતા

ચીકણું, ચીકાસ, ચીકટ

ચીકુ

ચીજ

ચીણુ, ચીણો

ચીતરવું, ચિતારો, ચિતરામણ

ચીપિયો

ચીલકું

ચીરવું, ચીરી, ચીરા

ચુંમાળાસ, ચુંમોતેર

ચૂકવવું, ચૂકવણું, ચૂકદો

ચૂડી, ચૂડો

ચૂરસું

ચૂલ, ચૂલો, ચૂની

ચેતવું, ચેતવણી

ચેવડો

ચૈતર

ચોક, ચોકડું, ચોકડું, ચોકડી, ચોકી,
ચોકો

ચોક્કસ, ચોકસાઈ

ચોખો

ચોખ્ખું, ચોખ્ખાઈ, ચોખવટ,
ચોખલિયું

ચોડવું, ચોડાઈ, ચોડામણ, ચોડો

ચોથ, ચોથું, ચોરસ, ચોરસાઈ,
ચોગમ, ચોવડું, ચોવીસ, ચોત્રીસ,

ચોપન, ચોસઠ, ચોપાંશી,

ચોરાણુ

ચોપડો, ચોપડી, ચોપડું, ચોપડવું

ચોલી-ચોળી

ચોળો, ચોળી

ચૌદ, ચૌદશ

છ

છ, છત્રીસ, છત્રીસ, છેતાળીસ,

છાપન, છાસઠ, છોત્તેર, છયાશી

છન્નુ, છઠ, છટું, છટ્ટી,

છ, છું, છીએ, છે, છો; છત; છટું,

છતાં

છટકવું, છટકું

છત્રી, છત

છખી

છરો, છરી

છાણ, છાણું, છાણિયું

છાતી

છાપરું

છાપવું, છાપ, છાપું, છપામણી,

છાપખાનું

છાયો, છાંયડો

છાલ, છાણું

છાવું, છાવણી, છાજ

છાશ, છાશિયું

છીછરું—છાછરું

છીંકું, છીંડી

છૂટવું, છૂટ, છૂટી, છૂટું, છૂટકો,

છૂટકારો

છૂંદવું, છૂંદણ, છૂંદો

છેટું

છેડો

છેતરવું, છેતરપિંડી

છેલ્લું

છોકરું, છોકરી, છોકરા

છોડ, છોડવો, છોડું

છાલવું, છાલ

જ

જગત

જગ્યા

જડવું, જડ

જદ્યો, જદ્યાખંધ

જનોઈ

જન્મ, જન્મવું—જનમવું, જન્મારો,
જન્મોજન્મ

જમણું

જમવું, જમણ

જમીન, જમીનદાર

જમાતો

જરા, જરીક

જરૂર, જરૂરી, જરૂરિયાત

જલદી

જલેખી

જવાંખ, જવાખી, જવાખદાર

જવું; ગયો, ગયેલું

જાઈ

જાગવું, જાગ, જાગણ, જાગરિયો

જાજરૂ

જાકું, જાકાઈ

જાણવું, જાણ

જાત, જાતે

જાતેવારી

જાપ્તો

જામફળ

જામવું, જામણ

જામીન, જામીનદાર, જામીનખત

જાહેર, જાહેરાત

જાળ, જાળી, જાળું

જાળવવું, જાળવણી

જાંધ, જાંધિયો

જાંથુ (રામલાં)

જાલ, જાલી

જીરું

જીવવું, જીવ, જીવન, જીવતર

જુદું, જુદુંજુદું, જુદાઈ

જીખાની

જીલાર્થ

જીવાર

જૂઈ

જૂદું, જૂઠાણું

જૂન

જૂનું, જૂનવટ, જૂનવાણી

જે, જેમને, જેમનું; જેવું, જેવડું,

જેટલું, જેમ

જેઠ

જો

જોઈએ, જોઈશી, જોઈતું

જોખમ, જોખમી, જોખમાવું

જોડવું, જોડાણ, જોડી, જોડો, જોડણી

જોતરવું, જોતર, જોતરું

જોવું, જોણું

જોસ

જોળી

જાન, જાની

જ્યાં, જ્યારે

ઝ

ઝઘડવું, ઝઘડો, ઝઘડાખોર

ઝટકો, ઝાટકો, ઝાટકવું

ઝડપવું, ઝડપ, ઝડપી

અપાટો, અપેટવું
 અબ્બો, અબલું
 અડ, અડવું, અડો, અડુ
 અંખું, અંખી
 અંઝ
 અીણું, અીણવટ
 અૂમખું, અૂમખડું
 અૂઝવું, અૂઝો
 અૂકવું, અૂકાવ
 અૂંટવું—અૂંટવું,
 એર, એરીયું, એરી
 એભો

૨

ટટું
 ટપકવું, ટપકું
 ટપાલ, ટપાલી, ટપાલઔફિસ
 ટમેટું
 ટાકું, ટાઢ, ટાઢક, ટાઢી
 ટાપશી
 ટાંકવું, ટાંકી, ટાંકણી, ટાંકણું, ટાંકો
 ટાંચ, ટાંચણી
 ટિકિટ, ટિકિટખારી
 ટીકડી
 ટીપવું, ટીપણી, ટીપણું, ટીપું, ટીપ
 ટુકડો, ટુકડી
 ટૂંકું, ટૂંકવવું
 ટેકવું, ટેકો, ટેકણ, ટેક, ટેકી
 ટેકસ
 ટેકસો
 ટેટી
 ટોપ, ટોપી, ટોપલી
 ટોળું

૬

ઠંકું, ઠંકક, ઠંડી
 ઠાક, ઠાકડી
 ઠામ
 ઠાંકું
 ઠૂંકું, ઠૂંકવાણ, ઠૂંકિયું
 ઠેકવું, ઠેકો, ઠેકાણું
 ઠોક, ઠોકું

૩

ડગ, ડગલું
 ડગલો
 ડબો, ડબી, ડબલું
 ડાધ—ડાધો, ડાધુ, ડાધિયો
 ડાણું, ડાહાપણ
 ડાણું, ડામેરી
 ડાળ, ડાળી, ડાળું
 ડાંખળું, ડાંખળી
 ડાંભો
 ડિસેમ્બર
 ડુંગળી
 દૂબવું, દૂબકું
 દૂંકું, દૂંડી
 ડોણું
 ડોથો
 ડોલ, ડોલગી, ડોલચું
 ડોલવું, ડોલો, ડોળ, ડોળી
 ડોસો, ડોસી, ડોસણું

૬

દબ્બુ
 દબવું, દાળવું, દાળ, દાળો
 દાંકવું, દાંકણ, દાંકણું, દાંકણી

ઢીલું, ઢીલ
 ઢોકળું, ઢોકળી
 ઢોર
 ઢોળવું, ઢોળ, ઢોળાવ

ત

તકલી
 તકિયો
 તપવું, તાપવું, તાપ
 તપ્પણું
 તમે, તમને, તમારે, તમારું
 તરફ, તરફેણ
 તરખૂચ
 તરવું, તારવું, તારવવું, તારો,
 તરામણું, તરાપો
 તલ, તલી, તેલ, તેલી, તેલિયું
 તવેથો, —તાવેથો, તવો, તવી
 તળ, તળી, તળું, તળિયું
 તળવું, તળીચૂરી
 તળાવ
 તંગ, તંગી
 તંદુરસ્ત, તંદુરસ્તી
 તાકો, તાકું
 તાર
 તાલકું, તાળવું
 તાવ, તાવડી, તાવડો
 તાળું
 તાંતણો
 તાંદળને—તાંજળિયો
 તાંબું, તાંબાકુંડી
 તીખું, તીખાશ
 તુવેર, તુવેરો
 તુળસી

તું, તને, તારે, તે, તારું
 તૂરિયું
 તૂરું, તૂરાશ
 તે, તેમને, તેમનું, તેવું, તેવડું, તેવડું
 તેમ

તેર, તેરમું, તેવીશ, તેત્રીસ, તેતાળીસ,
 તેપન, તેસઠ, તેત્તેર, ત્યાંશી,
 તાણ

તૈયાર, તૈયારી
 તો
 તોપ, તોપચી
 તોળવું, તોલ, તોલું
 ત્યાં, ત્યારે
 ત્રણ, ત્રમણું, ત્રેવડું
 ત્રાક
 ત્રાજવું
 ત્રાંસું, ત્રાંસ
 ત્રીસ

થ

થડ, થડિયું
 થવું, થાય, થાઓ, થશે
 થાકવું, થાક, થાકોડો
 થાપવું, થાપ, થાપણ, થાપી, થાપો,
 થાપોલિયું
 થાળ, થાળી, થાળું
 થાંચું, થાંચાઈ
 થાંભલો
 થેપણું, થેપલી
 થેસો, થેલી
 થોડું
 થોલવું, થોલ, થોલું
 થોર, થોરિયું

દ

દક્ષિણ, દક્ષિણ
 દડો, દડી
 દક્ષતર
 દબવું, દાબવું, દાબ, દાબો
 દર, દરેક
 દરાબ
 દરિયો, દરિયાકાંઠો, દરિયાઈ
 દલાલ, દલાલી
 દલીલ
 દવા, દવાખાતું
 દસ, દસમ, દસમી, દસમું
 દહાડો, દહાડી, દહાડિયું
 દહીં
 દાક્ષતર
 દાખડો
 દાખલો
 દાગીનો
 દાઝવું, દાઝ, દાઝિયું
 દાટવું, દાટ, દાટો, દાટી
 દાડમ, દાડમી
 દાઢ, દાઢી, દાઢો, દાઢવું
 દાતણ
 દાતરડું, દાતરડી
 દાદર, દાદરો
 દાવો
 દાળ, દાળિયો
 દાંત, દાંતી, દાંતિયો, દાંતો, દાંતિયું
 દિલ, દિલાસો, દિલગીર, દિલગીરી
 દિવસ
 દિશા
 દીકરો, દીકરી

દીવો, દીવાદાંડી, દિવાળી, દિવેલ
 દુકાન, દુકાનદાર
 દુનિયા, દુન્યવી
 દુઃખ, દુઃખી, દુખવું, દુખારો(-વો)
 દૂધ, દૂધી, દૂધિયું, દૂધપાક
 દૂરબિન
 દૂંટી
 દેખવું, દેખાવ, દેખરેખ, દેખાડવું
 દેરું, દેરી
 દેવતા
 દેવું, દે, દો, દીધું, દીધેલું; દેણ,
 દેણું, દેણુગી; દેવાળું, દેવાળિયુ
 દેશ, દેશા
 દોડવું, દોડ, દોડદોડ(-ડી)
 દોરો, દોરી, દોરડી, દોરકું, દોરવું,
 દોરવવું, દોરવણી

ધ

ધકકો, ધકેલવું
 ધબા
 ધરવું, ધરો, ધરી, ધારવું, ધાર
 ધર્મ, ધર્મી
 ધસવું, ધસારો
 ધંધો, ધંધાદાર
 ધાણા, ધાણી
 ધાતુ
 ધાણું, ધાબો
 ધીમું
 ધીરવું, ધીરાણ, ધીરધાર, ધીર, ધીરું
 ધીરજ
 ધુમાડો
 ધૂત

ધૂળ, ધૂળિયું
 ઘોતિયું, ઘોતલી
 ઘોળી, ઘોળણ
 ઘોરિયો
 ઘોવું, ઘોણ, ઘોણાઈ
 ઘોળું, ઘોળવું; ઘોળામણ, ઘોળકાવું,
 ઘોંસરું, ઘોંસરી, ઘોરી
 ધ્યાન
 ધ્રુવું, ધ્રૂજ, ધ્રુજરો, ધ્રુજરી

ન

નકલ, નકલી
 નકશેા
 નક્કર
 નખ, નખિયું, નખલો, નખલી
 નજર, નજરખંદી
 નજીક
 નણુંદ, નણુદોઈ—નણુદોયો
 નથી
 નદી
 નફા, નફાખોર
 નખળું, નખળાઈ
 નમવું, નમણ, નમણું
 નમૂનો, નમૂનેદાર
 નર, નારી
 નરમ, નરમાશ
 નવ, નવરાત, નવમું, નોમ, નેવું
 નવેગ્યર
 નવું, નવતર, નવલ, નવલકથા,
 નવલિકા
 નસીબ, નસીબદાર
 નહિ, નહિ તો—નહિતર, નકર

નહેર
 નળ, નળી, નેળ-નેળિયું
 નંગ
 ના
 નાક, નાકું
 નાખવું
 નાજુક
 નાટક, નાટકિયો
 નાણું, નાણાકીય
 નાતાલ
 નાનું, નાનમ
 નામ, નામચીન, નામીયું, નામદાર,
 નામી
 નારંગી
 નાશ, નાસવું, નાહું, નાસલાગ
 નાસ્તો
 નાહવું, નાણી, નવેરી
 નિકાસ
 નિલાવ, નલવું
 નિયમ, નિયમિત
 નિર્ધાર, નિર્ધારવું
 નિવેદન, નિવેદવું, નૈવેદ્ય-નિવેદ
 નિશાન, નિશાની
 નિશાળ, નિશાળિયો
 નીકળવું, નિકાલ
 નીચ, નીચું, નીચે, નીચાણ, નીચણું,
 નીચાઈ
 તુકસાન, તુકસાનકારક, તુકસાની
 તેવું
 તોકર, તોકરી, તોકરિયાત
 તોંધવું, તોંધ, તોંધણી
 ન્યાય, ન્યાયકચેરી, ન્યાયાધીશ, ન્યાયી

પ

પકડવું, પકડ, પકડાપકડી

પકવાન

પગ, પગલું, પગથી, પગથિયું,
પગેરું

પગાર, પગારદર

પછી, પછીત, પાછું, પાછલું, પાછળ,
પછત્રાકું, પાછતર, પછાત

પટ્ટી, પટ્ટો, પાટી, પાટો, પાટિયું

પડ, પડી, પડો, પડીકું, પડખું

પડદો, પડદી

પડવું, પડતી, પડાવ

પણ

પત્તું, પતો

પત્ર, પત્રિકા, પત્રાળું પાતળ

પદ, પદાર્થ

પરણવું, પરણેતર

પરવળ

પરવાનો, પરવાનગી

પરિણામ

પરીક્ષા, પરીક્ષક

પરોવવું, પરોણી

પર્થટન

પલટવું, પલટો

પવન

પશ્ચિમ, પશ્ચિમી

પસર

પસ્તાવું, પસ્તાવો

પહાડ, પહાડી

પહેરવું, પહેરણ, પહેરાણું, પહેરામણી,

પહેરવેશ

પહેલું, પહેલ, પહેલાં

પહોળું, પહોળાઈ

પહોંચવું, પહોંચ, પહોંચાડવું

પંખી

પંદર

પા, પાવલી, પાવલું

પાક, પાકવું

પાધ—પાધડી

પાટલી, પાટલો, પાટલું

પાક

પાણી, પાણિયારું, પાણિયારી, પાણેત

પાતળું

પાથરવું, પથારી, પથારો, પાથરો,

પથર, પથરો, પથરાળ

પાન, પાતું, પાનખર, પાંદડું, પાંદડી

પાની

પાપડી, પાપડ

પામવું

પાથો

પાલખ, પાલખી

પારખવું, પારખ, પારેખ

પાવડો, પાવડી

પાવળું

પાસું, પાસે, પાસિયો

પાળવું, પાળ, પાળી

પાંખ, પાંખું, પાંખિયું, પાખી

પાંચ, પંચ, પચીસ, પાંત્રીસ,

પિસ્તાળીસ, પચાસ, પંચાવન,

પાંસઠ, પંચોતેર, પંચાશી,

પંચાણ, પાંચમ; પાંચીકો, પંબે

પાંપણ

પિત્તળ

પિસ્તાં

પીઠ, પીઠક, પીઠું
 પીઠિયું
 પીચળો
 પીવું, પીણું, પીણી, પીત
 પીળું, પીળાશ, પીળિયો
 પીંછ—પીછું, પીંછી
 પીંપર
 પુરુષ, પુરુષાતન
 પુલ
 પૂજવું, પૂજન—પૂજા, પૂજારી
 પૂર્ણ, પૂરું, પૂરવું, પૂરવું, પૂરણ,
 પુરાણ, પૂર્તિ, પૂરી
 પૂર્વ
 પૂંછ, પૂંછડું, પૂંછડી
 પૂંઠ, પૂંઠું, પૂંઠી
 પૃથ્વી
 પેટ, પેટી, પેટારો, પેટાળ
 પેઠી, પેઠું—પેઠુ, પેઠું, પેઠા
 પેલું
 પેસવું, પેઠા
 પેંડા
 પૈકું, પૈયું
 પૈસો, પૈસાદાર
 પોચું, પોચકું
 પોણું, પોણિયું
 પે.પૈયું
 પોલાદ, પોલાદી
 પેણું, પોલાણ
 પોષવું, પોષણ, પોસાવું, પોસાણ,
 પોસ
 પોશક
 પોળ, પોળિયો

પ્યાર, પ્યારું
 પ્યાલું, પ્યાલો
 પ્રકાશ, પ્રકાશન
 પ્રસાદ
 પ્રયત્ન
 પ્રયોગ
 પ્રવાહ, પ્રવાહી
 પ્રશ્ન
 પ્લેટફોર્મ

૩

ફક્ત
 ફટકવું, ફટકો, ફટકો
 ફરવું, ફરી, ફેરવવું, ફેર
 ફરિયાદ, ફરિયાદી
 ફળવું, ફળ, ફળાહાર—ફળાર
 ફાગ, ફાગણ
 ફાલવું, ફાલ, ફાલસાં
 ફાંગો
 ફિસ્કું, ફીકાશ
 ફીણ, ફીણવું
 ફૂંગ, ફૂંગાવું, ફુગાવો
 ફૂટવું, ફૂટ, ફૂટકું
 ફૂલવું, ફૂલ, ફુલાવો, ફુલણુ
 ફૂંકવું, ફૂંકાડો
 ફેફસું
 ફેબ્રુઆરી
 ફેલાવું, ફેલાવો
 ફેંસલો
 ફેઇ, ફુવો, ફુયારું
 ફેડલો, —ફેલો,
 ફેડવું, ફેડ

ખ

બકરું
 બકાણું, બકાણ—બકાણી
 બખિયો
 બગડવું, બગાડ, બગાડો
 બચવું, બચત, બચાવ
 બટાકું—બટૅકું
 બડખો
 બદલવું, બદલો
 બદામ, બદામી
 બધું
 બનવું, બનાવટ, બનાવ
 બપોર, બપોરા, બપોરિયો
 બરફ
 બહાર
 બહેન, બનેલી
 બળવું, બાળવું, બળતરા, બળાપો
 બંગડી
 બંદર
 બંદક, બંદકિયો
 બંધ, બંધી, બાંધવું, બાંધો,
 બાંધણી, બંધારણ, બંધિયાર
 બાગ, બાગાયત
 બાજરો, બાજરી
 બાદ, બાદબાકી
 બાપ, બાપુ, બાપીકું, બાપૂકું
 બાફવું, બાફ, બફારો
 બાબત
 બાર, બારણું, બારી, બારોબાર
 બાવડું, બાં
 બાવળ
 (Bk) Na—10-31

બાસુંદી
 બાળક, બાળકી
 બાંકડો
 બાંયું
 બિલાડું, બિલાડો, બિલાડી
 બિસ્તરો
 બી, બિયું
 બીવું, બીક, બીકણ
 બુતાન
 બુદ્ધિ, બુદ્ધિમાન
 બુધવાર
 બૂલું, બુઢાપો
 બૂંદી
 બે, બાર, બારમું; બાવીસ, બત્રીસ,
 બેતાળીસ, બાવન, બાસક,
 બોતેર, બ્યાશી, બાણ, બેતાળાં
 બેચરાવું, બીભું, બીજ

બેટ
 બેકું
 બેસવું, બેઠું, બેસણી, બેસણું, બેકક
 બેન્ક
 બોર, બોરડી
 બોલવું, બોલ, બોલી, બોલાચાલી
 બોળવું, બોળો

લ

લજવું, લજન, લક્ત, લક્તિ
 લગિયું
 લટકવું, લટક
 લડકવું, લડક, લડકો
 લણવું, લણતર
 લમો, લવાં

ભરવું, ભરણ, ભરતી, ભરાતયું
 ભયું, ભલાઈ, ભલપણ, ભલે
 ભવિષ્ય
 ભંડારવું, ભંડાર, ભંડારી
 ભાઈ, ભાઈબંધ, ભાભી-ભાભુ
 ભાખરી
 ભાગ, ભાગ્યદાઈ, ભાગિયું, ભાગ્ય,
 ભાગીદાર, ભાગ્યેજ, ભાગવું ભાગેડું
 ભાડું, ભાડૂત, -ભાડવાત, ભાડૂતી
 ભાથું
 ભાણો, ભાણી, ભાણેજ
 ભાત
 ભાદરવો
 ભાર, ભારવું, ભર, ભારી, ભારો
 ભાવ, ભાવવું
 ભાપા, ભાષણ, ભાખવું
 ભાંગવું-ભાગવું, ભાંગફોડ, ભાંજણી
 ભીનું, ભીનાશ
 ભીંડો
 ભીંત, ભીંતિયો, ભીંતકું
 ભુકકો-ભૂકો,
 ભૂગોળ
 ભૂત, ભૂતકાળ, ભૂતિયું
 ભૂરું, ભૂરાશ
 ભૂલવું, ભૂલ, ભૂલાવો, ભુલભુલામણી
 ભૂંકવું, ભૂંકણ
 ભૂંડ, ભૂંડું, ભૂંડાઈ
 ભેગું-ભેળું, ભેળ
 ભેજ
 ભેટવું, ભેટ, ભેટિયો
 ભેંક-ભેંકાઈ
 ભોં, ભોમિયું, ભોં-તળિયું
 ભોજન

ભોળું
 મ
 મકાન
 મકકમ
 મગ, મગજ, મગદળ, મગફળી,
 મગિયું
 મજબૂત, મજબૂતી
 મજૂર, મજૂરી
 મઠ-મોઠ; મઠિયું
 મત, મતદાર
 મધ
 મળ, મનમોજી
 મને, મારે, મારું
 મમરા
 મરચું, મરચી
 મરજી
 મરડો, મરડવું, મરડાટ
 મરવું, મારવું, મરણ, માર, મારો,
 મરકી, મરું, મોત
 મલકવું, મલકાટ
 મલમ
 મલાઈ
 મહિનો
 મહેનત, મહેનતુ
 મહેર, મહેરબાન
 મહેસૂલ
 મહોરવું, મહેર, મહેરુ, મહોરો
 મળવું, મેળવવું, મેળ, મેળાપ
 મંગળ, મંગળવાર
 મંચ, માચી, માંચડો
 મંજન, માંજવું

मंजूर, मंजूरी,
मंजुं, मंजुं, मंजुं, मंजुं,
मंजु, मंजु, मंजु, मंजु
मा, महियर, मावतर
माधल
माधल, माधलियुं
मागवुं—मागवुं, माग—माग, मागल,
मागली
माजुं, माजी
माजुस, माजुसुं
मायुं, मयाणुं, मायावटी, मयक
मानवुं, मान, मानता, मानलोग
मापवुं, माप, मापली
माइक
माभो, माभी, माभेरुं
माय्य
मारकत, मारकतियो
माविक, माविकी
माव, मावधारी, मावुं
मास, मासिक, मासीसो
माण, माणो, माणियुं
मांस
मिनिट
मिक्कत
मीहुं, मीठाई
मुकदमो
मुप, मुप्य, मुपियो
मुदो
मुसाइर, मुसाइरी, मुसाइरपातुं
मुकवुं, मुकालु, मुकलवुं, मुकणुं
मुडी, मुडीवाह
मूतर, मूतरपुं, मूतरडी

मूण, मूणियुं, मूणे
मे
मेज
मेडा, मेडी
मेथी, मेथियुं
मेदान
मेव, मेवुं, मेवणोयुं
मेय्य—मेय्य
मेगरो, मेगरी
मेथी, मेथल
मेज
मेजुं
मेटर
मेटुं, मेटाई, मेटम—मेटप
मेती, मेतियो, मेतियो
मेदी
मेव, मेवियुं, मेवो
मेरियो
मेसंभी
मेसाण, मेसाणुं
मेहनथाण
मेणुं, मेणप
मे, मेहुं, मेवाणो
मेधुं, मेधारथ
य
यंत्र, यंत्रिक
याह, यादी, याहदास्त, याहगार,
याहगीरी
योजना

૨

રકાખી

રચના, રચવું

રજ, રજાયું

રજત

રડવું, રેવું, રાડ, રે'કકળ

રમવું, રમત, રમાડવું

રવિવાર

રવ, રવાઈ, રવૈયું, રવૈયો

રસ, રસાયન, રસોઈ, રસોડું,
રસોયો

રસ્તો

રહેવું, રહેણી, રહેઠાણ, રહેણાક

રંગ, રંગવું, રંગારો, રંગીલું

રાઈ, રાયવું

રાખવું, રખોણું, રખેવાળ

રાજગરો

રાજ્ય, રાજા, રાજકીય

રાત, રાતરાણી

રાતું, રતાશ, રતૂમડું

રાયણ

રાશ

રાષ્ટ્ર, રાષ્ટ્રભાષા

રાહ, રાહદારી

રાંધવું, રાંધણું, રાંધણ

રિંગણું

રીત

રૂપ, રૂપું, રૂપિયો, રૂપાણું

રેડિયો, રેડિયો-ધર

રેતી

રેલવું, રેલ, રેલમછેલ

રેશમ, રેશમી

રેંટ, રેંટિયો

રોકવું, રોકાણ, રોકક, રોકડિયું, રોકડું

રોગ, રોગી

રોટલો, રોટલી

રોપ, રોપવું, રોપણી, રોપું,

રોંઢો, રોંઢા

લ

લખવું, લેખવું, લેખન, લેખ, લેખક,
લેખણ

લટકવું, લટકું, લટકો

લટાર

લડવું, લડત, લડાઈ

લસણ

લહેર

લાકડું, લાકડી

લાખ

લાગવું, લાગ, લાગણી, લાગણું,

લગોલગ, લગભગ; લગન,

લગની

લાચાર, લાચારી

લાડકું, લાડકો —લાડુ

લાડુ — લાડવો

લાંત

લાપશી

લાહી

લાંબું, લાંબાઈ

લીટી

લીલું, લીલાશ, લીલવો, લીલોતરી

લીંબુ

લીંબડો, લીંબોડી

લૂગડું

લૂંટવું, લૂંટ, લૂંટારુ, લૂંટારો,
લૂંટણિયું
લેવું, લેણ, લેણું, લેણુદાર, લેવાલ,
લેવાદેવા, લાવવું

લેધો

લોહવું, લોહું, લોહી, લોખંડ, લોખંડી
લોહી

વ

વકીલ, વકીલાત

વખત

વચ્ચે, વચમાં, વચોવચ, વચેટ-વચટ

વટાણા

વડ, વડવાઈ

વણવું, વણાટ, વણકર

વધવું, વધુ, વધારો, વતું, વધારવું,
વધેરવું

વરસવું, વરસ, વરસાદ

વરાળ

વર્તન, વર્તમાન, વર્તમાનપત્ર,

વર્તાવ

વસંત

વસ્તી

વહેવું, વહેણ, વહેજો, વહાણ,
વહાણવટું, વહાણવટી

વહેંચવું, વહેંચણી

વળવું, વળ, વાળવું, વાળો, વળતર

વણ

વહીવટ, વહીવટદાર

વાગવું

વાચન, વાંચવું; વાચનાલય

વા, વાછંટ, વાછૂટ, વાછટિયું,

વાવાઝોડું, વાવડો, વાવડ

વાળું

વાટકો, વાટકી

વાડ, વાડી, વાડો

વાત, વાતોડિયું

વાદળું, વાદળ, વાદળી

વાપરવું, વપરાશ

વાર, વારવું, વારણું, વારંવાર

વાલ, વાલોળ

વાવ, વાવવું, વાવણી, વાવણું

વાસ, વાસવું, વાસો, વસવાટ,

વસવાયું

વાળ, વાળંદ

વાળુ

વાંકું

વાંધું

વાંદરું

વાંધો

વાંસ, વાંસો, વાંસલો

વિગત

વિચાર, વિચારવું

વિજ્ઞાન

વિદ્યા, વિદ્યાર્થી, વિદ્યાર્થિની,

વિદ્યાભ્યાસ, વિદ્યાપીઠ

વિધાન, વિધાન—સભા

વિનંતિ

વિમાન, વિમાન-ધર, વિમાની

વીંધો-વીંધું, વિંધોટી

વીજ-વીજળી

વીસ, વીશી

વીંટવું, વીંટી, વીંટો

વેગ, વેગીલું

વેચવું, વેચાણ, વેચાઉ, વેચાણિયું

વેણી

વેપાર, વેપારી

વેલણુ, વેલણું
વૈદ, વૈદુ, વૈદક
વૈશાખ
વ્યવહાર-વહેવાર, વ્યવહારુ—વહેવારુ,
વ્યાવહારિક
વ્યાજ

૨૧

શક્તિ, શક્તિમાન, શકવું
શનિવાર
શબ્દ, શબ્દિયો
શરત, શરતી
શરદ, શરદી
શરમ, શરમાવું, શરમાળ
શરીર
શહેર, શહેરી
શંકા, શંકાખોર
શાક
શાસ્ત્ર, શાસ્ત્રી
શાહી
શાંત, શાંતિ
શિખંડ
શિરાવવું, શિરામણ
શિક્ષક, શિક્ષિકા, શિક્ષણ, શીખવવું,
શીખ, શીખામણ
શિંગ, શિંગડું, શિંગોડું
શીશો, શીશી
શીળું, શિયાળો, શિયાળુ, શીળી
શુક્રવાર
શું, શાને-શેને, શાવું-શેવું
શેટો
શેરી, શેરડો

શેલડી—શેરડી
શોક
શોખ, શોખીન
શોધ, શોધવું
શેર
શ્રદ્ધો, શ્રદ્ધ
શ્રાવણ
શ્વાસ

૨૨

સખત, સખતાઈ
સગડ
સગડી, સગડો
સગવડ
સગું, સગાઈ, સગપણ
સટ્ટો, સટ્ટોડિયો
સડક, સડોડાટ
સડવું, સડો
સત્તા
સપાટ, સપાટી
સપ્ટેમ્બર
સફરજન
સમાચાર, સમાચારપત્ર
સમાવું, સમોવું, સમોવણ
સરકાર, સરકારી
સરખું, સરખાઈ, સરખાવવું,
સરખામણી
સરગવો
સરત
સરનામું
સરવાળો
સરવૈયું
સરળ

સરેરાશ
 સવાર, સવારે
 સળી
 સંગ, સંગત
 સંગીત
 સંતરું
 સંબંધ, સંબંધી
 સાકર, સાકરિયું
 સાખ, સાખિયો
 સાચું, સચ્ચાર્થ, સાચ
 સાળું
 સાણશી
 સાઠ
 સાત, સત્તર, સત્તાવીશ, સાડત્રીસ,
 સડતાળીસ, સત્તાવન, સડસડ,
 સિત્તોતેર, સત્યાશી, સત્તાણ,
 સાતમ, સાતમું
 સાથ, સાથે, સથવારો, સાથી,
 સાથીદાર
 સાફ, સાફસૂફ, સાફસૂફી, સાફી
 સાખિત
 સાણ
 સામગ્રી
 સામાન
 સાચું, સામે, સામનો, સામાસામી,
 સામૈયું
 સાર, સારું, સારપ
 સાળો, સાળી
 સાંકડું, સંકડાવું, સાંકડ, સંકડામણ
 સાંકળ, સાંકળવું, સાંકળી, સાંકળું,
 સાંકળિયું
 સાચો

સાંઝ, સાંઝરે
 સાંઠો, સાંઠો
 સાંભળવું, સાંભળણ
 સિદ્ધો
 સિગ્નલ
 સિનેમા
 સિવાય
 સિસકારવું, સિસોટી—સિસોડી,
 સિસકારી
 સીડી
 સીતાફળ
 સીધું, સિધારવું—સિધાવવું
 સીવવું, સિલાઈ, સિવરામણ
 સીસું, સીસાપેન
 મુખ, મુખી, મુખિયું
 મુખડ
 મુખડી, મુંખડું,
 મુધી, મુધ્ધાં
 મુવાવડ, મુવાવડી
 મુંદર
 મુકું, મુકાવું, મુકવવું, મુકવાણ
 મૂગ
 મૂતર, મૂતરાઉ, મૂતરશાળ
 મૂરજ
 મૂરણ
 મૂર્તું,
 મૂંધવું, મૂંધણી
 મુંઠ
 મેકડંડ
 મેવા, મેવવું, મેવક, મેવન
 મેવ
 મો, મૈકું, મેંકડો
 મોગ, મોગિયું

સોળું
 સોટી, સોટો
 સોતું, સોતેરી, સોતી
 સોપારી
 સોમવાર
 સોય, સોયો
 સોળ, સોળમું
 સોંધું, સોંધારથ
 સોંસરું—સોંસરવું
 સોંપવું, સોંપણી
 સૌ
 સ્ટેશન
 સ્થિર
 સ્ત્રી
 સ્વાદ

હ

હકીકત
 હક્ક
 હગવું
 હજ, હજી
 હજી
 હજૂર, હજૂરિયો
 હજર
 હડતાળ
 હદ
 હમણાં, હવડાં
 હરીફ, હરીફાઈ
 હલકું, હળવું, હલકાઈ
 હલવું, હલવું, હાલ (ન્યાય)

હવા
 હવાડો, હવે
 હળ
 હંમેશાં—હમેશાં
 હા
 હાજર, હાજરી, હાજરાહજૂર
 હાડકું
 હાથ, હથેળી, હથેડી, હાથોહાથ,
 હાથો
 હારવું, હાર
 હાર
 હાંકવું, હાંક
 હાંડો, હાંડી
 હિત
 હિમ
 હિલચાલ
 હસાચ
 હિંગ
 હિંગોળો
 હીચકો
 હુનર
 હુમલો
 હું, હૂંફ, હૂંફાળું
 હેયું
 હોજરી
 હોઠ
 હોડી, હોડું—હોડકું
 હોળી
 હોવું, હવું, હશે, હોવું
 હયાત, હયાતી

22081

